1908. **VOSMAER,** Arnold. (**Allgemeene natuurkundige en historische Beschryving der zeldzaamste en verwonderenswaardigste Schepsel** in der Natuur.) 31 parts, *with 33 coloured copperplates (animals)*, mostly engraved by S. Fokke. Large 4to. Old half calf. Amsterdam, Pieter Meijer, 1766—1787. Fr. 75. —

Brunet V, 1372: «Ce sont 31 descriptions de différens animaux apportés d'Asie et d'Afrique dans la ménagerie du prince d'Orange.»

The present copy has no general title, under which some copies are united; but all these parts were also published separately. The treatises have the following titles:

Natuurlyke historie van het africaansche Breedsnuitig Varken of Bosch-zwyn. 15 pp. 1766.

N. h. van het Guineesche Juffer-Bokje. 8 pp. 1766.

N. h. van het africaansch Basterd-Mormeldier. 8 pp. 1767.

N. h. van den oostindischen Grooten en langstaartigen Vliegenden Eekhoorn. 12 pp. 1767.

N. h. van den amerikaanschen Bosch-Duivel, of Slinger-Aap, by den Inlander Quatto genaamd. 12 pp. 1768.

N. h. van den vyvinggerigen bengaalschen Luiaard. 20 pp. ~~1769~~. 1770

N. h. van den amerikaanschen Slinger-Aap, genaamd de Fluiter. 6 pp. 1770.

N. h. van de afrikaansche Bizaam-Kat. 6 pp. 1771.

N. h. van den amerikannschen langstaartigen en eekhoornachtige Klaauwen hebbenden Wezel, Potto genaamd. 6 pp. 1771.

N. h. van den amerikaanschen gebulten Stier, genaamd Bison. 10 pp. 1772.

N. h. van den oostindischen Krokodillen-Dooder, genaamd Ichneumon. 10 pp. 1772.

N. h. van den ceylonschen Bosch-Hond. 6 pp. 1773.

N. h. van de japansche Bosch-Kat. 6 pp. 1773.

N. h. van den Orang-Outang van Borneo. 23 pp. 1778.

N. h. van de africaansche Coudou. 15 pp. 1783.

N. h. van den zoogenaamden Kaapschen Eland, door de Hottentotten genaamd Canna. 12 pp. 1783.

N. h. van den zoogenaamden Kaapschen Boschbuffel, door de Hottentotten genaamd Gnou. 14 pp. 1784.

N. h. van den kleenen Hartebok, aan de Kaap de Goede Hoop bekend, onder de benaaming van den Pronkbok. 14 pp. 1784.

N. h. van den kaapschen groenglanzigen Mol. 12 pp. 1787.

N. h. van het kaapsche Kameel-Paard, Camelopardalis of Giraffe genaamd. 46 pp. (wrongly numbered 44). 1787.

N. h. van de amerikaanische Ratelslang. 22 pp. 1768.

N. h. van een amerikaanschen twee voor-, en twee agter-vingers hebbende langstaartigen Ys-Vogel. 9 pp. 1768.

N. h. van een amerikaansch Ys-Vogeltje, byna zonder staart, doch met twee vooren twee agter-vingers voorzien zynde. 6 pp. 1768.

N. h. van den amerikaanschen Trompetter-Vogel. 8 pp. 1768.

N. h. van twee kortstaartige Oost-Indische Ys-Vogeltjes, beiden voorzien met twee voor-, en eenen agter-vinger. 7 pp. 1768.

N. h. van den amerikaanschen Lyster, genaamd Quereiva. 7 pp. 1769.

N. h. van den amerikaanschen Rots-Haan. 7 pp. 1769.

N. h. van de groote ceylonsche Purper-Roode Loeri. 10 pp. 1769.

N. h. van den afrikanschen Vogel, Sagittarius. 8 pp. 1769.

N. h. van de langstaartige, ruw-geschubde Slang-Hagedis. Mogelyk uit Afrika. Gelyk mede van de glad-geschubde africaansche Worm-Hagedis. 8 pp. 1774.

N. h. van twe Platstaart Slangen, uit Mexico, etc. 8 pp. 1774.

For the engraver Simon Fokke see Thieme-Becker XII, p. 146.

5158 B

BESCHRYVING

van een onlangs nieuw ontdekt en nog geheel onbekend ſoort van

AFRICAANSCH BREEDSNUITIG VARKEN,

OF

BOSCH-ZWYN;

In de afgelegenſte deelen van Africa gevangen, en overgebragt in de Diergaarde

VAN ZYNE

DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID

DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-KAPITEIN-GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE NEDERLANDEN, enz. enz. enz.

Beſchreeven en uitgegeeven door

A. VOSMAER,

Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst-Kabinetten, Lid der Keizerlyke Akademie, en Korrespondent der Koninglyke Akademie der Weetenſchappen van Parys.

TE AMSTERDAM,
BY PIETER MEIJER,
MDCCLXVI.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

NATUURLYKE HISTORIE

VAN HET AFRICAANSCHE

BREEDSNUITIG VARKEN, *

OF

BOSCH-ZWYN.

Tot nog toe zou men hebben kunnen denken, een denkbeeld willende formeeren van die schepselen welken onder de benaaming van Zwyn bekend zyn, dat men zich maar behoefde voortestellen een dier welks buitenste lynen van het hoofd, nagenoeg in een ongelyk zydigen driehoek, t' saamen liepen: doch welke lynen aan het einde, by den mond van dit dier, rond en afgesneeden, en zich dus als eene afgesneeden kegel, vertoonden. Maar de Natuur is, om zo te spreeken, als kwistig met haare gaaven, nimmermeer ontbreekt het haar aan uitzonderingen, of afwykingen, in haaren anderszins gewoonen loop. Geneegen zynde om de voorwerpen als schakels aan elkanderen te hechten, vormt zy onderscheidene *classen* en geslachten, zonder dezelven te bepaalen. Van daar ontmoet men die byna onzichtbaare overgangen van plant en dier: en hier door ontstaan die gevoelige aandoeningen der ziel,

* *Ik heb het deezen naam gegeeven wegens dit zyn allereerst in het oogloopende kenmerk, en vermits hetzelve, als noch geheel onbekend zynde, geenen naam gegeeven is.*

ziel, welken de beſchouwing daar van in elk vernuftig mensch voortbrengt.

Het geſlacht der Zwynen breid zig tot nog toe niet ver uit. Ons Europees (*a*), ongetwyfeld een afſtammeling van het wilde Bosch-zwyn (*b*), is by ons huisſelyk geworden, en dus, zynen wilden aart verlooren hebbende, heeft het daardoor onbegrypelyke veranderingen ondergaan. Elk onderſcheiden gewest heeft echter zyne eigene ſoorten, die de zorgvuldige Natuur, in het wild woonende, bewaard, vermengingen van verſcheiden landäart geeven ſomwyl baſtaarden, dan dit moet men als door dwangmiddelen tegen de natuur aanmerken.

In het westelyke van Afrika valt het *Guineeſche Varken* (*c*), kennelyk aan deszelfs puntige ooren, en welks afbeelding by JOHNSTON *Tab.* XLVI. volgens BRISSON goed is, doch hy had tamelyk mogen zeggen.

America heeft het zoogenaamde *Muskus-zwyn*, de *Tajacu* of *Tajasſu* (*d*), 't welk den gewaanden navel op de rug draagt.

In Aſie, op *Bouro*, een der Molukkiſche Eilanden, vind men het vreemde *Babyrosſa-zwyn* (*e*), kennelyk aan de naar boven zich omkrullende tanden van het boven Kaakbeen, waardoor het een wonderlyk aanzien heeft.

Zie daar nu de vier tot heden bekende Varkens, en welken wy nu met een vyfde uit de Vorstelyke diergaarde zullen verryken.

De

(*a*) BUFFON. *Hiſt. Nat. Tom. V. Tab. XVI. Ed. quarto.*

(*b*) ——— ——— ——— ——— — *XIV. p.* 99.

(*c*) LINN. *Syſt. ed. X. p.* 50. *ſp.* 2. BRISSON. *Quad. ed. quarto p.* 109. MARCGRAAF *Braſil p.* 230.

(*d*) LIN. *Syſt. edit. X. p.* 50. *ſp.* 3. BRISSON. *Quad. ed.* 4°. *p.* 111. *ſp.* 6. BUFFON. *Hiſt. Nat. Vol. X. p.* 21. *Tab. III. &c.*

(*e*) VALENTYN. *Beſch. van Ooſtind. Tom.* 3. *p.* 268. LINN. *Syſt. Ed. X. p.* 50. *ſp.* 4. BRISSON. *edit.* 4°. *p.* 110. *ſp.* 5.

De kenmerken van het Zwynen-geslacht, 't welk zich van alle anderen afzondert, bestaan voornaamelyk in eene min of meer rolronde neus (van welk kenteeken zich onze nieuwe soort afzondert) die knor- of kraakbeenig is. Gelyk mede in de vier ter weêrzyden wyduitsteekende slagtanden, en in de in tweën gespleeten voeten en twee los by hangende nagels.

Gelyk nu de Natuur uitzonderingen gemaakt heeft in den breeden Muil van deeze nieuwe soort, en in de ontbeering der voortanden, (van al 't welk wy nader spreeken zullen) zo geeft zy ook somwyl speelingen. Hiertoe kan men dat Ras brengen van 't gemeene *Zwyn*, 't geen de hoeven der voeten niet gespleeten, maar in eene hoef heeft t'saamen gegroeid, en het welk in Poolen, Zweeden enz. gemeen genoeg word gevonden, en aan ARISTOTELES (*f*) reeds bekend was.

Voor zo ver ik zien kan, is dit Zwyn, 't welk wy te beschryven voorneemens zyn, in Europa voorheen nog niet gezien, of by iemant der hedendaagsche, veel min aan de oude Schryvers bekend. Men meent echter hier tegen in te kunnen brengen, als of KOLBE, FLACCOURT, BUFFON en ADANSON, van vreemde Zwynen spreekende, die zy, of ter loops gezien, of waarvan zy eenige Deelen in kabinetten ontmoet hebben, mogelyk deeze onze vyfde soort reeds zouden hebben in het oog gehad; dan de waarschynlykheid, veelmin de zekerheid, komt my niet voor hier in te blyken.

„ KOLBE (zegt men) maakt onder de Africaansche dieren gewag
„ van een Africaansch Bosch-Zwyn, en ik denk geenszins dat in
„ Africa ons Europeesch Ras (of Wild-zwyn) wild zal gevonden
„ worden."

De

(*f*) ARIST. *de Hist. animal. lib. II. cap. I.*

De opmerkende Heer KOLBE, een Duitſcher van geboorte, zal zekerlyk het wilde Zwyn wel gekend hebben; maar zie hier ten overvloede zyne eigene woorden, welken tegen de bovenſtaande ſtelling volſtrekt aanloopen.

„ *De Wilde Varkens* (g) worden hier niet veel gevonden, niet „ zo zeer, om dat zy van andere wilde roofdieren verſlonden en „ verſcheurd worden, maar myns bedunkens liever, om dat 'er „ geen Bosſchagie omtrent dit Voorgebergte is, waar in zy haar „ verblyf zouden konnen zoeken. Daar en boven *zyn zy van de* „ *Europeaanſche gantsch niet onderſcheiden*, ten ware men wilde zeggen, „ dat zy in de koude landen, alwaar zy hun onderhoud ry„ kelyk konnen vinden, grooter en vetter wierden, 't welk ik noch„ tans acht, ſchoon zulks veel tot de zaak doet, dat geen we„ zenlyk onderſcheid maakt."

By FLACCOURD (h) vind ik geene meerdere drangredenen dat hy ons Zwyn op 't oog gehad hebbe; maar mogelyk, en zulks noch duister, de *Babyrosſa.*

De Heer BUFFON (i), ſpreekende van een gedeelte der Kaakbeenen, Staart en Voeten van een vreemd Zwyn van 't groene Voorgebergte, (*Capo verdo*) welken in het kabinet des Konings bewaard worden, zegt, dat 'er *voortanden* in die kaakbeenen zyn: deze ontbreeken immers in ons Varken.

De Heer ADANSON (k) in zyne Senegalſche reizen, naar eene vooraſſpraak van zaaken welken hy aldaar ontmoette, zegt: „ J'ap„ perçus un de ces énormes ſangliers particuliers à l'Afrique, & „ dont je ſçache pas qu'accun naturaliste ait encore parlé. Il ve„ noit

(g) KOLBE. *Beſch. van de Kaap. Höll. uitg. Tom. I. p.* 196.
(h) FLACCOURT. *Hiſt. de Madagascar. p.* 152.
(i) BUFFON. *Hiſt. Nat. Tom. XIV. p.* 409. *&c.*
(k) ADANSON. *Voyage du Senegal. p.* 76, 77.

„ noit tête baisſée ſur moi, & m'auroit infailliblement atteint ſi je
„ ne l'euſſe, pour ainſi dire, averti & détourner ſes pas, par quel-
„ que bruit que je fis en le couchant en joue. Il étoit noir com-
„ me les ſangliers d'Europe, mais d'une taille infiniment plus hau-
„ te. Il avoit quatre grandes defences, dont les deux ſupérieures
„ étoient recourbées en demi-circle vers le front, où elles imi-
„ toient les cornes que portent d'autres animaux."

Wat gevolg zal men nu uit deeze beſchryving trekken: is ons Zwyn van zulk eene vervaarlyke grootte? Is de vreemde gedaante van het hoofd niet alleen dat geene 't welk het eerst in het oog loopt? En zou de Heer ADANSON, die dat Zwyn van zo naby zag, dat hy vier ſlagtanden en de kleur ontdekte, die zonderlinge gedaanten van het hoofd niet aangeteekend hebben? Ik wil niet ſpreeken van den afſtand van Senegal met het land der Caffers, en de rivieren welken als zo veele afſcheidingen maaken in dat uitgebreide waerelddeel.

Dit verwonderingswaardige Schepſel, thans het onderwerp dezer beſchryvinge, is met een der Oostindiſche ſchepen, genaamd de ERF-PRINS, in het voorgaande jaar 1765. van de Kaap de Goede Hoop overgezonden aan ZYNE DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-STADHOUDER enz. enz. enz. deezer Landen. Wy zyn de kennis en bezitting daar van verſchuldigd aan den Wel Ed. Geſtr. Heere RYK TULBAGH, buitengewoon Raad van Neêrlands Indie, en Gouverneur van gemelde Kaap de Goede Hoop, wiens altoos voortduurende beleefde oplettendheden, ter bevordering der algemeene Natuurkunde, onder de gewigtige begunstiging der Edele Oostindiſche Maatſchappye, zo meenige aangenaame als wonderbaare voorwerpen, aan de Vorstelyke Verzamelplaatſen der Natuur edelmoediglyk geſchonken heeft.

Wegens de woonplaats van dit Zwyn vind ik in eenen brief van den Heer Gouverneur der gemelde Kaap aangeteekend, „ dat „ deeze Varkens het meest gevonden worden, en dit gevangen „ was, tusfchen het Land der Caffers en dat van de groote Na- „ maquers; zynde omtrent twee honderd uuren van de Kaap de „ Goede Hoop afgeleegen. Met verdere byvoeging, dat dit het „ eerfte van deszelfs foort is, 't geen aan gemelde Kaap leevende „ gezien was."

In het jaar 1758., en dus nu reeds agt jaaren geleden, is my voor het Kabinet, door den zelven Ed. Heer Gouverneur, onder verfcheiden andere zeldzaamheden (de zaak nu van achteren befchouwd) het geheele vel van het zelfde dier toegezonden, dit was toen zekerlyk maar alleen afgevild en by gelegenheid van een binnenlandfche reize aan de Kaap gebragt. Ik ontfing te dier tyd het zelve onder de benaaming van *Hartlooper*, zonder verdere byvoeging. Het vel van het lyf, hoewel bereid, was, door gebrek aan genoegzaame voorzorge, geheel bedorven, zo dat ik daar van maar alleen het hoofd en de voeten kost behouden, welke deelen, door de uitgenomen beenderen, zeer fterk ingedroogd zynde, de waare gedaante van dit dier bedekten, en toen ter tyd niets dan alleen eene onzekere befchouwing toeftonden. Dit gedroogde vel van 't hoofd toont echter in verfcheiden opzichten te verfchillen, met dat van het leevende dier; dan hier alleen met de historie te doen hebbende, zullen wy die achter de befchryving van het leevende Varken aanteekenen, en nu van deeze uitweiding wederom tot ons leevende voorwerp overgaan.

By deszelfs aankomst, alvoorens het in de Vorstelyke Diergaarde, het groote Loo genaamd, een groot uur van hier en dicht by Voorburg gelegen, wierd overgebragt, noopte my de nieuwsgierigheid hetzelve van naby te befchouwen. Op het voorplein van het Stadhouderlyk Hof alhier in een houten hok gebragt, en door een'

Brief

Brief van den Ed. Heer Gouverneur reeds van de tamheid van dit dier onderrecht zynde, liet ik de deur van zyn Kot openen, en wel dra bediende het zich van deeze zyne vryheid. My met eenige Hofbedienden genoegzaam voor het hok bevindende, gaf het in het uitloopen geen den minſten ſchyn van kwaadheid; 't liep, vrolyk huppelende, ſnuffelende of het eenig voedzel konde vinden, en nam 't geen wy het gaven greetig aan. Na hetzelve een' korten tyd alleen gelaaten te hebben, vond ik by myne terug komst, het zeer druk bezig met in den grond te graaven, alwaar het, niettegenſtaande die met kleine ſteenen zeer vast belegd is, een ongelooflyk groot gat gemaakt had, om, zo als wy naderhand ontdekten, zich meester te maaken van een riool, 't geen al zeer diep onder den grond doorliep. Ik gaf last hetzelve in deezen zynen vruchteloozen arbeid te ſtooren en weder in zyn kot te brengen, hetgeen, doch niet dan door behulp van verſcheiden bedienden en niet zonder zeer veel moeite, veel geſchreeuw en tegenſporreling, gelukte. Nu in zyn kot zynde, het welk met hout tralywerk voorzien was, gaf het zyn ongenoegen door een langduurend, zeer hard en lamentabel geſchreeuw te kennen, 't welk dikwyls met dat van een fors ſchreijend kind, en veele onderſcheiden toonveranderingen, die ſomwylen zeer belagchelyk en als klaagend waren, vry veel overeenkomst had.

Uit deeze aanteekeninge kan men genoeg opmaaken dat het van eene zeer goede geaartheid is. Hiertoe zal mogelyk de langduurigheid der reize en het gezelſchap van het ſcheepsvolk wel iets hebben toegebragt, ten ware men liever wilde veronderſtellen dat het op de binnenlandſche reizen in de Africaanſche Bosſchen jong gevangen is; want het blykt my dat hetzelve alhier in grootheid merkelyk is toegenomen.

Nu nog leevende, heeft het den geheelen voorgaanden winter,

welke al vry zwaar geweest is, hoewel meest in een hok besloo-ten, zeer wel doorgebragt.

In vaardigheid schynt het onze inlandsche Varkens te overtref-fen, jaagende dikwyls, meer uit dartelheid dan om dezelven eenig leed te doen, de kleine Bengaalsche Reen, de *Axis* van PLINIUS (*).

Het laat zich zeer gaarne, 't zy met de hand of met een' stok vry-ven, en wel hoe harder hoe liever. Op deeze wyze kon men het best doen stilstaan, wanneer ik hetzelve liet afteekenen.

Geplaagd of te keer gegaan wordende, wykt het achterwaards te rug, deszelfs hoofd altoos naar den tegenstand die het ontmoet wen-dende, en daarmede sterk schuddende en slaande.

Lang opgeslooten geweest en losgelaaten zynde, is het zeer blyde, loopt, springt en jaagt de Reen en andere dieren met een' opsteeken-den staart, welke anders regt neêr hangt.

Het geeft een sterke reuk van zich, doch welken ik niet aan eeni-ge zaak in juiste overeenkomst kon bepaalen of verveelende bevin-den, maar met de hand aangeraakt zynde, riekt het zeer sterk naar de groene Kaas die men *Schabzieger* noemt.

Het neemt, gelyk alle andere Varkens, allerleie graanen tot zyn voedzel. Zyn scheepskost was de *Mays*, afval van groenten, enz. zo lang men die had, doch in de diergaarde gerst en boek-weit van de andere dieren geproefd hebbende, verkiest het deezen, gelyk mede de wortels van gras en andere planten, die hy met den voorkant zyner snuit, en met zyn pooten greetig opwroet. Rogge-brood bemind het boven alles, waarom het elk die het heeft gelyk een hond naaloopt.

Als het eet ligt het zeer veel voorover op de omgeboogen Kniën, het zelfde doet het drinkende, voor al als het water in de dier- gaar-

(*) BUFFON, *Hist. Nat. Tom. XI. p.* 397. *edit. quarto.*

gaarde wat laag is, flurpende hetzelve van de oppervlakte. Het schynt den stand van op de kniën der voorvoeten te liggen als een rustende en gemakshalve te verkiezen; ten minste ik heb het dikwyls in deezen staat gevonden.

De zintuigen van het gehoor en van den reuk zyn, gelyk by al de dieren van dit geslacht, zeer sterk, zo niet sterker. De minste beweeging word het door de eersten gewaar, en door de anderen snuffelt, wroet en speurt het alles op en om.

Deze twee zintuigen vergoeden het bepaald gezicht van dit dier, 't welk, door de kleinheid en den stand der Oogen, niet zo wel rondom zien kan, vermids dezelven veel meer boven in het hoofd en dichter byeen geplaats zyn dan in de andere Zwynen, maar daar en boven ook nog door twee ter zyden of onder de oogen staande ooglappen, die veelen voor een dubbeltal van ooren aanzien, min of meer belemmerd worden.

In oordeel of snedigheid van begrip, zo als men 't noemen wil, overtreft het de Europeeschen, 't welk reeds door eenige aangehaalde, maar noch meer door veelvuldige kleinigheden dagelyks kan worden gezien.

Ten aanzien van het hoofd heeft het eene schrikkelyke gedaante. De plat- en breedheid van de neus, gevoegd by de ongewoone lengte van den kop, breeden smoel, zonderlinge ooglappen, puntige uitpuilingen ter zyde boven den bek, en zwaare slagtanden, doen het monstereus schynen.

B E S C H R Y V I N G

van het Africaansche Breedsnuitig Varken.

Vermits hier achter by *Tab.* 1. eene zeer goede afbeelding van het dier gevoegd is, zo zullen wy in de beschryving niet anders zeggen dan alleen dat geene 't welk tot meerdere opheldering noodig is.

Van

Van de gedaante en grootheid zal men het best kunnen oordeelen, als wy zeggen: dat de lengte van het begin der neus tot aan het begin van den ſtaart is 4 voeten en ruim 3 duimen. De hoogte van het ligchaam, van tusſchen de ſchouderbladen tot den grond 2 voeten en 3 duimen. Van het midden der lendenen tot den grond 1 voet 11 en 5½ agtſte duimen. De grootſte dikte van het lyf 3 voeten en 1 duim. De kleinſte dikte by de dyën 2 voeten 10 en 4 agtſte duimen. Het Hoofd, van het begin der neus tot tusſchen de ooren, 1 voet en ruim 3 duimen. Breedte van het hoofd tusſchen de ooglappen aan den bovenkant 9½ duimen. Breedte der neus tusſchen de ſlagtanden 6 duimen 7½ agtſten. Lengte van den ſtaart 10 duimen en 6½ agtſten. Deze voetmaat is de Rynlandſche.

De gedaante van het lyf is na genoeg aan ons gemeene Huis-zwyn. Het ſchynt my kleiner, de rug van boven platter, en korter van voeten.

Het hoofd is, ten aanzien van andere Zwynen, mismaakt, zo in gedaante als grootte. De ſnuit is zeer groot en breed, plat gedrukt en zeer hard. De neus is beweeglyk, ter zyde wat neêrgebogen en ſchuins afgeſneeden. De neusgaten zyn groot, ſtaan wyd vaneen en zyn onzigtbaar of men moet het hoofd opligten. De boven-lip is op de zyde by de ſlagtanden hard en dik, en over dezelven zeer omgeſlagen en neêrhangende, maakende, voornaamelyk achter de ſlagtanden, een half ovaal neêrhangende en kraakbeenige lobbe, ter wederzyden de hoeken van den bek bedekkende.

Voortanden heeft dit dier van boven noch van onderen in 't geheel niet, 't welk zeer aanmerkelyk is; doch het tandvleesch is van vooren glad-rond en hard.

De ſlagtanden in 't opper kaakbeen zyn aan 't grondſtuk ruim een mans duim dik, krom omgeboogen, en in derzelver kromme lyn 5½ duimen uitſteekende, wyd naar buiten uitſtaande, en in een ſtomp punt eindigende; ook zyn dezelven op zyde elk een met eene ſoort van groef of ſleuf voorzien.

Die

Die van het onder kaakbeen zyn veel kleiner, minder krom, byna driezydig en, tegen de bovenfte door geduurige vryving afgefleeten zynde, vertoonen zy zich als fchuins afgefneeden.

Kiezen heeft het, doch deezen ftaan dieper in den bek, doch de tegenftand van het dier belette ons dezelven naauwkeurig te zien.

De Oogen zyn klein in evenredigheid van het hoofd; zy ftaan hooger in het hoofd, digter by elkaêr en by de ooren, dan in het gemeene Varken. De *Iris* is donker bruin op een wit Hoornvlies. De bovenfte Oogleden zyn alleen met bruine, ftyve, regt uit en digt byeen ftaande hairen bezet, welken in het midden het langst zyn. De onderften hebben 'er geen. De Traanfleuf is vry lang nederwaards gaande.

De Ooren zyn tamelyk groot, meer rond dan fpits, van binnen vry digt met geele hairen begroeid, en ftaan uitwaards naar 't lyf.

Onder de oogen vertoont zich als een bultig of klierachtig zakje, en even daaronder doen zich twee horizontaal regt uit ftaande dikke platte ronde lellen, die ik ooglappen noem, zien; derzelver lengte en breedte is omtrent twee en een vierde duimen; zy zyn beweeglyk en ten naasten by een vierde duim dik. Onkundigen neemen deze lellen voor ooren, en noemen het dier om die reden een vier oorig Varken. In een regte lyn, tusfchen deeze lellen en den bek, vertoont zig ter weêrzyden van den Kop een harde ronde en puntige uitpuilende verhevenheid.

De Huid fchynt vry dik, en aan de gewoone plaatfen met fpek aangevuld; aan den hals, de liezen en voorhuid is hy ruim. Op fommige plaatfen vertoont dezelve zich als met flaauwe dwarsfleuven, ongelyk, en als of de opperhuid hier en daar wat vervelde.

Over het geheele lyf vertoont zich maar weinig en als dun gezaaid hair, ftaande hetzelve als met bosjes van drie, vier, en vyf hairen, die min of meer lang zyn, en in een regte lyn naast elkanderen. De meeste bosjes beftaan uit drie of vyf hairen. Het voorhoofd tus-

fchen

ſchen de ooren ſchynt rimpelig, en is digt met witte en bruine hairen bezet, die zich uit het middelpunt al verder en verder, platachtig neêrgedrukt, uitbreiden. Vandaar nederwaards naar de neus loopt op 't midden van den kop een ſmalle ſtreek zwarte en gryze hairen, die zich uit het midden naar de zyden van 't hoofd buigen, voor het overige zyn zy dun gezaaid.

Op den nek en het voorſte deel des rugs ſtaan de meeste, digtſte en langſte borſtel-hairen, welken donkerbruin en ook grys zyn. Sommigen zyn tot zeven en agt duim lang, de dikte en ſplytbaarheid van de gemeene Varkensborſtels hebbende. Alle deeze borſtelhairen zyn niet opſtaande, maar liggen luchtig nederwaards. Verder op den rug verdwynen deeze digt byeen ſtaande borſtels, en zy worden verder maar weinig in getal en zeer dun gezaaid gevonden, zodat men overäl den naakten huid ziet. Voor het overige zyn de zyden van het lyf, de borst en buik, de zyden van den kop en keel, met kleine witte borſtelhairen bezet, die aan de oorklieren als een t' ſaamenloopende naad maaken.

De Pooten zyn overeenkomſtig met die van onze inlandſche Varkens. De nagels of voorhoeven in tweën geſpleeten, puntig en zwart. De bastaard-nagels rusten ook, doch meest hangende, op den grond.

De ſtaart is dun, lynregt neêrhangende, kaal, en naar 't einde wat dunder afloopende.

Dit dier van 't manlyke ſoort zynde, heeft den Bal-zak tuſſchen de dyën vastgehecht. De Voorhuid is zeer ruim aan het einde, en behoud een gedeelte der pis.

De koleur van dit dier is aan den kop zwartachtig, doch over het verder gedeelte des rugs en buiks enz. licht rosachtig graauw.

B E-

B E S C H R Y V I N G

der verschillende gedaante van het vel van den Kop, van een dergelyk Varken, in den Jaare 1758. van de Kaap de Goede Hoop overgezonden.

Over het geheel schynt dit Hoofd kleiner. De Bek is minder breed. Aan het zelve ontbreeken de twee horizontaale onder de oogen staande uitsteekende Ooglappen, echter toont het aldaar kleine uitpuilingen, en dus de grondbeginzelen daarvan te hebben. Het heeft in het geheel niet die knobbelachtige ronde en puntige verhevenheden, of uitpuilingen, die in een regte lyn tusschen de voornoemde ooglappen en den bek geplaatst zyn. De Slagtanden, daarentegen, zyn veel grooter, steekende de bovensten, die ter weêrzyden een diepe groef of sleuf hebben, en spits van punt zyn, ruim 6½ duimen ter zyde uit den bek, en de ondersten 2¾ duimen, zynde deezen tegen de bovensten schuins afgesleeten, en daardoor zeer scherp.

Men ziet uit deeze verscheidenheid, dat 'er eene oorzaak van verschil zyn moet; maar welke is die? De grootheid deezer slagtanden bewyzen genoeg dat dit vel van geen jong dier zyn kan: daar blyft dus niets overig, dan te denken, of dit niet het bereide vel van een Varken van de vrouwelyke sexe geweest is. In de Pooten vind ik geen onderscheid.

* * *
* *
*

BESCHRYVING
van een genoegzaam nog onbekend en allerſierlykst
BOKJE,
't welk wy om deszelfs fraaije en fyne geſtalte noemen, het
GUINEESCHE
JUFFER-BOKJE;
Van voornoemde Kust overgebragt en bewaard wordende in de Diergaarde

VAN ZYNE

DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID

DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-KAPITEIN-GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE NEDERLANDEN, enz. enz. enz.

Beſchreeven en uitgegeeven door

A. VOSMAER,

Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst-Kabinetten, Lid der Keizerlyke Akademie, en Korrespondent der Koninglyke Akademie der Weetenſchappen van Parys.

TE AMSTERDAM,
BY PIETER MEIJER,
MDCCLXVI.

NATUURLYKE HISTORIE VAN HET GUINEESCHE JUFFER-BOKJE.*

Dr. Herman Nicolaas Grimm heeft, in de *Ephemerides Naturæ Curiosorum* (a) een Dier zeer onvolmaakt beschreeven en afgebeeld, 't welk echter door een byzonder kenmerk, alleen aan dit soort eigen, genoegzaame tekens draagt dat dit het zelfde is 't welk wy hier voorneemens zyn te beschryven. Het is bekend by de meeste Natuurkundigen (b) onder de benaaming van het *Bokje van Grimm*, naar zynen naam genoemd, vermits hy zekerlyk de eerste geweest is welken daarvan gewag maakt. Naderhand hebben de beroemde Natuurkenners, de Heeren Buffon en Daubenton, in hunne algemeene en byzondere Natuurlyke Historie (c) meerder licht aan hetzelve toegebragt, hoewel zy maar een gedeelte van het hoofd en de beenen daarvan gezien hebben.

Het diertje, want het is klein, 't welk ten onderwerp deezer beschryving verstrekt, is, in tegenstelling van dat van Grimm, van het mannelyke soort, en een der bevalligste en fraaiste 't geen men zien kan. Hetzelve is, vier of vyf jaaren geleeden, zo my bericht is, met dertien anderen van beiderlei geslacht uit *Guinée* overgezonden, zynde van dezelven twaalf op de reize gestorven, en daar onder alle de wyf-

* *Ik geef het deezen naam, wegens deszelfs uitneemende delicaat en tederheid, waardoor het gelyk de Jufferschap uitmunt.*

(a) *Ephem. nat. curiosf. decur. II. ann.* 4. 1685. *obs.* 57. Collection Academ. *Dyon* 1755. *T. III. p.* 656. *fig. pl- XXVI.*

(b) Ray. *Syn. Quad. Capra Sylvestris Africana Grimmii. p.* 80. *N*. 7. Briss. *Reg. anim. le Chevrotain d'Afrique, Tragulus Africanus. p.* 97. *N.* 4. Linn. *Syst. nat. Ed. X. Grimmia capra capite fasciculo tophoso, cavitate infra oculos. p.* 70. Klein. *Quad. Tragus, Capra Sylvestris Africana, Grimmii. p.* 19. *N.* 17.

(c) Buffon. *Hist. Nat. Tom. XII. p.* 307. & 329.

wyfjes. De twee overgeblevene, beide mannetjes, zyn dus alleen gekomen in de Diergaarde ZYNER DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE, enz. enz. enz. alwaar het eene nog leeft, doch het andere in den winter van 't jaar 1764. overleden is. Volgens bericht van den Oppasſer der Diergaarde gaf dit afgeſtorvene Dier terſtond na het overlyden zulk een vreeslyken ſtank van zich, dat men genoodzaakt was hetzelve ten eerſten in den grond te begraaven.

BOSMAN (*d*), in zyne Beſchryving van *Guinée*, 't geen te verwonderen is, van verſcheiden Dieren in Africa bericht geevende, maakt geen het allerminſte gewag van dit Dier. Al 't geen hy van de kleine Hartebeestjes zegt, die hy *Koningkjes der Harten* noemt, ziet op het kleine zogenaamde *Genueesch Reetje* (*e*). Insgelyks GENTIL (*f*), 't welk de Heer BUFFON by zyne beſchryving der *Chevrotain* (*g*) zeer wel onderſcheiden heeft.

De wyfjes van dit Guineesch Juffer-Bokje draagen geen hoorntjes, zo als ons bericht word; dan of zy eene zo hoog opſtaande hair-bos op het hoofd hebben, zo als GRIMM het zyne, in alle opzichten onkenbaar, afbeeld, daar aan hebben wy redenen genoeg te twyfelen.

Deeze Diertjes zyn van eenen vreesachtigen aart, de minſte beweging, en voorál de donder, ontſteld hen, geevende zy hunne vrees door een kort doch ſterk geblaas met de neus te kennen, wanneer men hen vervolgt.

Dit nog in de Diergaarde leevende Bokje is, in tegenſtelling van het andere, 't geen zeer wild en ſchuw was, door den tyd tamelyk gemeenzaam geworden. Het luistert naar den naam van *Tetje*, en laat zich, wanneer men 'er langzaam met een ſtuk brood by komt, graag op het hoofd en hals krouwen. Het bemint de zindelykheid zo, dat het nooit de minſte onreinheid aan 't lyf heeft, krabben-

(*d*) BOSMAN. *Beſch. van de Guineeſche Goud-Tand en Slave-kust.* 2. *deel p.* 31.
(*e*) SEBA *Theſ. Tom. I. Tab. XLIII.*
(*f*) GENTIL. *Le Nouveau Voyage au tour du Monde. T. III. p.* 67. & *Edit. Amſt.* 1728.
(*g*) *Hiſt. nat. Tom. XII. p.* 314.

bende zich ook dikwyls ten dien einde met een der achter voetjes. Het is ook hieröm dat men het den naam van *Tetje*, afkomſtig van *tettig*, *zindelyk*, gegeeven heeft. Vryft men het echter wat lang over het lyf, dan zet zich een wit poeder aan de vingers, even als by de paarden wanneer men die roskamt.

De geheele gedaante, de dunheid der beentjes enz. geeft eene ongewoone vaardigheid in deeze diertjes te kennen, en welke zy ook werkelyk bezitten. Zeer dikwyls ſtaat ons Beestje met een krom opgeligt voor-voetje, als gereed om weg te loopen, 't welk eene bevallige gedaante vertoont.

Het gewoone voedſel waarmede het onderhouden word is roggenbrood, en klein geſneden ſtukjes geele peen. Aardappelen eet het zeer graag. Honger hebbende, ſtaat het aardig op de achtervoetjes, wanneer men brood of iets dergelyks naar omhoog houd. Het herkaauwt gelyk alle de ſoorten van dit geſlacht. Deszelfs *excrementen* zyn, naar evenredigheid van het diertje, zeer groot, en uit kleine bolletjes te ſamen geſteld.

Hoe onvolkomen anderszins ook Dr. GRIMM dit Bokje beſchreeven heeft, zo vind men echter in zyne beſchryving dat volkomen kenmerk, 't welk hetzelve terſtond van anderen van zyn geſlacht onderſcheid; maar zie hier vertaald zyne eigen woorden. (*a*) „Ik heb in „Africa, in een ſlot digt by de Kaap de Goede Hoop, een zeer „zeldſaam ſoort van Wilde Geit gezien, van verwe aschgraauw, „wat donker; hebbende voor op het Hoofd een Bos van zeer „hooge rechtopſtaande hairen, en tusſchen ieder der Neusgaaten „en Oogen eene Holligheid, waarin zich verzamelt, een geelachtig ſmeerig en kleverig vocht, 't welk door den tyd verhard en „zwart word, en waarvan de reuk naar het *Castorium* en de *Muscus* helt. Als men deeze ſtoffe weg neemt, komt 'er weer nieuwe „te voorſchyn, die in de lucht ook hard word, en ik heb my „wel overtuigd dat deeze holligheden geene t' ſaamenloop met de „oogen hadden, en dat het verdikte vocht, 't welk zy inhielden, verſcheiden was, van datgeene 't welk zich in den grooten hoek van 't „oog

(*a*) *Ephemerides nat. curioſorum. dec. II. ann.* 4. 1685. *obſ.* 57.

„ oog der Herten en eenige andere Dieren by een vergaêrt. Deeze „ ſtoffe heeft ongetwyfeld krachten en eigenſchappen, welken van „ de hertentraanen zeer verſchillend zyn moeten."

Deeze beſchryving komt nagenoeg met de eigenſchap van ons Diertje overeen; doch het zy dat het tegenwoordige klimaat of het voedſel invloed op de dierlyke geesten hebbe, welks uitwerkſelen genoeg bekend zyn; of dat het onderſcheid der *ſexe* eenig verſchilbaare, wy vinden in ons voorwerp eene enkele onderſcheiding, en die echter aanmerkelyk genoeg is om dezelve hier aan te haalen. Dit ons Diertje heeft wezenlyk tusſchen de oogen en de neus eene plaats, die een taai, gomachtig, en kleverig vocht, doch in geringe hoeveelheid, doet uitvloeijen, en welk vocht door den tyd verhard en zwart word; doch, daar 't hier op aan komt, ik heb my nimmer van den reuk van dit Beestje, welke GRIMM tusſchen de *Muskus* en 't *Castorium* ſtelt, kunnen verzekeren, maar in tegendeel geene de minſte reuk aan hetzelve kunnen ontdekken. GRIMM, zo als wy reeds gezegd hebben, geeft by zyne beſchryving ook een afbeelding van dit Diertje, doch welke in alle deelen gebrekkig is. Voor op het hoofd verbeeld hy eene zeer hoogen regt opſtaanden hair-bos, welke den teekenaar waarſchynlyk nog wel wat vergroot zal hebben; zyn voorwerp was van 't vrouwelyke ſoort, en had dus geene hoorens; het onze, van het mannelyke, heeft, in evenredigheid der grootte van het dier, tamelyk groote hoorntjes, en in plaats van dien hoogen opſtaanden hair-bos, heeft het tusſchen de hoorntjes maar eene kleine verhevenheid van hair, welke echter zich als een puntig bosje verheft.

Het wezenlykſte 't welk my nog eenigzins doet twyfelen, of niet het hoofd, 't welk de Heeren BUFFON en DAUBENTON beſchryven en afbeelden (*b*), van een nog verſchillend ſoort is, zyn de hoorntjes, welken by hen zich meer geboogen *un peu recourbées obliquement*, zo als de Heer DAUBENTON zegt, vertoonen.

* * *
* *
*

(*b*) *Tom. XII. pl. XLI. p.* 307. & 329.

A. Schouman ad vir. del.

Du Boulois sculp.

BESCHRYVING
VAN HET
GUINEESCHE JUFFER-BOKJE.
TAB. II.

Aangaande de waare grootte van dit Diertje is met geene mogelykheid eene juiste bepaalinge op te geeven. Zo als het ziet dat men, 't zy een touwtje, maatſtok, of iets dergelyks, in de hand heeft, vertrouwt het niemand; wil men het vast houden dan worſtelt het zo ſterk dat deszelfs dunne beentjes gevaar loopen van te breeken. Men kan dus ten dien opzichte niets zeggen, dan dat het omtrent de grootte heeft van een Reebok van twee maanden. Het heeft in alle deszelfs deelen eene fraaije evenredigheid. De Beentjes, ſchoon dun en teêr, zyn zeer wel naar het ligchaam geſchikt. Het hoofd is fraai, het oog levendig en vol vuur, en in het loopen heeft het geen van zyne ſoort te wyken.

Het Hoofd is nagenoeg gelykende aan dat van een Reebok. De Neus, welke zwart en zonder hair is, is altyd vochtig. De Neusgaaten zyn halvemaanswyze langwerpig. De Kanten van den Bek zyn zwart. De Bovenlip, hoewel ongeſpleeten, verdeeld zich in twee lobben. De Kin heeft weinig hair, doch wat hooger vormt het zich ter weêrzyden als eene ſoort van kleine knevels; onder aan de Keel is een hairig vratje. De Tong is meer rond dan puntig. De middelſte Tanden zyn breed en ſtaan wat krom buitenwaards; de Zytanden zyn wat puntiger en verminderen langzaamerhand in grootte.

De Hoorentjes zyn zwart, naar beneden overlangs fyn gegroefd, en omtrent drie duim lang; recht opgaande, in 't minst niet geboogen maar naar boven in een redelyk ſcharpe punt eindigende; van onderen hebben zy omtrent drie vierde der dikte van een duim, en zyn met vier ringen verſierd, die achter naar het lyf wat naar omhoog loopen.

De voorhoofds Hairen zyn iets langer dan de anderen, ruw, grys en wat opſtaande aan 't grondbeginſel der hoorntjes. Tusſchen de twee hoorntjes richt het Hoofdhair zich nog wat meer omhoog, zodat men zou kunnen zeggen dat het aldaar als een ſoort van

toepet formeert, die puntig toeloopt en zwart is. Uit deze *toepet* loopt eene zwarte ſtreep over 't voorhoofd, welke zich in de zwarte neus verliest.

De Ooren zyn groot, en van buiten met drie neêrgaande groeven of ſleuven; boven aan inwendig met kort witachtig hair; verder zyn dezelven kaal en zwartachtig.

De Oogen zyn redelyk groot en donkerbruin. Het hair der Wenkbraauwen is zwart; dik, en lang aan de bovenſte Oogleeden. Boven de oogen is het hair langachtig, doch yler of meer verſpreid.

Ter zyde tusſchen de oogen en de neus vertoont zich die aanmerkelyke en byzondere eigenſchap, welke dit Dier aanſtonds doet kennen, en waarvan wy reeds geſproken hebben. Dit gedeelte is wat min verheeven, naakt en zwart. In het midden van hetzelve ſchynt een vooren of ſleuf, welke als verëeld en altyd vochtig is; hieruit vloeit, doch in geringe hoeveelheid, een taai, kleverig of gomachtig vocht, 't welk door den tyd verhard en zwart word. Het Dier ſchynt zich van tyd tot tyd van deeze ontlastende ſtoffe te ontdoen; want men vind dezelve verhard en zwart aan de traliën van deszelfs hok of loop-plaats als afgeveegd. De Reuk, waarvan GRIMMIUS en zyne naſchryvers gewaagen, heb ik niet kunnen ontdekken.

De Hals, welke maatig lang is, is nederwaards met tamelyk hard hair bedekt, 't welk, gelyk mede dat van 't hoofd, geelachtig grys is. Dat van de Keel en het boven gedeelte van den hals is van onderen wit.

Het Hair van het lyf is zwaar en hard, echter glad in 't aanraaken. Dat der voorſte deelen is mooi ligt grys; meer naar achteren zeer licht bruin, en naar den buik grys, en laager geheel wit.

De Beentjes zyn zeer dun, zwartachtig beneden by de Hoeven. De Voorvoeten zyn van vooren tot omtrent de kniën met een zwarte ſtreep verſierd. Byhangende Klaauwtjes heeft het niet, doch in de plaats van die naauwlyks eenig uitwas. De voeten zyn in tweën geſpleeten, en met zwart puntige hoeven voorzien, die fraai en glad zyn.

De Staart is zeer kort, in leden verdeeld, wit, boven op met een zwarten band geteekend. In opzicht der Teeldeelen is het ſterk; beſtaande dezelven in eenen grooten zwarten Balzak, tusſchen de beenen hangende, en een groote Voorhuid.

❊ ❊
❊

BESCHRYVING

van eene zeer vreemde en geheel nieuwe foort van

AFRICAANSCH BASTERD-MORMELDIER,

zich onthoudende op de Steen- of Klipbergen van de

KAAP DE GOEDE HOOP;

Bewaard wordende in het MUSEUM,

VAN ZYNE

DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID

DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-KAPITEIN-GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE NEDERLANDEN, enz. enz. enz.

Befchreeven en uitgegeeven door

A. VOSMAER,

Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst-Kabinetten, Lid der Keizerlyke Akademie, en Korrespondent der Koninglyke Akademie der Weetenſchappen van Parys.

TE AMSTERDAM,
BY PIETER MEIJER,
MDCCLXVII.

NATUURLYKE HISTORIE
VAN HET
AFRICAANSCH
BASTERD-MORMELDIER.*

De eenigste Schryver, die gewag maakt van dit vreemde Diertje, 't welk aan de oude en zelfs hedendaagsche Natuurkundigen is onbekend gebleeven, hoewel hetzelve gemeen genoeg in *Africa* gevonden word, is Kolbe in zyne beschryving van de *Kaap de Goede Hoop* (*a*).

De Rangschikkende Schryvers (*systematici*) zyn van zeer verschillende denkbeelden omtrent de plaatsing der Dieren, welke Klein (*b*) onder de benaaming van *Cavia* betrokken heeft, en waartoe dit ons Dier (schoon het veel verschillende kenmerken heeft) het naaste behoort. Brisson (*c*) maakt 'er Konynen van, en Raay (*d*), en Linneus (*e*), brengen 'er van onder de Rotten en Haazen: om echter recht te doen aan alle deeze beroemde Natuurkundigen, moet men zeggen, dat onder de *Cavia* van Klein zeer onderscheiden Dieren te vinden zyn; en waarlyk deeze Dieren van dit geslacht hebben gemengde overeenkomste, van 't Varken, van 't Konyn, van de Haas, Rot enz.

Aan de *Kaap de Goede Hoop* is dit Diertje bekend onder de benaaming van *Klip-Das*, waarschynlyk wegens deszelfs geaartheid van

(*) *Ik laat het den naam behouden van* Mormeldier, *welke* Kolbe *daar aangegeeven heeft, om dus den naamlyst van dit Dier niet onnoodig te vermeerderen; en voeg 'er alleen die van* Basterd *by, ten einde hier door aan te duiden dat 'er verschil in deze twee Dieren is.*

(*a*) *Pag.* 173. & 189.

(*b*) Klein. *Quadrup. p.* 49.

(*c*) *Reg. Anim. p.* 142. &c.

(*d*) Ray. *Quad.* 205. &c.

(*e*) *Syst. Nat. X. p.* 58. *n.* 4. *p.* 59. *n.* 1. &c.

van meest, gelyk de Das, (*f*) in den grond te leeven; want anders heeft hetzelve niet de allerminste overeenkomst met de Das. Kolbe, wien deeze benaaming ook niet geviel, heeft die verandert in die van *Mormeldier* (*g*) daar 't zekerlyk, hoe verschillende ook, beter naar gelykt dan naar een Das: Maar laat ons dezen Schryver zelf doen spreeken en zyne woorden hier ter neêrstellen „ Hier, „ *zegt hy*, (*h*) worden ook Dassen gevonden, maar wanneer men „ derzelver gestalte, vorm, innerlyke eigenschappen en voorts „ het geheele weezen eenigzins naauwkeuriger overweegt, en met „ de beschryving der Dassen van *Gesnerus*, *Francius*, *Aldro-* „ *vandus* en anderen, vergelykt, en tot het Dier, het welk de „ inwooners alhier den naam van Das gewoon zyn te geeven, be- „ trekt, zo schynt het niets minder dan een Das te zyn, 't zy „ dat men de grootte van het lyf, deszelfs gestalte, of het in- „ wendige vet en vleesch in aanmerking neemt; beter komt deeze „ zogenaamde Das met een Marmot of Mormeldier overeen, en „ heb ik derhalven raadzaam geächt, om dat Dier onder zynen „ rechten en eigenlyken naam te brengen, en op de behoorlyke „ plaats nog een weinig daar by te voegen". Deeze Schryver, over de Dieren van dit gedeelte van Africa spreekende, beschryft dezelven niet naar de onderscheiden Klassen, maar naar eene Alphabetische order, dus aan de naams letter koomende, die hy het eigen acht, zegt hy verder: „ Het Mormeldier (*i*), 't welk hier ins- „ gelyks gevonden, en door de inwooners, gantsch verkeert, den naam „ van Das gegeven word, word door *Gesnerus* en anderen mede „ al onder de Muizen gerekend. Vermits zy in Europa genoeg „ bekent zyn, zal ik verder niets daar van zeggen, dan dat het „ vleesch van hetzelve zeer goed om te eeten, en, gestoofd en „ gekruid, zeer aangenaam en gezond is. De dikwyls gemelde „ Heer *Oortman*, had een Slaave-kind, van omtrent 9. jaaren oud, „ dat

(*f*) Linn. *Syst. Nat. X. p.* 48. *n.* 5. *Idem* Houttuin, *Nat. Historie der Dieren, &c. I. Deels, II. Stuk, p.* 228.
(*g*) Buffon, *Hist. Nat. Tom. VIII. tab.* 28.
(*h*) *Pag.* 173.
(*i*) *Pag.* 189.

„ dat de Kalveren hoedde, en derhalven de naastliggende Steen-
„ bergen dikwyls op en af klauterde. Dit Kind bragt 'er somtyds
„ zo veel t'huis, dat men zoude hebben gezegd, dat het onmo-
„ gelyk was, dat zulk een jong Kind die allen op eenmaal konde
„ draagen, of de bekwaamheid had, om ze te vangen. Nochtans
„ verzoette het loon den arbeid, en vond dit Kind geen verdriet
„ daarin, maar richtte een' Hond af, om die voor hem te van-
„ gen. Doordien ik dikwyls daarvan heb gegeten, zo is my
„ zeer wel bewust hoe ze smaaken, en dat zy my nooit kwalyk
„ zyn bekomen".

Het ware te wenschen dat KOLBE ons wat meer aangaande den aart en huishouding van deeze Dieren had gemeld, waartoe hy door het voornoemde Kind eene zeer goede gelegenheid aan de hand had.

Eenige tyd geleeden is het eerste deezer Diertjes, zynde een van het Vrouwelyke soort, voor het Kabinet van ZYNE DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID overgezonden door den WEL GESTR. HEER TULBAG, Gouverneur der Kaap de Goede Hoop, en van wiens vruchten eener beleefde oplettendheid ter bevordering der Natuurkennis wy nog meermaalen gelegenheid zullen hebben te spreeken. Dit Diertje, 't welk in wyngeest in 't kabinet bewaard word, is mogelyk nog jong; want het is veel kleiner dan een ander, waar van wy nader spreeken zullen: de koleur verschilt ook merkelyk, want dit, 't welk ik thans voor my heb, is flaauw geelachtig wit, op den rug alleen maar wat meer naar het flaauw bruin hellende. Een tweede van het Mannelyk soort, ten onderwerp der volgende beschryving dienende, is my in 't laatst des voorgaanden Winters door den Heer BERGMEIER, van Amsterdam gezonden, uit zyne fraaije Diergaarde, die alöm genoeg onder de benaaming van *Blaauw Jan* bekend is, en welke aldaar door meest alle vreemdelingen word bezocht en verdiend gezien te worden.

Volgens het bericht, my wegens de levenswyze dezer Dieren opgegeeven, zyn zy somber, over dag dikwyls slaapende. Hunne beweging is langzaam en huppelende, doch in 't wild zal dezelve ongetwyfeld veel sterker zyn, en mogelyk aan die der Konynen

 even-

evenaaren, 't welk de afrechting van den Hond om ze te vangen, in de beſchryving van Kolbe, ook ſchynt aan te duiden. Zy maaken dikwyls een kort doch ſcherp en doordringend geluid. Derzelver gewoone voedſel hier te land is brood en verſcheiden groenten. Het is vry waarſchynlyk dat deeze Dieren niet lang draagen, dikwyls en veele jongen te gelyk ter waereld brengen, en dus hier in, gelyk ook in andere eigenſchappen met de Konynen overeenkomen. Het maakſel van derzelver voeten ſchynt ook aan te duiden dat zy goede graavers zyn, 't welk hen noodig is om onder den grond te woonen.

De romp van dit Dier, 't geen door te gulzig te eeten, te Amſterdam geſtorven is, heb ik ter ontleding aan den Heer *Pallas M. D.* gegeeven, welke daarvan (als buiten myn beſtek zynde) verſlag doet in zyne *Miscellanea Zoologica*; en by welke gelegenheid door hem in de ingewanden nog eenige ſtukken van een Lintworm ontdekt zyn. Het konſtig opgevulde vel bevind zich in het kabinet van zyne Doorl. Hoogheid.

BESCHRYVING
VAN HET
AFRICAANSCH
BASTERD-MORMELDIER.

In Grootte komt dit Dier vry wel overeen met een gewoon Konyn, doch het lyf is dikker en in een gedrongener; de Buik is zeer dik.

De Ooren zyn ovaal rond, aan de randen kaal, ten deele met een kort zacht hair bedekt, en verder in 't hair van 't hoofd verborgen.

De Oogen zyn middelmaatig groot, van een fraai aanzien. De Oogleden hebben onder en boven eenige korte zwarte hairtjes, en boven dezelven komen, byna uit den hoek van 't voorſte ooglid,

S. Fokke, fe.

en verder, vyf of zes lange zwarte hairen, achter naar 't hoofd overhellende.

Omtrent halverwege den Bek, in de boven-lip, ſtaan ter weêrzyde zes zwarte knevel-hairen, die zich tegen 't hoofd of de wangen ſchikken.

De Neus is naakt, zwart en door een fyn naadje als verdeeld, en welke verdeeling tot in de lip doorloopt. De Neusgaaten vertoonen zich als een in 't midden geknakte lyn.

Onder aan de Smoel naar de keel ſtaan, op een ſoort van vrat, eenige lange zwarte hairen, gelyk mede aan de wangen, enz. en men kan zelfs als een kenmerk van dit Dier hier aanteekenen, dat zich deeze min of meer lange zwarte hairen, die ſteviger dan de overigen zyn, van afſtand tot afſtand over het geheele lyf doen zien. Waarſchynlyk zyn deeze hairen geſchikt om het Dier van de aannadering of de nabyheid van ligchaamen, die het hinderende of ſchadelyk zyn, in zyne onderaardſche wooning te waarſchouwen: mogelyk wyzen zy het, door derzelver gevoelige aandoeningen, de genoegzaame grootheid die het by 't vervaardigen van zyne loopgraaven en wooning noodig heeft: men heeft genoeg voorbeelden in de natuur, welken dergelyke wysheid, zorg en goedheid van het Opperſte Weezen voor zyne ſchepſelen aanduiden.

Het Verhemelte van den bek heeft agt diepe ſleuven of voorens. De Tong is vry dik, tamelyk lang, en van vooren ovaal rond; met kleine tepeltjes bezet.

De boven Voortanden zyn twee, vry lang, voor in den bek, wyd van elkander afſtaande; op die zyde, naamelyk, daar zy zich van elkaêr verwyderen, zyn dezelven dik, en aan de buitenzyde ſcharp; van onderen eindigen zy ook in een ronde ſcherpe punt; zo dat zy eigenlyk een langwerpige platte driezydige gedaaante hebben. De Tanden van het beneden kaakbeen ſtaan, voor in den bek, digt byeen, zyn vier in getal en ſnytanden; ('t geen buitengewoon en geheel verſchillend met dit ſoort van Dieren is) dezelven zyn tamelyk lang, plat en breed; die op de hoeken ſtaan zyn echter wat breeder en hooger aan de buitenſte zyde, en naar de andere tanden (door de vryving der twee bovenſte) ſchuins afgeſleeten; want

in

in het jonge wyfje zyn die allen egaal. Elke tand heeft twee groeven overlangs, zodat zy uitwendig als in driën verdeeld zyn, 't geen in het jonge Dier nog veel zichtbaarder is dan in het oude. De Kiezen ftaan ver van de tanden af, naar achteren in den bek, en zyn tamelyk groot. In de bovenfte kaakbeenen zyn 'er aan elke zyde vier en nog een kleine, die wat boven de anderen uitfteekt: van onderen heeft elke zyde maar vier kiezen.

Het Dier heeft korte Voorvoeten en wel half in 't vel van 't lyf verborgen. Een groot gedeelte der Voor- en Achtervoeten zyn zonder hair, en als met een zwart leerachtig bekleedfel overtrokken. De Vingers der voorvoeten zyn in vier van vooren rond afgefneeden deelen verdeeld, waarvan 'er echter maar drie, welks middelfte de langfte is, uitkomen, en gefcheiden zyn; de vierde of teen aan de buitenzyde is veel korter, en met de derde als vastgegroeid. Op de einde dier vingers, fchynen korte ronde doch binnen 't vel blyvende Nageltjes, even als onze nagels. De Achtervoeten hebben drie vingers, waarvan de binnenfte alleen een krommen nagel heeft, de buitenfte vinger is wat korter dan de anderen, en deeze vingers hebben ook allen een zwart leerachtig bekleedfel. Zy loopen op deeze achtervoeten even als de Konynen, zodat de voetzool zich aldaar tot aan de knok van het buigzaame lid uitbreid, en die voetzool is in vier langwerpig vierkante eeltachtige deelen verdeeld.

Het Dier heeft geen het allerminfte bewys van ftaart. De *Anus* vertoont zich vry lang. De voorhuid rolrond, en ontbloot het teellid een weinig, zo dat het zichtbaar is.

De kleur van het Hair is graauw of licht bruin, even als dat der Haazen of wilde Konynen; boven op 't Hoofd en den Rug wat donkerder, voor aan de Borst en Buik witachtig. Zeer laag om den Hals, beneden by den Rug vertoont zich een witachtige band, die echter maar tot op de hoogte der voorvoeten komt, en dus niet voorby de borst rond loopt. Het Hair zelf is wollig en zacht.

BESCHRYVING

van eene geheel nieuwe of onbekende ſoort van

OOSTINDISCHEN

GROOTEN EN LANGSTAARTIGEN

VLIEGENDEN

EEKHOORN;

VAN DE

MOLUKKISCHE OF PHILIPYNSCHE EILANDEN,

zich bevindende in het MUSEUM,

VAN ZYNE

DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID

DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-KAPITEIN-GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE NEDERLANDEN, enz. enz. enz.

Beſchreeven en uitgegeeven door

A. VOSMAER,

Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst - Kabinetten, Lid der Keizerlyke Akademie, en Korrespondent der Koningklyke Akademie der Weetenſchappen van Parys.

TE AMSTERDAM,
BY PIETER MEIJER,
MDCCLXVII.

NATUURLYKE HISTORIE

VAN DEN

OOSTINDISCHEN

GROOTEN EN LANGSTAARTIGEN VLIEGENDEN

EEKHOORN.*

De Heer LINNEUS heeft, onder andere verschillende soorten in zyn vernieuwde *Systema* (*a*), twee zogenaamde vliegende viervoetige Dieren, waar van hy thans het eene tot het geslacht der *Muizen* (*b*) en het ander tot dat der *Eekhoorns* (*c*) betrekt. BRISSON (*d*) voegt by deeze twee soorten nog een derde, en stelt dezelve alle drie onder den rang der *Eekhoornen*. Verscheiden Schryvers maaken gewag van deeze tweede soort (*e*) welk gemeen genoeg in de noordelyke deelen der oude en nieuwe waereld gevonden word, dan tot nog toe heeft niemant dat zonderlinge Diertje in

(*) *Deeze naam schynt my meer eigen dan die van* VLIEGENDE KAT, *by welken anderzins dit Dier by ons bekend is. Het hoofd, de tanden en de klaauwen hebben meer overeenkomst met die der* EEKHOORNS, *dan alleen de ruige ronde staart, welke de Kat eigen is. De naam van vliegende is ook niet oneigen wegens den sterken sprong die het Dier maakt.*

(*a*) *Syst. Nat. Edit. X.*

(*b*) *Mus volans. sp.* 16. *p.* 63. SEBA *Thes. Tom. I. tab. XLIV. f.* 3.

(*c*) *Sciurus volans. sp.* 7. *p.* 64. SEBA *Thes. T. I. tab. XLI. f.* 3.

(*d*) *Reg. Anim. Sciurus Sibericus volans. p.* 159. *N.* 13.

(*e*) *De eerste, by* LINNEUS *onder de Muizen gebragt, is nog door niemant dan* SEBA *beschreeven, en de derde hier aangehaalde van den Heer* BRISSON, *zal waarschynelyk niet anders dan alleen eene verscheidenheid zyn van die waarvan wy hier spreeken.*

in aart en eigenfchappen beter befchreeven dan de Heeren BUFFON en DAUBENTON (*f*), by welken wy hetzelve onder de Russifche landbenaaming van *Polatouche* bekend vinden. Dit Diertje, die *Polatouche* naamelyk, 't welk, buiten alle tegenfpraak, meerendeels overeenkomftig is met dat waar van wy ftraks fpreeken zullen, heeft den bynaam van vliegend verkreegen, omdat het als een vliegenden fprong maakt, (zich van den eenen boom op den anderen willende begeeven) die fommige op vyf-en-twintig of dertig voeten, en anderen op dertig of veertig fchreeden ftellen. Men zal zich over deeze vaardigheid minder verwonderen, als men het maakfel zelf uit de hier achter volgende befchryving in aanmerking neemt: van den eenen boom op den anderen willende zyn, neemt het een fterken fprong, en fpannende, door het uitfteeken der voor- en achtervoeten, het vel uit, 't geen zich tusfchen dezelven bevind, dryft het, om zo te fpreeken, als op de lucht. „ Het vel dus uitgebreid, vergroot de oppervlakte van het ligchaam, zonder de „ ftoffe van hetzelve in zwaarte te doen toeneemen, en vertraagt „ gevolglyk de fchielykheid van den val zodanig, dat het Diertje „ met eenen fprong vry verre komt: deeze beweeging is derhalven „ geene vlucht als die van een vogel, noch eene zweeving als die „ van eene Vledermuis, die beiden door het flaan van de lucht „ verricht worden, met herhaalde flingeringen; maar 't is een enkele „ fprong, in welken alles afhangt van den eerften fchok, door wel„ ken de beweeging alleen verlengd word, en des te langer duurt „ omdat het ligchaam van het Dier, eene grooter oppervlakte aan „ de lucht blootftellende, een grooter weêrftand ontmoet en lang„ zaamer valt." Dus redeneert 'er de geleerde Heer BUFFON (*g*) zeer wel over, en vermids deeze zonderlinge eigenfchap ook in ons volgende voorwerp plaats heeft, en een der zeldzaamfte van dit Dier behelst, hebben wy noodig geacht deswegen wat omftandiger te zyn.

Het Dier, thans het onderwerp deezer verhandeling, voormaals uit

(*f*) *Hift. Nat. Tom. X. p.* 95. *t.* 21, 22 & 23.
(*g*) *Idem p.* 97. & 98.

uit de Oostindie overgezonden, bevind zich in de Kabinet-verzameling van ZYNE DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE enz. enz. enz. alwaar het gedroogd en als een der zeldzaamſte ſtukken onder de uitlandſche Dieren bewaard word. Uit alle omſtandigheden kan men beſluiten dat het met de *Polatouche* in de eigenſchap van te kunnen vliegen overeenkomt, doch in gedaante en grootte verſchilt het zeer veel van dezelve, zo dat men het als een geheel nieuw en verſchillend ſoort moet aanmerken.

De Schryvers, welken gewag van dit Dier ſchynen te maaken, zyn maar twee in getal, behalven de Hooggeleerde Heer ALLEMAND, die 'er eene korte beſchryving van geeft (*h*) opgemaakt naar een van de vrouwelyke ſoort en in koleur verſchillend Dier, dat te *Leiden* in het *Akademiſche Kabinet* bewaard word. VALENTYN (*i*) is zekerlyk, hoe gebrekkig ook en zonder afbeelding, de eerſte die van dit ons dier geſprooken heeft: zie hier 't geen hy 'er van zegt: „ Op *Gilolo*, omtrent *Dodingo*, heeft men vliegende „ Civetten. Zy hebben vlerken als de Vledermuizen van de voorſte tot de achterſte pooten, waarmede zy van den eenen naar den anderen boom vliegen. Zy hebben ook zeer lange ſtaarten, byna eveneens als de Meirkatten. Als zy nederzitten, ziet men haare vlerken niet. Men heeft dezelven niet boven vyftig jaaren geleden aldaar ontdekt, doordien zy zeer wild en ſchuw zyn. Zy zyn ros van kop met donker graauw gemengd, en haare vlerken zyn van buiten ook met hair bekleed, 't geen het verſchil tusſchen haar en de Vleermuizen is. Zy zyn ſcherp van gebit, zo dat zy in ſtaat zyn een houten kooi gemakkelyk in eenen nacht door te byten. Anderen noemen ze ook wel vliegende Aapen." Verder zegt hy: „ Het volk van zeker ſchip, 't jacht *Boero* genaamd, in 't jaar 1677. omtrent *Halemachera* in *Ter-*

„ *na-*

(*h*) *Zie het bekort Syſtema der Dieren van den Heer* BRISSON, *'t welk zyn Ed. te Leiden* 1762. *onder den volgenden tytel heeft doen drukken.* REGNUM ANIMALE *in Claſſes IX diſtributum ſive* SYNOPSIS METHODICA A. D. BRISSON.

(*i*) *Beſchr. van Oud en Nieuw Ooſtindiën, III. Deel, p.* 269. & 270.

„ *nate*, naby *Dodingo*, liggende, wierd allereerst een van deeze „ Dieren, zich op de boomen onthoudende, en van den eenen op „ den anderen vliegende, gewaar. Zy zagen het eerst voor een „ Eekhorentje aan, doch het hoofd was veel ſcherper, en meer „ naar een (*k*) *Coescoes* (een Dier, dat wy hier in prent vertoonen) „ ge-

(*k*) COESCOES. *Deeze is de Oostindiſche* BOSCH OF BEURS-ROT, Philander van SEBA. Didelphis *van* LINNEUS, *welks beſtaan of geboorteplaats in Oostindie te zyn den geleerden Heer* BUFFON, *in zyn X. deel pag.* 284. *enz. zo volſtrekt tegenſpreekt; dezelve alleen aan de nieuwe Waereld als eigen ſtellende. Wy kunnen echter deezen beroemden Natuurkenner verzekeren, dat* VALENTYN *en* SEBA *zeer wel gedaan hebben met deeze Dieren tot Azie zo wel als tot Amerika t'huis te brengen. Ik zelf heb, in den voorgaanden zomer, zo wel de mannelyke als vrouwelyke ſoort uit* Oostindie *ontfangen; gelyk mede de geleerde Heer* DR. SCHLOSSER *te Amſterdam, die de zelfde ſoort van een vriend van Amboina is toegezonden; hoewel ik voor my'er, buiten deezen, geene meer kenne, en dezelven dus niet zeer algemeen zyn. De grootſte verſcheidenheid tusſchen de Oost- en Westindiſche bevind ik te beſtaan in de koleur van het hair, die by het mannetje der Oostindiſche geheel flaauw geelachtig wit is: dat van het wyfje is wat bruiner met een zwarte of liever bruine ſtreep op den rug. Het hoofd van de Oostindiſche is korter, doch dat van het mannetje ſchynt my wat langer dan 't hoofd van 't wyfje, de ooren zyn in deeze ſoort veel korter dan die der Westindiſche. De beſchryving der tweede ſoort, waar van* VALENTYN *ook ſpreekt, is te duister om met eenige zekerheid op te kunnen doorgaan.*

By deeze gelegenheid moet ik hier ook nog, tegen het gevoelen van den Heer BUFFON, *X. deel pag.* 159. *enz. aanteekenen; dat my in den voorgaanden jaare* 1765, *door den* Ed. Heer Gouverneur TULBAGH *van de Kaap de Goede Hoop, de* MIERENEETER, Myrmecophaga *by* LINNEUS, *voor het Kabinet van* ZYNE DOORL. HOOGHEID *is overgezonden. Ik heb denzelven onder de benaaming van* AARD-VARKEN *ontfangen, gelyk* KOLBE *hen dus ook noemt in zyne Beſ. I. deel pag.* 196. *zo dat* DESMARCHAIS *in zyne Vojagie, en* KOLBE, *gelyk hebben, als zy zeggen dat dit Dier in Africa zo wel als in Amerika gevonden word. Uit dit, 't welk in liquor is overgezonden, 't geen maar pas geboren ſchynt en reeds de grootte van een jonge Varkens Big heeft, blykt, dat het volwasſen Dier zeer groot moet zyn. Zie hier deszelfs grootſte verſchillendheden, voor zo verre die van een zo jong Dier kenbaar zyn. De ſnuit is aan het einde wat dik en rond, en dus, hooger op, als ingedrukt. De ooren zyn zeer groot, lang, dun en puntig neêrhangende. De voorvoeten hebben vier klaauwen, de eerſte en derde even lang, de tweede wat langer en de vierde of buitenſte wat korter dan de derde. Alle vier de nagels zyn hier vry lang, weinig krom, puntig toeloopende en genoegzaam even groot. De achtervoeten hebben vyf klaauwen, welker drie middelſte byna even lang en de twee buitenſte veel korter zyn. De nagels zyn hier kleiner, de twee buitenſte 't kleinſt. De ſtaart is niet zeer lang, dik en puntig eindigende. Men kan hier nog byvoegen, dat de twee Miereneeters van* SEBA *Tom. I. tab.* 37. *f.* 2. *en tab.* 40. *f.* 1. *zekerlyk eenerlei zyn, en alleen maar in koleur van*

„ gelykende. Het was graauw van hairen, van de neus af, en
„ over den rug tot achter toe, met een zwarte ſtreek. Aan de
„ voor-

van hair verſchillende. Zy zyn zeer wel afgebeeld; een ſoort op zich zelve; geheel verſchillende van de Tamandua guacu *van* Marcgraaf *of* Taman noir *van den Heer* Buffon. *De voorſte nagels van deeze zyn drie, de middelſte zeer groot, de binnenſte kleiner, en de buitenſte zeer klein. Die der achtervoeten zyn vyf, allen even lang, vry groot en wat krom. De ſtaart is meest kaal, heeft aan het einde een zwarte punt, en een weinig daar van af, een zwarte ring. Op den rug is deeze, die ik thans voor my hebbe, met donker bruine en witte dwarsſtreepen verſierd. Mogelyk is deeze de zelfde van* Seba, *op wiens verkoping ik hem gekogt heb? Het is maar eene verſcheidenheid van de zo even aangehaalde tab.* 37. *&* 40. *zo dat wy vyf onderſcheiden ſoorten van* Miereneeters *kunnen tellen, naamelyk.*

1. *De* Tamandua guacu. Marcg. *p.* 225. Buffon Tamandua noir. *Tom. X. t.* 29.
2. *De* Tamandua-i. Marcg. *p.* 226. Seba *Tom. II. t.* 47. *fig.* 2.
3. *De* Fourmillier. Seba *Tom. I. t.* 37. *fig.* 3. Buffon *Tom. X. t.* 30.
4. *De* . . . . . . Seba. *Tom. I. t.* 37. *fig.* 2. *& tab.* 40. *fig.* 1.
5. *De* Africaaanſche, *welke wy hier thans opgeeven.*

Met de wederlegging eeniger misſtellingen bezig zynde, zal het niet ondienſtig zyn hier ook aan te teekenen, dat de Heer Buffon *aangaande de zogenaamde* Surikat *in zyn XIII. Deel pag.* 72. *enz. beſchreeven, waarſchynelyk, en in den naam en in de geboorteplaats zal misleid zyn. Althans dit kunnen wy 'er van zeggen, dat dit Diertje, 't geen anders volmaakt door hem beſchreeven is, my in den laatstleeden zomer door den Ed. Heer* Tulbagh, *Gouverneur der Kaap de Goede Hoop, voor de Diergaarde van zyne* Doorluchtige Hoogheid *is overgezonden, en dus niet in America, alwaar ik het nergens beſchreeven vinde, maar in Africa t'huis hoort. Dit Diertje, waar van twee der verſchillende ſexe zyn overgezonden, doch het wyfje op de reis geſtorven is, heeft* Kolbe *niet gekend, ten minſte hy maakt 'er geheel geen gewag van, en het ſchynt dat hetzelve ook niet dan zeer diep landwaards in gevonden word, 't welk uit den Brief van welgen. Heer Gouverneur daar by ontfangen, is af te leiden, alwaar gezegd word:*
„ Ook heb ik nog aan den gemelden Schipper mede gegeeven twee kleine leevende Diertjes,
„ man en wyfje, die wy echter geenen naam geeven of ergens by vergelyken kunnen, vermids
„ my dezelven, nu voor het eerst, ver uit de wildernisſen en klipbergen van dit wyduitge-
„ ſtrekte land zyn toegezonden; zy zyn zeer mak en aardig, eetende versch gekookt of ook
„ wel raauw vleesch, raauwe eijeren, en mieren als zy die krygen kunnen, waarom ik
„ wenſche dat deeze beestjes in 't leeven zullen blyven, dewyl ik van gedachten ben dat
„ diergelyke ſoort mogelyk nog nooit in Europa zal gezien zyn". Wegens de benaming van Surikat *heb ik alleen maar dit te zeggen, dat ik die alhier nooit anders heb hooren geeven als aan de* Mococo *en* Mongous, *welken de Heer* Buffon *Tom. XIII. tab. XXII. & XXVI. zo volmaakt beſchryft en afbeeld.*

Zie daar eenige uitweidingen, voor welken ik my verzekerd houde geenszins van den beroemden en waarheidzoekenden Heer Buffon, *maar alleen aan myne Leezeren, die ze mogten verveeld hebben, verſchooning te moeten verzoeken.*

„ voorſte pooten, van de klaauwen af, tot aan de klaauwen der
„ achterſte pooten toe, was de huid aan het ligchaam, gelyk het aan
„ de Vleer-muizen is, vast geſpannen; doch dit vel was van bui-
„ ten met hair bekleed, gelyk het onderlyf, en ook van binnen
„ met wit hair begroeid. Als zy van den eenen boom naar den
„ anderen ſprongen, breidden zy te gelyk hunne vlerken uit, en
„ ſcheenen dan als opgeſpalkt te zyn. De Inlanders verklaarden
„ toen die Dieren nooit meer gezien te hebben."

Het is zeker dat VALENTYN, hoe gebrekkig hy hier ook ſpreekt, ons volgende Dier in 't oog gehad hebbe. De lange ſtaart, het uitgebreide en met hair begroeide vel tusſchen de pooten, 't welk hy vlerken als van een Vleermuis noemt, doch zeer verkeerdelyk, kan op geen ander Dier dan het geen wy hier verhandelen toegepast worden. De *Lemur volans* van LINNEUS (*l*) welke de vliegende Kat van SEBA (*m*) is, kan hier in geen aanmerking komen, vermids hier maar van een vastſpanning van den huid tusſchen de voor- en achterpooten geſprooken word, en in die van SEBA ſpant zich die huid, boven dien, van het hoofd ook tot aan de voorvoeten, en van de achtervoeten tot aan het einde van den ſtaart, van welke aanmerkelyke en zeldzaame eigenſchap VALENTYN in zyne beſchryving geen het minſte gewag maakt.

In het werk van den geleerden Abt PREVOST (*n*) vind men ook eene zeer korte beſchryving, en zeer ſlegte afbeelding, overgenomen uit *Les Lettres Edifiantes*, betrekkelyk op dit ons Dier, indien de breede ſtaart, welke daar verbeeld word, het niet nog tot een andere ſoort brengt. Spreekende van de Natuurlyke Historie der Philippynſche Eilanden, zegt hy: „ Deeze Eilanden, de eenig-
„ ſte plaatſen der Waereld, waar men een ſoort van Katten ziet die
„ de grootte der Haazen en de koleur der Vosſen hebben, en
„ aan welken de Indiaanen den naam van *Taguan* geeven. Zy heb-
„ ben vleugels gelyk de Vleermuizen, doch met hair bedekt, waar-

„ van

(*l*) *Syſt. Nat. Edit. X. p.* 30. *ſp.* 3.
(*m*) SEBA *Theſ. Tom. I. tab.* 58. *fig.* 2, 3.
(*n*) *Hiſt. Gen. des Voyages. Tom. XV. p.* 51. *Edit. de la Haye.*

„ van zy zich bedienen om van den eenen boom op den anderen „ te ſpringen, ten afſtande van dertig palmen.

Zie daar alles wat de Schryvers van dit Dier gezegd hebben, 't welk weinig is en veel verſchillende van de wezenlyke gedaante; doch wat wonder? de zeldzaamheid van hetzelve, gevoegd by de plaatſen daar het zich onthoud, welken mogelyk weinig door de handeldryvende Europeërs bezocht worden, zyn daarvan de reden.

Uit het aangehaalde van de twee gemelde Schryvers mogen wy nu met meerder recht veronderſtellen, dat de verdere natuurlyke huishouding van deeze ſoort met de kleine van den Heer Buffon, waarvan wy reeds onder de benaming van *Polatouche* geſproken hebben, overeenkomſtig is. Deeze Diertjes, van welken ik 'er zelf twee, doch niet lang, leevende gezien heb in de Vorstelyke Diergaarde, ſliepen genoegſaam den gantſchen dag; ſterk aangeſpoord wordende deeden zy wel eenen kleinen en als vliegenden ſprong, doch kroopen terſtond weg, als zeer vreesachtig zynde. Zy beminden, gelyk de gemeene Eekhoorn, by uitſtek de warmte, kruipende, als men hen ontdekte, zo ras mogelyk onder de wolle lappen, waarin men hen liet rusten. Hun voedſel was geweekt brood, vruchten enz. 't geen zy, even als de Eekhorentjes, zittende, uit hunne voorpootjes aten; tegen den nacht waaren zy meer in beweeging. Het verſchillende klimaat enz. had zekerlyk zeer veel invloed omtrent de verandering der geaartheid deezer Diertjes, die van eene tedere geſteldheid waaren.

Van de groote nieuwe ſoort, het onderwerp deezer en der volgende beſchryving, heb ik vier ſtuks gezien, zynde ook allen die hier te Lande bekend zyn, en daar onder twee verſcheidenheden. Een derzelven bevind zich in het Akademie-Kabinet te Leiden, een ander is hier in den voorgaanden Zomer, na het overlyden van den Ed. Heer van Eversdyk, by verkooping van deszelfs Kabinet verkocht, en gekomen in de fraaije Natuur- en Kunstverzameling van den Wel Ed. Heer van Heeteren, alhier woonende. Deeze beiden zyn van de vrouwelyke ſoort, licht kaſtanje kleurig, doch op den rug wat donkerer; het einde van den ſtaart zwartachtig.

tig. Het onderſcheid der ſexe is kennelyk aan zes kleine tepels, die evenwydig in twee ryen op de borst en den buik geplaatst zyn. De twee overige, beide mannelyke ſoorten, behoorende tot het Kabinet van Zyne Doorl. Hoogheid, waarvan echter een voor myne aanſtellinge is weggeraakt, waaren in alle deelen overeenkomſtig aan de volgende beſchryving.

BESCHRYVING
VAN DEN
OOSTINDISCHEN
GROOTEN EN LANGSTAARTIGEN
VLIEGENDEN EEKHOORN.

Tab. IV.

De Grootte van het Dier, voor zo ver men die met zekerheid kan opgeeven, (want het is, doch zeer wel, opgevuld overgezonden) is 17 Rynlandſche duimen, naamelyk van de punt der neus tot aan het grondbeginſel van den ſtaart. De Breedte van het ligchaam by de voorvoeten, in een platliggende of vliegende geſtalte genomen, 4 en ¾ duim, by de achtervoeten, 5 en ¼ duim. De Lengte van den ſtaart tot aan het uiteinde van deszelfs hair 20 duimen. De voorvoeten uitgebreid zynde zo is de lyn des afſtands van het uiteinde des eenen klaauws tot den anderen 12 en ½ duim; en die der achtervoeten 15 duimen.

Het Hoofd is ſpitſer toeloopende dan dat van een Eekhoorn.

De Ooren zyn klein en ſchynen my puntig, zynde uitwendig met zeer kort en fyn licht bruin hair bedekt.

De Oogen . . . . . . boven dezelven ſtaan twee lange flaauw bruine hairen. De Oogleden ſchynen kaal.

Voor-

C. van Kuik, ad viv. del. S. Fokke, Sc.

Vooräan, ter weêrzyden den Bek, ſtaan verſcheiden lange, zwarte en zeer ſtevige knevel-hairen. De Neus is naakt.

De Tanden zyn als die der Eekhoorens, boven en onder twee, hoog geel, de onderſten zeer lang. De Kiezen ſtaan mede achter in den bek.

De Voor- en Achtervoeten zyn, vooral de laatſte, tot byna aan de klaauwen als in het vlieg-vel verborgen. De Voorklaauwen zyn viervingerig en zwart. De twee middelſte de langſte, vooral de derde. Die der achtervoeten zyn mede zwart en vyf in getal, vier derzelven zyn even lang, doch de vyfde, zynde de binnenſte, is veel korter, en vertoont zich alleen als een byhangende klaauw. De Nagels zyn zeer groot en ſcherp, van boven zwart, onder wit, en breed by hun grondbeginſel. De leedjes deezer klaauwen zyn als die der Eekhoorns.

Het Vlieg-vel, 't welk zich tusſchen de voor- en achtervoeten uitgeſpannen in onze afbeelding vertoont, is in het midden, daar het zich ter weêrzyden op omtrent vier duimen breedte uitbreid, het allerdunst, en niet dikker dan fyn Oostindisch papier. Hetzelve is, doch zeer dun en yl, met kastanje bruine hairtjes bezet. By de voor- en achtervoeten word het dikker, of gelyk een kusſen, opgevulder; 't welk breeder by de dyen en ſmal naar 't einde der pooten toeloopt; dit gedeelte is dik met bruine en zwarte hairen begroeid. By de de voorklaauwen vertoont het zich los, en als een by of overhangende lap, die rond en dik met hair begroeid is. De buitenſte kan het Vlieg-vel zyn, met een dikken boord van zwarte en gryze hairen omzoomd.

Het bovenſte gedeelte van het Hoofd, den Rug en 't grondbeginſel van den Staart zyn met dik en vry lang hair bezet, welks benedenſte deelen zwart en de toppen of uiteinden, voor een groot deel, grys wit zyn.

De ſtaart-hairen zyn zwart, naar 't lyf gryzer, en zo geſchikt dat de ſtaart zich rond vertoont.

De

De Wangen ter zyde van het hoofd zyn bruin grys. De keel licht witachtig grys, gelyk mede de borst, buik en onder naar den ſtaart. Het Vlieg-vel heeft hier van onderen insgelyks maar zeer weinige gryze hairen.

BESCHRYVING
VAN EENE ZELDZAAME AMERIKAANSCHE LANGSTAARTIGE AAP-SOORT,

by den Inlander gewoonlyk genaamd QUATTO,
en by de Hollanders

BOSCH-DUIVEL, OF SLINGER-AAP.

Uit de Hollandſche Volkplanting

SURINAMEN;

bewaard wordende in het MUSEUM
VAN ZYNE
DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID,
DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-KAPITEIN-GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE NEDERLANDEN, enz. enz. enz.

Beſchreeven en uitgegeeven door
A. VOSMAER,
Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst-Kabinetten, Lid der Keizerlyke Akademie, en Korrespondent der Koninglyke Akademie der Weetenſchappen van Parys.

TE AMSTERDAM,
BY PIETER MEIJER,
MDCCLXVIII.

NATUURLYKE HISTORIE
VAN DEN
AMERIKAANSCHEN
BOSCH-DUIVEL, OF SLINGER-AAP,

by den Inlander Q U A T T O *genaamd.*

Daar is tot nog toe geen Schryver, welke beter over de Dieren geſchreeven heeft, dan de Heer Buffon, en inzonderheid over die, welken in het algemeen onder de benaaming van Aapen bekend zyn. Het XIV. en XV. Deel van zyne Beſchryvingen levert acht-en-twintig onderſcheiden ſoorten van deeze Dieren op, by welken vyf-en-dertig afbeeldingen gevoegd zyn, en dus zeven, die hy tot noch toe als te min verſchillende acht, om die voor verſcheiden in ſoort op te geeven.

Die geleerde Schryver verdeelt dezelven in vyf afdeelingen. Zyne eerſte bevat drie ſoorten, welken hy, met uitzondering van alle anderen, alleen Aapen noemt. Hier toe behoort de *Jocko*, dien hy meent de *Orang-Oetang* der Schryveren te zyn. Deeze, of eigenlyk de *Pongo*, (welke maar een verſcheidenheid in grootte van den *Jocko* ſchynt te zyn) is zo groot als een menſch, zo vuurig voor de vrouwen als voor zyne wyfjes, een Aap die zig van ſteenen bedient om aan te vallen, ſtokken om zig te verweeren, en altyd op de achterſte voeten overëind gaat (*a*). Nog voegt hy hier by twee ſtaartontbeerende, en overëind gaande ſoorten, namenlyk de *Pithecos* der Grieken, en twee verſcheidenheden van de lang-geärmde *Gibbons*; deezen drie zyn eigenlyk maar alleen de waare Aapen van den Heer Buffon (*b*); doch hy brengt 'er

(*a*) *Hiſt. Nat. Tom. XIV. p.* 3.
(*b*) *Geen ſtaart hebbenden, het aangezicht platachtig, op twee voeten gaanden. Id. p.* 2.

'er nog een vierde by, de *Magot* genaamd, echter zo, dat dit dier, (dat, gelyk de voorigen, zonder ſtaart is, maar daar en tegen op vier voeten loopt,) als eene tusſchen-ſoort by deeze, of de volgende afdeeling, kan genomen worden.

De tweede afdeeling, vervat drie ſoorten, eene verſcheidenheid, en een vierde tusſchen-ſlachtig-ſoort, en hy noemt deezen *Babouins* (*c*).

De derde, *Guenons* geheeten, heeft negen ſoorten, waar by nog vier verſcheidenheden voorkomen (*d*).

De vierde *Sapajous*, zyn vyf in getal, met twee verſcheidenheden, of een weinig verſchillende (*e*).

De vyfde en laatſte afdeeling, behelzen zes onderſcheiden ſoorten, *Sagoins* geheeten (*f*).

Wy hebben deeze rang-ſchikking van den Heer Buffon, en zyne onderſcheide kenmerken hier wel eens te neder willen ſtellen, en men ziet hier uit, dat hy eigenlyk geenen van deeze dieren voor Aapen wil erkennen, dan die drie of vier ſoorten, hier boven aangehaald. „ Ik noem *Aap* (zegt die Schryver) een dier „ zonder ſtaart, van 't welk het aangezicht plat is; van 't welk de „ tanden, de handen, de vingers, de nagels naar die van een „ menſch gelyken, en die, gelyk hy, op zyn' twee voeten over- „ ëind gaat: deeze bepaaling, genomen uit de natuur zelfs van

„ het

(*c*) *Zy hebben een korten ſtaart, langachtig weezen, een breeden uitſteekenden ſnuit, zakken onder de kaaken, de hondstanden veel dikker dan de menſch, eene eeltachtige verharding op de billen. Id. p. 5. Deezen loopen meeſt op vier voeten.*

(*d*) *Zy zyn veel kleinder, min ſtark, hunnen ſtaart is langer; Id. p. 9. zy hebben de billen kaal, en de eeltachtige verharding is natuurlyk aan die deelen; zy hebben zakken onder de kaaken, daar zy hun voedzel in bewaaren; het middelſchot van den neus is ſmal, en de neusgaaten zyn om laag, of onder aan de neus, open, gelyk die van den menſch. Id. p. 14.*

(*e*) *Zy onderſcheiden zich genoeg van de anderen door hunnen, alles aangrypenden, ſtaart, waar mede zy zich aan alles vaſt houden. Id. p. 15. De billen zyn met hair bedekt; zy hebben geen zakken onder de kaaken. Id. p. 14.*

(*f*) *Zy zyn meerendeels klein, de billen met hair bedekt, geen zakken onder de kaaken, het middelſchot van den neus breed, de neusgaaten zyn ter zyden open, en niet van onderen. Id. p. 14. &c. In evenreedigheid hebben zy den ſtaart veel langer, en te gelyk geheel hairig, ſlap en regt. Tom. XV. p. 2. &c.*

„ het dier, en zyne overeenkomften met die van een menfch, „ zondert daar van af, gelyk men ziet, alle de dieren die ftaar- „ ten hebben, allen die geenen, die het aangezicht vooruitftee- „ kend of den fnuit lang hebben, allen, die de nagels krom, ha- „ kig of puntig zyn: allen, die liever op vier dan op twee voe- „ ten gaan (*g*)". Niemand kan de bepaaling, welke de Heer Buffon hier geeft, op zich zelfs genomen, tegenfpreeken, maar even min kan de myne, welke ftraks zal volgen, wederfproken worden. Zodanige redeneer wyze kan men ftrik-redenen noemen, die meer misleiden dan ophelderen. Door Aap, (kan ik met even veel regt zeggen) verftaa ik, „ een dier van menfchelyk vernuft „ en fpraak ontbloot, dat echter door gebaarden, manieren, en „ in al zyn doen, den menfch als fchynt naar te aapen, en in fom- „ migen zyner leedemaaten meer of min gelykt". Men kan my tegenwerpen, dat de Heer Buffon, door zyne bepaaling, alleen zyne weezenlyke Aapen van de overigen afzondert; maar dat is het daar ik weezen wil. De Heer Buffon berifpt den beroemden Heer Linnéus geduurig wegens zyne bepaalingen, onderfcheidingen der geflachten, naam-veranderingen enz., en zegt, dat men de eigenfchappelyke naamen moet bewaaren, zonder (dan daar dezelven ontbreeken) tot nieuwe benaamingen over te gaan. Het verwondert my deezen Natuurkundigen dus te hooren redeneeren; want waarom moet dan het grootfte gedeelte van een geflacht van dieren, zo bekend als de Aapen, zyn alöm bekende en alöude naam ontnomen worden? Zal niet elk, men neeme de verfchillendfte foort die men ook wil, uit de onderfcheiden Familiën der *Babouins*, *Guenons*, *Sapajous* en *Sagoins*, (aan welken de Heer Buffon den naam van Aap weigerd,) zal niet elk, zeg ik, welke foort van deeze Familiën men hem onder het oog zal willen brengen, aanftonds zeggen, dat het een Aap is? Ik voor my vinde my dan gedwongen hier in verfchillend te handelen: Ik

(*g*) *Tom. XIV. p.* 2.

Ik noem Aap al wat zig met myne bepaling ſtrookt, en heet de drie eerſte regt op gaande Aapen van de Heer BUFFON, ſtaartöntbreekende Aapen, of, zo men wil, Menſchelyke Aap-ſoorten: dus blyft men by de bekende benaaming, en dus onderſcheid men echter die drie verwonderende weezens, welken de hoogmoedige gedachten, die de menſch van zich zelven heeft, geene geringe paalen ſtellen.

Het voorwerp van deeze verhandeling behoort tot de *Sapajous* van den Heer BUFFON, en is de *Coaita* van dien geleerden Schryver (*b*), welken hy te gelyk beſchryft met den *Exquima* van MARCGRAAF, in meening zynde, ('t geen wy echter niet toeſtemmen,) dat beiden deezen maar verſcheidenheden van ééne ſoort zyn. De Heer LINNÉUS heeft die, in zyn voorig *Syſtema*, als de zevende ſoort, onder de benaaming van *Paniſcus* (*i*), en nu, in zyn laatſt vernieuwd *Syſtema*, onder dien zelfden naam, als de veertiende geplaatſt (*k*). BRISSON noemt hem *Belzebuth* (*l*), en verſcheiden andere Schryvers ſpreeken 'er van onder verſchillende benaamingen, waar van ſtraks nader.

Niemand heeft echter deezen Aap door eene goede afbeelding getragt op te helderen, dan de Heer BUFFON: doch wanneer men het dier met die afbeelding vergelykt, zal men raſch bemerken, dat het zelve, door den tekenaar, over het geheel wat te mager, het aangezicht te veel vooruitſteekende, en de ſmoel te lang verbeeld is. BARRERE (*m*) noemd het daarom, in teegenſtelling, zeer wel, als hy zegt, *het aangezicht naar den menſch gelykende*; want het weezen is in deeze ſoort veel platter als dat der *Babouins* en *Guenons*. Het is dan niet alleen om deeze reeden, dat wy dit hier zeldzaam voorkomende ſchepzel op nieuw uitgeeven, maar

te

(*b*) *Tom. XV. p.* 16.
(*i*) *Edit. X. p.* 26.
(*k*) *Edit. XII. p.* 37.
(*l*) *Reg. Anim. p.* 211.
(*m*) *Hiſt. Nat. de la France Equin. p.* 150. Cercopithecus major niger, faciem humanam referens.

te gelyk ter verdere voldoening van het ons voorgeſtelde plan, by het welk wy ook de ontbreekende gekoleurde afbeeldingen beloofd hebben.

De geboorte-plaats van deeze Aap-ſoort is Surinamen. De Heer BUFFON noemt hem *Coaita* of *Quoata*, zeggende dat het dier dus in Guiana genaamd word, en *Chameck* in Peru. In onze Volkplanting noemt het de inlander *Quatto* (*n*), of, zo als ik met BARRERE, liever zoude gelooven, *Quoata*, welke naam door ons Volk in eene kleine verbaſtering zal zyn gebracht, en uit welken *Quatto* of *Quotoes*, *Quata* enz., zal gebooren zyn. By de Hollanders word dit dier *Slinger-Aap* geheeten; eene benaaming, welke de kennelyke eigenſchap van het zelven volmaakt wel uitdrukt. Anderen weêrom, min gelukkig om eene kennelyke eigenſchap in den naam te mengen, noemen het *Boſch-Duivel*, waarſchynlyk wegens zyne zwarte koleur, by welken het roſch of roodachtige weezen aanmerkelyk afſteekt.

Het grootſte kenmerk van deeze Aapen is het geheel ontbreeken van den duim aan de voorvoeten, welken alleen maar in vier vingers verdeeld zyn; daar in tegendeel alle de overige *Sapajous* van den Heer BUFFON, gelyk de andere Aap-ſoorten, vyf vingers aan alle de voeten hebben. Hunne tweede eigenſchap, (waarin alle de *Sapajous* min of meer overëenkomen) beſtaat in hunnen alles aangrypenden ſtaart, waar mede zy, gelyk de Elefant met zyn ſnuit, alles konnen aanvatten, het geen voor al aan dit ſoort, byzonder eigen is. Eenige jaaren geleeden zag ik deezen Aap voor den eerſtenmaal te Amſterdam, in de Diergaarde van den Heer BERGMEYER. Hy was met een ketting en ring vaſtgemaakt aan een lang geſpannen koord, en wiſt zyn ſtaart om dat

koord

(*n*) Quotto. VAN BERKEL, *Amerikaanſche Voyagiën*, *Amſt.* 1695. 4*to*. Quotoes. *Beſchryving van de Volkplantinge Suriname. Leeuwaarden* 1718. 4*to*. Quotoes. PISTORIUS *Beſchryvinge van de Colonie van Suriname. Amſt.* 1763. 4*to*. Quata, *en Negre Anglois*, zegt Mr. FERMIN, *Hiſt. Nat. de la Hollande Equinoxiale. Amſt.* 1765. *Octavo*.

koord zo vast te slaan, dat hy, zonder zich verder vast te houden, daar aan hing, allerleië *grimasſen* maakte en verwonderlyk slingerde. Wanneer men hem den staart om de hand liet slaan, kneep hy daar zo vast mede dat het zeer deedt.

De natuurlyke geäartheid van deeze soort is in zich zelve niet kwaadaärtig; echter speelen zy nu en dan den valsch-aart, voornamenlyk wanneer zy wat te veel naar hunnen zin geplaagd worden. Hun voedzel is overëenkomstig met dat van andere Aapen, dat is, byna alles wat hun voorkomt, doch vruchten is hunne gewoonlykste en geliefſte spyze. Men verzekert dat zy Visch in het waater weeten te vangen met hunnen staart. DAMPIER en WAFER, (de Reizen van welken laatsten achter die van den eerstgenoemden gedrukt zyn) zyn de voornaamste Reizigers, welken van deeze Aap-soorten gewag maken, en 't geen zy daar van verhaalen verdiend, (in navolging van de Heer BUFFON) hier ter neêrgesteld te worden.

„ De Meerkatten in die gewesten (*Serles Eiland in de Baay* „ *van Campéche*) zyn de leelykſten, die ik ooit gezien heb, zy „ zyn veel grooter dan een haas, en hebben groote staarten, van „ omtrend derde half voet lang. De binnenste zyde van hunne „ staarten is kaal, met een bruin hard vel; maar de bovenste zy- „ de is met grof, lang, zwart, en steil hair bedekt. Deeze die- „ ren houden zich in een troep van 20 of 30 byëen, en loo- „ pen door 't Bosch, springenden van den eenen boom op den „ anderen. Indien zy één persoon alleen ontmoeten, dreigen zy „ hem te verslinden, zulks dat ik, alleen zynde, niet op hun „ durfde schieten, inzonderheid in 't eerst als zy my tegenkwa- „ men met een grooten troep, springenden van den eenen boom „ op den anderen, over myn hoofd heên, en makenden een ys- „ lyk getier en geraas, behalven dat zy zeer leelyk grynsden, „ en vreemde kuuren aanrechteden. Sommigen braaken dorre tak- „ jes af, gooiden 'er meê naar my, en wierpen my met hun- „ ne vuiligheid naar 't hoofd; eindelyk kwam 'er een heel groote,

„ op

„ op een uitſteekenden tak, boven myn hoofd, en, naar my toe-
„ ſpringende, deedt my te rug treeden; doch hy ſloeg zyn ſtaart
„ om den tak, en ſlingerde toen heen en weêr, grynſende my
„ toe. . . . . De ſtaarten deezer Meerkatten zyn hun zo goed
„ als een hand, en zy konnen 'er immer zo vaſt mede houden.
„ Als wy met ons tweên, of meer, t' zamen waren, dan liepen
„ zy voor ons weg. De wyfjes, met haare jongen belaaden, heb-
„ ben veel werk om de mannetjes na te ſpringen, want gemeen-
„ lyk hebben zy 'er twee, waar van zy 't een onder den arm
„ draagen, en 't ander zit haar op den rug, en ſlaat zyn voorſte
„ pooten om haaren hals (*o*)".

Wafer, in zyne beſchryving der Landëngte van Amerika, ſpreekt 'er dus van. „ Daar zyn ook groote meenigten van Meer-
„ katten, ſommigen wit, maar meeſt zwart; eenigen hebben baar-
„ den, en anderen zyn baardeloos: zy zyn middelſlag van groot-
„ te, maar ongemeen vet in het droog ſaizoen, als de vruchten
„ ryp zyn: hun vleeſch is goed, en wy aaten 't zeer veel. De
„ Indiaanen waaren in 't eerſt ſchuuw om 'er van te eeten, maar
„ zy lieten 'er zich haaſt toe beweegen, ziende dat wy 'er zo
„ ſmakelyk van aaten. In het reegen-ſaizoen hebben zy dikwils
„ wormen in hun ingewand: 't is gebeurt, dat ik een hand vol
„ kreeg uit een Meerkat die wy openſneeden, en zommigen van
„ dezelven waren 7 of 8 voet (duim denk ik dat het zal moeten
„ zyn) lang. Deeze Meerkatten zyn zeer potsachtig, en rech-
„ ten veele kuuren aan als men door de Boſſchen gaat, ſprin-
„ genden van den eenen tak op den anderen met de jongen op
„ hunnen rug; zy grynsden ons leelyk toe, en piſten ons, als
„ zy 'er gelegenheid toe hadden, op 't hoofd. Wanneer zy
„ van den eenen boom op den anderen willen, en dat de takken
„ wat te verre van een zyn om ze te beſpringen, zullen zy ſom-
„ tyds aan elkanders ſtaarten hangen als een ketting, en zwaai-
„ jen

(*o*) *Dampiers Reizen, II. Deel, p.* 157.

„ jen of ſlingeren alzo heen en weêr, zo lang tot dat de laatſte
„ een tak grypt, en dan de anderen optrekt (*p*). Op het Ei-
„ land Gorgonia (zegt hy verder) zag ik veele Meerkatten,
„ die ten deele van Oeſters leefden, welken zy, by laag water,
„ uit zee haalden. Om 'er den viſch uit te krygen, leiden zy
„ den Oeſter op een ſteen, en namen dan een anderen ſteen,
„ waar mede zy zo lang op den ſchelp klopten, tot dat hy
„ brak (*q*)".

Russel (*r*), en d'Acosta (*s*), beveſtigen ook in hunne Reizen 't geen wy hier hebben aangehaald. Doch het is opmerkelyk 't geen Wafer zegt, dat 'er witten en zelfs gebaarden onder deeze Slinger-Aapen zyn.

Het ſchynt ons ook toe, dat de *Exquima* van Marcgraaf (*t*) de ſoort is, welke de Heer Linnéus voor de *Diana* opgeeft: en wy kunnen den Heer Buffon verzekeren, dat de *Diana* geen aangrypenden ſtaart heeft, vermits wy die leevende gezien hebben. De *Exquima* dient dus van de *Quatto* of *Coaita* onderſcheiden te zyn, en wy hoopen by vervolg ook de *Diana* door eene betere afbeelding, als tot noch toe van dezelve gegeeven is, op te helderen.

De *Quatto* van deeze beſchryving is uit Surinamen overgebracht, en, na eenigen tyd in de alömbekende Diergaarde van den Heer Bergmeyer geweeſt te zyn, aldaar geſtorven. Daar na is hy, volmaakt wel opgezet, by verkooping van eene byzondere verzameling, en tot zeer hoogen prys, door my, voor het Vorſtelyk Muſeum, gekogt, alwaar dezelve thans oewaard word.

(*p*) *Wafers Reizen, achter Dampier. p.* 45.
(*q*) *Id. p.* 157.
(*r*) *Hiſtory of Jamaica. Chap. V.*
(*s*) *Hiſtoire Naturelle des Indes. p.* 200.
(*t*) *Hiſt. Nat. Braſil. p.* 227.

Tab. V.

A. Schouman, ad viv. del. S. Fokke, sc.

BESCHRYVING
VAN DEN
AMERIKAANSCHEN
BOSCH-DUIVEL, OF SLINGER-AAP,
QUATTO genaamd.

Tab. V.

De grootte van deezen Aap komt na genoeg overëen met die van den Heer Buffon. By een zeer wel opgezetten, welken ik thans voor my hebbe, vind' ik de grootheid van het lyf 17 Rhynlandſche duimen; namenlyk, van den top des hoofds tot het begin van den ſtaart; de ſtaart zelfs is 2 voeten.

Het aangezicht, 't geen van een ligt-roode koleur is, is geheel naakt; hier en daar vertoont zich maar alleen een redelyk lang hair. De ooren zyn ook naakt, en gelyken volmaakt naar die van een menſch. Ter zyden van het hoofd, voor de ooren, vertoont zich een ſmal ſtreekje hair. De bovenſte lip heeft mede eenige hairtjes, doch de onderſte heeft 'er meêr. Het geheele weezen of aangezicht is meerder plat dan uitſteekende, voornamenlyk voor by de oogen. Dat deel, 't welk men den ſnuit noemd, vind' ik, in dit voorwerp, voor al niet meer dan een duim verder dan de oogen voorüit te ſteeken. De koleur der oogen is my niet zeker bekend, doch zy zyn in evenredigheid van het hoofd, 't geen klein is, vry groot. De oogleeden hebben geene wenkbraawen. Het voorhoofd verheft zich naar om hoog, en daar groeit het hair tusſchen de oogen, nederwaards in een punt

uitloopende. De neus is redelyk breed, en loopt met den geheelen ſnuit in een ſchuinſchen nederdalenden lyn, zo dat deeze deelen min uitſtekende zyn dan de Heer BUFFON die verbeeld. De neus is platachtig en lang, en de neusgaaten zyn, niet van vooren, maar ter zyden oopen. De voor tanden zyn boven en onder vier, behalven de wederzydſche hoek tanden, die, vooräl de bovenſten, puntiger en de helft langer dan de anderen uitſteeken. Deeze ſoort van Aapen heeft geen zakken onder de kaaken, daar zy hunne ſpys in kunnen verbergen.

De voorvoeten hebben in deeze ſoort maar vier vingeren, zo dat de duim hier geheel ontbreekt. De leden der vingers zyn zeer lang, de nagels git-zwart, ter zyde neêrgeboogen en van voren rond. De achter-voeten hebben vyf vingers, de nagels zyn mede zwart, die van de duimen alleen zyn plat, doch die van den derden vinger, naaſt den pink ſtaande, ſteekt met een punt naar omhoog, en vertoont zich dus als driehoekig. Het zwarte hair loopt tot byna op de vingers, welken alleen kaal zyn, en gitzwart vel hebben.

De ſtaart is aan zyn grondbeginzel vry dik, dicht met zwart hair begroeid, en in een dun ſtomp punt uitloopende, dat aan de onderſte zyde kaal is, en zich aldaar ook als eene ſleuf vertoond. Met dit einde van den ſtaart houdt hy zich aan alles vaſt, daar aan hangt en ſlingert hy zich, en hier van bediend hy zich ook dikwyls, gelyk de Elefant van zynen ſnuit, om alles aan te vatten, en naar zich toe te brengen.

De koleur van het hair is over het geheele Dier git-zwart en redelyk lang. Dit Dier ſchynt ook op verre na zo rank en mager niet geweeſt te zyn als het door den Heer BUFFON verbeeld word. In het loopen maakt het gebruik van alle vier de voeten. De achterſte deelen zyn niet naakt, gelyk in de Baviaanen, maar met hair begroeid.

EINDE.

BESCHRYVING
VAN EEN TOT NU TOE ONBEKENDE
VYFVINGERIGE
LUIAARD-SOORT,
IN BENGAALEN VALLENDE,

en van daar levendig overgebragt in de DIERGAARDE

VAN ZYNE

DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID,

DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-KAPITEIN-GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE NEDERLANDEN, enz. enz. enz.

Beschreeven en uitgegeeven door

A. VOSMAER,

Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst-Kabinetten, Lid der Keizerlyke Akademie, en Korrespondent der Koninglyke Akademie der Weetenschappen van Parys, Lid van het Zeeuwsche Genootschap der Weetenschappen van Vlissingen.

TE AMSTERDAM,

BY PIETER MEIJER,

MDCCLXX.

NATUURLYKE HISTORIE
VAN DEN
VYFVINGERIGEN BENGAALSCHEN
L U I A A R D.

DE Luiaard, welken de Heer DE BUFFON (*a*) een inwooner ſteld, alleenlyk eigen aan de Nieuwe Waereld, is een zo verwonderens-waerdig ſchepſel, wegens zyne ongelooflyke traagheid, dat hy de oplettenheid van alle zyne beſchouwers heeft naar zich getrokken. Behalven de betrachting der wyze, op welke dit Dier ('t geen, zo het zeggen waar is, in eenen dag geen vyftig ſchreden by zyne ſnelſte beweeging vordert) tot Noach in de Arke gekomen zy, indien men den Zondvloed algemeen over de geheele Aarde ſtelle, zo verwekt de gedaante, het naar geluid en de geduurige ſlaaperigheid, beurtelings, eenen natuurlyken afkeer en medelyden, wegens den oogſchynlyken ongelukkigen ſtaat, waar in wy dit ſchepſel beſchouwen. Maar laaten wy deezen, by het eerſte voorkomen, zo ongelukkigen ſtaat, waar van de Heer DE BUFFON by dit Dier zo veel opgeeft, eens overweegen: dikwils bedriegen onze eerſte denkbeelden ons, in de uiterlyke beſchouwing van den ſtaat der natuurlyke weezens, in opzicht der betrekkingen, die zy tot de geheele Natuur, of tot zich zelve, hebben. Oneindige maalen heb ik my hier in, door naauwkeuriger onderzoek, bedroogen gevonden, en die naauwkeuriger onderzoekingen, my tot algemeener en hooger denkbeelden opleidende, overtuigden my, dat elk weezen, of tot zich zelve, of tot het geheel, *zeer goed was.*

My, in de kennis der Natuure tot geenen wetgeever, veel min verbeteraar dier Konſtgewrochten, willende opwerpen (want beriſping veronderſteld kennis van verbetering) zo betuig ik, integen-

(*a*) *Hiſtoire Naturelle &c. Tom. XIII.* pag. 34.

gendeel de verſchrikkelyke ellende, door den Heer DE BUFFON (*b*) aan dit ſchepſel toegeſchreeven, in een geheel verſchillend licht te beſchouwen. Het ſchoonſte Tafereel, 't geen de Schilderkunde kan voortbrengen, zoude, zonder ſchaduwen, diepſels en andere eigenſchappen der Kunſt, eene ſlegte vertooning maaken. Even dus is het met de Natuur geleegen. De groote Werkmeeſter, alles met eene ondoorgrondelyke wysheid geſchikt hebbende, heeft niet gewild, dat alle Schepſelen met gelyke ſchoonheid van leeſt, en van koleuren zouden pronken; met even veel vernuft, ſterkte, zachte of wreede geaartheid, traag en vaardigheid, zouden begaafd zyn. Men vergelyke den ſchoonen Paauw met den onaanzienlyken Dodo: den Aap, het Paard, het Schaap, den Tyger den Luiaard en Eekhoorn. Doorloop Leezer alle de geſlachten der Dieren in het algemeen, en daal met uwe beſpiege-

lin-

(*b*) Van den Luiaard ſpreekende zegt de Heer de BUFFON: „ C'eſt moins pareſſe „ que miſère, c'eſt défaut, c'eſt dénuement, c'eſt vice dans la conformation; point „ de dents inciſives ni canines, les yeux obſcurs & couverts, la mâchoire auſſi lour- „ de qu'épaiſſe, le poil plat & ſemblable à de l'herbe ſéchée, les cuiſſes mal emboi- „ tées & presque hors des hanches, les jambes trop courtes, mal tournées, & enco- „ re plus mal terminées: point d'aſſiette de pied, point de pouces, point de doigts „ ſéparément mobiles; mais deux ou trois ongles exceſſivement longs, recourbés en „ deſſou, qui ne peuvent ſe mouvoir qu'enſemble & nuiſſent plus à marcher qu'ils ne „ ſervent à grimper: la lenteur, la ſtupidité, l'abandon de ſon être, & même la „ douleur habituelle, réſultans de cette conformation bizarre & négligée; point d'ar- „ mes pour attaquer ou ſe défendre; nul moyen de ſécurité, pas même en grattant la „ terre; nulle reſſource de ſalut dans la fuite: confinés, je ne dis pas au pays, mais „ à la motte de terre, à l'arbre ſous lequel ils ſont nés; priſonniers au milieu de „ l'eſpace; ne pouvant parcourir qu'une toiſe en une heure; grimpant avec peine, ſe „ traînant avec douleur, une voix plaintive & par accens entrecoupés qu'ils n'oſent „ élever que la nuit; tout annonce leur miſère, tout nous rappelle ces monſtres par „ défaut, ces ébauches imparfaites mille fois projetées, exécutées par la Nature, „ qui ayant à peine la faculté d'exiſter, n'ont dû ſubſiſter qu'un temps, & ont été depuis „ effacées de la liſte des êtres; & en effet, ſi les terres qu'habitent & l'unau & „ l'aï n'étoient pas des déſerts; ſi les hommes & les animaux puiſſans s'y fuſſent „ anciennement multipliés, ces eſpèces ne ſeroient pas parvenues jusqu'à nous, elles „ euſſent été détruites par les autres, comme elles le feront un jour. *Tom. XIII.* „ *pag.* 38. &c.

lingen van die verſchrikkelyke ſchepſelen, den Krak, den Walviſch en Elefant, tot op de kleine Water-Vloo, het Raderdiertje, en andere kleine ſchepſelen, die voor het ongewapend oog onzigtbaar zyn en zig naauwlyks, door het meeſt vergrootende vergrootglas, doen beſchouwen. Gaa dan verder, doorlees het groote Boek der Natuure, in de werken der Scheppinge, lettende op den aart, eigenſchappen en huishouding der ſchepſelen: welke ſchoone Tafereelen zullen zich voor het oog opdoen! Daar zal men zien, dat de verachte Mol, eene eeuwige duiſternis bewoonende, gelukkig leeft. Dat een Dier, gelyk de Luiaard, om zo te ſpreeken, alleen geſchikt om by nacht te leeven, alleen tot een bewooner van het geboomte geſteld, zelfs, op de takken ſlaapende, en, volgens den Heer DE BUFFON, ook alleen van Boombladen en vruchten leevende, overeenkomſtig naar zyne levenswyze gevormd en geſchikt is.

Ik beken, ten opzicht van het Tafereel der geheele Natuure ſchynt dit Dier eene ſombre ſchaduw, een zwart diepſel, en als geſchikt om de andere voorwerpen te heerlyker te doen afſteeken. Maar dit Dier op zich zelve beſchouwd, zyne Natuur overwoogen, waar toe zoude hem de gezwinde beweeging dienen? zoude deeze hem in het donkere, op de takken der boomen voortkruipende, niet aan ongelukken blootſtellen? by alle zyne traagheid is het bekend, dat hy eene ongelooflyke kracht in zyne klaauwen bezit (*c*); deze is hem noodig; gelyk mede de gedaante zyner wanſtaltige achtervoeten, om zich in het donker, en ſlaapende, aan de Boomtakken vaſt te houden, en om van den eenen Boom op den anderen te klimmen. Geheel verwerpelyk komt ons het verhaal van den Heer DE BUFFON voor, dat deze Dieren te traag zyn

(*c*) Geloofwaardige perſoonen hebben my, omtrent den Weſtindiſchen Luiaard, verzekerd, de kracht in deszelfs klaauwen zo ſterk te zyn, dat, ingevalle men hem eenen Ooſtindiſchen Rotting in de klaauwen vaſt laat houden, hy die langzaamerhand zo ſterk toeknypt, dat de Rotting daar door vaneen ſplyt.

zyn zouden om nederwaards te klimmen, dat zy zich ten dien einde, gelyk een blok, uit den Boom laaten nedervallen (*d*). Niet minder moeit my, dat zulk een Natuurkenner, als de Heer DE BUFFON, voor de vernietiging van een geflacht van Dieren, als dit, bezorgd is, daar het zelve zich, reeds zoo veele eeuwen in zynen gewaanden ellendigen ftaat bewaard heeft. Eenige Schepfels mogen, wegens hunnen fchaadelyken aart, hier of daar verminderd ja byna uitgeroeid worden; dan voor de geheele vernietiging toont de bezorgde Natuur alom genoegzame zorge te draagen.

De Heer DE BUFFON vergift zich groflyk, met te zeggen (*e*) dat deze Dieren geene tanden hebben. Men behoeft flegts weinige bladeren in zyn eigen werk om te flaan, en de naauwkeurige ontleedkundige befchryving van den Heer DAUBENTON (*f*) in te zien,

(*d*) Hoe wel kan men hier de welgepafte waarfchouwing van den Heer DE BUFFON ter neder ftellen. „ Comme endoctriner des Ecoliers, ou parler à des Hommes, „ font deux chofes différentes; que les premiers reçoivent fans examen & même avec „ avidité l'arbitraire comme le réel, le faux comme le vrai, dès qu'il leur eft préfenté fous la forme de documens; que les autres au contraire rejettent avec dégoût „ ces mêmes documens, lorsqu'ils ne font pas fondés; *Hift. Nat. Tom. XIV.* „ *pag.* 1.

(*e*) „ Point de dents incifives ni canines. *Tom. XIII. pag.* 38. idem, faute de „ dents, ces pauvres animaux ne peuvent ni faifir une proie, ni fe nourrir de chair, „ ni même brouter l'herbe; réduits à vivre de feuilles & de fruits fauvages, *pag.* 41. „ & ibidem. d'Ailleurs le pareffeux & le tatou font les feuls parmi les quadrupèdes, „ qui n'ayant ni dents incifives ni dents canines, ont feulement des dents mollaires „ cylindriques &c. *Tom. IX. pag.* 90.

(*f*) „ L'extrémité de la mâchoire fupérieure eft groffe, principalement fur les côtés qui font renflés par les dents canines; *Tom. XIII. pag.* 56. Idem. L'unau n'a „ point de dents incifives dans la mâchoire du deffus, ni dans celle du deffou; mais „ il y a dans les deux mâchoires des dents canines & des mâchelières, une canine & quatre mâchelières de chaque côté de la mâchoire fupérieure, une canine & trois mâchelières de chaque côté de l'inférieure, ce qui ne fait en tout que dix-huit dents. *Pag.* 57. En wat verder zegt de Heer DAUBENTON in zyne befchryving van den *l'Ai* of drie voorvingerigen Luiaard (want wy hebben daar zo even van de *l'Unau* of twee voorvingerige gefproken). „ Le nombre des dents étoit le même dans le fquelette d'aï & „ dans le fquelette d'unau que j'ai vus; les dents de la mâchoire du deffous paroisfoient reffemblantes pour la figure & la fituation, mais les deux premières de la „ mâ-

zien, en men zal zich, gelyk zulks wezendlyk is, van het tegendeel overtuigd vinden. Het was my bewuſt, dat deze Dieren geenzins tandeloos waaren, hoewel de ſnytanden hen ontbreeken, 't geen in meer andere ſoorten, en die echter vinnig byten, gevonden wordt. Deeze dwaaling dan met den Heer DAUBENTON herſteld hebbende; welke niet alleen de tanden, maar ook de kiezen, in beide verſchillende ſoorten van Luiaards, naauwkeurig beſchryft; zo geeven wy te gelyk in overweeging, of deeze Dieren wel alleen van bladen en vruchten leeven? Dan wy zullen nog nadere gelegenheid hebben om ons hier over verder in te laaten.

Volgens den Heer DE BUFFON zyn 'er ſlegts twee ſoorten van Luiaards bekend, waar van die geleerde Schryver aan de eerſte den naame geeft van *L'unau*, zynde die by ons geheeten de *twee voorvingerige ongeſtaartte Luiaard.* Den anderen, *L'Aï* genaamd, noemen wy, de *kortſtaartige drie voorvingerige Luiaard.*

Beide deeze ſoorten ſteld de gemelde Schryver als bewooners van de nieuwe Waereld, gelyk zy 't ook inderdaad zyn, doch hy ontkent te gelyker tyd dat het Dier, 't welk men met recht een Luiaard noemt, in de oude Waereld te vinden zy. Wy hebben in eene voorgaande Beſchryving (*g*) reeds aangeweezen de dwaalingen, waaraan de denkbeeldige ſtellingen onderhevig zyn, door aan te toonen dat de Beurs-Rot, tegen het gevoelen van den Heer DE BUFFON, zo wel in Aſie als in America gevonden worde; als mede, dat de Mier-eeter een inboorling is, zo wel van Africa als van America: Het zelfde verſchil zal hier weer plaats vinden, daar

„ mâchoire du deſſus étoient placées à proportion plus près l'une de l'autre dans l'aï
„ que dans l'unau, & ſembloient avoir plus de rapport à des inciſives qu'à des ca-
„ nines; elles étoient très petites, tandis que les canines du deſſous étoient beaucoup
„ plus grandes; la première des mâchelières du deſſus ſe trouvoit placée plus en
„ avant que dans l'unau, les mâchelières de l'aï au lieu d'être pointues, comme celles
„ de l'unau, étoient terminées par une face concave. *Page* 64. & 65.

(*g*) Beſchryving van den Ooſtindiſchen grooten en langſtaartigen vliegenden Eekhoorn.

daar wy thans met die van SEBA eenen vierden Luiaard in het licht zullen ſtellen, die zyne woonſtede in Aſie houdt. De gevolgtrekkingen (waar van de Heer DE BUFFON zich zo dikwyls bedient,) op gronden van ondervinding ſteunende, ik beken het, zyn dikwyls noodzaaklyk en van nut, in gevallen daar men niet anders kan; doch men moet eenen grondſlag van waarheid voor zich hebben daar men op bouwt; dit niet hebbende, mag men zyne gedachten voor naby aan de waarheid komende gisſingen, maar voor geene zekere waarheden, opgeeven.

F. VALENTYN (*h*) is de eerſte geweeſt, die, myns weetens, reeds gezegd heeft, dat de Luiaard in de oude Waereld gevonden worde. De oppervlakkige kennis van dien Schryver in verſcheide deelen der Natuurlyke Hiſtorie is bekend; doch men moet daar om niet alles verwerpen, terwyl men zeker weet, dat hy ook goeds heeft, 't welk wy in onze voorige ſchriften reeds hebben aangetoond.

A. SEBA (*i*) geeft onder anderen twee Ceilonſche Luiaards, de Moeder en haar Jong, welke uit de afbeeldinge blyken, de *L'unau* te zyn, die de Heer DE BUFFON wil, dat alleen in de nieuwe Waereld woonen zou. De volwasſene, de Moeder dier twee (*k*) heb ik zelfs op de verkooping van het Kabinet van SEBA zeer duur gekogt, gelyk die ook nog in de Vorſtelyke Verzameling bewaard wordt; en men moet bekennen, dat 'er weinig verſchil in deeze, die hy voor Ceylonſche te boek ſteld, en die van America, te vinden is: Het hoofd alleen ſchynt my wat ronder, en naar den neus wat voller, dat is, min ingeboogen, dan de Americaanſche. Ik beken, 't is verwonderens-waerdig, twee Dieren, van zo ver-ſchillende

(*h*) „ Men heeft veelerley dieren, *zegt Valentyn*, zo wilde als tamme op dit „ Eyland", die hy opnoemt, en daar onder den Luiaard. En wat verder, die dieren nader opnoemende, zegt hy: „ De Luiaard valt hier mede". Beſchr. van Oud en Nieuw Ooſtindien, Vde Deel, en daar in Beſchr. van Ceylon, *pag.* 53.

(*i*) Theſaurus *Tom. I. Tab. XXXIII. fig. IV.* & *Tab. XXXIV.*

(*k*) Idem. *Tab. XXXIV.*

ſchillende Geweſten, als Aſie en America, zo overeenkomſtig te zien; maar wy hebben zulks hier boven en te vooren reeds met alle mogelyke zekerheid in de Beurs-Rot en den Mier-eeter aangeweezen. Hier tegen in te brengen, gelyk de Heer DE BUFFON ſchynt te willen doen, dat deeze Luiaard uit America, naar Aſie konde gebragt zyn, is al te ongeloofbaar: onze Europeers, in die geweſten, hebben te veel verſchillende bezigheden en oogmerken, dan dat zy zich met de Natuur-Hiſtorie, of het laaten overbrengen van voor hun nuttelooze Dieren, zouden bemoeijen. Elk weet het antwoord, het geen een beoeffenaar der Natuurlyke Hiſtorie van zynen Vriend uit de Indiën ontfing, dien hy om de overzending van eenige bloedelooze Diertjes verzocht had, „ Ik ben hier niet gekomen om Vliegen te vangen, ſchreef hy hem te rug: Luiaards zyn weinig in ſtaat om in de Indiën fortuin te maaken. Voorheen, ik beken het, heb ik in myne beſchryving der Ratelſlange den Heer SEBA in een zelfde geval twyfelende tegengeſproken; doch niet meer als twyfelende en waarom? om dat ik geene reizigers vond, die my in hunne beſchryvingen verzekerden, dat die Slang in de Ooſt-Indiën gevonden wordt. Hier in tegendeel, zegt VALENTYN, de Luiaard valt in Ooſt-Indiën, en SEBA zegt, dat hy die uit Ceylon ontfangen heeft en dus beruſt, in dit geval, de zaak op twee getuigen.

Van deeze uitweidingen, die wy, ter aanſpooringe tot meerder onderzoek op de verſchillende Luiaard-ſoorten, noodig geacht hebben, afſtappende, keeren wy ons dan eindelyk tot het wezendlyke onderwerp deezer beſchryving. Aan de nadere ontdekking van den tyd overlaatende, of die zo na aan de Weſt-Indiſche komende Luiaard van den Heer SEBA ook wezendlyk in Ceylon gevonden worde.

Het Dier, 't welk wy hier voorneemen te beſchryven, is, voor zo ver ik heb kunnen nagaan, nog nooit beſchreeven. Het ſchynt een tusſchen-ſoort te maaken (de uiterlyke gedaante alleen in aanmerking genomen) tusſchen de gemeene bekende Weſt-Indiſche Luiaards, waar van wy hier boven omſtandig geſproken hebben,

 en

en die zonderlinge Dieren, welken de Heer SEBA ook *Ceylonſche tengere Luiaards noemd* (*l*), doch waaraan de Heer DE BUFFON den naam van *Loris* geeft (*m*). In den eerſten opſlag van het oog ſchynt het zelfs zeer weinig met deeze laatſte te verſchillen; dan by eene nadere beſchouwing beſpeurt men merktekens, welke hen terſtond onderſcheidenlyk doen kennen. De klaauwen of vingeren der voor- en achter voeten zyn volmaakt wel met die laatſte overeenkomſtig; maar de arm, voornaamlyk der voorvoeten, is in deeze korter en dikker. Het lichaam van deeze heeft die dunne of ranke ſchraalheid niet; het is naar de billen dikker en heeft een klein bewys van ſtaart. Het hoofd toont zich zo onderſcheiden niet van het lichaam, het toont zich door het dikwollig opſtaande haair daar mede meer vereenigd. De ooren verbergen zich by deeze in het haair. Hier door, en door de meerdere kortheid zyner beenen, en door zyne natuurlyke eigenſchappen, gelyk wy verder zien zullen, gelykt hy meerder naar den gemeenen bekenden Weſt-Indiſchen Luiaard, dan naar den Ceylonſchen tengeren Luiaard van SEBA, de *Loris* van den Heer DE BUFFON.

Voor wy tot de huishoudelyke beſchouwing van dit Dier overgaan, zal het niet ondienſtig zyn eenig bericht te geeven, naamelyk, waarom wy dit Dier, het geen voornaamelyk in de gedaante der klaau-

(*l*) Idem. *Pag.* 55. *Tab. XXXV. fig.* 1. & 2. „ Ceylons dierken (zegt SEBA) „ met een honds hoofd, Luiaard genoemd, hebbende de geſtalte van een Aap”. Daar het doch niet veel naar gelykt. Idem. *Pag.* 75. *Tab. XLVII. fig.* 1. „ Ceylon- „ ſche Luiaard, grootſte ſoort”. De Heer SEBA, welke deeze weinig verſchillende diertjes, onder den naame van Luiaard, gekregen heeft, en dien hy hen ook laat behouden, meent echter, uit de langheid der pooten, dat het geene Luiaards zyn, 't welk doch geene genoegzame zekere reden is.

(*m*) De Heer de BUFFON zegt *Tom. XIII. pag.* 210. dat wy den naam van *Loeris* aan dit dier gegeeven hebben, my is het zelve echter nimmer onder die benoeming voorgekomen, dan alleen in de Catalogus van het *Muſeum Petropolit. pag.* 339. alwaar eenvoudig ſtaat, *Belgis* een *Loeris*, en dit ſoort een Aap genoemd word. In alle Kabinetten, waar in ik deeze diertjes gezien hebbe, heb ik de benaming van Luiaard gevonden.

klaauwen zeer veel van de gewoone Luiaards verſchilt, echter dien naam laaten behouden. Voor eerſt, antwoorden wy daar op, om dat dezelve onder die benoeming van Bengalen is overgezonden, en dus dit ſoort aldaar met dien naame bekend is. Ten anderen, en 't welk wel de voornaame reden behelsd, om de overeenkomende natuurlyke eigenſchap, die dit Dier, in deszelfs traagheid, met den Luiaard heeft; zo als wy hier na zien zullen. Wy verkiezen daarenboven, gelyk de oude Schryvers ons veeltyds daar in zyn voorgegaan, altoos, zo veel mogelyk, de eigenſchap te kennen geevende naamen te behouden; daar door wordt het geheugen te gemoet gekomen, en de naam errinnert te gelyk de eigenſchap der zaake. De naam is daarenboven aan deeze Dieren niet toevalligerwyze gegeeven, noch afgeleid van de gedaante, maar alleen van de traag- en luiheid, die by deeze Schepſelen heerſcht. Voor het overige, voor geene van die oppervlakkige Natuurbeſchouwertjes ſchryvende, die zich meer met de verzameling der zaaken, dan met de bewerkende betrachting, bezig houden, is het ons vry onverſchillig, hoe zy deeze onze ſchikking aanneemen. Wy hebben hun reeds, door anderen, hooren denken, hoe zal deeze vyfvingerige Luiaard zich in den Rang der twee en drie vingerigen vleijen? Dan zulks is my om het even, zo lange ik by het denkbeeld blyve, 't geen als eene Natuurwet zich niet gemaklyk laat verwerpen, dat de rangſchikkingen naar de natuurlyke weezens, maar niet deeze naar de rangſchikkingen moeten geſchaard worden. De minſt-geoeffende ziet genoeg, dat het Geſlacht der Luiaards zich hier door in drie onderſcheidingen verdeeld; als werdende daar in reeds twee- en drie-vingerigen gevonden. Maar mogelyk zal de tyd, die alles ontdekt, de zo genoemde tengere Luiaards van Seba nog wel by deeze Bengaalſchen voegen, van welk gevoelen wy geheel niet vreemd zyn. In zulken gevalle zal men vyf, zo niet fes verſcheidenheden, in vier ſoorten van Luiaards tellen, naamelyk, de Twee-, en de Drievingerige van America, en de Tweevingerige van Ceylon.

lon. Deeze vyfvingerige van Bengaalen, en de een of twee foorten der Ceylonfche tengere vyfvingerige van SEBA, die de Heer DE BUFFON de *Loris* noemt, en maar een foort meent te zyn, en welk laatfte wy noch voor- noch tegenfpreeken (*n*).

Den 25. der Maand Juny, van het Jaar 1768. wierd dit zonderlinge Schepfel, onder de benoeming van Luiaard, van Bengalen, door de zorge van den WEL EDELEN GESTRENGEN HEER DIRECTEUR VERNET, voor de Diergaarde van Zyne Doorluchtigfte Hoogheid, overgezonden. De zeldzaamheid van dit Dier, gevoegd by myne nieuwsgierigheid, om het van naby waar te neemen, deed my, in weerwille van de onaangenaame reuk, befluiten, het zelve onder myn eigen opzigt, en zelfs in myn Kamer by my te neemen; en dit heeft my in ftaat gefteld met alle zekerheihet volgende daar van te kunnen mededeelen.

Den geheelen dag fliep hy tot aan het vallen van den avond, en, in den Zomer hier zynde, wierd hy niet eerder wakker dan om half negen uuren. In eene langwerpige vierkante Kooy zittende, rondsom met yzere tralien bezet, fliep hy altoos op zyn achterfte, digt voor de tralien zittende, het hoofd voor over tusfchen de voor-pooten tegen den buik geboogen. In dien zittenden ftand hield hy zich, flaapende, altoos met de twee achter klaauwen, en dikwils met nog een der voorklaauwen, aan de tralien zeer fterk vaft. Deeze zeldzaame eigenfchap doet my vaft ftellen, dat dit Dier gewoonlyk op de Boomen flaapt, en zich aan de by hem zynde tak of takjes vaft houdt.

Wak-

(*n*) Deeze befchryving byna gereed zynde, komt my de WEL EDELE GESTRENGE HEER DE JONG bezoeken, welke geduurende den tyd van twee en dertig Jaaren in verfcheide gewigtige bedieningen op Ceylon en Malabaar geweeft is. Deeze verzekert my, deeze kleine diertjes, de vyfvingerige tengere Luiaards van SEBA, de *Loeris* van den Heer DE BUFFON, verfcheide maalen gezien te hebben, daar by voegende: „ Dat het by uitftek luie en traage dieren zyn; dat zy geheel den dag flaapen, en, „ fchoon gejaagd wordende, niet raffcher voortgaan, maar traaglyk poot voor poot „ oplichten en in Ceylon alom onder de benoeming van Luiaard bekend zyn". Doch de andere foort van SEBA, de tweevingerige, was hem niet bekend.

Wakker zynde, was zyne beweeging ongemeen traag, van het begin, tot het einde, altyd het zelfde. Van tralie tot tralie op de achter voeten voort en voort kruipende, vatte hy de tralien om hoog met de voorpooten, en liet nooit geene tralie los, voor en al eer een der voorvoeten weer langzaam, eene andere tralie zeer vaſt had aangegreepen. Op den vlakken bodem door de Kooy kruipende, had hy even dezelfde langzaame beweeging, poot voor poot opligtende, als een Dier dat lam is; in die beweeging verhief hy zyn lichaam ſlegts zeer weinig van den grond, kruipende meeſt al maar voort, zo dat de buik, meeſten tyds, geen vingerbreed van den grond was. Werdt hy gejaagd, met een ſtokje door de tralien te ſteeken en hem aan te ſtooten, dit mocht weinig baaten; dwong men hem hier mede te ſterk, dan beet hy in den ſtok, en dit was alle zyne verweering.

De avondſtond gevallen zynde, wierd hy langzaam wakker, als een menſch, die in zyn nachtruſt geſtoord wordt, na dat hy in langen tyd niet geſlaapen heeft. Eeten was dan zyn eerſte werk; want hier toe was by dag zyn ſlaaptyd te koſtelyk; dit, naar zyn doen, nog al vry ſchielyk verricht hebbende, ontlaſte hy zich van zyne verteerde ſtoffen van den vorigen avondmaaltyd. De Urin was van eenen ſterken, doordringenden en onaangenaamen reuk. De afgang als kleine ſchaapekeutels.

Zyn gewoone voedſel was, volgens opgave van den Kapitein van het Schip die hem had mede gebragt, niet anders dan zeer droog gekookte Ryſt, en volgens zyn zeggen, dronk hy nooit.

My verzekert houdende dat deeze Dieren ook andere voedſels, wanneer men hun die voorleide, zouden neemen, wilde ik daar van eene proef neemen. Ik gaf hem ten dien einde een tak met bladen van een Lindeboom; doch hy verwierp dien, de Fruiten, gelyk Peeren en Kersſen, waren beter van zyn gading; van de laatſten liet hy, meeſten tyds, den kern of ſteen liggen, en deeze verkoos hy verre boven Aalbesſen. Droog Brood en Beſchuit at hy gretig; doch, als men het in water natmaakte liet hy het lig-

 gen,

gen; dit beveſtigd het gezegde, dat hy niet dronk: gaf men hem water, hy rook 'er wel aan, doch dronk niet. Van Eyeren was hy een ongemeen liefhebber; de ſchaal aan ſtukken bytende, likte hy wit en doôr ſmaaklyk op.

Dikwils maakte hy in het eeten, even als de Eekhorens, gebruik van zyne voorpooten en vingers, daar mede een Kers, een Peer, of een brok gekookte Ryſt aanvattende, en daar uit eetende.

De proef van het Ey my aangeweezen hebbende, dat hy ook, het geen van Dieren komt, niet verachtte, hield ik my verzekerd, dat de Dieren zelve hem niet onverſchillig zouden zyn. My des Avonds den XI. July eenen gemeenen Vogel, een Moſch, hebbende doen brengen, bragt ik deezen in een Kooy voor den Luiaard. Terſtond veſtigde hy zyn ſcharp - ziende oog op het voorwerp, kroop, poot voor poot langzaam opligtende, dicht voor zyn tralien. Het ſchuifje der Vogel - kooy open gehaald hebbende, trok myn Knegt dat van het hok der Luiaard open, daar hy voorzat. Wy meenden den Vogel in zyn hok te jaagen; doch hy gaf daar toe geen tyd, kroop half in de Vogelkooy, en greep den Vogel, dien hy te rug in zyn hok trok, ten eerſten dood beet, en met veeren, bek, pooten, beenderen en alles gulzig opvrat, na alvorens nog droog Brood en Kersſen gegeeten te hebben. Niets liet hy van een' Vogel liggen, dan alleen de groote ſlagveeren der vleugels en die der ſtaart.

Men moet eens en voor al weeten, hoe traag dit Dier ook anders in zyne gewoonlyke beweegingen was, dat hy ſchielyk at, en als men hem een levend ſchepſel gaf, had hy eene verwonderens-waardige behendigheid. Hy kroop 'er voet voor voet naer toe, en 'er dicht by zynde, greep hy, met eene poot, ſchielyk toe, en miſte nooit in zyne prooy te vatten, en daar voor was ook nimmer kans ter ontworſteling.

Wy hebben reeds gezegd, dat hy den geheelen dag ſliep; doch daartegen gelooven wy ook, dat hy het grootſt gedeelte van den nacht in eene traage beweeging was. Des nagts ten twee uuren zag ik

ik hem dikwils nog wakker; doch des morgens, om half zeven uuren, vond men hem reeds in diepe ruſt, in welke hy zich, door het ſchoonmaaken van zyn hok, niet liet ſtooren. Over dag door veelvuldig plaagen wakker gemaakt zynde, werd hy kwaadaartig, dan beet hy, doch alles met traage beweeging, in het ſtokje, onder het maaken van een geduurig herhaald naar en klaagend geluid van *Ai*, *Ai*, *Ai*, elk *Ai* zeer lang, beevend, en even zo als men het van den Weſt-Indiſchen verhaald, uitroepende. Hem dus lang geplaagd, en wel ter dege wakker gemaakt hebbende, zo kroop hy twee of driemaal door de kooy; doch ging dan al weer ſlaapen.

Twee dagen naa de eerſte proefneeming met den Vogel, gaf ik hem des avonds vier Kersſen, die hy ſmaaklyk opat. Nu willende beproeven of de gekorve of beenderlooze Dieren ook van zyn ſmaak waren, zo wierp ik een leevende Tor (*o*) hier bekend, onder den naam van zwart-gevlakte Duinkever of Molenaar by hem. Aanſtonds kroop hy naar dit voorwerp, hy nam het met een greep in zyn poot en at hetzelve met de harde vleugel-dekken en alles op, zonder iets over te laaten. Daar na gaf ik hem nog een Mos, die hy langzaam bekroop, en doen ook ſchielyk met den poot greep. Hier van een deel gegeeten hebbende liet hy die liggen, en ging, hoewel het reeds laat in den avond was, zitten ſlaapen. Dit echter van korten duur zynde, en wakker wordende, nam hy zyn Vogel weer, hem verder zeer ſchoon opkluivende. Daarna at hy nog verſch gekookte Ryſt en een ſtuk droog Brood. Dit verricht hebbende zag ik, met verwondering, dat hy zich tot de ruſt ſchikte, en wanneer ik des nachts ten een uur naar bed ging, ſliep hy nog geruſt en wel.

Den zeſtienden Auguſtus, 's morgens om elf uuren, zag ik my met een bezoek vereerd van HUNNE DOORLUCHTIGSTE HOOGHEDEN, DEN HEERE PRINCE HENDRIK VAN PRUISSEN, nevens

(*o*) De *Fullo* van LINNÉ Scarab. Spec. 57. Edit. XII.

nevens den Heere Prince Erfstadhouder en verdere Heeren van 't gevolg. Den Luiaard aan deeze Hooge Perſoonen vertoonende, liet ik hem, wel wakker gemaakt zynde, een Vink geeven. De Vogel juiſt naar den hoek van de kooy vliegende daar den Luiaard zat, greep deeze hem vry ſchielyk. De Luiaard bleef zitten, zich met de achter pooten aan de tralien vaſthouden, doch eindelyk den Vogel in dien ſtand niet gemaklyk genoeg kunnende verſlinden, met welk hy terſtond begon, at hy die, half op zy en op den rug liggende, zeer ſmaaklyk op, terwyl zyne achter-voeten de tralien bleeven vaſthouden. Den Vogel opgegeeten hebbende ſliep hy het overige van dien dag. In geaartheid ſcheen hy my den valſch-aart te ſpeelen; want eens begerig zynde te weeten hoe zyn Tong geſteld was (die ik vry ruuw bevond) gaf ik hem myn vinger, eerſt likte hy die, doch daar op meende hy toe te byten, 't welk hem echter mislukte.

Weinige dagen hier na my op reis begeevende, naar eene onzer afgelegenſte Provintien, moeſt ik myne verdere proefneemingen ſtaaken, welke ik nog voorneemens was in 't werk te ſtellen. Dit Dier geen het minſte blyk van ziekte geevende, hoopte ik op eenen langduurenden Leeftyd; dan weinige weeken daar na vernam ik met zeer veel leedwezen, dat hy den 26. September, eenigen tyd voor myne te rug komſt, was overleeden, waar door wy van de verdere naſpeuring (als reeds opgezet zynde) omtrent het zonderlinge der Teeldeelen en inwendige geſteldheid, ons verſtooken zagen. De natuurlyke eigenſchappen van den Ooſt-Indiſchen Luiaard, wiens beſtaan door den Heer de Buffon zo volſtrekt is tegengeſproken, hier dan, voor zo ver zulks mogelyk geweeſt is, beſchreeven hebbende, moet ik de aandacht myner Leezeren nog eenige oogenblikken bezig houden met de overeenkomende geaartheden van deezen onzen Ooſt-Indiſchen Luiaard met die van de Weſt-Indiën.

In traagheid komt deeze nieuwe ſoort der oude Waereld met die der nieuwe overeen; want het verſchil of de graad van traagheid

heid kan hier in geene aanmerking komen, vermits de Schryvers, die de Heer DE BUFFON daar omtrent aanhaalt, het zelfs gantsch niet eens zyn. De een doet den Americaanschen Luiaard, in vyftien dagen, éénen steenworp voortkruipen, d'ander laat hem vyftig schreeden op eenen dag afleggen, en een derde, dien de Heer DE BUFFON het naast aan de waarheid denkt te komen, (waar aan wy echter ons zegel nog niet hangen) geeft den Americaanschen inwoonder eenen grooten dag werks, om een vierde van een uur op zynen weg te vorderen. Want men zeg my eens, hoe strookt zulks? als wy door den Heer DE BUFFON den Heer Marquis de MONTMIRAIL, die de l'Unau drie Jaar leevend in zyne Diergaarde gehad heeft, zelfs hooren zeggen, dat zyn Luiaard verscheide maalen op eenen dag den hoogsten Boom op en af klom. Het wel opgestelde verhaal, 't geen de Heer DE MONTMIRAIL als een waarneemer en ooggetuig opgeeft, en 't welk zeer voldoende is, geld by my meer, dan dat van alle anderen. Bedriegt ons geheugen zich niet, zoo hebben wy de eer en het genoegen gehad deezen verplichtenden Heer by Zyne EXCELLENTIE DEN AMBASSADEUR D'AFFRY, (welks buitengemeene vriendelykheid, gedurende deszelfs Afgezandschap, wy ons noch dikwils erinneren) te ontmoeten; doende my het vermaak en de eer aan, na den maaltyd, dit zonderlinge Schepsel, 't geen hy te Amsterdam gekocht had, aan zyn Logement te vertoonen.

Maar om van deezen uitstap, welken de erkentenis van ons afvordert, weder te keeren. Deeze Oost-Indische slaapt, even als die van de West, den geheelen dag. Geplaagd en aangepord wordende om schielyker voort te gaan, mogt, even als by de anderen, weinig baaten.

Deeze drinkt ook nooit. De vrees of erkenning van Persoon was hem even onbekend. Het haair, schoon wollig, is by deeze ook niet minder dan zagt, maar ruuw in het aanraaken. Hy eet, op dezelfde wyze, uit zyn poot en ook neerhangende of liggende.

 Slaa-

Slaapende, hong of zat hy, zich aan de tralien van zyn hok vaſthoudende, en zyn geliefſte ſtand was, even als de Weſt-Indiſche, zich ergens aan vaſt te houden of te hangen. Zyn geluid was ook, even als dat van den Weſt-Indiſchen, volmaakt, met eene korte en klaagende ſtem, *Aï, Aï, Aï.* En eindelyk, in zyne geheele gedaante, zoo als hy nog zeer wel opgezet in het Muſeum bewaard word, heeft hy zeer veel zweem van een traag en lui aanzien, en gelykenis op de Tweevingerige *l'Unau*, die in America woont.

Na al dit bygebragte geeven wy onzen onzydigen Leezer in overweeging, met hoe veel recht wy het ontmoeten van den Luiaard in de Oude Waereld, tegen het gevoelen van den ſchranderen en Geleerden Heer DE BUFFON, beweerd hebben. Gelukt het ons de beloften der overvoering van de Luiaards der Nieuwe Waereld hier leevend te zien, gelyk wy hoopen, het zal ons in ſtaat ſtellen de waarheid, door eigen oog gezien, onzen Landgenooten te verhaalen; en het zal ons verwonderen, indien die niet, gelyk deeze, het Gevogelte en de gekorvene Dieren mede ten voedſel neemen.

In den Rang der viervoetige Dieren ſchynt deeze Luiaard met de *Loris*, die wy de tengere Luiaard van SEBA noemen, en de *Tarſier* van den Heer de BUFFON, en zyne *Makis*, die by ons onder den naam van *Surikat* bekend zyn, na vermaagdſchapt.

BESCHRY-

BESCHRYVING VAN DEN VYFVINGERIGEN BENGAALSCHEN LUIAARD.

Tab. V. I.

MEN kan wegens de grootheid van dit Dier genoeg oordeelen, als ik zeg, dat de lengte van den kruin des Kops tot achter by den aars, is dertien duimen. De hier by gevoegde Afbeelding, die zeer goed is, geeft een verder begrip van het geheel.

Het Hoofd heeft eene byna ronde gedaante, loopende de Bek alleen wat puntig uit. De Ooren zyn zeer dun, ovaal en opſtaande, doch in het wollige haair byna geheel verborgen en van binnen ook met haair begroeid. De Oogen ſtaan voor in het Hoofd, boven by de Neus, en dicht by een. Zy zyn volmaakt rond, en, naarmaate van dit Dier, vry groot. De koleur donkerbruin. De Oog-appel (*Pupil*) was, by dag opgewekt wordende, zeer klein, doch wierd allengskens grooter. Even zoo was het als hy des avonds wakker wierd, en het keerslicht daar dicht by gebragt wordende verwyderde zich dien Appel tot byna de geheele rondheid van het Oog. De Neus is klein, van vooren platachtig, en ter zyden oopen.

Het onder Kakebeen heeft, voor in den bek, vier ſmalle platte Sny-tanden, daar op volgen aan weerszyden een grooter, en dan de

de twee groote Honds-tanden. Op den Honds-tand volgen, aan elke zyde, nog twee ronde puntige Tanden, maakende dus te saamen twaalf Tanden.

Verder, zoo ver ik in den Bek zien kan, zyn aan elke zyde twee of drie Kiezen. Het bovenfte Kakebeen heeft voor in 't midden alleen twee kleine van een ftaande tandjes, wat verder, twee kleine Honds-tanden, ter wederzyden een, en daar op volgen aan elke zyde nog twee kleinder Tanden en twee of drie Kiezen, en dus acht Tanden, behalven de Kiezen.

De Tong is redelyk dik en lang, van vooren rond en fcharp.

Het Haair is redelyk lang, fyn en wollig, doch wreed in het aanraaken. De koleur is over 't geheel licht-geelachtig grys of Afch-koleurig, ter zyden van den Buik en Pooten wat rosfcher. Om de Oogen en Ooren is de koleur ook iets hooger, en over den Kop en den geheelen Rug loopt een bruine ftreep.

Dit Dier heeft een klein bewys van Staart omtrent twee of drie Lynen lang.

De Voorvingeren zyn vyf in getal. De Duim is langer en dikker, dan de andere Vingers, waar van de middelfte de langfte, en de voorfte Vinger de kortfte is. De Nagels zyn als die van eenen Menfch.

Met de Achtervingers is het even eens, uitgezonderd dat by deeze de Nagel aan den voorften Vinger zeer lang en puntig fcharp is. De Vingers fchynen my alle drie ledig te zyn, van boven met weinig haair begroeid, en van binnen zyn dezelven kaal en met een bruine dikke huid begroeid.

De lengte der Voorvoeten is omtrent fes en die der Achtervoeten omtrent acht duim.

Het fcheen my toe van de Mannelyke Sexe te zyn.

E I N D E.

Tab. VI.

A. Schouman, ad vir. del.

S. Fokke, sculp.

BESCHRYVING
VAN EENE ZELDZAAME
AMERIKAANSCHE
NOG NIET BESCHREEVEN
SLINGER-AAP-SOORT,
GENAAMD DE
FLUITER,
Uit de Hollandſche Volkplanting
SURINAMEN;
Bewaard wordende in het MUSEUM
VAN ZYNE
DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID,
DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-KAPITEIN-GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE NEDERLANDEN, enz. enz. enz.

Beſchreeven en uitgegeeven door
A. VOSMAER,
Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst-Kabinetten, Lid der Keizerlyke Akademie, en Korrespondent der Koninglyke Akademie der Weetenſchappen van Parys, Lid van het Zeeuwſche Genootſchap der Weetenſchappen van Vliſſingen.

TE AMSTERDAM,
BY PIETER MEIJER,
MDCCLXX.

NATUURLYKE HISTORIE
VAN DEN
AMERIKAANSCHEN
SLINGER-AAP,
GENAAMD DE
FLUITER (*).

DE Aap, welken wy beſchryven, is eene verſchillende ſoort der *Sapajous* van den Heer DE BUFFON (*a*), die met hunne Staarten alles aangrypen, en waar van wy reeds eene andere, onder de benoeming van *Quatto*, *Boſch-Duivel*, of liever *Slinger-Aap*, beſchreeven hebben. Hy komt het naaſt, naar ons denkbeeld, aan de bruine *Sajou* van gemelden Schryver (*b*). Hy verſchilt 'er echter genoeg van, zoo in gedaante, als in die natuurlyke eigenſchap, waar door men hem den naam van *Fluiter*, gegeeven heeft.

Dit ſlach van Aapen is niet kwaadaartig, maar in tegendeel, van eenen goeden inborſt; ſommige menſchen echter mogt hy in geenen

(*) Volgens de aan my verzekerde opgaave zou deeze Aap in Surinamen ook onder de benoeming van *Mico* bekend zyn; doch ik durf my hier op niet verlaaten; 't is my te wel bekend, welke verbaſteringen zulke benoemingen ondergaan. PISTORIUS, in zyne *Beſchryving van de Colonie Surinamen*, maakt gewag van eenen Aap, welken de Indiaanen *Meekoé* noemen, waar van ligtelyk, by verbaſtering, *Mico* konde ontſtaan zyn; dog het ſchynt my uit zyne *Beſchryving* niet toe, dat hy daar door deeze ſoort bedoele, hoe wel het te gelyk waar is, dat zyne *Beſchryvingen*, meeſt al, ten alleruiterſte gebreklyk, en van anderen overgenomen zyn. De Heer DE BUFFON geeft de benaaming van *Mico* aan een geheel verſchillende ſoort, die hy onder de Bende der kleinſte Aapen plaatſt, welke door hem *Sagoins* genoemd worden. *Tom. XV. pag.* 121.

(*a*) *Tom. XV. pag.* 5. enz.

(*b*) Idem *Pag.* 37. *Tab.* 4.

geenen deele lyden, mogelyk door het een of ander kwaad hem voorheen aangedaan, want tegen dezulken toonde hy eene byzondere geheugnis te bezitten.

Niet tegenſtaande deeze met vyf Vingers aan de Voorvoeten voorzien is, (in tegenſtelling der voorige by ons beſchreeven Slinger-Aap, welke Viervingerige Voorvoeten heeft) maakte hy, even als die, gebruik van zynen Staart, met welks einde hy alles aanvatte. Hier mede hield hy zich ook vaſt, in het op- en nederklimmen, daar mede droeg hy zyn ketting by het opklimmen naar boven, en dikwils zag men hem daar mede een ſtuk van een Tabakspyp, of dergelyke zaaken, van den grond opvatten, en naar boven draagen. Zeer zonderling is het, dat eenige der *Sapajous* of *Slinger-Aapen*, gelyk deeze, den Staart ten einde toe rondsom met haair begroeid hebben, en echter alles zeer wel daar mede aanvatten, daar de voorige beſchreeven het einde van zynen Staart aan de binnen zyde geheel kaal heeft, 't welk dus vry beter tot de aangryping van eenige zaak geſchikt ſchynt. Dikwils nam deeze Soort, gelyk de voorige, het vermaak, aan zynen Staart alleen hangende, zich gins en weêr te flingeren. Levend zynde, droeg hy het einde van zynen Staart meeſt omgebogen; 't welk by den Opzetter en Teekenaar verzuimd is, in acht te neemen. De Wel Edele Geſtrenge Heer G. SCHILLING, geweezen Raad van Polici in Surinamen, aan wiens vriendelyke mededeelzaamheid de Vorſtelyke Diergaarde en Kabinet Verzameling ongemeen verplicht zyn, verhaalde my, weinige dagen geleden, dat Hy eens in het Boſch zynde, eenen deezer Aapen ſchoot, die, dood zynde, echter met zynen Staart aan eenen Tak bleef hangen, en welken hy dus wegens de hoogte niet kon bekomen. Hy meent ook dat deeze Soort, en waar van ook kleinder gevonden worden, in Surinamen onder de benoeming van *Meekoë* bekend zyn.

De byzondere eigenſchap van deeze Dieren, waar van wy hem den naam van Fluiter gegeeven hebben, is aanmerkelyk. Ver-

ſcheide

A. Schouman, ad viv. delin. S. Fokke, sc.

ſcheide Aapen maaken een min of meêr Fluitend geluid; doch deeze bezat die Kunſt meeſterlyk, zoo dat men wezendlyk dacht dat 'er iemand fluitte. Het geluid was eentoonig, zeer hard, doch verflaauwend, en dit herhaalde hy dikwils uit zich zelve, tot vermaak; want uit boosheid ſchreeuwde hy.

Gelyk byna alle andere Dieren van zyn Geſlacht, at en dronk hy ſchier alles; maar inzonderheid was hy een groot Liefhebber van Eyeren, en van Spinnekoppen, die hy over al opzocht. Zeer graag dronk hy Genever, op welk een en ander de Stalknechts in des Vorſten Ry-School, daar hy alhier verſcheide Jaaren geleefd heeft, hem nu en dan al eens onthaalden.

Hy was van de Mannelyke Sexe, en van eenen heeten aart. Dikwils wieſch hy zyn geheele aangezigt met zyn eigen water, 't geen hy ten dien einde in zyn Voorpooten daar toe opving.

BESCHRYVING

VAN DEN

AMERIKAANSCHEN

SLINGER-AAP,

DE FLUITER GENAAMD.

Tab. VII.

DE grootte van deezen Aap is van den top des Hoofds tot aan het begin des Staarts, ruim 14. duim.

Het Aangezigt is rondsom de Oogen en Neus kaal, wat verder liggen zeer korte bruin-gryze haairtjes, gelyk op de lip-

pen, plat neder. De Ooren zyn zeer groot met weinig haair begroeid. De Oogen zyn my niet zeker bekend, redelyk groot zonder wenkbraauwen. De Neus is plat en de Neusgaten zyn ter zyden oopen. De Voortanden zyn van onderen vier, doch van boven drie; naar het my toeſchynt in dit zeer wel opgezette voorwerp; daar op volgen, zoo onder als boven, aan elke zyde dier Tanden, een zeer groote Slagtand. De Kiezen zyn my niet mogelyk te zien.

De Voor- en Achtervoeten hebben vyf Vingeren, welke vry lang en drieledig zyn, zynde de twee middelſte Vingers de langſte en de duimen het kortſte. De Nagels zyn zwart, ter zyde plat neêrgeboogen en puntig, die der duimen, doch alleen van de Achtervoeten, wat breeder en ronder. De Vingeren zyn met korte zwarte haairen tot op de Nagelen bedekt.

De Staart is vry lang, en ten einde toe geheel digt met zwart haair begroeid; dit echter, zoo als wy reeds gezegd hebben, belette hem niet om daar mede alles aan te grypen.

De koleur van dit Dier is over den Rug donker-bruin, ter zyde en op de Borſt is die wat lichter. Op het Hoofd en de Achtervoeten meer naar 't zwart hellende. Het bovenſte lid der Voorvoeten is van vooren licht-bruinachtig geel. Het Aangezigt vertoond zich, door zyne kaal en roſchachtige graauwheid, even als een Masker.

Deeze was van het Mannelyke Geſlacht.

E Y N D E.

BESCHRYVING

VAN EENE ZELDZAAME

AFRIKAANSCHE

NOG NIET BESCHREEVEN

KAT-SOORT,

GENAAMD DE

BIZAAM-KAT,

OP DE KAAP DE GOEDE HOOP VALLENDE,

En bewaard wordende in het MUSEUM

VAN ZYNE

DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID,

DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-KAPITEIN-GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE NEDERLANDEN, enz. enz. enz.

Beſchreeven en uitgegeeven door

A. VOSMAER,

Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst-Kabinetten en Diergaarden, Lid der Keizerlyke Akademie, en Korrespondent der Koninglyke Akademie der Weetenſchappen van Parys, Lid van het Zeeuwſche Genootſchap der Weetenſchappen van Vliſſingen, en van de Hollandſche Maatſchappye te Haarlem.

TE AMSTERDAM,

BY PIETER MEIJER,

MDCCLXXI.

NATUURLYKE HISTORIE

VAN DE

AFRIKAANSCHE

BIZAAM-KAT.

IN den Jaare 1759. wierd aan de Diergaarde van ZYNE DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID, door den Wel Ed. Geftrengen Heere RYK TULBACH, thans gewoone Raad van Neêrlands Indiën, en Gouverneur van de Kaap de Goede Hoop, levend overgezonden, dit zeldzame diertje, onder de benoeming van BIZAAM-KAT.

Voor zo veel ik heb konnen ontdekken, heeft nog niemand deeze foort befchreeven. KOLBE (*a*) alleen maakt gewag van een Dier van deezen naam; dan zyne befchryving, die, gelyk wy hier ftraks zien zullen, zeer oppervlakkig en aan geheel verfchillende Dieren eigenaartig is, doch vooral de afbeelding die hy van dat Dier geeft, geheel niet met deeze ftrookende, maakt, dat wy deeze onze foort, als nog onbefchreeven, konnen aanmerken. Zie hier wat hy van zyn foort zegt. „ Ik zal nog maar gewag
„ maaken van de *Bizaam-Katten*, en van dezelve zeggen, dat
„ haar vel, van wegens den reuk, die zoo aangenaam als Mufcus
„ is, en om die rede doorgaans Muskeljaat-Katten werden ge-
„ naamd, zeer hoog geacht, en gemeenlyk voor een Ryxdaalder
„ verkogt word, offchoon het zelve voor het overige niet veel
„ byzonders lykt. Mynes weetens is 'er nooit een gedood, die
„ Mufcus by zich heeft gevoerd; derhalven weet ik niet, of de
„ de

(*a*) *Befchryving van de Kaap de Goede Hoop, Amft.* 1727. *Fol. Tom. I. pag.* 182. *Tab. pag-* 200.

„ de Inwooners alhier weeten, wanneer zy Muſcus by zich heb-
„ ben; dan of zy het wel ooit draagen en voortbrengen. Wat
„ hier van zy, ik weet zeer wel, dat zy wegens den huid tame-
„ lyk gewilt zyn (*b*)".

Dus ſpreekt Kolbe van zyne Bizaam-Kat, welke, zo als wy reeds gezegd hebben, voornaamelyk in de afbeeldinge die hy van dat Dier geeft, geheel verſchillende is, gelyk men by eene vergelyking der zynen, met deeze, zien kan. Wat aangaat de Muſcus-reuk waar van hy ſpreekt, en welke hy geheel en al ontkent, daar van hebben wy in drie jaaren leeftyd, dien deeze alhier te Lande geweeſt is, ook niets ondervonden.

Van natuur was dit Dier, 't geen eene fraije gedaante had, juiſt niet veel te vertrouwen; doch zeer kwaadaartig kan men ook niet zeggen dat deeze ſoort is. Ik ſpreek hier (dit moet men veronderſtellen) van een Dier, 't geen in eene kooy opgeſlooten, of aan een ketting vaſt lag; want in het wild zal dit zekerlyk aan eenige uitzonderingen, of verandering, onderhevig zyn.

Myn gevoelen, dies aangaande, beruſt op hier zynde behandelingen; want in een niet heel groot hokje overgezonden zynde, verkoos men dit Dier liever in de diergaarde aan eene ketting te leggen, waar van het zich den halsband vry gematigd liet omdoen.

Zeer greetig at dit Dier vleeſch, doch vooral levendige Vogels. Aan de ketting liggende, nam het nu en dan wel eens een gewoon Hoen, 't welk hem te naby kwam, en verſlond zulks verſcheurender wyze; dan deeze en andere Vogels leerden hunnen gemeenen vyand wel ras kennen, en zyn te na koomen vermyden.

Maauwend geluid heb ik dit Dier nimmer hooren geeven; doch, geplaagd wordende, knorde en blies het even als een kat, met welks geaartheid hetzelve ook, voor het overige, het naaſte overeen kwam.

By

(*b*) *Als vooren.*

Tab. VIII.

A. Schouman, ad vir. del.

S. Fokke, sc.

By alle Dieren, welke de geleerde Heer DE BUFFON, ons heeft doen kennen, komt dit het naaſte aan zyne *Margay* van Cayenne (*c*); wy zeggen, dat het naaſt by kome; want by eene naauwkeurige vergelykinge heeft dit Dier den muil veel dunder en ſpitſer uitloopende. De ſtaart en tekening der vlekken verſchillen ook zeer veel.

(*c*) *Tome XIII. pag.* 248. *Tab.* 37.

BESCHRYVING

VAN DE

AFRIKAANSCHE

BIZAAM-KAT.

Tab. VIII.

DE grootte van dit Diertje is als die van eene gemeene huis kat. De lichte heerſchende kleur over het geheele lyf is aſchgraauw, daar op vertoonen zich de vlakken van eene bruine kleur. Halfwegen boven op den rug begint een zwarte ſtreep die tot aan den ſtaart loopt. De ſtaart is met zwart en witte banden, doch het einde der ſtaart is zwart of bruin-zwart. De voor- en achter voeten hebben, buiten en binnen, veel van de bruine kleur. Het onderlyf of buik en borſt zyn grys aſchkleurig. Het hoofd heeft ter zyden, en op de neus, bruine ſtreepen, voor aan de neus, en onder de oogen, zyn witte vlakken. De ooren zyn met korte gryze haairen bedekt en rond opſtaande. De kleur der oogen is my onbekend. Boven den binnenſten hoek derzelven vertoonen zich twee a drie redelyk lange zwarte haairen.

De neus is zwart, de neusgaten zyn ter zyden open. Ten weêr-zyden der neuze ſtaan verſcheide vrylange knevelhaairen, welke bruin en wit zyn. De bek is boven en onder met zeer ſcharpe tanden en kiezen gewapend; de vier ſlagtanden zyn wat langer, doch niet zo groot als in de gewoone Kat. De overige tanden, denk ik, zullen met deze geſlachten van Dieren genoegzaam overeenkomſtig zyn, zynde dezelven in dit opgezette voorwerp niet wel zigtbaar.

De voeten zyn met kleine kromme intrekkende witte nagels gewapend; en ten opzigte der Kunne konnen wy niets zekers bepaalen, zynde dit Dier, terwyl wy op reis waren, geſtorven en opgezet.

E I N D E.

BESCHRYVING

VAN EEN GEHEEL NIEUWE OF ONBEKENDE SOORT VAN

AMERIKAANSCHE

LANGSTAARTIGE, EN EEKHOORNACHTIGE KLAAUWEN HEBBENDE

WEZEL, POTTO

GENAAMD.

OVERGEBRAGT UIT DE HOLLANDSCHE VOLKPLANTING

SURINAMEN;

En bewaard wordende in het MUSEUM

VAN ZYNE

DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID,

DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-KAPITEIN-GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE NEDERLANDEN, enz. enz. enz.

Beschreeven en uitgegeeven door

A. VOSMAER,

Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst-Kabinetten en Diergaarden, Lid der Keizerlyke Akademie, en Korrespondent der Koninglyke Akademie der Weetenschappen van Parys, Lid van het Zeeuwsche Genootschap der Weetenschappen van Vlissingen, en van de Hollandsche Maatschappye te Haarlem.

TE AMSTERDAM,
BY PIETER MEIJER,
MDCCLXXI.

NATUURLYKE HISTORIE

VAN DEN

AMERIKAANSCHEN

LANGSTAARTIGEN EN EEKHOORNACHTIGE KLAAUWEN HEBBENDEN

WEZEL, POTTO

GENAAMD.

DIt Diertje, 't welk myns weetens nog door niemand beſchreeven is, wierd voor eenige jaaren door den Wel Edelen Heer MARSELIS, de Zoon, die het uit Surinamen had mede gebragt, met verſcheide andere zeldzame Dieren, aan de Vorſtelyke Diergaarde gezonden. Het was reeds ziek by zyn aankomſt, zo dat het twee a drie dagen daarna ſtierf. Men wiſt my niets van het zelve te onderrichten, dan dat het een onbekend Diertje was, zo dat niemand, zelfs in de Colonie, het kende.

Het weinige, 't welk men in de Diergaarde heeft kunnen ontdekken, beſtaat alleen hierin: het maakte een fyn kirrend geluid. Het ſliep zeer veel, met den ongewoonen langen ſtaart om den hals geſlingerd. Het was niet zeer mak, maar beet naar dien het wilde vatten. Het at gekookte drooge Ryſt en was een liefhebber van Amandelen. Volgens aan my gegeeven onderricht van den Oppasſer der Diergaarde, at het niet uit de pooten, gelyk de Eekhoorens; hoewel de geſteldheid en overeenkomſt der zelve, my echter zulks doet denken; dan dit kan door zwakheid zyn veroorzaakt. Meer dan een levende Eekhoorn, die ik tot hunne dood gehad hebbe, wierden, op het laatſt van haar leven, dermaaten

door eene zwak- of lamheid overwonnen, dat zy het voedſel niet meer in de pooten konden houden. Ik voor my, de gedaante, de tanden, de klaauwen, den ſtaart en het haair in aanmerkinge neemende, ben van gevoelen, dat dit Diertje zyne levenswyze is, byna als die der Eekhoorns: dat het de boomen beklimt, van vruchten en Vogel-Eijeren leeft, en zelfs het klein gevogelte tot zyn voedſel neemt. Het onderſcheid der kunne, door den Opzetter niet nagegaan zynde, is my onbekend gebleeven.

Na de dood in het Muſeum geplaatſt, heeft nooit iemand het zelve gekend. Dan, in den voorledenen Zomer, de Heer BROKES van Londen (genoeg bekend door zyne bekwaame kundigheden en beroemde Diergaarde aldaar) by my op 't Kabinet zynde, toonde ik het zelve; de zo evengemelde Heer zeide het te kennen, en heeft my onlangs nog dit weinige daar van mede gedeeld.

Het zelfde Diertje was hem toegekoomen uit de Americaanſche St. Kitts of Chriſtoffels Eilanden, aldaar bekend onder de benoeming van POTTO. Melk, Brood, Groente en Fruit was zyn gewoon voedſel. Veeltyds liet het de Tong heel lang uit de Bek hangen. Het ſliep veel, en wanneer het geſtoord wierd was het zeer geneegen om zich boos te maaken. Het leefde in Londen negen maanden, ſtierf eindelyk aan eene contractie in de ingewanden, en wierd aldaar, gelyk hier, by alle Natuur-kenners gehouden voor een vreemd en onbekend Diertje.

Het valt moeilyk dit Diertje zyne juiſte plaats onder de geſlachten der Dieren aan te wyzen; vermits het in het geſtel zyner tanden, langen ſtaart, Eekhoornachtige klaauwen, en geene knevels hebbende, kenmerken draagt, welke aan onderſcheide geſlachten toekoomen. De beroemde Natuurkenner LINNÉE brengt onder zyne Dieren van den derden rang de FRETTEN en de WEZELS tot twee onderſcheide geſlachten, (hoewel hy de eigenlyke Fret by de Wezels voegt) doch ik voor my zie geene genoegzaame redenen voor deeze afſcheiding, welke KLEIN en BRISSON met veel recht meeſt byeen voegen. Het geſtel der tanden, en,

A. Schouman, ad viv. del.   S. Fokke, sc.

eenigzins, de gedaante der nagelen, in aanmerking genomen, hebben my dit Diertje, het naast aan den MARTER komende, doen vinden, en deeze door den Heer LINNÉE by de WEZELS t' huis gebragt, hebben wy het liest hem daar henen willen brengen, hem middelerwyl, ter beter onderscheidinge, de benoeming van POTTO (*a*) geevende, waar by hy reeds in America bekend is.

(*a*) In de Dictionnaire raisonné & universel des Animaux. Paris 1759. 4to. gelyk mede in die van den Heer BOMARE, zien wy de benoeming van POTTO reeds aan den *Luiaard* gegeeven, in navolging van BOSMAN in zyne Beschryving van Guinée. Doch de Beschryving der *Luiaard* van BOSMAN is zo gebrekkig, en zo min echt, dat wy ook aan de echtheid van die benoeming twyfelen.

BESCHRYVING
VAN DEN
AMERIKAANSCHEN
LANGSTAARTIGEN EN EEKHOORNACHTIGE KLAAUWEN HEBBENDEN
WEZEL, POTTO
GENAAMD.

Tab. IX.

DE grootte van dit Diertje is, van den top des hoofds tot aan het begin der staart, elf duim, of na genoeg aan eenen gemeenen grooten Eekhoorn, met welken het ook, in dikte van 't lichaam, byna overeenkomt.

De ooren zyn dun, byna rond en uitsteekende. De oogen zyn groot en rond, geene wenkbraauwen boven dezelven. De

neus is zwart, weinig uitſteekende. De neusgaten zyn klein en van vooren open. Het diertje heeft geen bewys van knevels. De tong. . . . .

Boven in de bek ſtaan ſes kleine ſmalle voortanden, daar op volgen, aan elke zyde, een Honds-tand, en vier, of meer, dikke puntige tanden of kiezen. Van onder in de bek ſtaan mede ſes voortanden, ter weerzyden een groote Honds-tand, die voor de bovenſte heen ſchieten, en ook vier of meer (zo ver ik in den bek zien kan) zulke puntige tanden of kiezen.

De voor- en achtervoeten hebben elk vyf klaauwen, in gedaante zeer veel naar die der Eekhoorens zweemende, de twee middelſte zyn de langſte. De nagels zyn wit, ter zyden zeer plat, breed aan haar grondbeginſel, verder krom en ſcherp.

De ſtaart, die ruim vyftien duim lang is, is niet dik, met kort haair begroeid, aan het einde niet zo puntig, als zy hier verbeeld is, maar ſtomp.

De heerſchende kleur is graauw-bruin, over 't hoofd, de rug, de buitenſte deelen der pooten en den ſtaart. De wangen, keel, borſt, buik, en de binnenſte deelen der pooten, zyn licht roſchachtig geel. Het haair is kort.

Het onderſcheid der Kunne is my onbekend.

E I N D E.

BESCHRYVING
VAN DEN
AMERIKAANSCHEN
GEBULTEN STIER,
GENAAMD
BISON.

IN NOORD-AMERIKA, BY DE GROOTE RIVIER MISSISSIPI, EN DE KLEINE RIVIER ARRECO, GEVANGEN.

In verscheide plaatsen van Holland, en elders, levendig vertoond.

Beschreeven en uitgegeeven door

A. VOSMAER,

Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst-Kabinetten en Diergaarden, Lid der Keizerlyke Akademie, en Korrespondent der Koninglyke Akademie der Weetenschappen van Parys, Lid van het Zeeuwsche Genootschap der Weetenschappen van Vlissingen, en van de Hollandsche Maatschappye te Haarlem.

TE AMSTERDAM,

BY PIETER MEIJER,

MDCCLXXII.

NATUURLYKE HISTORIE
VAN DEN
AMERIKAANSCHEN
GEBULTEN STIER,
GENAAMD
BISON (*).

DE Stier, welken wy beſchryven, is een van die dieren, waar omtrent de Natuurkundigen het niet eens zyn, naamelyk, of het een afzonderlyk ſoort op zich zelven uitmaake; dan of het ſlegts eene verſcheidenheid zy van den wilden Stier (*Aurocks*), uit de wildernisſen by ons overgebragt, die, om zo te ſpreeken, huisſelyk is geworden, en, gelyk verſcheide andere, in deezen ſtaat, geene geringe veranderingen heeft ondergaan.

De Ridder LINNÉE brengt thans, in zyn vernieuwd Samenſtel (*a*), zes onderſcheide ſoorten van Stieren, waaronder de gemeene *Stier* of *Aurocks*; de *Bonaſus*; de *Biſon*, dien wy hier beſchryven; de *Grunniens* in de *Nova Act. petrop.* beſchreeven; de *Buffel*; en de *kleine Indiaanſche Buffel* van EDWARDS.

De Heer BRISSON, om van geene andere te ſpreeken, maakt 'er acht ſoorten van (*b*), onder welken hy plaatſt onzen gemeenen

(*) Jubatis Biſon. PLIN. Hiſt. nat. Lib. VIII. Cap. V. ALDROVANDUS. Biculcis. Lib. I. p. 355. HERNANDES Hiſt. Mex. p. 587. Idem achter in hetzelfde boek FERNANDES Hiſt. Nov. Hiſp. p. 10. & GESNER Thierbuch p. 125. zuricher Ed. 1563. JONSTON Quad. p 44. Holl Ed. CATESBY Car. ap. p. 10. t. 20. RAJ. Quad. 71 LINNÉE Syſt. nat. p. 99. N. 3. Ed. Duod. ref. KLEIN Quad. diſp. p. 13. BRISSON. Reg. anim. p. 83 N°. 7. HOUTTUIN. Nat. Hiſt. I. Deel III. Stuk p. 324. WATSON Dierlyke waereld, in 't Holl door C. NOZEMAN. p. 1:0. En verſcheide Reisbeſchryvers, welke over den Biſon geſchreeven hebben.

(*a*) *Syſt. Nat. Holm.* 1766. *p* 98. & 99.

(*b*) *Le Regne Animal. Paris* 1756. *p.* 77. &c.

gemeenen *Stier*. De *kleine Buffel* van EDWARDS; doch die hy de Afrikaansche noemt. De *Aurocks*. De *Buffel*. Drie *Bisons*, die hy de Schotsche, de Duytsche en de Amerikaansche noemt, en de *Bonasus*, by hem genoemd de wilde Stier.

De Heer LINNÉE schynt my het naast aan de waarheid te zyn; hoewel ik beken, zynen *Bonasus*, noch *Grunniens*, niet gezien te hebben; zyne vier overige zyn my bekend. De Heer BRISSON heeft, waarschynlyk, eenige verscheidenheden voor afzonlyke soorten te boek gesteld.

Maar de beroemde Heer DE BUFFON, op wien wy in het begin dezer beschryvinge het oog hebben, werpt, door zyne *Veronderstellingen*, om, ware het mogelyk, den oorsprong der Dieren in derzelver wilden staat te ontdekken, (hoe fraay dit laatste ook zy, wanneer zulks behoedzaam geschied,) byna alles omverre. By zyne beschryving van den *Os* zegt hy eerst (*c*), dat men die niet moet verwarren met de *Aurocks*, de *Buffel* en de *Bison*; want dat in de Indie, zo wel als in de deelen van Afrika, en zelfs in Amerika, niet dan *Bisons* gevonden worden, die een *Bult* op den rug hebben; of andere dieren, aan welken de reizigers den naam van *Os* geeven, maar 't geen eene verschillende soort is van onze *Ossen*. In dat gedeelte, waar deze geleerde schryver handelt over de dieren van de Oude Waereld (*d*), onderscheid hy,

(*c*) l'Espèce de nos Bœufs, qu'il ne faut pas confondre avec celles de l'Auroks, du Buffle & du Bison, paroit être originaire de nos climats tempérés, la grande chaleur les incommodant autant que le froid excessif; d'ailleurs cette espèce, si abondante en Europe ne se trouve point dans les pays méridionaux, & ne s'est pas étendue au delà de l'Arménie & de la Perse en Asie, & au delà de l'Egypte & de la Barbarie en Afrique; car aux Indes, aussi-bien que dans le reste de l'Afrique & même en Amérique, ce sont des Bisons qui ont une bosse sur le dos, ou d'autres animaux auxquels les voyageurs ont donné le nom de Bœuf, mais qui sont d'une espèce différente de celle de nos Bœufs; Hist. Nat. Tom. IV. page 470. & 471.

(*d*) L'Espèce de Bœuf qui s'est trouvée au Mexique, à la Louisiane, &c. & que nous avons appellé Bœuf sauvage ou Bison, n'est point issu de nos Bœufs; le Bison existoit en Amérique avant qu'on y eût transporté le Bœuf d'Europe, & il diffère assez

hy, in het begin, van den *Os* fpreekende, nog de *Bifons* van de *Osfen*; dan op de volgende bladzyde word hy twyfelachtig door eenen Brief van den Heer DE LA NUX, welke zegt, dat de *Bifon* met d'Europifche *Koey* voortteeld, en dat dit *Ras*, na eenige *Generatien*, den bult verliezen. Deze verdwyning van den bult zegt, naar myne gedachten, niet veel, om te bewyzen, dat zy eene foort zouden zyn. Waarom is de *Buffel* van Europa en die van Afia en Afrika ook niet door een bult onderfcheiden? die de Heer DE BUFFON (*e*) zegt onveranderd te zyn. Hy zelve heeft immers een *Kameel* gezien, die ziek en mager was, welke geen overblyffel van bult had (*f*). Het *Paard* teelt met d'*Ezelin*, d'*Ezel* met de *Merrie*, deze vermenging geeft de *Muil-Ezels*, en deeze laatfte dieren teelen onderling voort, en geeven ook *Muil-Ezels*; want men kan geen geloof weigeren aan ARISTOTELES (*g*), den Prins der Natuurkundigen. Zyn dus het *Paard*, d'*Ezel* en de *Muil-Ezel* ook eenerleije dieren? 't welk niemand zal toeftemmen.

Welke overeenkomft van gedachten is 'er by den Heer DE BUFFON, op dit ftuk, te vinden? Eerft zegt deeze geleerde Schryver, zo als wy reeds hebben aangeweezen, dat de *Os*, *Bifon*, *Buffel* en *Aurocks* onderfcheidene dieren zyn: daarna weêr vlak het tegengeftelde, dat de *Os* en *Bifon* eenerlei is: wat verder, denkt hy (*h*), dat onze *Os*, in Noord-Amerika overgebragt, *Bifon* geworden is: verder (*i*), 't geen wy ook gelooven, dat de *Urus* of *Aurocks* onze *Stier* in zynen wilden ftaat is: en wat verder, dat de *Bifon* niet, dan door eene toevallige verfchillendheid, onderfcheiden zynde, ook niet anders, dan de *Aurocks*

affez de celui-ci pour qu'on puiffe le confidérer, comme faifant une efpèce à part. Tom. IX. pag. 64.

(*e*) *Tom. XI. pag.* 297.

(*f*) *Tom. IX. pag.* 67.

(*g*) *Hift. Anim. Lib. VI. Cap.* 24. *Id. Cap.* 36.

(*h*) *Tom. IX. pag.* 68.

(*i*) *Tom. XI. pag.* 289.

rocks, eene zelfde foort met onzen *Os* is: vervolgens hoort men weer zeggen (*k*), dat de *Bifon* en *Aurocks* zich ftaande gehouden hebben, zo in 't wild, als tam gemaakt: wat verder, alle de tamme *Osfen*, zonder bult, komen voort van de *Aurocks*, en, alle die gebult zyn, van de *Bifon*: alverder (*l*), alle Zuiderdeelen van Afrika en Afia zyn vol van gebulte *Osfen* of *Bifons*, en, in tegendeel, die zelve Noorder Waerelddeelen, en Europa, zyn vol van ongebulte, afftammende van de *Aurocksfen*: verder (*m*), de *Bonafus*, de *Aurocks*, de *Bifon* en de *Zebu*, zyn alle dieren van eene eenige foort: en al verder zegt hy (*n*), vraagt men, welk is 't eerfte Ras, de *Bifon* of d'*Aurocks*? d'Eerfte verlieft zyn bult in de vermenging, d'*Aurocks* is dus d'eerfte. Vervolgens fchynt hy, gelyk ook elders, te gelooven, dat de bult der *Bifons*, door 't draagen van zwaare laften, trekken en werken, waartoe men den *Os* federt onheuglyke tyden heeft gebruikt, is veroorzaakt; maar, waarom heeft de *Buffel* dan ook geen bult gekreegen, die ook niet min tot werken enz. gebruikt word, en tot draagen van zwaare laften (*o*), fchoon de Heer DE BUFFON (*p*) zegt, dat zy niet draagen, maar trekken, ftrydig met zyne eigene zo even aangehaalde fchryvers. Maar, waarom vindt men dan ook geene *Rasfen* van gebulte *Paarden* en *Ezels*?

Wy zien, uit alle het bygebragte, niet alleen genoegzame twyfelingen, maar zelfs veele, ja meer dan waarfchynelyke reedenen, welke aanduiden, dat de *Bifon* een onderfcheiden foort van onzen gewoonen *Stier* is. Kan de *Kameel* zynen bult verliezen, de *Muil-Ezel* voortteelen, gelyk nog nader beveftigd word (*q*).

Hebben

(*k*) *Tom. XI. pag.* 308.
(*l*) *Tom. XI. pag.* 322.
(*m*) *Tom. XI. pag.* 326.
(*n*) *Tom. XI. pag.* 327.
(*o*) *Tom. XI. zie in de Noot pag.* 333.
(*p*) *Tom. XI. pag.* 331.
(*q*) In het Journal de Trév. Octob. 1703. ziet men, dat te Palermo eene Muil-Ezelin van drie Jaar een Veulen ter waereld bragt, door paaring met eenen Muil-Ezel gewonnen, dat zy 't zelve met een overvloed van Zog zoogde.

Hebben de *Biſons* en *Aurocks* zich ſtaande gehouden, zo in het wild, als tam gemaakt? Zijn alle Zuiderdeelen van Aſia en Afrika vol van gebulte *Osſen* of *Biſons*, en, in tegendeel, die zelve Noorderdeelen, gelyk Europa, vol van ongebulte afſtammelingen, (gelyk wy ook gelooven,) van de *Aurocks*; waarom zou dan de *Biſon* geene onderſcheiden ſoort zyn? Maar laaten wy tot de nadere eigenſchappen en kenmerken van dit vreemde Dier overgaan, waarvan, behalve deze, nog geene goede afbeelding gegeeven is.

In het Jaar 1766. kwam Monſieur *Lodewyk Singeis*, geboortig van Worms, met dezen *Biſon* in 's Haage. Hy berichtte my, dat dezelve in 't Noorden van Misſisſipi, by de kleine Rivier Arreco, in het laatſt van het Jaar 1763. gevangen was; dat dezelve nog kort voor zyn vertrek twee *Koeyen*, den Gouverneur dier plaats behoorende, had gedekt; doch dat hy niet wiſt wat daarvan geworden was. Dat zy in het wild, by trouppen van tien tot twintig, alle achter elkander loopen, en de Koey nog grooter dan de Stier is. Dat hun vleeſch niet alleen zeer goed, maar zelfs van eenen uitmuntenden wilden ſmaak is. Dat zy zeer ſterk loopen, en, vervolgt wordende, de ſteenen die zy ontmoeten achteruit werpen. Hier te zien zynde, ſcheen my dit dier zeer mak, en van eenen goeden aart. Het ſtond dikwils op de achtervoeten, liet zich vry wel behandelen en aanraaken. Zyn gewoone winter-voeder was hooy; doch veel liever at het brood. Des Zomers graasde het, even als onze *Runderen*, in de Weiden. Aangaande het hair op het achterlyf, dit is (volgens opgave) in den Winter zeer kort, in vergelykinge van dat, 't welk het hoofd en het voorlyf bedekt; doch in Mey valt dit hair, op het achterlyf, genoegzaam af en 't blyft aldaar den geheelen Zomer kaal en glad; doch het hair van het hoofd en voorlyf blyft altyd.

BESCHRY-

BESCHRYVING
VAN DEN
AMERIKAANSCHEN
GEBULTEN STIER
GENAAMD
BISON.

Tab. X.

Het Dier, 't welk wy hier beſchryven, ſcheen my grooter, dan onze gewoone Stier. De Horizontale lyn, ter zyden van den bek tot aan den ſtaart, was zeven voeten elf en een halve duim, Rhynl. De hoogte van den grond, by de voorvoeten, tot boven den Bult, vyf voeten en twee duim. De hoogte van den grond, by de achtervoeten, tot boven de billen, drie voeten en elf duim.

Het hoofd is redelyk groot, in evenredigheid met het lighaam; doch het vertoond zich grooter, door de menigte en langte van het vaal-bruine hair, waarmede het begroeid is. De Diagonale lyn van het hoofd, van de wortels der hoornen tot aan het uiteinde van den muil, is twee-en-twintig duim. De breedte van het hoofd, van vooren tusſchen de wortels der hoorens, was zeſtien duimen. De hoornen zyn ter halverwegen, van boven naar beneden, zwartachtig; verder, naar beneden, graauw-bruin. Zy ſtaan, buitenwaards uitgekeerd, naar omhoog, in

G. van den Heurel, ad viv. del. S. Fokke, sc.

in eene ſchuinſe lyn met den hoek van het oog; zy zyn vry dik van onder, en loopen, als in de afbeeling, geboogen, in een redelyk ſcherp punt uit. Deeze hoorn-punten ſtaan twee voeten van elkander verwyderd. De ooren zyn niet zeer groot en byna in het lange hoofd-hair verborgen. Zy ſtaan direct by de hoornen, zyn, als wat toegevouwen, byna puntig, van buiten en binnen met kort hair begroeid. De oogen zyn groot, rond, bruin, en blaauwachtig in het midden op een wit hoornvlies. Rondom de oogleden, van boven twee en van onder drie vingerbreedte, is het vel, vaal-zwart, kaal en zonder hair. De neus is naakt, zeer breed, vaal-zwart. De neusgaten zyn zeer groot en ſtaan van boven veel wyder, dan van onder, van elkaar. Binnen in den muil telde ik van onderen acht voortanden. De tong ſcheen my ſcharp en puntig.

Het hair is, voor al boven en ter zyden de kop van het dier, zeer lang, onder aan den kin hangt een lange baard. De koleur van 't hair is donker-bruinachtig, of liever vaal-zwart.

Boven de voorpooten, ter helfte van den rug, verheft zich de rug tot eenen hoogen Bult, die ter zyden en by den kop weer neder daalt. Geheel dit voorſte deel is altyd met dik ros-bruin hair bewasſen; hoe meer naar vooren hoe langer; en dit hair bedekt ook de voorvoeten tot beneden de knien. Verder is het geheele lyf in den Zomer naar achteren genoegzaam kaal, en 't vel vaal-zwart. In den Winter heeft het een weinig hair op 't achterlyf.

De ſtaart, welke hier, door den Teekenaar, te kort verbeeld is, is vyftien duim lang, en daaronder nog acht duim lang byhangende losſe hairen. De koleur is mede vaal-zwart.

De voorvoeten zyn, gelyk gezegd is, met lang byhangend

hair

hair tot over de knien bewasſen, verder, gelyk de achtervoeten, vaal-zwart en kaal. De hoeven of klaauwen zyn, als van den gemeenen Stier, zwart, doch wat meer puntig en meerder geſpleeten, en elk der voeten heeft eene kleine byhangende klaauw, die mede zwart is.

De Buik was ſlegts van weinig hair voorzien. De teeldeelen waren in deezen gelyk aan die van onzen Stier.

BESCHRYVING
VAN DEN
OOSTINDISCHEN
KROKODILLEN-DOODER,
GENAAMD
ICHNEUMON,
IN BENGAALEN VALLENDE,

en levendig overgebragt in de DIERGAARDE

VAN ZYNE

DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID,

DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-KAPITEIN-GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE NEDERLANDEN, enz. enz. enz.

Beschreeven en uitgegeeven door

A. VOSMAER,

Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst-Kabinetten en Diergaarden, Lid der Keizerlyke Akademie, en Korrespondent der Koninglyke Akademie der Weetenschappen van Parys, Lid van het Zeeuwsche Genootschap der Weetenschappen van Vlissingen, en van de Hollandsche Maatschappye te Haarlem.

TE AMSTERDAM,

BY PIETER MEIJER,

MDCCLXXII.

NATUURLYKE HISTORIE
VAN DEN
OOSTINDISCHEN
KROKODILLEN-DOODER,
GENAAMD
ICHNEUMON (*).

AAN dit berucht Diertje wierd voorheen, by de Egyptenaaren, Godlyke eere beweezen, wegens den dienſt, dien zy, in de vernieling van het ſchaadelyk ongedierte, van hetzelve genooten.

De Grieken en Latynen noemden het *Ichneumon* (*a*). De Arabieren *Tezer-dea* (*b*). De Egyptenaaren *Ichneumon* of *Mus-Pharaonis* (*c*). In Aſia, (want men vindt het in verſcheide Waerelddeelen) heet het by den Inlander *Mungutia*, by de Portugeezen *Mungo*, en by de Hollanders aldaar *Muncus* of *Muncos* (*d*). In Ceylon *Quil* of *Quirpele* (*e*). In Malabaar *Chiri* (*f*). Aan de Kaap de Goede Hoop, noemen het de Hollanders *Muis-Hond* (*g*). Wy heeten het *Krokodillendooder*, *Rot*

(*) Wy verkiezen liever in 't algemeen den bekenden naam van *Ichneumon*, in navolging van eene reeks hier aangehaalde Schryvers, te behouden, dan dien, gelyk de Heer DE BUFFON, in *Mangouſte* te verwisſelen.

(*a*) ARISTOTELES, Hiſt. Anim. L. VI. Cap. 35. PLINIUS, Hiſt. Nat. vol. 1. pag. 452. &.

(*b*) SHAWS Reizen door Barbaryen in het Ooſten, I. Deel pag. 266. Nederd. vert.

(*c*) PROSP. ALPIN, Hiſt. Ægypte, pag. 234. Tab. XIV. fig. 3.

(*d*) KAEMPFER, Amoenit. pag. 574. RUMPHIUS, Herb. Amb. Tom. 7. pag. 69. Tab. 28. fig. 2 & 3. VALENTYN, Oud en Nieuw Ooſt-Ind. Tom. 3. pag. 293. enz.

(*e*) KÆMPFER, als vooren, GARCIAS ab Hort. Aromat. Hiſt. l. 1. Cap. 44.

(*f*) P. VINCENT MARIE, Voyage.

(*g*) KOLBE, Beſ. van de Kaap de Goede-Hoop, I. Deel pag. 188.

Rot van Pharao; doch laaten het meeſt den naam van *Ichneumon* behouden. Zie daar de onderſcheide benoemingen, welken het in verſcheide Waerelddeelen heeft, by welken men nóch eenige, alleen door verbaſteringen ontſtaan, zoude konnen voegen.

Onderſcheide ſchryveren (*b*) hebben, behalven de reeds bygebragte, van dit aangenaame Diertje, met min of meer onwaarſchynlyke verhaalen, geſprooken. Alle de verdichtſelen, daar van aan te haalen, zoude meer verveelende dan onderrichtende zyn, ten opzigte van den waaren aart van dit Dier. Wy verwerpen dan de verhaalen dier Reizigers, welken zeggen, dat het den *Krokodil*, die met open bek te ſlaapen ligt, in het lighaam zoude kruipen; en alsdan de ingewanden en buik doorknaagen. Dat het zich met eene harde korſt van klei zoude bedekken, om met de vergiftigſte Slangen in gevegt te treeden, en meer dergelyke. Wy volgen dan alleenlyk, en zelfs nog al ſchroom-

(*b*) *Ichneumon. Rat de Pharaon.* BELON. Obſervations, Paris 1588. pag. 211. & fig. 212.

Ichneumon. Rat de Pharaon. BELON. De la nature des Poiſſons, Paris 1555. pag. 35. fig. pag. 37.

Ichneumon, ſive *Lutra Ægypti.* ALDROVANDUS. De Quad. digit. Pag. 298. fig. 301.

Ichneumon. GESNER. Thier-Buch. pag. CXV. fig. ib. Zurich. 1563.

Ichneumon. JONSTON. Beſchr. der Dieren, pag. 125. Tab. LXVII.

Ichneumon. CHARLETON. Exercitationes, pag. 19.

Ceilonſch Kwasje, SEBA. Theſ. vol. 1. pag. 66. Tab. XLI.

Mangouſte. BUFFON. Hiſt. Natur. Tom. XIII. pag. 150. Tab. XIX.

Ichneumon. EDWARDS. Hiſt. Nat. Tom. IV. pag. 199. Tab. CXCIX.

Ichneumon. WATSON. Dierlyke waereld. pag. 145. Tab. XI. fig. 2.

Fret. Ichneumon. HOUTTUIN. Nat. Hiſtorie volgens LINNÆUS, I. Deel II. Stuk, pag. 248. Tab. XIII. fig. 1.

Ichneumon. Rot van Pharao. *Maillet.* Beſ. van Egypte II Deel p. 90. fig. p. 88.

Meles. Ichneumon. HASSELQUIST, pag. 271. &. Roſtock 1762. Octavo.

Viverra. RAJ. Syn. Anim. pag. 197. &.

Viverra. Ichneumon. LINNÉE. Syſt. Nat. pag. 63. N°. 1. Holm. 1766.

Muſtela. Ichneumon. KLEIN. Quadrup. pag. 64. &.

Ichneumon. &. BRISON. Reg. Anim. pag. 250. N°. 12.

Ichneumon. &. VALMONT DE BOMARE, Diction. d'Hiſt. Nat. Tom. III. pag. 130. Paris 1764. Octavo.

ſchroomächtig, dit verhaal, dat de *Ichneumon*, door een vergiftige Slang, gekwetſt zynde, en de werking van het vergift gevoelende, eene tegengiftige wortel zoude opzoeken, die, deswegens, de *Mungo-wortel* genaamd, en als een allerſterkſt tegengiftig middel in de Indie zoude bekend zyn (*i*).

Met meerder volkomene zekerheden kan men 'er dit volgende van zeggen: Dat het een nuttig en menſchlievend Dier is; want hoe zeer verſlindende hetzelve ook omtrent Gevogelte, Eijeren en zelfs verſcheide andere dieren zyn mag, zo is het te gelyk nuttig, voornaamlyk in Egypten en in de Ooſterſche Geweſten, alwaar het de Eijeren der *Krokodillen*, met eene ongelooflyke begeerte, verſlindt. Alle hier aangehaalde Schryveren komen in dit ſtuk overeen; het moet dan door een byzonder inſtinkt, door het Opperweezen in dit dier gelegt, toekoomen, dat het zich dus verſlindende omtrent de *Krokodil*-Eijeren vertoond. Deeze dieren leggen, gelyk alle *Hagedis*-ſoorten, eene meenigte van Eijeren (*k*); derzelver te groote vermeenigvuldiging was dus, niet zonder genoegzaame redenen, te vreezen; indien het Alweetende Vooruitzigt die door den *Ichneumon* niet hadde bepaald. Dit dier mag dus met recht, zonder de tusſchenkomſt van het Fabelagtige, de *Krokodillen-dooder* genaamd worden. Maar dit is nog niet alle dienſt, welken de Egyptenaaren, en andere Volkeren, van hetzelve genieten, en waarom de eerſtgemelden daaraan meer dan hoogächting betoonden, en nog hoogächten: Dit dier, zuivert hun Land verder van byna alle ſchaadelyk ongedierte; het zyn niet alleen de Ratten en Muizen; maar zelfs de giftige Slangen,

(*i*) Kæmpfer, Uit.

(*k*) Men zegt, dat, als de Krokodil van vierhonderd Eyeren, welken zy te gelyk op eene reis werpt, eenige voor de verwoedheid van dezen doodlyken vyand van haar geſlacht wil bewaaren, zy genoodzaakt zij dezelven naar zommige kleine Eilanden over te voeren, als de Nyl weder in zyne oevers gekeerd is, ten einde de Zon de Eyeren zou doen uitkonen. Maillet. Beſchr. van Egypten Tom. II. pag. 91. Nederd. vertal.

Slangen, de *Hagedis-ſoorten*, en verdere min-ſchaadelyke dieren, die door dit dier aangerandt en verſlonden worden.

Hoe goedäartig het ook voor den Menſch is; want het laat zich zeer gemeenzaam behandelen; zo onbevreeſt niet alleen maar zelfs aanrandende is het voor verſcheide dieren, als Katten, Honden en zelfs het Kameel niet uitgezonderd. In drie verſcheidenheden, alle uit Ooſt-Indie, welken zich thans in het Kabinet bevinden en door my levendig gezien zyn, heb ik dezelfde goedäartigheid waargenomen.

Het voorwerp deezer Beſchryving wierd den 16. *July* 1768. door den Wel Edel-Geſtrengen Heere THOMAS HOPE, voormaals *Bewindhebber der Ed. Ooſt-Indiſche Compagnie en Repreſentant by gemelde Compagnie van* ZYNE DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID, DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW ENZ. ENZ. ENZ. (aan wien wy ter bevordering der Natuurlyke Hiſtorie, by onderſcheide gelegenheden, eene altoosduurende verplichting hebben) aan de Vorſtelyke Diergaarde afgezonden. De zeldſaamheid van dit voorwerp, in deze Landen, deed my beſluiten, hetzelve by my in myne Kamer optevoeden, alwaar hetzelve, naa omtrent een Jaar geleefd te hebben, ſtierf. De aangeteekende eigenſchappen daarvan zyn de volgende: Deszelfs geboorteplaats was Bengaalen. Het was menſchlievende, voor elk even mak en handelbaar, gelyk een klein Hondje; ſpeelende nam het de vingers in zyn bek, zonder in het allerminſte te byten; het ſliep des avonds dikwils by my, in myn Japon zittende; allerley gekookt of gebraaden, doch liefſt Schaape-vleeſch, was zyn gewoon voedſel; brood wilde het niet eeten, doch zeer graag was het naar Kersſen, Peeren en andere Fruiten, gelyk mede naar Eijeren, die het behendig verbrak en uitzoog; het dronk ook veel. De proef willende neemen, of het ook levendig Gevogelte zoude aandoen, liet ik een gemeene muſch in zyn ruime kooy vliegen; met eene onbedenkelyke vaerdigheid vong hy dezelve, en at ze met veel ſmaak. Het

ſcheen

ſcheen voor dit diertje eene ſoort van vermaak, met de pootjes in zyn water - bakje te ſpeelen. Ook liep het veeltyds, even als een hond, ſpeelende en naar zyn ſtaart bytende, in 't rond. Met eene ongelooflyke vaerdigheid liep en klom het overal op. Over dag ſliep hetzelve dikwils met de kop, ſtaart en pooten, onder het lyf geboogen; in dien ſtaat vertoonde dit diertje zich even als de Egels (wanneer zy zich, als men hun aanraakt, willen verbergen); of gelyk een halve ronde bal, zo dat men van den kop, en verdere deelen, niets konde zien; doch by avond en des nachts was het in zyn hokje. De aart van deze diertjes ſchynt zeer zinnelyk, nooit zag men eenige vuiligheid op het lyf, en deszelfs gevoeg deed het altyd op eene plaats achter zyn hokje, dezelve was dun, zwart, en, als de Urin, zeer ſtinkende. Nu en dan maakte het diertje even als ſommige Vogels, een piepend geluit. Op het eerſte gezigt van een klein hondje knorde en blies het gelyk een Kat. Op het laatſt van den Wintertyd wierd het kaal boven op den ſtaart, en door jeukte, zekerlyk, beet hy dien, tegen allerley genomene voorzorge, gedurig open, waar op hetzelve eindelyk, na omtrent een jaar by my geleefd te hebben, ſtierf.

De verſcheidenheid, gelyk de Heer DE BUFFON zeer wel zegt, is even gelyk in onze huisdieren, ongemeen verſchillende. 'Er bevinden zich nu in de Vorſtelyke Verzameling drie, waaronder een van Madagaskar, welken alle, met die ik behalven deeze gezien hebbe, in grootte en kleur van hair onderſcheiden zyn; gelyk ook deeze met die van de Heeren EDWARDS en DE BUFFON verſchilt. Volgens den Heer EDWARDS is het grootſte onderſcheid tusſchen den Ooſt-Indiſchen en den Egyptiſchen (welke laatſte ik nog niet gezien heb) daar in beſtaande, dat de laatſtgemelde een klein kwasje aan den punt van den ſtaart heeft. De Egyptiſche, zegt deeze zelfde Schryver, had de lengte van twee-en-veertig duimen, en de Ooſt-Indiſche zeven-en-twintig: Deeze, die wy hier beſchryven, was van de neus tot aan het uiteinde

van

van den ſtaart een - en - twintig en een quart hollandſche duim.

Hoe zeer de Rangſchikkers, (waar over de Heer DE BUFFON zich vry veel, en, op eene wyze, eenen geleerden het minſt pasſende, zich te partydig uitlaat (*l*), gedurig, waar hy eenigzins kan, den Geleerden LINNÉE doorſtrykende) hoe zeer, zegge ik, zy het onder hun oneens zyn, te weeten, tot welk geſlacht van dieren, de *Ichneumon* eigentlyk behoort; alzo ſommige dit dier te huis brengen tot Rotten, Otters, Dasſen, Wezels of Fretten; zo is het echter zeker, wanneer men de kenmerken van hetzelve nagaat, dat dit dier het beſte by de laatſtgenoemde paſt.

Alles nagaande twyfelen wy, of de aangehaalde van SEBA (*m*) wel een waare *Ichneumon* is, en niet veeleer een Bonsſem (*Putorius*). SEBA zelfs noemt hem geen *Ichneumon*, maar *Ceilons Quasje*. De kop is ook niet ſpits genoeg, en de ſtaart (des

(*l*) Men behoeve ſlegts de Beſchryving van den Heer DE BUFFON, Tom. XIII. pag. 154. &. zyner *Mangouſte*, die wy *Ichneumon* noemen, na te zien, om te erkennen op welk eene wyze de ongelukkige HASSELQUIST, die, ik beken het, eene fout in de toe-eigening der benoeming begaan heeft; doch nog meer als zogenaamde *Nomenclateur* en als Leerling van den genoeg beroemden Heer LINNÉE, behandeld word. Welke onpartydige en niet al te eer inhaalende Schryver, de onderneeming van HASSELQUIST, en het werk en de Schriften van den Heer LINNÉE, kennende, weigert hun den welverdienden lof? De naam van den Heer LINNÉE is reeds te ver boven allen Nyd. Hy erkent geduurig in het ruime veld der Natuur, door zyne verbeeteringen, zyne dwaalingen, gelyk ook wy zelfs in onze Schriften die getracht hebben aantewyzen. Men beſchouwe de onderſcheiden uitgave zyner Rangſchikkingen (*Syſtemata*) nu eens als veronderſtellingen; hoe veele ja oneindige maalen heeft de Heer DE BUFFON, wien wy des niet tegenſtaande hoogachten, op valſche veronderſtellingen gebouwd, en die zelfs als waarheden voorgedraagen? Men onderzoeke wat wy ten dien opzicht van de Mier-eeters, en andere dieren, gezegd hebben, en wat wy nog, onder anderen, van den Elephant zeggen zullen. Wie zou, by zulk eenen verlichten Schryver, gelyk de Heer DE BUFFON, verwachten, in zyn nieuw Werk, de Natuurlyke Hiſtorie der Vogelen (pag. 46. Parys 1770. 4°. Ed.) de Paradys-Vogelen voetenloos, of zonder het gebruik der voeten, en altoos vliegende, te zien beſchryven, gelyk zy dus by onkundige en in de kinder print-boekjes verbeeldt worden.

(*m*) Theſ. vol. 1. pag. 66. Tab. XLI.

A. Schouman, ad vir. del.

(des *Ichneumons* beste kenmerk) te dun by het lyf. Deszelfs geaartheid verschilt ook met den *Ichneumon*, die zinnelyk was en niets van zyn hok door byten beschaadigde. SEBA, 't blykt, heeft gedwaald in de kennis der *Ichneumon*, wyl hy dien naam een plaat verder bezigt, en verkeerdelyk aan een geheel ander dier toeëigent.

De Beschryving, welke de Heer VALMONT DE BOMARE, in zyn Woordenboek, van den *Ichneumon* gegeeven heeft, schynt met die van de Egyptische Bergrot (*Mus Jaculus* LINNÉE) hier en daar verward te zyn. Althans het is zeker, dat daar eigenschappen, by dien anders geleerden Schryver, opgegeeven worden, welken enkel en alleen aan de Berg- of Spring-Rot, de *Gerbuah* der Arabieren, eigen zyn.

BESCHRYVING
VAN DEN
OOSTINDISCHEN ICHNEUMON.

Tab. X I.

De lengte van deezen, welken wy hier beschreeven hebben, is van de neus tot het uitëinde van den staart, een-en-twintig en een quart Rhynl. duimen. De staart, op zich zelven, heeft negen duimen. Andere Oost-Indische, welke ik gezien heb, waren veel grooter, en zeer onderscheiden in kleuren.

De kleur over het geheele lyf is flaauw- geelächtig, onregelmaatig, vooral boven op het lyf, ter zyden, op de pooten en staart,

ſtaart, met fyne zwarte teekening. Het hair, 't welk kort en digt is, is drie-kleurig, naamelyk, by het lyf flaauw-zwart, verder flaauw-geel, verder zwartächtig, hoewel 'er ook andere met flaauwe geele punten onder zyn. Onder de bek, borſt en onderlyf, is de heerſchende kleur flaauw vuil-geelächtig.

De oogen zyn blaauw, met eenen ſchoonen oranje-ring.

De ooren dun en rond, kort buiten 't hoofd-hair uitſteekende.

De neus is klein, naakt, zwart, en van vooren open.

De tong redelyk lang, van vooren rond, en ſcherp in 't aanraaken.

De tanden voor in de bovenkaak zes, ter weêrzyde een ſlagtand, verder drie andere, en, zo veel ik zien konde, twee kiezen. Onder in de kaak voor in, ook zes tanden, ter weêrzyde een groote ſlagtand, vier andere en drie of vier kiezen.

De ſtaart (des *Ichneumons* beſte kenmerk) is digt by 't lyf zeer dik, en loopt dun af, en 't hair eindigt in eene fyne punt.

De voor- en achter-klaauwtjes hebben vier redelyke groote zwarte nagels, en wat hooger, aan de binnen zyde, een byhangende Nagel. De twee middelſte zyn de langſte, zy zyn als door een vliesje aaneen gehecht, 't geen echter maar tot aan het eerſte lit komt. De voetzoolen zyn naakt en zwart.

De balzak is zeer groot; daarentegen de ſchacht zeer klein.

De opening of beurs boven den aars, hoe zeer de Schryvers ook daar van ſpreeken, heb ik niet gevonden.

E I N D E.

BESCHRYVING

VAN EENEN ZELDZAAMEN

OOSTINDISCHEN

NOG NIET BESCHREEVEN

BOSCH-HOND,

IN CEYLON VALLENDE.

BESCHREEVEN EN UITGEGEEVEN DOOR

A. VOSMAER,

Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst-Kabinetten en Diergaarden, Lid der Keizerlyke Akademie, en Korrespondent der Koninglyke Akademie der Weetenschappen van Parys, Lid van het Zeeuwsche Genootschap der Weetenschappen van Vlissingen, en van de Hollandsche Maatschappye te Haarlem.

TE AMSTERDAM,

BY PIETER MEIJER,

M. D. C C L X X I I I.

NATUURLYKE HISTORIE

VAN DEN

CEYLONSCHEN

BOSCH-HOND.

DE onderſcheide ſoorten van Wolven, Vosſen en Honden, grenzen zo na aan elkander, dat 'er eene meêr dan oppervlakkige beſchouwing noodig is, om ſommige derzelven behoorlyk te onderſcheiden. Tot nog toe heeft niemand deeze deelen der Natuurlyke Hiſtorie beter tot dat einde behandeld, dan de Heeren DE BUFFON (*a*) en DAUBENTON. De Ontleedkundige beſchouwingen van den laatſten verſpreiden een onöntbeerend licht, 't welk de ſchilderkunſtige Tafereelen van den eerſtgemelden volmaakt opheldert. By deeze overeenkomſtige doch wezendlyk verſchillende ſoorten moet nog de *Hyæna*, doch voornaamelyk de *Jakhals* (*Chacal*), gevoegd worden. Dit laatſte dier, zo bekend in ſommige deelen van Europa, Aſia en Africa, is nog niet genoeg bekend aan onze Natuurkundigen. Den Heer LINNÉE, ſchoon hy dit onder het Geſlacht der Honden brengt, ontbreeken kenmerken (*b*). En BUFFON ontbreekt eene afbeelding (*c*), waarſchynelyk het vel, waarna DAUBENTON zyne beſchryving gemaakt heeft, daartoe niet volkomen genoeg in order geacht hebbende. Zie daar dan het geſlacht van dieren, waartoe deeze *Boſch-hond*, welken wy hier beſchryven, als eene verſcheidenheid of verſchillende ſoort behoort.

Zonder

(*a*) *Hiſt. Nat. Tom. V. pag.* 185. *Tom. VII. pag.* 39 *&* 75. *Tom. IX. pag.* 362.

(*b*) *Syſt. Nat. Tom. I. pag.* 59. *N°.* 7.

(*c*) *Hiſt. Nat. Tom. XIII. pag.* 255. *&c.*

Zonder my in te laaten, over de onderfcheide foorten van Honden en derzelver verbafteringen, in het onderzoek, of de Herders-hond het eerfte ras kan opleeveren; dan, of die eene verbaftering, of wezendlyk, als eene eerfte foort, kan, of moet aangemerkt worden; zonder in dit onderzoek te willen treeden, geef ik deezen onder de benoeming, gelyk ik dien ontfangen hebbe, naamelyk, van Ceylonfche *Bofch-hond.* Het naafte, waartoe dit voorwerp te brengen is, fchynt my den Hond, welken de Heer LINNÉE de benoeming van *Corfac* (*d*) gegeeven heeft, en die zekere ftreeken van Siberiën bewoont. De lengte van de ftaart (welke in deeze afbeelding echter wat al te lang verbeeld is) in vergelyking van de kleinheid van het dier, 't welk my toefcheen volwasfen te zyn, maakt dit foort aanmerkelyk, en onderfcheidt het aanftonds, met meerdere verfcheidenheid in foort, van bovengemelde dieren, naamentlyk, van den Wolf, Vos en Jakhals.

Naardien dit vreemde dier niet, dan volmaakt wel opgezet, reeds lang dood geweeft zynde, onder myn oog gekomen is, en men van deszelfs geäartheid niets heeft konnen ontdekken, ben ik buiten ftaat aan de kennis der Natuur-Hiftorie ten dien opzichte meerder licht by te zetten. Wy kunnen echter niet nalaaten de verfchuldigde erkentenis te bewyzen aan den Heer A. DE KLERK, genoeg bekend by de Liefhebberen in Zeeland, Amfterdam en elders, door zyne Verzameling, zo van ongemeen fraaije opgezette vogelen, als van viervoetige en andere dieren, welke, eenigen tyd geleeden, door hem aan een Engelfch Heer verkogt en nu in Londen te zien zyn. Door zyn Ed., die my dit dier, ter afteekening en befchryving, met eenige andere toezond, ben ik onderricht, dat het zelve van Ceylon, onder de benoeming van *Bofch-hond*, gekomen is. De kennis van dit dier, door

(*d*) *Syft. Nat. Tom III. Appendix pag* 223.

A. Schouman, ad vir. del.

door een goede afbeelding opgehelderd, voegt wederom eene ſchakel aan de kennis der natuurlyke weezens, welke men met verwonderinge beſchouwen moet.

BESCHRYVING VAN DEN CEYLONSCHEN BOSCH-HOND.

Tab. XII.

DE grootte is iets meêr, dan eene gemeene Huis-kat. De lengte, van de neus tot aan den ſtaart is, in deezen ſtand zittende, over den rug met een touw gemeeten, twee-en-twintig en een halve duim. Die der ſtaart, welke in de afbeelding wat te lang verbeeld is, heeft zeſtien en een vierde duim. Hoog, van den grond tot op den rug, in eenen loopenden ſtand, negen en een halve duim.

De grondkleur van dit dier is geelächtig aſch-kleurig, met donkerder en lichter bruine hairen vlakkig doorweeven. De voor- en achtervoeten zyn, byna, geheel bruin. De ſtaart, hoe meer naar 't einde, hoe donkerder. Hier en daar, vooral langs den rug, ſchynt het bruin zich als ſtreepächtig te willen vertoonen. De buik is aſch-kleurig. Het geheele dier is dikhairig, niet wollig, doch zagt in het aanraaken.

De kop, die, in lengte en ſpitsheid, wel wat naar dien van een Das gelykt, is over de neus, boven-bek en oogen, tot

digt by de ooren en onder den bek, bruinkleurig. Boven op het hoofd is de kleur afch-geel; deeze kleur loopt voorby de ooren en maakt onder dezelven als een vlak; verder daalt zy tot tusfchen de oogen, daar die als in een punt uitloopt. Onder de oogen, op de wangen, zyn mede lichtkleurige en langwerpige vlakken.

De neusgaten zyn ter zyden halvemaanswyze open. Voor aan de bek heeft dit dier zeer veele en zwartbruine kneevel-hairen, en twee zulke hairen ftaan aan elken binnenkantfchen hoek van het oog.

In een rechte lyn van den bek, ter weêrzyden van het hoofd, vertoont zich ook zulk een enkeld hair, gelyk mede onder aan den bek, zeer verre naar achteren.

De ooren zyn eenigzins puntig en opftaande, met bruine hairen bedekt.

De oogen . . . . . ? De tong . . . . . ?

De tanden zyn voor in den boven-bek zes. Daarop volgen twee flagtanden, en verder (zo ver ik in dit opgezet voorwerp zien kan) ter wederzyden, vier zeer puntige kiestanden; doch ik denk dat 'er meer zyn zullen, welke, door den te naauwgeflooten bek, niet zigtbaar zyn. Onder in den bek zyn mede zes kleine voortanden, ter wederzyden met een groote flagtand bezet, die tusfchen de bovenfte flagtand en de kleine infchiet. In elke zyde der onderkaak tel ik vyf puntige kiestanden, die beurtelings, de bek toe zynde, tusfchen de bovenfte infchieten.

De klaauwen van dit dier gelyken meer naar die van eene Kat, dan naar die van eenen Hond; hoewel de nagels niet zo lang noch zo fcherp zyn.

De voor- en achtervoeten zyn in vyf klaauwen verdeeld, welker nagels klein, doch plat en breed aan haar grondbeginfel, krom en puntig uitloopende, en wit zyn.

De Sexe heb ik niet kunnen onderfcheiden.

E I N D E.

BESCHRYVING

VAN EENE ZELDZAAME

OOSTINDISCHE

NOG NIET BESCHREEVEN

BOSCH-KAT,

IN JAPAN VALLENDE.

BESCHREEVEN EN UITGEGEEVEN DOOR

A. VOSMAER,

Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst-Kabinetten en Diergaarden, Lid der Keizerlyke Akademie, en Korrespondent der Koninglyke Akademie der Weetenschappen van Parys, Lid van het Zeeuwsche Genootschap der Weetenschappen van Vlissingen, en van de Hollandsche Maatschappye te Haarlem.

TE AMSTERDAM,

BY PIETER MEIJER,

MDCCLXXIII.

NATUURLYKE HISTORIE
VAN DE
JAPANSCHE
BOSCH-KAT (*).

HET is merkwaardig, dat het gemeen geslacht van de Katten, welke doch onder de huislyke dieren dienen geteld te worden, zo weinig verandering, in tegenstelling van andere, gelyk de Honden, ondergaan heeft. Het grootste verschil, 't geen 'er, tusschen de Wilde- en de Huys-Kat, te vinden is, bestaat in den dikken staart, die, van de Wilde Kat, aan het einde ook dik is, en niet, gelyk van de Huis-Kat, dun en puntig uitloopt. In welk gedeelte der waereld deeze dieren ook overgebragt zyn; zo wel in de Oude als in de Nieuwe waereld-deelen; zy hebben derzelver algemeene kenmerken genoegzaam behouden. Die van *Angora* (*a*) is, door de lange hairen, het meest onderscheiden. Het is, in zeekeren zin, waar, 't geen de Heer DE BUFFON van de Kat zegt, dat men dezelve maar als half-domestique dieren kan aanmerken; vermits zy onder geenen dwang, ten minsten niet, dan zeer bepaald of zeldzaam, onder gehoorzaamheid kan gebragt worden; in dien zin leeven zy, even gelyk de Rat en Muis, onder ons, in eenen redelyk vryen staat. De meeste onderwerping aan den wil van den Meester, die ik van eene Kat gezien heb, was, dat zy, na veele caresses en wel gestreeld te zyn, even gelyk de Hond, door eenen Hoepel,

(*) *Wy hebben voorheen, in onze Dierbeschryving, de* BIZAAM-KAT *van de Kaap de Goede Hoop, een* Kat-soort *genoemd. Onder het opmaaken van deeze Beschryving keeren wy daar van te rug, en brengen die liever tot de* CIBET, CIVET *en* GENET *van den Heer* DE BUFFON, Tom. IX. pag. 299. &c. *of tot de* WEZEL *soorten* (VIVERRA) *van den Heer* LINNÉE Edit. Duod. ref. pag. 63, Vol. I.

(*a*) BUFFON *Hist. Nat. Tom. VI. pag.* 48. *Tab. V.*

Hoepel, door den arm of in elkaêr geslagen handen van den Meester, sprong. Uit haar zelven geeven zy dikwils blyken van behendigheid en vernuft. Ik heb eene Kat gekend, welke eene kleine kas in de keuken, waarin de spyzen bewaard wierden, door eenen houten wervel geslooten, wist te openen: zy vatte den houten knop tusschen haar' pooten, en wreef dien zo lang tusschen dezelve, tot de wervel verschoof en lossprong. Op een Landgoed van mynen Neef was een Kat, die des avonds, de deur geslooten, in huis willende zyn, behoorlyk aanklopte. Toen ik dit de eerste maal hoorde, en men my zeide dat het de Kat was, wilde ik zulks niet gelooven; dan op eenen anderen avond daarop passende wierd ik wel dra van de waarheid overtuigd. De ingang van dit Landhuis was van vooren met eene aan wederzyden opgaande Stoep, onder welke de huisbedienden door eene deur met eenige nedergaande trappen, ter zyden door eene steenen Rollaag bepaald, het beneeden-huis ingingen. Die beneeden deur had eenen gewoonen klopper; de Kat, des avonds in huis willende zyn, stak haar poot (ter zyden op de steenen Rollaag zittende) onder den klopper, dien opligtende, en liet hem weder vallen; dit met eenige tusschenpoozingen zo dikwils herhaalende, tot dat zy wierd ingelaaten. Men ziet, uit deeze bygebragte staaltjes, dat zy, niettegenstaande haaren norssen en byna onbuigzaamen aart, vatbaar voor vernuft zyn.

Dit voorwerp deezer beschryving zyn wy, gelyk dat van den Oost-Indischen Bosch-hond, verplicht aan de vriendelykheid van den Heer A. DE KLERK, welke, by deeze zyne gewoone beleefdheid, ons nog het volgende, ten opzichte der Natuurlyke Historie, heeft gelieven mede te deelen.

Dit dier was in den Jaare 1765. met de Oost-Indische Schepen overgebragt, en aan het Schip, door de mede genomen zwangere moeder geworpen. Het had, tot op de aankomst van het Schip, nog gezoogen. Het was buitengemeen tam en goedaartig; anders was 'er niets zonderlings aan te ontdekken, dan het

A. Schouman, ad viv. del. S. Fokke, sc.

het geluid, 't geen zeer zwaar was, en meeſt overeenkomende, met dat van eenen grooten Kater, wanneer die in benaauwdheid is. De nagels, en de kokers van dezelve, waren ook ongelyk langer, wanneer zy die uitſtrekte, dan van de gewoone Huis-Kat. Dit dier, zegt de Heer DE KLERK verder, ſcheen zynen volkomen wasdom nog niet bereikt te hebben, vermits het nog dagelyks in grootte toenam, geduurende den tyd van twee of drie maanden, die het hier te lande geweeſt was; na welken tyd het, ongelukkiglyk, door een Rytuig wierd overreeden.

BESCHRYVING VAN DE JAPANSCHE BOSCH-KAT.

Tab. XIII.

DE grootte is nagenoeg als eene gemeene Huis-Kat, waarmede het in gedaante ook volmaakt overeen komt. De ſtaart alleen is wat korter, zynde maar tien en een vierde duim lang. In opzicht van kleur, komt deeze zeer naby aan die ſoort, welke, by ons, onder de gemeene benoeming van Cyperſche Kat bekend is. De kleur van het geheele lyf is flaauw-geelachtig, licht-grijs, met zeer veel zwart doormengd, zo, dat zig dit zwart even als dwarsſtreepjes vertoont. Op den rug maakt dit zwart als een' breeden zwarten ſtreep, die zig ook boven over den ſtaart (die anders aan den onderkant ligt-grys is) uitbreidt en

 aldaar

aldaar negen halve banden, en den punt geheel zwart maakt.

De voor- en achterpooten zyn, doch meeſt aan den buitenkant, zeer fraay zwart geſtreept. De borſt en het onderlyf zyn licht-grys. De kop heeft op het voorhoofd ook als kleine naar achteren loopende zwarte ſtreepjes; verder, naar achter loopende, vermengen zij zig meer.

De ooren zyn dun, puntig, opſtaande en fyn lichtbruin hairig. Onder, by de borſt, of op 't einde van den hals, ſtaan ook twee byna tot een toeloopende zwarte halfronde ſtreepen.

De oogen zijn als die van de gemeene Cyperſche Kat.

De tong . . . . . . ?

De voorpooten zijn gewapend met vier witte ſcharpe kromme nagels, en één' die wat hooger ſtaat, en die het dier kon intrekken.

De achtervoeten hebben 'er mede vier, waarvan de middelſte veel vooruit ſtaan.

De tanden zyn onder en boven, voor in den bek, zes in getal, aan weêrzyden door twee groote ſlagtanden bezet.

De Kiezen aan ieder zyde, zo boven als onder, zo ver ik in dit voorwerp konde zien, waren drie of vier.

De neusgaten zyn van vooren open. De boven-lippen met zwarte en witte fyne knevelhairen bezet. Boven de binnenſte hoek van de oogen, en ter zyden op de wangen, ſtaan ook eenige knevelhairtjes.

De Sexe . . . . . ?

E I N D E.

BESCHRYVING

VAN DE ZO ZELDZAAME ALS ZONDERLINGE

AAP-SOORT,

GENAAMD

ORANG-OUTANG,

VAN HET EILAND BORNEO.

Leevendig overgebragt in de DIERGAARDE

VAN ZYNE

DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID,

DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-CAPITEIN-GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE NEDERLANDEN, enz. enz. enz.

BESCHREEVEN EN UITGEGEEVEN DOOR

A. VOSMAER,

Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst-Kabinetten en Diergaarden, Lid der Keizerlyke Akademie, en Korrespondent der Koninglyke Akademie der Weetenschappen van Parys, Lid van het Zeeuwsche Genootschap der Weetenschappen van Vlissingen, en van de Hollandsche Maatschappye te Haarlem, enz.

TE AMSTERDAM,

BY PIETER MEIJER,

MDCCLXXVIII.

NATUURLYKE HISTORIE

VAN DEN

ORANG-OUTANG,

VAN

BORNEO (*).

De verwonderlyke Aap-Soort in Aſie, *Orang-Outang* genoemd, 't welk *Boſch-Menſch* betekend, en ten blyk ſtrekt, dat zelfs de Indiaanen overeenkomende eigenſchappen in dit zonderlinge ſchepzel met den menſch ontdekken, is (hoe gebrekkig ook) zo menigvuldige maalen door Natuurkundige en Reizigers beſchreeven, dat wy de aanmerkelyke lyſt daar van, by den Heer DE BUFFON aangehaald, nog met verſcheiden zouden konnen aanvullen. Dan vermits het, naar ons begrip, meer verwarring dan opheldering veroorzaakt, alles aan te haalen wat ſlegts zylings, en niet regtſtreeks, behoort, tot een voorwerp, 't welk men ter beſchryvinge onder handen heeft, zo vergenoegen wy ons hier met ſlegts aan te haalen die Schryveren, welken, naar het ons toeſchynt, dit zelfde voorwerp ten doelwit hebben

(*) TULPIUS, *Satyrus Indicus.* Orang-Outang. *Obſervat. Med. lib.* 3. *Cap.* 56. *fig. ibid.*

Idem. *De Hollandſche Vertaaling. Geneeskundige Waarneemingen, bladz.* 371. *en bygevoegde fig. Gedrukt* 1740. *in* 8°.

TYSON, Orang-Outang, *ſive Homo Sylveſteris of Pygmie., Lond.* 1699 4°. *fig.* 1, 2. *&c.*

EDWARDS, *l'Homme Sauvage. Glanures Tom. I. pag.* 6. *fig.* 213.

BUFFON, *Jocko. Hiſt. Nat. Tom. XIV. pag.* 43. *Tab.* 1.

LINNÉE, *Satyrus. Simia ecaudata ferruginea, lacertorum pilis reverſis, natibus tectis. Syſt. Nat. Edit. XII. pag.* 34. *N°.* 1.

HOUTTUIN, *Satyrus. Aap zonder ſtaart, van onderen kaal. (Dit laatſte gezegde is in navolging van* LINNÉE *zyne X. Druk) Natuurlyke Hiſtorie I. Deel. I. Stuk bladz.* 354. *Tab. VI. fig.* 1.

hebben gehad; een voorwerp, 't welk wy leevendig gezien, gehad, en in alle omſtandigheden waargenomen hebben. Wy verwerpen dan in dit geval de ellendige gedaante, welke de anderszins geleerde en beroemde BONTIUS (*a*) daar van gegeeven heeft, met de verhaalen van anderen, die het verwonderenswaardige van dit ſchepzel, gelyk zyne wezenlyke grootheid, vergroot hebben, zelfs zo, dat men, de graaden van onderſcheid naauwlyks kunnende bemerken, den Menſch haaſt met hetzelve zoude verwarren.

De Africaanſche van *Angola*, door den beroemden Burgemeeſter TULP beſchreeven, zynde omtrent den Jaare 1640 aan ZYNE DOORLUCHTIGE HOOGHEID DEN PRINSE FREDERIK HENDRIK verëerd, komt, onzes bedunkens, het allernaaſte aan het voorwerp dezer beſchryvinge, zo in de gedaante als in eigenſchappen en grootheid. Alleen zou men konnen zeggen, dat de armen en beenen, van die van TULP, zwaarder en dikker geſpierd waren, gelyk in de Afbeelding, welke merktekenen van echtheid draagt, kan gezien worden. De voor- en achter voeten ſchynen ons echter in dat voorwerp eenigzins te kort en de vingers te ſpits afloopende.

Doctor TYSON heeft in 1699 eene ampele Beſchryving in het Engelſch, ongetwyfeld van dit zelfde ſchepzel doch mede uit Africa, gegeeven, en dezelve met acht onderſcheide plaaten opgehelderd. In de twee eerſte zien wy het geheele dier, 't welk een mannelyk ſoort was, zoo van vooren als van achteren, dan in ſommige deelen ſchynt de tekenaar niet gelukkig geſlaagd te zyn. De ooren zyn te groot en te wyd afſtaande, de neus is veel te verheeven, de groote teen der achtervoeten is te lang en genageld, welke nagel wy by drie van onze voorwerpen niet gevonden hebben. De twee volgende plaaten vertoonen het dier, zo van vooren als van achteren, in zyne ſpieren. De vyfde verbeeld

(*a*) BONTIUS *Hiſt. Nat. Ind. pag.* 84. *fig. ibid.*

Tab. XIV.

P. C. Haag del. ad viv.

J. Fokke, sc.

verbeeld het geraamte, en de drie volgende, de inwendige deelen. Deze ontleedkundige Afbeeldingen zyn door de Heeren BUFFON en verfcheide anderen met lof geroemd, en de Heer DAUBENTON, wiens naauwkeurige dierlyke Ontleedingen nog geen weergade gevonden hebben, heeft dezelve in zyne Befchryving overgenoomen.

De Heer EDWARDS geeft in zyn Werk over de Natuurlyke Hiftorie der Dieren, hier aangehaald, de Befchryving en Afbeelding ook zekerlyk van deze zelfde foort, welken hy voor eene Africaanfche fchynt te houden. De Afbeelding is vry goed, voor zo verre zy niet naar een leevend voorwerp gemaakt is, en de groote teen der voeten verbeeld hy ook genageld, 't welk onze Afiatifche niet heeft, gelyk wy zo even gezegd hebben.

Eindelyk heeft de Heer de BUFFON alle mogelyke vlyt en oordeel aangewend, om ons dit twyfelächtig fchepzel te doen kennen, en daar toe by gebragt al wat de voornaamfte Schryvers des aangaande gezegd hebben. Hy befchryft de foort, die hy gezien heeft, onder de benoeming van *Jocko*, en fchynt hem in zyne Hiftorifche Befchryving insgelyks den Nagel op de groote teen der achter voeten te geeven. De Heer DAUBENTON zegt, dat die mede uit Africa van de kant van *Angola* afkomftig was. Mogelyk is die nagel dan een onderfcheidend kenmerk der Africaanfche, van de Afiatifche. De Afbeelding, welke de Heer de BUFFON van de *Jocko* geeft, en dien hy dezelfde acht te zyn met die van TULP, TYSON en EDWARDS, ftrookt geheel niet met de Afbeeldinge van die Schryveren, welken meer naby met onze Afiatifche overeenftemmen, en waar van de verfchillen mogelyk alleen aan het begrip of oog-punt van de befchouwing der Kunftenaaren zullen te wyten zyn. Het weezen is in deszelfs *Jocko* te menfchlyk, door dien de neus te verheven en de lippen al te dik verbeeld zyn. De ooren fchynen ook wat te groot en de palm van de handen of voorvoeten wat te kort.

Na de vier voornaamste Schryvers, welke opzettelyk over dit onderwerp geschreeven hebben, te hebben aangehaald, achten wy het dienstig (voor dat wy de Natuurlyke Historie en beschryving van ons voorwerp mede deelen) hier nog eenige aanmerkingen ter neêr te stellen, waar toe ons, de gemaklyke gelegenheid van ons voorwerp te beschouwen, en de tyd dien wy het onder ons oog gehad hebben, genoegzaame aanleidinge konde geeven.

De *Orang-Outang*, het voorwerp dezer Verhandeling, is zekerlyk dezelfde soort als die welke aan ZYNE DOORLUCHTIGE HOOGHEID FREDERIK HENDRIK PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW is verëerd, door den Heer TULP beschreeven, en dus de tweede welke leevend in Holland is gezien. Onze hier aangehaalde Schryvers zyn, of schynen in het denkbeeld, dat deze soort maar zeer jong en nog onvolwassene dieren geweest zyn; dan ik heb eenige reedenen om daaraan te twyfelen. Van waar komt het dan, dat alle die voorwerpen maar ruim de lengte van twee, of twee en een halve voet, gelyk de onze, gehad hebben, en 'er geene grooter overgebragt zyn, welke door haare grootheid zekerlyk meerder verwondering zouden baaren? Deze, welke ik hier voorneeme te beschryven, heb ik by zyne aankomst verscheidemaalen gemeeten, en had de hoogte, rechtovereind staande, van twee en een halve Rhynlandsche voeten; overleeden zynde, nam ik andermaal, dezelve behoorlyk uitgerekt zynde, de maat, en bevond, tot myne verwondering, dat die eerder iets korter dan langer was, een klaar bewys, dat deze in den tyd van zeven maanden, welken hy hier geleefd heeft, niets gegroeid is. Ik beken, dat men van de uiterlyke tekenen altyd niet zeker kan oordeelen over den ouderdom, vooral in de dieren, anderszins gaven het uiterlyk aanzien, en vooral de tanden, die vry groot en volmaakt geformeerd waren, geenszins eenen onvolwassenen leeftyd van dit dierlyk wezen te kennen. Dan wy behoeven ons hier met geene gissingen op te houden; wy hebben hier omtrent ontleedkundige Waarneemingen te wachten,

van

van den Hoogleeraar P. CAMPER, die reeds in den Jaare 1770 een dergelyke Vrouwelyke ſoort als deze van *Borneo* in wyngeeſt overgezonden, heeft ontvangen, en welke door hem is ontleed, in *Scelet* gebragt, en over welke hy in dat zelfde Jaar openbaare Lesſen voor zyne Studenten gehouden heeft, waar van een afſchrift onder my beruſt. De Ingewanden waren, ter verzekerder bevryding voor bederf, uit zyn voorwerp genomen, doch dit gebrek hebben wy in twee bezendingen van onderſcheide voorwerpen aan zyn Wel Ed. getracht te vergoeden. De ſpraak- en andere deelen zyn door gemelden Hoogleeraar reeds in zyn ontvangen voorwerp onderzogt, in zyne Ontleedkundige Lesſen verhandeld, en zelfs in Brieven aan den Heer DE BUFFON (*b*) en aan my (*c*), desäangaande beſchreeven, in welke zyn Ed. tracht aan te toonen, dat de ſpraakdeelen volſtrekt ongeſchikt waren om te kunnen ſpreeken. De Heer CAMPER zegt ook in zyne Collegiale Les, dat de groote teen der achter voeten by zyn voorwerp ongenageld was.

Betreffende de vraag, aan my meenigvuldigmaalen gedaan, of deze ſoort de waare *Orang-Outang* is? Ik beken voormaals volſtrekt in twyfel geweeſt te zyn, voor dat ik onze leevende gezien had. Te vooren ingenoomen met de denkbeelden, welken de Schryveren, gelyk de Geleerde BONTIUS en anderen (waar van eenigen 'er byna een Menſch van gemaakt hebben) ons van de gedaanten, grootheid van vyf en zes voeten, en het overeind gaan, gelyk den Menſch, gaaven, behielden die denkbeelden en gezegdens daar omtrent van voornaame Mannen eenig gezag over myne twyfelingen: Ik zogt den Menſch in het Dier; als zo dikwyls (gelyk noch onlangs) het Dier in den Menſch gevonden hebbende. Dan nu, door de beſchouwing van het leevende ſchepzel, waar toe ik het zelve een Maand by my gehouden

hebbe)

(*b*) *Supplément à l'Hiſtoire Naturelle Tom. III. pag.* 144.
(*c*) *Brief aan my geſchreeven den* 4. *Mey* 1771.

hebbe) vinde ik my overtuigd, vermits deze, hoewel een Aap zynde en blyvende, te veel in ſommige deelen, en in geäartheid, van de overige Aapen verſchild. De indrukzelen, welken myne denkbeelden van de gedaanten, grootheid en het rechtöpgaan, ontvangen hadden, zig dan allengs verliezende in de beſchouwing van ons voorwerp; want wat doet eigentlyk de grootheid, wat de denkbeeldige en mogelyk herſenſchimmige gedaanten, en zelfs het rechtöpgaan? zien wy niet dagelyks op onze Jaarmarkten, dit verrichten, door de allergemeenſte kleene Aapen dus geleerd; wat doet dit alles, wel in gezien zynde, ter zaake, of ter beſlisſinge, of deze de waare *Orang-Outang* zy of niet: weinige Jaaren geleeden, en nu nog onlangs zag men eene redelyk gemeene Aap-Soort, op de koord, recht over eind gaande zyne Kunſten verrichten. Welke verwondering baarden het niet, wanneer hy op de koord geklommen, zig tusſchen het kruis nederzette, zyne achtervoeten van zelve uitſtak om die, van onderen, met kryt te laaten beſtryken. Vervolgens den Balansſtok in zyne voorpooten neemende, zag men hem zo goed als den wel bedreevenſten koord-danſer, op de koord voortloopen, en meer dergelyke Kunſten met eene verwonderenswaardige naauwkeurigheid verrichten. Men heeft den Elephant, Paarden, Honden, en verſcheide andere zeer verſchillende Dieren, verwonderende bekwaamheden, in aangeleerde Kunſten, zien vertoonen, van welken het wel gedresſeerde Kanary-Vogeltje, op eenige onzer Jaarmarkten, by my het meeſt van allen verwondering verwekt heeft. Doch men moet, in dit alles, de aangeleerde Kunſten, van de weezenlyke natuurlyke verrichtingen van het Dier, onderſcheiden, en hier door den trap, in het wezenlyk oordeel van het ſchepzel, trachten te ontdekken; dan daar toe was zekerlyk de beſchouwing van den natuurlyken ſtaat, en de leevenswyze dezer Dieren in de bosſchen, noodig. Het komt hier dan maar alleenlyk aan, of wy kenmerken in dit ſchepzel vinden, zo in gedaanten als geäartheden, welke eenigzins van de gemeene Aapen verſchillen,

fchillen, en den Menfch, *eenigzins*, nader by komen: wy denken met den beroemden Geneesheer TULP, ja; en gemerkt 'er, volgens TYSON zyne Ontleding, deelen in deze zyn, meerder overëenkomende met het menfchlyke, ten anderen, verfcheide zyner dadelyke verrichtingen, fpooren van menfchlykheid vertoonen. Of 'er nu, den menfch nog meerder naby komende foort of foorten, gevonden worden, daar aan heeft men reden genoeg te twyfelen, gelyk myne Leezers verder zien zullen; althans men heeft my op veelvuldige aanfchryvingen, naar Ooft- en Weft-Indiën, in eene verloopene reeks van 20 Jaaren gedaan, nog geene andere, dan deze, konnen bezorgen.

Behalven de overleedene Gouverneurs van Neêrlands-Indiën, de Edele Heeren MOSSEL en VAN DER PARRA, aan wiens gedienftige beleefdheden de Kabinet-Verzameling eene ongemeene verpligting heeft, en die my meer dan eens de onvindbaarheid bedeelden van den *Orang Outang*, naamelyk, met die gewoone eigenfchappen en grootheid, gelyk vroegere en laatere Schryvers hun befchreeven hebben. Behalven de gezegdens van die Heeren zegt de Heer W. VAN HOGENDORP, *Refident op Rembang*, (die zig opzettelyk met de nafpooring dien aangaande heeft believen te belaften) in eenen Brief aan my van *Batavia den* 13 *Mey* 1774. „ Dit kan ik zeggen, dat de „ *Orang-Outang*, van de grootte die Uw Ed. my heeft opgegee- „ ven, hier nooit gezien is, en men twyfeld of die wel in we- „ zen is; men heeft hier fomtyds *Orang-Outangs* van minder „ grootte, dan tegenswoordig zyn 'er geen". In eenen naderen Brief van 25 *September* deszelven Jaars vinde ik het volgende in het Franfch. „ En attendant Monfieur, j'ai l'honneur de vous „ envoyer un *Orang-Outang*, non tel que vous m'en avez de- „ mandé de cinq pieds, qu'on doute pouvoir trouver, mais un „ qu'on dit être affez joli, & qui a de l'efprit comme un Dé- „ mon. J'ai fait écrire par un de mes amis à *Banjer-Maffin*, „ pour voir fi l'on peut m'en procurer un grand; & dut il

„ couter mille écus, vous l'aurez, s'il eſt à trouver. Monſieur „ BUFFON, tout grand homme qu'il eſt, me paroît battre la „ Campagne dans ſon Article des *Orangs-Outangs*; celui dont „ parle TULP étoit du nouveau Monde". In eenen Brief kort daar op volgende zegt zyn Wel Edele, my 'er, door een byzonder geluk, twee leevendige te konnen zenden, doch beide deze zyn, niet tegenſtaande alle voorzorge, onderweg op de reis geſtorven. Van deze twee heeft men maar één op het Schip in Wyngeeſt of Arak konnen bewaaren, die my ook is toegezonden; dezelve, hier overëind ſtaande gemeeten, had nog de grootte niet van twee Rhynlandſche voeten, de andere was, volgens bericht, niet veel grooter. In een nader ſchryven van 30 *November* deszelven jaars, zegt de gemelde Heer: „ Je me flatte „ que vous aurez reçu vivants les deux *Orangs-Outangs* &c. „ Je crains bien Monſieur, que je ne pourrai point vous en- „ voyer un *Orang-Outang*, tel que Monſieur de BUFFON le „ décrit, & que vous ſouhaiteriez l'avoir; voici ce qu'écrit, „ à Monſieur VAN DER BEKE, (à qui j'avois donné la com- „ miſſion de s'informer chez ſon Parent, après un ſi grand „ *Orang-Outang*,) Monſieur PALM, *Reſident de Banjer-Maſſin*, „ ce que vous prouvera, que j'ai ſaiſi l'occaſion d'en avoir un, „ ſi la choſe eſt poſſible.

Extrait de la Lettre.

„ Wat aanbelangt de *Orang-Outang*, die Uw Ed: verzoekt, „ daarom ben ik zelfs naar *Cajoetangie* geweeſt, en hebbe den „ VORST op het minſaamſt verzogt my, des mogelyk zynde, „ daar aan te helpen, die my ook beloofd heeft daar na te laa- „ ten zoeken, doch onder betuiging, dat die Dieren, van grootte „ als Uw Ed: meldt, namelyk 5 voeten, zeer zeldzaam te be- „ komen zyn: ook zeggen my de Oudſte Inlanders, nooit van „ zulke groote *Orang-Outangs* gehoord te hebben: Echter „ hebbe ik regts en links Commisſie gegeeven".

Voegt

Voegt men nu, by deze aan my medegedeelde Berichten, nog de volgende opmerking; dat die van TULP, TYSON, EDWARDS en DE BUFFON, alle, niet grooter dan twee à twee en een halve voeten geweest zyn; dat de Edele Heer VAN DER PARRA, in zyn Ed. leeven Gouverneur te *Batavia* my in 1773. de eerste in *Liquor* heeft gezonden, al mede niet grooter dan ruim twee voeten: Dat de twee in 1774 overgezondene van den Heer van HOGENDORP mede maar twee voeten en zelfs minder geweest zyn: dat dit voorwerp dezer Verhandeling maar twee en een halve voet groot geweest is: Dat die, welken de Heer CAMPER in 1771. uit Oost-Indie heeft ontvangen, volgens het aan my gedaan bericht, ook al, eer kleiner dan grooter geweest is: Dat de Hoogleeraar ALLAMAND, eenige Jaaren geleeden, 'er mede een van omtrent die grootte heeft ontvangen; zo dunkt my de gegrondheid myner gevolgtrekking genoeg beweezen, naamelyk, dat 'er in de Oost-Indien geene andere noch grooter soort van *Orang-Outangs* zyn; dan die welken wy thans beschryven zullen; want het gezegde van den VORST VAN CAJOETANGIE, dat die dieren ter grootte van vyf voeten zelden te bekomen zyn, acht ik in dezen opzicht minder, dan dat van de Oudste Inlanders, als waarschynlyk des kundiger, en die betuigen nooit van zulke groote *Orang-Outangs* gehoord te hebben (*). Men voege by dit alles nog deze onze eigene waarneeming, waarvan wy reeds gesproken hebben, naamelyk, dat wy de waare grootte van deze *Orang-Outang*, by haar aankomst, met alle mogelyke oplettenheid gemeeten

(*) Na de volvoering dezer Beschryving, hebben wy het genoegen gehad den Heer DULÉZ, geboortig van *Bern* in *Zwitzerland*, te ontmoeten, welke eenige Jaaren als Militair Officier op *Borneo* geweest is, nu onlangs van daar t' huis gekomen. Zyn Wel Ed. Gestr. dezen *Orang-Outang* op het Vorstelyke Kabinet ziende, verzekerde my, wel kleiner van die zelfde soort, doch nooit grooter daarvan gezien te hebben, daarby voegende dat deze dieren aldaar zelfs niet zeer gemeen zyn.

gemeeten hebben, en dezelve, regt overëindſtaande, niet hoger dan twee en een halve Rhynlandſche voeten bevonden. Dat wy na derzelver overlyden, het dier wederom in eenen recht-ſtandigen ſtaat ſtellende, met alle behoorlyke omzigtig- en oplettenheid dezelve andermaal op het naauwkeurigſt meetende, met verwondering bevonden hebben, derzelver hoogte eer iets, doch van geen aanbelang, korter te zyn, dan twee en een halve Rhynlandſche voeten: dus is dezelve in de zeven Maanden van haar hier zyn niet het allerminſte gegroeid, 't welk, was deze een jong en nog groeijend dier geweeſt, zekerlyk zigtbaar gebeurd zoude zyn, gelyk wy zulks by verſcheide andere dieren der Diergaarde waargenomen hebben. En waarom zyn 'er dan, zo als wy insgelyks gezegd hebben, geene grooter overgebragt, gelyk van andere bekende Aap-ſoorten, daar de grootheid doch altyd meerder verwondering en oplettenheid veroorzaakt? Van alle de Tien, hier zo even opgenoemde, *Orang-Outangs*, zyn eenige minder en geen een, myns wetens, hooger, dan twee en een halve voet, geweeſt. De Geneeskundige Bontius meld niets van de waare grootte zyner *Orang-Outang*, dan hy geeft te gelyk geene reden om te denken, dat die grooter geweeſt zy. Voegen wy nu by deze elf voorbeelden van grootheid dezer dieren, het getuigenis van de Heeren van Hogendorp, van der Palm, en Dulez, gelyk mede onze waarneeming, dat die der Vorſtelyke Diergaarden, na een verblyf van zeven maanden, niets gegroeid is; zo heeft men een bewys van niet minder dan veertien of vyftien waarneemingen, zo van Aſiatiſche als Africaanſche, tegen de gewaande grootheid van vyf en zes voeten, welke eenige Schryvers aan deze Dieren geeven.

Na dus meer dan twintig Jaaren vruchtloos alle poogingen aangewend te hebben, om den waaren *Orang-Outang* te ontdekken (*), waar toe de reeds gemelde Edele Heeren Gouverneurs en

(*) Wy zeggen hier, den waaren *Orang-Outang*, als voorheen door de Schryvers in

en de Heer VAN HOGENDORP zig alle mogelyke moeite gegeeven hebben, gelukte het eindelyk den Heer O. L. HEMMY, Tweede en Opper-Koopman van de Kaap de Goede Hoop, (thans tot myn leedweezen overleeden) my dezen *Orang-Outang* levendig voor de Vorftelyke Diergaarden over te zenden. Volgens eenen daarby zynden Brief van de Heer HEMMY, gedateerd 29 *February* 1776, was dezelve reeds een Jaar geleeden van Batavia gezonden door deszelfs Zoon, den Heer Onder-Koopman G. HEMMY, met byvoeging van eenige geäartheden van het Dier, waarvan wy ftraks nader fpreeken zullen, en dat die van *Banjermaffin* (op het *Eyland Borneo*) afkomftig was.

Op den 29 *Juny* van het gepasféerde Jaar 1776, gaf men my kennis van de behouden aankomft. Verblyd met de aangenaame tyding en het eerfte gezicht van een hier zo zeldzaam leevend overgebragt Schepzel, gaf ik order om hetzelve zo na mogelyk by my te plaatfen, ten einde gelegenheid te hebben om het gemakkelyk te betrachten. Het aldus een geheele Maand, volmaakt wel by my gehouden hebbende, zag ik my genoodzaakt het naar de Diergaarden te zenden, vermits den toevloed der nieuwsgierige dagelyks zo ontzaglyk toenam, dat het niet mogelyk was het dier langer by my te houden. Wegens de geäartheid en verdere eigenfchap konnen wy, met zekerheid, het volgende opgeeven.

Hetzelve was van de vrouwelyke Sexe. Met alle mogelyke oplettenheid hebben wy de gewoone veranderinge (*ecoulement périodique*) in dit voorwerp niet konnen ontdekken, noch dat zy, gelyk andere Aap-foorten, het eeten terzyde by de keel kon verbergen. Zy was van eene onbegrypelyke goedäartigheid, nimmer

in het gemeene denkbeeld gebragt, dat zulks een Dier was, byna van menfchlyke gedaante en grootte; op dien voet zogten wy maar zulk een Schepzel, en dit is zekerlyk de reden geweeft, als niet in wezen zynde, waardoor wy niet geflaagt zyn.

nimmer heeft men haar eenige blyk van kwaadäartigheid zien toonen, men kon haar veilig de hand in den mond fteeken. In haar uiterlyk aanzien had zy iets droevigs, doch in alle haare omftandigheden kon men zulks niet bemerken. Zy beminde het gezelfchap van menfchen, zonder onderfcheid der Kunne te maaken, alleen gaf zy de natuurlyke voorkeur aan die haar dagelyks oppaften en goed deeden, en toonde alleen aan deze meerder bewyzen van vriendfchap. Somwylen als deze heenen ging, gooiden zy zig, aan de ketting liggende, als uitgelaaten op den grond, fchreeuwde jammerlyk en fcheurde alle by zig hebbende doeken aan ftukken, als zy alleen was. Haar Oppasfer fomtyds de gewoonte hebbende, by haar op den grond te gaan zitten, nam zy eenige reizen eenig hooy, daar zy op fliep, fchikten dat naaft haar, en gaf alle blyken van verlangen, door hem aan te zien, dat hy nevens haar zoude zitten. Eens op eenen tyd by haar komende, vond ik den Oppasfer in groote verlegenheid. Het Dier lag aan een yzeren ketting met een ring aan eene lange yzeren opftaande ftaaf. Ik vond hem opftaande, met den Aap op zyn borft, hem onbeweegbaar vaft houdende met de voor- en achter voeten, alles was vruchtloos om haar los te maaken, eenige aarbeijen op een fchoteltje aan haar laatende zien, liet zy eindelyk los en kwam af om die op te eeten. Hy had, volgens zyn zeggen, by haar gezeeten, zy was hem op de fchoot gekroopen en had hem toen dus vaft gehouden zonder eenig leed te doen, in dien ftand had hy al eenigen tyd geftaan, tot ik gelukkig kwam en hem verlofte, en hy had moeite gehad om overeind te komen.

Haare gewoone wyze van gaan was op alle vier voeten, gelyk andere Aapen, doch zy kon ook regt overeinde op de achtervoeten gaan. Een goede ftok hebbende, ftond zy dikwyls, daarop leunende, zeer lang op de achtervoeten; doch zetten de voeten, gelyk de menfch, nooit plat neêr, maar buitenwaards omgebogen, zodat zy op de buitenzykanten der achtervoeten ftond, de vingers naar binnen getrokken, 't welk eene gefchiktheid

aanwees tot het beklimmen der boomen. Zy lag vast aan een soort van ledere halsband, om den hals vastgemaakt met een hangflootje en redelyk lange yzeren ketting, en was dus op een zolder onder een zeer hoog dak gehuisvest. Eens op eenen morgen by haar komende, vonden wy haar losgebrooken, zig dien halsband over het hoofd gehaald hebbende, zy klom met eene verwonderenswaardige vaardigheid tegen de schuinsche balken en latten van het dak, en vier menschen hadden meer dan een uur werks, om haar weêr, en den halsband over 't hoofd te krygen. By deze gelegenheid, waar by ik zelfs wilde helpen, bespeurden wy eene meer dan gewoone kracht in derzelver Spieren; men kreeg haar met zeer veele moeiten op den rug op den grond, twee sterke menschen hadden werk met de voeten, een derde met het hoofd vast te houden, en de vierde met den halsband, weêr over het hoofd te brengen en naauwer te sluiten. By dit los zyn had zy onder anderen een gekurkte fles, waar in eenige Mallagawyn was, geöpend, leeg gedronken, en weder op dezelfde plaats neder gezet.

Zy at genoegzaam alles wat men haar aanbood. Haar gewoone spys was brood, wortelen, inzonderheid geele peen, alle vruchten, voorál Aardbefien; maar byzonder was zy gesteld op het *Aromatique* als pietercelie-wortel of pietercelie. Zy at ook gekookt of gebraaden Vleesch en Visch. Zy was, gelyk anders de andere Aap-soorten zyn, geen liefhebster van Insecten te eeten, haar eens een groote Spin en groote Vlieg geevende, beet zy die dood, en als proevende, smeet zy die weg. Ik gaf haar eenen leevenden Vogel, een Musch, zy nam het touwtje, 't welk om de poot van de Vogel gebonden was, doch zy schrikte als hy begon te vliegen. De Musch, te ruuw door haar behandelt, beet haar in den arm, waarvan zy insgelyks schrikte en zeer gevoelig scheen. Eindelyk neep zy hem dood, plukte eenige veêren uit het lyf, beet 'er in en proefde het vleesch, doch smeet hem ten eersten weg. In de Diergaarde, en reeds zeer

ziek

ziek zynde, heb ik haar eens, zeer weinig, raauw vleeſch zien eeten, doch met geen blyk van ſmaak. Een raauw Ey aan haar geevende, beet zy er een gat in en zoog het met veel ſmaak uit. Volgens bericht van de Kaap had zy aldaar eens eenige potten met verf leeg gegeeten, waardoor zy zeer ziek wierd, doch door het ingeeven van een fleſch zoeten oly, en eenige klyſteeren, herſtelde zy zeer ſchielyk. Gebraaden vleeſch en viſch at zy zeer ſmaaklyk. Men had haar geleerd met een lepel en vork te eeten; gaf men haar aardbeſiën op een bord, dan was het aartig te zien hoe zy dezelve, een voor een, met de vork in den mond ſtak, terwyl zy het bord of ſchoteltje in de andere hand of poot vaſt hield. Haar gewoone drank was water, doch zeer graag dronk zy allerley wyn en byzonder Mallaga; gaf men haar een fleſch, zy trok 'er de kurk met de hand af en dronk 'er zeer wel uit, gelyk mede uit een bierglas, en gedaan hebbende, veegde zy, even gelyk een menſch, de lippen af, het zy enkeld met de hand of met een doek. Gaf men haar, gegeeten hebbende, een pennetje, zy ploos 'er zig de tanden mede uit, even gelyk een menſch. Zeer behendig haalde zy brood of andere dingen uit de zakken. Men heeft my verzekerd, dat zy op het Schip veel los liep, en onder en met het volk ſpeelde, en als het volk het gewoone Rantzoen by den Kok haalde, zy ook zulks voor haar ging haalen.

Met het vallen van den avond ging zy ſlaapen. Was het voor elk verwonderenswaardig haar te zien eeten en drinken; meer verwonderenswaardig was het, wanneer zy zig ter ruſt begaf. Zy ſliep niet graag in haar hok, uit vrees, naar het my toeſcheen, daarin opgeſlooten te zullen worden. Zig ter ruſte willende begeeven, ſchikte zy het hooy waar zy gewoonlyk op zat, ſchudde het op en bragt meer hooy by een, daar zy met het hoofd op lag, leidde zig meeſt op de zyde neder en dekte zig met een kleed, (want was zeer kouwlyk, ſchoon op de Kaap reeds aan een koeler climaat, dan in de Ooſt, gewoon) warm en wel toe: ſomwylen hebben wy haar

haar iets zien doen, 't geen ons, vooral de eerſtemaal dat wy het zagen, ten allerhoogſten verwonderde. Haare ruſtplaats dus naar gewoonte gemaakt hebbende, nam zy eenen by zig hebbenden linnen doek, ſpreide dien op den grond regelmatig en glad uit, toen nam zy eenig hooy en leide dat in 't midden van den doek, trok de vier punten van den doek 'er over en by een, nam het voorzigtig op, bragt het op haar bed, ging 'er met het hoofd op leggen, het dekkleed over haar lyf trekkende. Over dag ſliep zy nu en dan, doch zeer weinig. Veeltyds zittende, omhing zy zig met het een of ander dekkleed, dikwyls over het hoofd, doch ook ſomwylen alleenlyk om den hals en om het lyf, als voor haar nog te koud zynde; hoewel het Zomer en zeer warm was; in dien ſtand maakte zy eene zeer aartige figuur. My eens het ſlootje van haar ketting met een ſleuteltje met veel oplettenheid ziende openen en naderhand weêr ſluiten, zogt zy een kleen dun ſtukje by zig leggend houd, ſtak het in het ſlootje, draaide het om en weder om, en zag of het ſlootje open ging. Met eene ſterke yzeren ketting aan eene lange yzeren ſtaaf liggende, tegen welke zy dikwyls te hoog op klom en op een balk kroop, liet ik, om zulks te beletten, een der ſchakels van de ketting met een yzeren kram in de vloer vaſt ſlaan. Eens eene groote ſpyker ter lengte van vyf duim, op eene onbegrypelyke wys, uit een der zykanten van haar hok gehaald hebbende, probeerde zy met dien ſpyker de gezegde yzeren kram uit de vloer te trekken, die ſpyker juiſt daartoe even eens als eenen hefboom gebruikende.

Men gaf haar eens een zeer jong Katje, zy berook het overal, vooräl aan den aars, ('t welk zy den Vogel ook gedaan had, en byna aan alles deed wat men haar gaf) dan dit Katje wat te ruuw behandelende, zo krabde hetzelve haar op den arm, toen ſmeet zy hetzelve weg, haar arm beziende en wilde hetzelve niet meer aanraaken.

Haar water op den grond gemaakt hebbende, waar zy zat,

nam zy ſomtyds een doek en veegde het zeer ſchoon op. Eens waterde zy in de hand en dronk hetzelve, hoewel zy kort te vooren gedronken had.

By derzelver eerſte aankomſt wierd zy in eene Kamer geplaatſt, digt by een Noteboomen Kabinet, verſcheidemaalen nam zy eenen by zig hebbenden doek, en veegde met denzelven, zeer zindelyk, het ſtof van den voet van het Kabinet.

Dikwyls eenige Heeren gelaarſt by haar komende, nam zy, ſomwylen, een by haar liggend aſchbezempje en veegde de Laarſen zeer ſchoon af.

Zeer handig maakte zy de Gespen der Schoenen van de by haar komende Heeren los, zo goed als een Knegt zulks konde doen.

Alle knoopen in touw als anders, hoe vaſt en hoeveel ook gelegd, maakte zy, zeer behendig, met de vingers, of als die te vaſt waaren, met de tanden los, doch, om die te maaken, ſcheen zy geen begrip te hebben.

Iets willende hebben, waar zy met de zogenoemde handen niet by konde komen, leidde zy zig achter over met de rug op den grond, en greep met de uitgeſtrekte achtervoeten dat geene, 't welk zy anders niet konde bereiken. Somwyl bediende zy zich daartoe ook van eenen langen doek, en ſloeg 'er zo lang na tot dat zy het by zig kreeg.

Een glas of bakje in de eene hand, en een ſtok in de andere hand hebbende, had men veele moeiten om haar zulks af te neemen, gedurig zulks ontwykende, en met den ſtok ſlaande, om 't zelve te behouden.

Zy maakte nooit eenig geluid, dan alleen zynde, in die omſtandigheid zweemde het begin naar dat van eenen jongen tjenkenden Hond, daarna was het zeer grof en ſchor, 't welk ik nergens beeter by weet te vergelyken, dan by dat van eene groote Zaag, die hout zaagt.

Zy bezat eene meer dan gewoone kragt, gelyk reeds gezegd

is, doch deze was inzonderheid zigtbaar in de voorvoeten of handen, die zy, gelyk alle andere Aap-ſoorten, tot alles gebruikt, daar mede groote zwaartens op ligtende en wegſchuivende.

Haar afgang beſtond, gezond zynde, in lange ronde ſtukken.

Eene allerbyzonderſte eigenſchap, en zo ver my bewuſt is, nog van geen dier, dan by dit, waargenomen, is deze: Men ſpoog haar, in de Diergaarde nog gezond en wel zynde, in de hand, zy bekeek het en likte het op, kort daar op zag men haar ook eenig ſpeekzel in den mond vergaaren, en in haar hand ſpoegen, zo, dat geen menſch het natuurlyker konde doen, de ſpoeg was ſchuimende, als die van een menſch. Deze gevallige ontdekking, is my door mynen geëerden Vriend, den Heer J. Tak, *Med. Doctor te Leyden*, goedgunſtig medegedeeld.

Na dit verwonderende voorwerp, gelyk gezegd is, vier weeken zorgvuldiglyk by my bewaard hebbende, zond ik het zelve den 28 *July* deszelven Jaars met alle mogelyke voorzorge, in eene daartoe expres geſchikte plaats in de Diergaarde. Eenige maanden aldaar redelyk wel geweeſt zynde, wierd het arme Dier in *November* ziek, (volgens eene loflyke gewoonte dezer Diergaarden), zy zat te beeven met eenen vry ſterken afgang, dan eene kleene gift van Rhabarber ſcheen alles te herſtellen. Maar dit duurde niet lang, want kort daarop verviel zy in eene zeer trieſte en uitteerende ziekte, van welke zy den 22 *January* 1777 ſtierf. Volgens bericht kreunde zy eenigen tyd voor haar dood zeer ſterk, waarop de gorgel in de keel en eenige doodſnikken volgden, na dus omtrent zeven maanden hier geleefd te hebben.

Gevoeglyk zouden wy hier onze eigenlyke Beſchryving van dezen waaren *Orang-Outang*, naar gewoonte, doen volgen, dan eene Aanmerking van den Heer G. Forster in het *II. Deel zyner Reize rondom de Weereld*, te *Londen* in het *Engelſch* in 1777 uitgegeeven, verdient hier deze korte wederlegging, terwyl wy

andere naamlooze prulſchriften geen antwoord waardig achten. Wy zeggen dan maar eenvouwdig, zonder zyn zo onvoorzigtig als onëdelmoedig voorbeeld, van lage onwaarheden, te volgen, dat zyn Ed. in allen deelen (vry waarſchynlyk op een valſch bericht) bezyden de waarheid ſpreekt, in zyne *Noot* op het ſtuk van den *Orang-Outang*. Alle de omſtandigheden na het overlyden van het Dier voorgevallen ('t welk opgevuld in 's PRINSEN Kabinet, met volkomen goedkeuring geplaatſt is) zyn te wydloopig om hier aan te haalen, de blyken der hooge goedkeuring van myn gedrag, in deze zaak gehouden, kan elk, zulks verlangende, by my en zelfs in onzydiger plaats zien. Het ſcheeld dikwyls zeer veel, hoedanig men eene zaak voordraagt: juiſt is dit hier het geval. Ik heb, in den ſtriktſten zin genoomen, alleen dat geen doen geeven, 't geen ik beloofd had, het Kabinet vorderde dit zeldzaame Schepzel, myn Opzetter, wezendlyk een zeer bekwaam Konſtenaar, zoude elk, die hem zulks vergde, zekerlyk gezwooren hebben, (doch elk zal hem lichtelyk gelooven) dat hy dit Schepzel, zonder den kop en de pooten aan het vel te behouden, niet konde opzetten: mogelyk weet de Heer FORSTER daartoe eenen aan ons onbekenden raad: Wegens de beſchuldigingen en gevolgtrekkingen van zyn Ed. die my raaken; deeze worden hem vergeeven, als vry ongelukkig misleid zynde, met toewenſchinge, dat zulke onwaarheden geenen invloed op de Leezers zyner Reize mogen hebben; vermits de meeſten veel al vorderen, dat een Reiziger de zaaken die hy verhaald, dikwyls van meer dan eene zyde beſchouwd, en wat verder ziet, dan zyn Neus lang is.

P. C. Haag del: ad viv.

S. Fokke sc.

BESCHRYVING
VAN DE
OOST-INDISCHE
ORANG-OUTANG.

Tab. XIV. Tab. XV.

De hoogte van dien, recht opſtaande gemeeten, was twee en een halve Rhynlandſche voeten. By haar aankomen hier te Lande, was het Dier vooral niet maager, maar zeer wel in het vleesch, hoewel de armen en beenen in geenen deelen zo dik geſpierd waaren als de Geleerde TULPIUS ons die in zyne Afbeeldinge voorſteld, doch de buik was, vooral als zy zat, even eens, zeer zwaar en dik uitgezet. De tepels der borſten (zy was van de Vrouwelyke Sexe) waaren kleen en digt by de oxels. De navel in den buik was zeer menſchlyk.

De voorvoeten of armen waaren van de oxels tot het einde der middelſte vingers 23 duim. De hand op zig zelve tot het einde der middelſte vinger 7 duim. De middelſte vinger drie en een halve duim lang. De eerſte wat korter, de derde iets langer, de vierde of pink veel korter, doch de duim is nog veel korter. Alle de vingers zyn drieledig, de duim is maar tweeledig, zy zyn alle met een zwarte ronde nagel voorzien.

De beenen waaren van de heup tot den grond 20 duim, doch het dybeen ſcheen my in evenredigheid veel korter dan het ſcheenbeen. De voorvoeten vlak op den grond ſtaande, waaren van achter van de hiel tot het einde der middelſte vinger of teen, 8 duim. De teenen der voeten zyn korter, dan de

vingers der voorvoeten, de middelſte is ook iets langer, dan de andere, doch hier is de duim-teen veel korter, dan die der hand of voorvoeten. De teenen zyn eeven als vooren, zwartkleurig, genageld, doch de duim-teen, welke maar tweeledig is, is volſtrekt in vier my bekende voorwerpen van deze Aſiatiſche ſoort, ongenageld: Mogelyk is dit een onderſcheiden kenmerk der Amerikaanſche, welker duim-teenen of groote teenen genageld ſchynen.

De binnenſte zyde der voor- en achtervoeten is geheel kaal en zonder haair met een redelyk zagt vaal zwart vel bekleedt, doch na de dood en in haar ziekte was dit vel reeds veel witter geworden. De vingers der voor- en achtervoeten waaren insgelyks zonder haair.

De billen waaren niet kaal noch verëeld, gelyk by andere Aap-ſoorten, doch men kon geen billen, noch kuiten aan de beenen beſpeuren, gelyk mede geen het minſte bewys van ſtaart.

Het hoofd is van vooren geheel met een kaal muisvaalkleurig vel bedekt. De bek of mond ſteekt, hoewel niet zo veel als by de Baviaan-ſoorten, wat vooruit, doch zy kon die te gelyk zeer veel vooruit ſteeken en intrekken. De mond of bek is gelyk by de meeſte Dieren zeer wyd. Rondom de oogen, de lippen en kin was het vel wat vleeſchkleuriger. De oogen zyn blaauwächtig bruin in het midden zwart. De oogleden hebben, zo wel onder als boven, kleene uitſteekende haairtjes. Boven de oogen is eenig haair; doch men kan het niet wel wenkbraauwen noemen. De neus is zeer plat ingedrukt en breed naar onderen. De voor-tanden in het boven kaakebeen zyn vier in getal, daar op volgt aan weerszyde eene opene plaats, en daar op aan elke zyde eene hoektand die langer is, en daar op aan ieder zyde drie kiezen, waarvan de achterſte de grootſte is. In het onder kakebeen heerſcht dezelfde order. De tanden zyn zeer menſchlyk, en gaaven door hunne groote- en breedheid eenen volgroeiden leevensſtaat te kennen. Binnen in de boven bek, of

het

het verhemelte, is de koleur zwart, onder de tong integendeel vleeſchkleurig, het tandvleeſch rondom de tanden en kiezen van het onder-kaakebeen is mede zwart. De tong is lang, van vooren rond, glad en zagt. De ooren zyn kaal en zeer menſchlyk, doch kleender dan die by anderen verbeeldt worden.

By derzelver aankomſt had zy geen haair, dan een bruinkleurig op het achterlyf, op de armen, dyën en beenen, boven of achter op het hoofd op de borſt en buik was genoegzaam geen haair, het vel was muisvaalkleurig. Op de armen bemerkte men dezelfde ſtrekking van het haair, waarvan Dr. TYSON ſpreekt, namelyk, van de ſchouder tot den elleboog liep het nederwaards, en van de handen of voorvoeten opwaards tot aan den elleboog. Op den aannaderenden winter kreeg dit Dier veel meer haair, het hoofd was nu (in welke tyd zy door den Konſtſchilder, den Heer HAAG, is afgebeeld) vry digt, met bruin geeler kort haair bewasſen.

De rug, borſt en alle verdere deelen van het Dier, waaren nu veel ſterker met dergelyk licht kaſtanje kleurig haair begroeid, zo dat het een geheel ander Dier geleek.

De langſte haairen bevond ik, op den rug, drie duim lang.

BESCHRYVING
VAN DE NOG GENOEGZAAM ONBEKENDE EN
EEN DER GROOTSTE SOORT VAN

HARTE-BOKKEN,
GENAAMT

COUDOU;
VAN DE KAAP DE GOEDE HOOP,

Voor de eerstemaal, in EUROPA, *levendig overgebragt*
in de DIERGAARDE
VAN ZYNE

DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID,
DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-CAPITEIN-GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE NEDERLANDEN, enz. enz. enz.

BESCHREEVEN EN UITGEGEEVEN DOOR

A. VOSMAER,
Raad van gemelde Zyne Doorl. Hoogheid, Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst-Kabinetten en Diergaarde, Lid der Keyzerlyke Akademie, en Korrespondent der Koninglyke Akademie der Weetenschappen van Parys, Lid der Koninglyke Akademie van Madrid, van het Zeeuwsche Genootschap van Vlissingen en Hollandsche Maatschappye te Haarlem, enz.

TE AMSTERDAM,
BY DE ERVEN P. MEIJER EN G. WARNARS,
MDCCLXXXIII.

NATUURLYKE HISTORIE

VAN DE

AFRICAANSCHE COUDOU.

DE Graaf de BUFFON, ſchynt nog in het onzekere gebleeven te zyn, omtrend eene der allergrootſte ſoort van Harte-Bokken welke tot heden bekend is. Het hoofd alleen, met de hoornen, was zyn ED. maar onder 't oog gekoomen. De Heer BAURHIS, Commis in den Zee-dienſt, had hem naderhand eene hoorn van dit fraaije Dier, onder de benaaming van *Condoma*, van de Kaap de Goede Hoop, ter hand geſteld, welke benaaming hy dus met recht aan hetzelve liet behouden. My is echter die benaaming, tot dat Dier betrekkelyk, nimmer voorgekoomen, maar in tegendeel zints veele Jaaren die van *Coudou*, waarſchynlyk heeft gebrek aan genoegzaam geheugen, de waare, en naar myn denkbeeld Hottentotſche, benaaming van *Coudou*, in die van *Condoma* veränderd of verbaſterd.

Vrywaarſchynlyk is deze *Coudou* het waare Dier waarvan GESNERUS (*a*), in navolging van CAJUS, alleen den kop met hoornen afbeeld. Doch het is geenzints de onbekende Bok, die KOLBE in zyne Beſchryving van de Kaap de Goede Hoop (*b*) opgeeft, en duidelyk met een ſik of baard en rechte hoorns afbeeld, gelyk de Heer de BUFFON (*c*), de *Coudou*, niet leevend gezien hebbende, veronderſteld.

U. ALDROVANDUS (*d*) geeft, gelyk GESNERUS, het hoofd met hoorens, in navolging van CAJUS, doch de verbeelde

(*a*) GESNER, *de Quad. p.* 295. *Idem Hoogduitſche uitgaave gen. Thierbuch. Surich* 1563. *fol. pag.* 67.

(*b*) KOLBE, *I. Deel, pag.* 170. *met eene Afbeelding Holl. uitgaave fol.*

(*c*) *Tom.* 12. *pag.* 301. *Idem* DAUBENTON, *Tom.* 15, *pag.* 192.

(*d*) *De Quadrup. Biſulcis, pag.* 740. *Bon.* 1642.

beelde bochtige omwending der hoorens is mingelukkig als by GESNER, en hun dier is, gelyk de Heer BUFFON te recht aanmerkt, geenzints de *Strepſiceros* der ouden, maar waarſchynlyk deze *Coudou*, welke CAJUS, en zyne volgeren, dus ten onrechte de *Strepſiceros* genaamd hebben.

De hoorens, welke de Heer de BUFFON, voor die der *Coudou* afbeeld en beſchryft (*e*), zyn ook geenzints van de *Coudou*, maar die van den *Eland* van KOLBE, thans onder zyne landbenaaming van *Canna* bekend, en welk zeldzaam Dier wy in het volgende Stukje van ons werk beſchryven.

Het Dier, 't welk wy heden onder zyne rechte benaaming van *Coudou* nader doen kennen, is het allerëerſte, van dat ſoort, 't welk leevend in Europa, en alhier in de Diergaarde van Zyne Doorl. Hoogheid WILLEM DEN VYFDEN gezien is. Eenige Schryveren hebben daarvan, min of meer gebrekkige Afbeeldingen en Beſchryvingen gegeeven, in zo verre het voorwerp hun bekend of toegeſchikt toeliet, gelyk wy by elk derzelve hier navolgende aanteekenen. Dan geene dier Afbeeldingen kan in allen opzicht met meerder oplettenheid volvoerd zyn, dan deze hier bygevoegde door den Heer SCHOUWMAN, welke in voorzeide Diergaarde naar het leevendige Dier geteekend is. Dit ons gezegde beruſt op het oordeel van alle des kundigen welke het leevend Dier, en alle de onderſcheidene Afbeeldingen daarvan gezien hebben.

By den teekenkundigen RIDINGER, genoeg bekend door een aanzienlyk getal van Afbeeldingen welken hy, met zeerveel roem, van onderſcheiden dieren gegeeven heeft, heb ik reeds voor veele Jaaren, de Afbeelding der *Coudou* met verwondering het allerëerſt ontdekt (*f*). Dezelve is vrygoed verbeeld,

(*e*) *Tom. XII. Tab.* 46. *bis. pag.* 357. *enz. pag.* 377 *en* 378.

(*f*) *In een der* 12 *fraaije Prenten van het Paradys, waar onder ſtaat.* JOH. EL. RIDINGER, Inv. fec & excudit. Aug. vind.

beeld, waarschynlyk naar eene goede Teekening of welbereid vel door een Duitscher van de Kaap medegebragt.

De onvermoeide en zeer geleerde Heer HOUTTUYN, *Med. Doctor te Amsterdam*, heeft mede eene Afbeelding van dit zeldzaam Dier (*g*), doch zonder benaaming, en zo goed als mogelyk was, gegeeven naar eene Teekening welke zyn Ed. van den geleerden Heer NARCISSUS, insgelyks *Med. Doctor* aldaar hadt ontfangen. De gestalte van het Dier is vry goed verbeeld, dan, hier ontbreeken voornaamelyk de echte kenmerken, als de van den rug terzyden het lyf nederdaalende witte streepen, gelyk mede de witte streepen en vlakken van het hoofd enz. Insgelyks ontbreekt hier de Beschryving, zynde daar alléén maar bygevoegd, dat het aan de Oost-Kust van Africa voor weinige Jaaren geschooten was, alwaar men het van verre voor een' Eenhoorn had aangezien, vermits het zich, zekerlyk van terzyde gezien zynde, als Eenhoornig vertoonde.

De geleerde Heer COLLINI, Geheim-Secretaris en Directeur van het Kabinet der Natuurlyke Historie van den Kunst-en-Geleerdheidlievenden KEURVORST van den PALTZ enz. heeft de Beschryving en Afbeelding van dit vreemd Dier in de *Acta Academia Palatinæ* (*h*), onder de benaaming van *Cerf du Cap de bonne Esperance* geplaatst, welke Afbeelding, gelyk te zien is, is gemaakt naar een bereid vel, 't welk in het Keurvorstelyke Kabinet bewaard wordt. De Beschryving is meerendeels overëenkomstig, in zoverre als men wegens een bereid vel kan oordeelen, doch de Afbeelding is, in allen opzigte, door een gebrekkige Teekenaar en Plaatsnyder gemaakt.

In

(*g*) HOUTTUYN. *Beschryving der Dieren, Planten en Mineraalen, volgens het saamenstel van den Heer* Linnæus. *I. Deel, 3 Stuk, pag.* 267. *fig.* 26. *Amst.* 1762. *enz. gr.* 8°.

(*h*) *Academia Palatinæ. Vol. I. pag.* 487. *Manh.* 1766. 4°.

In het kostbaare werk van de Heeren KNORR en MULLER, vindt men mede eene, doch gants geene gelukkige, Afbeelding en Beschryving (*i*) onder de verbasterde benaaming van *Coetoe*, welke men insgelyks kenlyk zien kan, dat naar eene zeer slegt-opgevulde huid van het Dier gemaakt is.

Noch vind men de Beschryving en gebrekkige Afbeelding, met alle naauwkeurig - en - getrouwheid (*gelyk men verzekert*) geteekend naar het leevend Dier, en dus het zelfde waar naar onze Afbeelding gemaakt is, in eene zogenaamde nieuwe Beschryving van de Kaap de Goede Hoop (*k*). Maar hoe kan men op zulk eene naauwkeurige Afbeelding en Beschryving staatmaken, als men daar dat fraaije Dier met de hoorens achter de ooren, en als een Bok met een vry langen sik of baard, 't geen het dier niet heeft, verbeeld ziet; en in de Beschryving zulks bevestigd vind door deze byvoeging. „ *Zyn kin is met een baard voor-* „ *zien die uit vry lange hairen bestaat.*"

Met vry meerder, en Natuurkundige oplettenheid, heeft de Heer PALLAS, dit fraaije schepzel by zyne Harte-Bokken (*Antiloppes*) kortelyk aangeteekend (*l*). De Heer PALLAS, welke ter volvoering zyner studie der Natuurlyke-Historie zig verscheiden Jaaren hier in '*s Haage* heeft opgehouden, en welke, by den dagelykschen toegang tot het Vorstelyk Kabinet, het bereide Hoofd met de hoornen by my onëindige maalen gezien heeft, spreekt zelfs ontkennender wyze van den sik of baard. Verscheiden Jaaren, na het vertrek van den Heer PALLAS van hier, 't geen omtrent 1766. of 't begin van 1767. is geweest, is dit zonder

(*i*) KNORR & MULLER, *Deliciæ Naturæ selectæ. Of Kabinet van zeldzaamheden der Natuur, II. Deel, Tab. K. 5. & Tab. K. XI. pag.* 50 & 54. *Holl. Edit. Dord.* 1771. *Atlasformaat met gecouleurde Afbeeldingen.*

(*k*) *Nieuwste en beknopte Beschryving van de Kaap de Goede Hoope. Nevens een Dagverhaal van eenen Landtogt, pag.* 44. *Amst.* 1778. *met fig.* 8°.

(*l*) PALLAS, *Spicilegia Zoologica. Tom. I. fac.* 1. *pag.* 17. *N.* 15. *Berol.* 1767.

zonderlinge Dier, het alleréérst leevend, zoo ver my bewust, in Europa en alhier in de Diergaarde aangekomen. Gemelde Heer PALLAS is insgelyks in het denkbeeld, dat het de *Strepsiceros* der ouden niet is, hy laat het dier echter dien naam, in navolging van CAJUS, en deszelfs Griekfche beteekenis behouden.

Ingevolge een' Brief, gedateerd 13 *Mey* 1776. werd my dit genoegzaam onbekend Dier, 't geen voor dit nimmer, zoo verre ik weet, leevend in Europa gezien is, door den Edelen Heere BARON J. VAN PLETTENBERG, Gouverneur van de Kaap de Goede Hoop, aan wiens gedienstige beleefdheden het Kabinet van ZYNE DOORL. HOOGHEID ongemeene verpligting heeft, voor de Vorstelyke Diergaarde overgezonden. Den 22 *September* van datzelfde Jaar kwam het gezond en wel in de Diergaarde, naar eenigen tyd in des Ed. Compagnies Stallen te Amsterdam, ter bekwaame vervoering, opgehouden geweest te zyn.

De *Coudou*, is, na het Paard en Kaapfche Ezel, een der schoonste van alle my bekende viervoetige dieren. Graazende, in de Weide der Diergaarde en voortgaande, kon men hetzelve Dier niet zonder eene diepe verwondering beschouwen. In zyne gedaante en houding, en alle verdere eigenschappen, evenäarde het aan die edele bevalligheden, met welke het aanbidlyk Opperweezen de allergrootste en fraaiste Harten zoo uitmuntende versierd heeft. Niet minder versieren dit aanvallige Dier, de schoone hoornen, in welker bochtige omwendingen, die naar eenen uitgerekten krultrek (*Spiraal*) gelyken, geene lamme bocht of streek 't ontdekken is, zoo mede het fiere hoofd, de lange nederhangende hairen aan hals en borst, en de van den rug, ter zyden het lyf daalende witte streepen enz. gelyk men in de hier volgende Beschryving van hetzelve, nader zien zal. Alle deze verschillende eigenschappen verwekten, elk op zch zelven, eene verrukelijke Beschouwing

wing en erinnering van onderſcheiden dieren, welke men in dit ſchoone Schepzel als zogt te verëenigen.

De geäartheid van dit zoo zeldzaame als ſchoone Dier was ten allerüiterſte zachtzinnig, en zelfs goedäartig. Nimmer heb ik hetzelve eenige blyken van boosheid, ruuw-of-wildheid zien geeven, het liet zich zonder de minſte vrees of ſchuuwheid naderen, aanraaken en ſtreelen. Het at graag brood, en nam het zelfs uit de hand van elk dien hem zulks aanbood. Het was van de mannelyke ſexe. Deszelfs gewoon voedzel in de Diergaarde was gras, hooy, haver en dergelyke graanen, doch het at ook byzonder graâg geele peen en voor alles brood, gelyk meeſt alle tamme Harten en dergelyke Dieren. Het ſliep ook even als die dieren, zeerveel met het hoofd op het lyf leggende. Volgens my verzekerd bericht van den Oppasſer der Diergaarde, herkaauwde het zyn genoomen voedzel, 't welk ik zelfs, door de afgeleegenheid der plaats, hoe dikwerf ik ook aldaar geweeſt ben, niet heb kunnen ontdekken. Het geluid had veel overëenkomſt met dat der Harten, vooräl als zy, gelyk in den Bronstyd, naar elkander ſchreeuwen, doch het maakte zeer weinig geſchreeuw. Loopende, had het veel overëenkomſt aan de gewoone draf van een Paard, en 't ſcheen geſchikt tot eene ſnelle beweeging, doch de lange reis, en hunne te zeer bekrompen plaats op de Schepen, veröorzaakt eene ſtrammigheid der leden in al zulke dieren, die zelden verdwynt. Vrolyk zynde lichte het, in 't ſpringend loopen, het achterlyf dikwyls op, zonder echter in het allerminſte achterüit te ſlaan.

Alhoewel dit Dier aanmerkelyk genoeg was in grootheid, gelyk uit de navolgende afmeetingen welken wy genoegzaam achten, te zien is, zoo was hetzelve nog niet tot zyn volkoomenheid, gelyk de Ed. Heer Baron van Plettenberg, in deszelfs Brief aanteekend, daar by voegende, veel grooter hoorens van deze Dieren aan de Kaap gezien te hebben. Het moet dus,

dus, volwasſen zynde, het allergrootſte Hart, en zelfs een Paard, verre overtreffen.

Betreffende het verſchil, 't welk 'er mogelyk tusſchen het Mannelyke en Vrouwelyke ſoort dezer Dieren zyn kan, ben ik niet inſtaat iets met zekerheid te zeggen, hebbende ik ten dien opzichte nog geen nader bericht ontvangen. Wy moogen echter desäangaande, op de zoo nutte als onvermoeide naſpeuringen van den Wel Ed. Heere Gordon, met alle recht vertrouwen.

In onderſcheiden bereide vellen, die ik gezien hebbe, is my voorgekoomen, dat de witte vlakken terzyden het hoofd, en wel byzonder de witte ſtreepen die zich terzyden van het lyf vertoonen, in onderſcheiden voorwerpen merkelyk verſchillen. By eenige ziet men twee by andere drie witte vlakken terzyden het hoofd, en ſomwylen heb ik die, in eene eenigzints verlengd vlak, inëen zien vloeijen. De witte ſtreepen vertoonen zich ook zeer onderſcheiden. Ridinger verbeeld zyn dier ongebaard, gelyk het wezendlyk is, met de twee witte ſtreepen, onder op den Neus, in de gedaante van eene V byëen loopende, en op elke Wang drie, in eene ſchuinſe lyn ſtaande, vlakken. Het lyf heeft tien witte ſtreepen, waarvan de vierde en vyfde, een weinig naar beneden, inëen loopen. De Heer Collini verbeeld zyn dier maar met zeven witte ſtreepen op het lyf, waar van de eerſte, naar onderen zich gevorkt, of in tween gedeelt vertoont. Knorr en Mulder, vertoonen het met negen breede banden. Dit ons voorwerp heeft aan de eene zyde zeven, en aan de andere negen witte ſtreepen. Alle deeze en meer aangehaalde Schryveren verbeelden het zonder Baard, en aan geen dier hoofden welke my, met het welbereide vel en hoorns daar op, zyn toegezonden, was een Baard of dergelyk te beſpeuren. Doch wy hebben te vooren deswegens genoeg gezegt.

Deeze *Coudous* onthouden zich vry verre Landwaards in van

de Kaap de Goede Hoop, want op een' Landtocht (in gemelde Befchryving van de Kaap geplaatft) welke den 16 *July* 1761. van de Kaap begon, zyn dezelve den 22 *November*, en dus naar vier maanden reizens, eerft ontdekt aan de zogenaamde Gamma Rivier. Hier lieten zich te gelyk zien de *Rhinoceros*, 't *Cameel-Paard*, *Buffels*, *wilde Paarden*, *Quachas*, welke laatfte waarfchynlyk de verbafterde Kaapfe Ezel zyn zal (*m*) enz.

Nadat dit elks verwondering naar zich trekkende fraaije Dier, omtrent drie maanden, in de Diergaarde redelyk wel geleefd hadt, is hetzelve aan eene uitteerende ziekte overleeden. De aart deezer dieren, als uit eene bergächtige en drooge Landftreek koomende, zooveel verfchillende met onzen laagen en eenigzints moeras-

(*m*) *In het laatfte van A°. 1780. zond de Edele Heer Gouverneur der Kaap, de Baron van* PLETTENBERG, ingevolge zyne gewoone en verpligtende dienftbewyzen, waarvan wy nog genoegzame geleegenheid zullen hebben te fpreeken, een zeldzaam dier onder de benaaming van *Quagga*. De minfte oplettende befchouwing ontdekt in hetzelve, by het eerfte aanzien, den Kaapfen Ezel, doch door eene vermenging met een ander Geflacht, verbafterd; en ik houde my verzekert dat de Kaapfe Ezels zich nu en dan met de wilde Paarden, en die met hun, onderling vermengen, want ik zelfs heb reeds in den Jaare 1748. of 1749. eene verfcheidenheid van dergelyke *Quaggaas* in Koleur en Teekening, van de Kaap afkomftig, alhier op de Stallen van den Overleedenen STADHOUDER WILLEM DEN IVe. gezien.

Lang na deeze en de volgende gereed zynde Befchryving, opgehouden door onderfcheiden Sterfgevallen enz. ontvang ik een vervolg tot het V^e. Deel der Nat. Hift. van den Heer de BUFFON, zynde een nadruk der fraaije Paryfche uitgaave, welke onder het opzigt en met vermeerderingen door den Heere Profeffor ALLAMAND, te *Amfterdam* word uitgegeeven. Met een gevoelig vergenoegen zie ik daarin de Befchryving der *Quagga*, door de lofverdienende nafpeuringen van den Heer GORDON, aan den Heere ALLEMAND medegedeeld, waarüit de genoegzame overëenkomft te ontdekken is myner hier bygebragte denkbeelden omtrent de verbaftering dezer Dieren zoo in naam als gedaante. Het is alleen beklaaglyk, dat de Afbeeldingen (waartoe aan de Kaap zeker geene zoo goede geleegenheid, door gebrek aan goede Teekenaaren, als hier by de bereidde overzending der vellen te vinden is) in dat werk zoo dikwyls door ellendiger Printverbeeldingen nogmeer bedorven en byna onkennelyk gemaakt worden, gelyk, om niet van de *Quagga*, en zooveele andere te fpreeken, in deeze en onze volgende Befchryving van den Kaapfen Eland, *Kanna* genaamd, by vergelyk kan gezien worden.

moerasſigen grond in de Diergaarde, kan zich, naar my toe schynt, behalven dat ook, aan onze insgelyks zoo veel verſchillende luchtſtreek en voedzel, niet gewennen. Het bereide vel is ter plaatzing voor het Kabinet geſchikt.

Wy achten het dus genoeg deeze Beſchryving door eene volmaakte goede Afbeelding te hebben opgeheldert, waartoe van ons zoo wel als van onzen Drukker noch moeite noch koſten ontzien worden, en daarby te hebben aangeweezen, dat de waare benaaming van dit fraaije Dier is: *Coudou*; waar van de Heer de BUFFON, het hoofd met de hoorns alléén maar verbeeld, en door verkeert bericht misleid, hetzelfde Dier, onder de benaaming van *Condoma* beſchreeven heeft, dus de *Condoma* mogelyk niets anders is, dan eene verbaſterde of kwalyk onthouden benaaming, van *Coudou* afkomſtig, en, waarſchynlyk een dier 't welk niet beſtaat of in weezen is. Gelyk meede, dat de hoorns welke dienzelven Schryver, Tom. XII. Tab. 46. bis, als die van de *Coudou* te zyn beſchryft en afbeeld, aan een geheel en al verſchillend dier behooren, naamelyk, aan het dier op de Kaap alöm bekend onder de zekerlyk zeer onëigen benaaming van Kaapſche Eland. Doch thans is dit niet min zeldzaame Dier onder de Landbenaaming van *Canna* door den Heere GORDON nader bekend gemaakt, gelyk wy reeds in onze byvoegzelen hebben gezegd, en 't zelve in het volgende ook lang gereed geweeſt zynde ſtuk, met eene goede Afbeelding ophelderen (*n*).

BESCHRY-

(*n*) De Heer de BUFFON. wiens elegante ſchryfwyze voorzeker min betwiſtbaar is, dan deszelfs onfeilbaarheid, beſchuldigt of beſtraft my in zyn *Hiſtoire Naturelle des Oiſeaux, Tom. VII. pag.* 204. *Quart. Edit. Paris* 1780. om dat ik verkies, wanneer my onbekende of noch onbenaamde Dieren voorkomen (want anders bediene ik my daar nooitvan) dat ik, in zulke gevallen, die Dieren eene naam geeve, afgeleid van derzelver in het oog vallende karakters, gelyk ik gedaan heb by het *Juffer-Bokje*, *Baſterd-Mormeldier* enz., daarvan reden geevende. Dan het moet my, en elk die believen zal dit natezien, verwonderen, dat gemelde Schryver in zyn *Supplement*, *Tom. III. pag.* 178. *Paris* 1776. reeds uitgekoomen die benaaming van *Baſterd-Mormeldier* enz. goedkeurt! De Heer de BUFFON, welke ik, zelfs daar ik hem

BESCHRYVING

VAN DE

AFRICAANSCHE

COUDOU.

Tab. XVI.

DIT fraaije Dier had de lengte, in eene rechte lyn gemeeten, voor van den neus tot agter aan het begin van den ſtaart, van zes Rhynlandſche voeten en drie duim.

De hoogte, langs den voorvoet tot op den rug, was vier voeten en vier duim.

Idem langs den agtervoet, tot op den rug, beide in een rechte lyn gemeeten, vier voeten en een duim.

De

hem wederſpreek, allen welverdienden lof geeve, beſchuldigt my ook, dat ik', de *Agami Vogel*, *Trompetter* genaamd hebbe: Zie hier alweêr, gelyk in de *Coudou* enz. de waarheid van myn zoo evengezegde omtrend de onfeilbaarheid van den Heere DE BUFFON. Niet ik, Myn Heer! maar myne Landgenooten, hebben deze Vogels dus benaamd gevonden in onze Weſtïndiſche Bezittingen, zelfs langen tyd vóór dat ik dien Vogel konde kennen. Doch niet alleen onze Holl. Schryvers, maar zelfs uwe Lands-of-Taalgenooten, hebben dien ook dus genaamd gevonden. Myne Beſchryving van den *Trompetter Vogel* is in 1768. gedrukt, en men ziet CONDAMINE, in zyne Reis van Zuid-America, reeds in 1745. te *Parys* gedrukt, dien Vogel zoo noemen. FERMIN, in zyne *Hiſt. Naturelle de la Hollande Equinoxiale*, door my aangehaald in myne Beſchryving van den *Trompetter Vogel*, noemt die mede alzo; ben ik dan die naamgeever? Wegens de *Ys-Vogels*, en al het daartoe behoorende, termyner veräntwoording, is deeze plaats te bepaald. Daar zyn noch onderſcheiden twyfelingen, zoowel by den Heer DE BUFFON als by my te vinden, welke het oog van een onzydig en goed waarneemer voorderen.

Tab. XVI.

A. Schouman, del. S. Fokke, sculp.

COUDOU van de Kaap de Goede Hoop.

De lengte van het hoofd, van agter de hoorns tot voor aan den neus, een voet en drie duim. De lengte der hoorns, in een regte lyn, twee voeten en ſeven duim.

De lengte van den ſtaart, een voet en ſes duim.

De heerſchende koleur, over het geheele lyf, is lichtbruin. Onder naar den buik, en naby de voor-en-agtervoeten, verändert dezelve in grys of aschkleurig wit, zoo mede by de billen of agterſte deelen van het lyf, en zelfs ſtrekt zich dit aschkleurig wit ook eenigzints over den agterkant der voor-en-agterbeenen.

Het hoofd is insgelyks met lichtbruinkleurig hair bedekt, doch uit de hoeken der oogen loopt ter weêrzyde een witte ſtreep op de neus, ieder in eene ſchuinſche lyn nederwaarts, welke zich, beneden te ſaamen voegende, als eên V vertoont. Onder de oogen terzyde op de wangen ſtaan, in eene ſchuine lyn, drie witte vlakken, welke echter aan de eene zyde van het hoofd, meer als aan de andere zyde, inëen loopen. De oogen zyn bruinkleurig; de bovenſte oogleden digt met zwarte hairen bezet, terzyde de bek en groote neusgaaten ziet men eenige knevelhairen. De tong is als die der Harten. In de boven voorbek zyn geen tanden, van onderen negen, doch door het byten op de houtteplanken, in het Schip, reeds te zeer beſchadigd om de onderſcheiden met zekerheid te kunnen opgeeven, De kiezen ſchynen my, in de onder en bovenkaaken, aan elke zyde zes, waarvan de twee middelſte zeer breet en groot zyn. Mogelyk zyn 'er acht in elke kaak, 't welk niet zeker te zien is, want beziet men die aan de zyde, zoo teld men 'er negen, doordien voornaamelyk de in het middenſtaande kiezen zich aldaar als twee kiezen vertoonen, doch van bovenöp bezien vertoonen zy zich maar als ééne kies. De hoornen, welke zich van de vaſtſtaande ſpil of wortel laaten afdraaijen, zyn van eene graauwe koleur, zy zyn bochtig gedraait en maaken eene fraaije verbeelding van eene verlangde of uitëengetrokken *Spiraal.* Zy hebben een' terzyden op het voorhoofd beginnende, uitpuillenden

 rand,

rand, welke tot op een' kleinen afſtand van de punten met de uitgetrokken *Spiraale* krultrek voortloopt. Vervolgens zyn deeze hoorns, van onderenäf tot op zekere hoogte, met ſchuinsloopende inkervingen geteekend. Het ſchynt my toe dat de hoornen hier wat te kleen of te kort verbeeld zyn, dan myn kundige Teekenaar, de Heer SCHOUWMAN verzekert van neen. Men ziet veel grooter hoorns dan deze, welke maar twee voeten en zeven duim lang zyn, ik heb 'er gezien van omtrend vier voeten lengte; een bewys dat deeze Dieren veel grooter worden; zy laaten zich zeer fraai polyſten, gelyk 'er in het Kabinet gezien worden. De ooren zyn negen en een half duim lang, van binnen met zeer kort wit hair bezet.

De kin of onderbek heeft geen het allerminſte bewys van ſik of baard, gelyk het in de gemelde Beſchryving van de Kaap, zeer verkeert, verbeeld en beſchreeven is. Onder aan de kaakbeenen, naby den hals, heeft het eenig nederhangend hair, ook heeft het, langs de keel en borſt tot beneden by de voorvoeten, eene doorgaande ſtreek neêrhangende hairen, die voor op de borſt het langſte zyn; de langſte deezer hairen zyn omtrend negen duim, en 'er loopen donkerbruine hairen onder de lichtbruine en roſchkleurige.

Het hair op het lyf is zeer kort en gelyk reeds gezegt is meeſtäl ligtbruinkleurig. Langs, of liever op den hals, tot omtrend op het lyf by de voorbeenen, heeft het eene ſmalle ſtreek van ligtbruine maanhairen, de langſte omtrend drie duim en waarvan een kleen bosje, beneden aan den hals, zich omkeerende naar boven loopt. Daaröp volgt de ſtreek van korter zeer witte hairen, welke op den rug, tot byna aan den ſtaart, doorloopt. Van boven, omtrent het midden van den rug, loopen, ter zyde van het lyf nederdaalende, aan de eene zyde, negen ſmalle witte ſtreepen, de eene duidelyker als de andere: en aan de andere zyde telt men in dit voorwerp maar zeven der-

dergelyke ſtreepen. Somwylen loopen van boven twee dezer ſtreepen inëen.

De voor-en-agterbeenen hebben, van vooren, geelächtiger bruin hair. Verder naar de binnenzyde word het wat aſchkleuriger. De hoeven zyn zwart en geſpleeten, zoo als by alle deze ſoorten van Dieren, en van agteren boven de hoeven vertoonen zich insgelyks twee zwarte loshangende klaauwtjes op een donkerder bruinhairig vel.

De ſtaart heeft in het midden bruine, en terzyden witte hairen, onderäan is een fraai byhangend bosje donkerbruinkleurige hairen, waarvan de langſte omtrend vyf duim lang zyn.

Het was van de mannelyke ſexe, en daarïn met de Harten overëenkoomende.

E I N D E.

BESCHRYVING

Van het nog genoegzaam onbekend AFRICAANSCH DIER, aan de KAAP DE GOEDE HOOP, bekend onder de verkeerde benaaming van

ELAND;

DOCH BY DE HOTTENTOTTEN ALDAAR GENAAMD

CANNA.

Voor de eerstemaal, in den Jaare 1748. *of* 1749. *levendig overgebragt in de* DIERGAARDE

VAN ZYNE

DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID WILLEM DEN IV.,

PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, GOUVERNEUR, CAPITEIN-GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE NEDERLANDEN, enz. enz. enz.

Gelyk meede ten tweedemaal in Anno 1780. *voor de* DIERGAARDE

VAN ZYNE

DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID WILLEM DEN V.,

PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-CAPITEIN-GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE NEDERLANDEN, enz. enz. enz.

BESCHREEVEN EN UITGEGEEVEN DOOR

A. VOSMAER,

Raad van gemelde Zyne Doorl. Hoogheid, Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst-Kabinetten en Diergaarde, Lid der Keyzerlyke Akademie, en Korrespondent der Koninglyke Akademie der Weetenschappen van Parys, Lid der Koninglyke Akademie van Madrid, van het Zeeuwsche Genootschap van Vlissingen en Hollandsche Maatschappye te Haarlem, enz.

TE AMSTERDAM,

BY DE ERVEN P. MEIJER EN G. WARNARS,

MDCCLXXXIII.

NATUURLYKE HISTORIE

VAN DEN ZOOGENAAMDEN

KAAPSCHEN ELAND,

DOOR DE HOTTENTOTTEN GENAAMD

C A N N A (*).

Men kan de voorderende kennis van elk gedeelte der Natuurlyke Hiſtorie aanmerken, als eene nieuwe ſchakel aan de onbegrensde keten van de wonderen der Natuur. Wonderwerken, die elk vernuftig Schepzel als uitlokt en zelfs roept, tot derzelver beſpiegelende beſchouwing. Zy doet hun eene wysheid, orde en geduurige verwisſelende ſchoonheden bemerken, welke een Schepper, Beſtuurder en Onderhouder van alles zoo kennelyk doet doorſtraalen, dat zulks de ondankbaarſte en waanwyſte beſchouwers beſchaamd en overtuigd, indien hunne gewaande geleerdheid, waarmeede zy veeltyds zoo belachlyk pronken, ook maar door eenige overtuiging te overtuigen is.

KOLBE (*a*), is de allerëerſte geweeſt die van dit Dier geſproken heeft, 't welk aan de Kaap bij de Hollanders, algemeen met de benaaming van de Kaapſche Eland bekend is. De beſchryving en afbeelding, door hem gegeeven, is in zeker opzichte gebrekkig en te onzeker, om hetzelve wel te doen kennen. De benaaming van Eland voegt ook in geenen deele aan

(*) KOLBE, *Kaapſchen Eland. Beſchr. van de Kaap de Goede Hoop, Amſt.* 1727. *fol. I. Deel pag.* 173. *met eene bygevoegde eenigzints gebrekkige afbeelding*, DE BUFFON, *Coudou, Hiſt. Nat. Tom. XII. pag.* 357. *Tab.* 46. *bis.* PALLAS. *Antilope Oryx. Specilegia Zoolog. facic. I. pag.* 15. *Berol.* 1774. 4°. ALLAMAND. *Canna Sup. Tom. V. Hiſt. Nat. de* MR. DE BUFFON, Edit. *Amſt.* 1781.

(*a*) *Beſchr. van de Kaap de Goede Hoop. I. Deel, pag.* 173.

aan dit Dier, 't welk genoegzaam rechte hoornen heeft, die van onder ſchroefswijze gedraaid, verder rond en glad zyn, die het geduurende zyn leeven behoudt en niet verwisſelt; daar, in tegenſtelling, de Eland breedbladerige hoorns heeft, die eenigzints getakt zyn, en die het, even als de Hartebeeſten, alle Jaaren afwerpt en vernieuwd.

De Heer de BUFFON (*b*), was in het denkbeeld dat de Eland van KOLBE, de *Bubalus* zoude zyn der oude Schryveren, waarmeede echter de rechtſtaande hoorns, met welke KOLBE zyn Eland afbeeld en genoegzaam beſchryft, geene overëenkomſt hebben. Wat verder (*c*) verbeeldt die geleerde Schryver volmaakt wel de waare hoorns onzer zoogenaamde Eland, doch eigent dezelve toe, hoe wel ten onrechte, aan de *Coudou* door my beſchreeven, misleid zynde door een verkeerd Byvoegzel (*Etiquette*) der benaaming, gevonden by zoodanige hoorns in het Kabinet van den Heer DUPLEIX (*d*). Aan dusdanige misleidingen is elk onderhevig, doch zy koomen te recht mits men getrouwe afbeeldingen leevert, door goede Kunſtenaars vervaardigd (*e*).

Verſcheiden Jaaren geleeden verëerde de Heer ONYMOS, *Med. Doctor* en uitmuntend Ontleedkundige alhier, aan het Vorſtelyk Kabinet der Natuurlyke Hiſtorie, onder veele andere kunſtige *Sceletten* van onderſcheiden Dieren, dat van den Kaapſchen Eland. Dit Dier, van het manlyke geſlacht geweeſt zynde, was

(*b*) Hiſt. Nat. Tom. XII. pag. 296.

(*c*) Idem Tom. XII. Tab. 46. bis. Daar de Hoorns volmaakt wel verbeeld zyn.

(*d*) Idem Tom. XII. pag. 357. &c.

(*e*) Dus kan men aanſtonds erkennen, dat het middelſte figuur op *Tab. LXV. pag.* 329. *Supplem. Tom. III. Hiſt. Nat. de* MR. DE BUFFON, *Parysſche uitgaave* 1776. en door die Schryver zelfs met recht in twyffel getrokken, geenzints een hoorntje der Giraffe is; zoodanig een volmaakt overëenkomſtig beentje is hier in het Kabinet, met byvoeging, dat hetzelve is uit de *Penis* van een viervoetig Weſt-Indisch Dier.

was vóór veele Jaaren, zoo als men vervolgens zien zal, nevens een ander van de Vrouwlyke ſoort, van de Kaap overgezonden aan Wylen Zyne DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID, WILLEM DEN IV. *Prinſe van Oranje en Nasſauw*, *Stadhouder der Verëenigde Nederlanden*, enz. enz. enz. En men kan hier by aanteekenen, dat die Dieren, ten dien tyde, de allerëerſte geweeſt zyn welke onder de benaaming van Eland alhier in Europa leevendig zyn overgebragt (*) Een verloop van ruim dertig Jaaren ſcheen genoegzaam, zonder dit welbewaarde *Scelet*, de gedachtenis deezer zoo zeldzaame of zonderlinge Dieren te hebben uitgewischt. Dan! een gelukkig toeval ontdekte my, dar het manlyke ſoort deezer Dieren, door den overleeden Heer Hof-Schilder HAAG, naar het leeven was afgeteekend. De Heer HAAG, de Zoon, thans die zelfde plaats bekleedende met een gelukkig gevolg, byzonder in het ſchilderen van Paarden en andere Dieren, had de goedheid my deeze bygevoegde afbeelding ter hand te ſtellen. Hier door aangemoedigd vervolgde ik myne verdere ontdekking, en het gelukte my nog een der Perſoonen uittevinden welke die zoogenaamde Elanden geduurende hun leeven had opgepaſt. Door dezelven is my het volgende bericht meedegedeeld, naar eene directe erkenning van het Dier, by het vertoonen der hier byvoegde afbeelding.

In het Jaar 1748. of 1749. werden twee deezer Dieren, beiderlei *ſexe*, van de Kaap de Goede Hoop leevendig overgebragt, aan gemelde Zyne DOORL. HOOGHEID verëerd, en verzonden naar de Vorſtelyke Diergaarde, ten dien tyd zynde op het Lust-

(*) Verſcheiden der Romeinſche Keizeren hebben het geheugen van verſchillende vreemde Dieren, welke zy aan het volk, by onderſcheiden gelegenheden plechtig vertoond hebben, op hunne Munten doen verëeuwigen. Dit gebruik billykt myne handelwyze, in HUN diezelfde eer te doen toekomen, welke aan ons en ons nageſlacht dergelyke Vorſtelyke gunſtbewyzen bezorgd hebben, door het doen zien en kennen van zoo veele en zoo zeldzaame als verwonderingbaarende Schepſelen, waarvan verſcheiden zelfs nimmer tot de kennis der alöude volkeren gekoomen zyn.

Luſt-Huis genaamd het Loo, in de Provincie van Gelderland gelegen. Zy ſcheenen omtrend volwasſchen, hebbende de groote van onze gewoone Koe-Beeſten, Na eenigen tijd in de Diergaarde geweeſt te zyn, en dus van de ongemakken der Reize herſteld, waaren zy tierig en wel, en, door hunne verſcheidenheid met onze bekende Dieren, aanmerkelyk. Derzelver geäartheid was in allen opzichte goedäartig, zoo dat men hun zonder de minſte vreeze dorſt naderen en behandelen. Men hadt zelfs het manlyk ſoort, zonder veele moeite geleerd tusſchen de boomen van een chais te loopen en naar den toom te luiſteren. Het kon, doch niet lang, ongemeen hard voor de Chais loopen, en zelfs harder dan een Paard, waar van de proef, en zoo als gedacht wordt, maar alteveel genoomen is.

In welſtand zynde, hadden zy in hun ſtaan, gang, loopen en aanzien, veel gelykenis met een Harte-Beeſt: derzelver ſchreeuwende geluid kwam ook eenigzints met dat van het Hart overëen. Het manlyk ſoort was veel vlugger en ſterker als het vrouwlyke, anders in gedaante daarmede meerendeels overëenkoomſtig, uitgezondert, gelyk men my verzekert, dat het vrouwlyke ſoort ongehoornd was. Maar omtrend dit laatſte geeft de Heer GORDON, gelyk men verder zien zal, een tegenſtrydig bericht. Hun gewoone voedzel was gras, hooy, haver, brood en zemelen en byzonder graâg likten zy zout. Zy behoorden tot de herkaauwende Dieren vermits zy derzelver genoomen voedzels herkaauwden.

Nadat deeze vreemde Dieren eenigen tyd vrywel in de Diergaarde geleefd hadden, men denkt omtrend twee Jaaren, is het wyfje veel vroeger dan het mannetje, beide aan eene uit-teerende ziekte geſtorven.

Deeze bygevoegde afbeelding, hoewel in het begin der ziekte van het eene Dier gemaakt, miſt hierö́m deszelfs anders gewoone leevendigheid in de oogen en houding, het was reeds min of meer vermagert.

KOLBE,

Kolbe, (buiten wien men niet veel omtrend de Natuurlyke Hiſtorie van de Kaap de goede Hoop aangeteekend vindt, en waartegen al veelmaal zelfs de allerönkundigſte ſchreeuwen, zoo omtrend zyne fouten als onvolmaaktheden) zegt zelfs in zyne beſchryving, dat deeze zoogenaamde Eland aan de Kaap, geheel en al met den Europiſchen of Noordſchen verſchilt. Dat de hoornen van dit Dier van onderen geringd, van of naar boven, gansch glad en ſpits toeloopen en omtrend één voet hoog zyn. Hy verbeeldt het ook met rechte hoorns, eene kennelykheid welke hun genoeg van de *Bubalus* der oude Schryveren doet onderkennen. Verder zegt hy, dat het een Dier is van ruim vyf voeten hoog en zes voeten lang. Dat deszelfs vleesch, zelfs ingezouten, een zeer aangenaame ſmaak heeft, 't zy gekookt of gebraaden, dat hetzelve naar Rundvleesch gelykt, een gezond voedzel geeft, als hebbende hy zelfs het onderſcheiden maalen gegeeten. Dat deeze Dieren zich op de hoogſte Bergen onthouden daar zy maar goede weiden en water vinden, hoewel zy ook veeltyds in de daalen koomen en als dan geſchooten worden. Dat derzelver huiden meer tot ſchoenleder, als tot ander, gebruikt wordt. Verder verhaalt en verbeeldt hy, hoe dezelve ook ſomwylen, aan een' zwaaren taaijen in den grond ſtaande en kromneêrgeboogen ſtok gevangen worden. Men kan uit de hier opgegeeve grootheid van het Dier en zyne hoorns, genoeg afleiden dat Hy van een jong en onvolwasſen Dier ſpreekt.

Deeze beſchryving dus verre reeds lang gereed, maar in de uitgaave vertraagd, door ſterfgevallen van myn Drukker, Vertaalder en onöphoudende bezigheden, welke het Kabinet aan myne zorge toevertrouwd, veréisſchen, ontving ik in den Jaare 1780. een' volgens gewoonte verpligtenden Brief van den Hoog-Welgebooren Heere Baron van Plettenberg, Gouverneur der Kaap de goede Hoop, in welke Zyn Welëd: my kennis gaf der afzending van onderſcheiden Dieren, naamenlyk: Twee geſtreepte Woud-Ezels, (*Zebra.*) Een Baſtaard dito *Quagga* genaamd, waar-

van wy in de Befchryving der *Coudou* iets gezegd hebben. Een *Nou* of *Gnou*, onderweg geftorven, waarvan voorheen reeds twee in de Diergaarde, door denzelven edelmoedigen Begunftiger, gezonden zyn, en van welke de befchryving, met een goede afbeelding, eerlang zal volgen. En ten laatften zag ik, met een allerbyzonderft genoegen, dat hierby nog gevoegd was een' jongen Kaapfchen Eland. Kort ná den ontvangft van deezen my ten hoogften aangenaamen Brief, landden alle de gemelde Dieren vrygelukkig, uitgezondert de *Gnou*, gelyk ik gezegt hebbe welke op de reis ftierf. Maar tot myn byzonder leedwezen, daar de overige Dieren, onder des Edele Compagnies goede bezorging, wel ontlaaden waaren, was de Eland, door eene flinkfe vroegere ontlaading, buiten 's Comp. kennis gefchied, en als toen by de ontlaading gevallen hebbende, in zulkëen' ellendigen toeftand, dat dezelven, weinige uuren naar zyn aankoomen alhier, is geftorven. My bleef dus niets overig, dan de onäangenaame befchouwing van dit ongelukkige zeldzaame Schepzel, en zelfs geene andere gelegenheid, dan om de echtheid der hier bygevoegde afbeelding te verzekeren, en de achtervolgende befchryving op te maaken van den zoogenaamden Eland, welke, by zyn ftervend leeven, geen blyken gaf, als die van eene allerzachtzinnigfte geäartheid, gelyk meede, eene meerdere leevendigheid welke zich in het oog en de gedaante fcheen aan te duiden, dan in de hierby verbeelde afteekening, waarvan wy de reden reeds gezegd hebben.

De vertraaging deezer uitgaave, geeft my geleegenheid gebruik te maaken van eenige nog nadere ontvangen, zoo fchriftelyke als mondelinge, berichten, van welke zommige nagenoeg overëenkoomen met eene Befchryving van den WEL ED. GESTR. HEERE GORDON, door den HOOG-LEERAAR ALLEMAND (*f*) uitge-

(*f*) *Supplem. Tom. V. Hift. Nat. de* MR. DE BUFFON, Edit. Amft 1781.

uitgegeeven. Deeze berichten verzekeren my, dat deeze zoogenaamde Elanden zich nog dikwyls, by groote troupen, niet wyd van de Kaap onthouden, en die van het Man- en Vrouwlyke geflacht zich nu- en- dan van elkander afzonderen, uitgenoomen in Paringstyd, als wanneer zy zich, fchoon in veelminder getallen, byëen vertoonen, terwyl 'er als dan fomwyl vry hevige verfchillen by de mannelyke foort voorvallen. Verder, dat zy wat verre van de Kaap niet zeer fchuuw, echter vry gezwind in het loopen en 't beklimmen van de fteile gebergten zyn; dat hun aart dus zachtzinnig is, dat men dikwyls, uit eene troup een gefchooten hebbende, geen het minfte gevaar loopt. De manier van voortteeling is als die van onze Runderen, en de wyfjes werpen maar één jong, hoewel zy vier tepels hebben. Meermaalen is my verzekert, dat 'er Boeren aan de Kaap geweeft zyn, 't geen mogelyk van de afgelegen gedeeltens der Kaap moet verftaan worden, welke den Eland tot werkdienften, als tot het trekken voor de kar, gewent hebben, de mogelykheid is ontwyffelbaar, gelyk ik hier vroeger beweezen hebbe, naamlyk: dat men een der eerft hier te Lande gezondene voor een Chais te loopen gewend heeft. In maar ééne omftandigheid is myn bericht met dat van den Heere GORDON verfchillende. Zyn ED. zegt: dat de wyfjes ook gehoornd zyn. Volgens 't aan my gedaan bericht heb ik voorheen gezegt dat die ongehoornd waaren, en de Man, welke my dat bericht gegeeven en die dieren in 1748. of 1749. heeft helpen oppasfen, verzekert my zulks nog. Dan! met meer recht geloof ik, deswegens op het gezegde van den Heer GORDON te kunnen ftaat maaken, als een getrouw en kundig ooggetuigen, op de plaats zelve zynde daar deeze Dieren vallen, te meer, daar het zeer mogelyk is, dat de langduurigheid van tyd zulks den Oppasfer der eerftövergezondene Dieren heeft doen vergeeten.

Men ziet uit de gemelde Befchryving van den Heere GORDON, en het is my ook alhier, door Kaapfche Inwoonderen, verzekert,

dat deeze Dieren by de *Hottentotten* CANNA en by de *Caffers* INPOAF genaamt worden, en welke eerstgemelde wy nu aan het hoofd deezer beschryving, by anderzints algemeen bekende doch zekerlyk onëigen benaaming van *Eland*, gevoegd hebben.

BESCHRYVING
VAN DEN ZOOGENAAMDEN
KAAPSCHEN ELAND,
DOOR DE HOTTENTOTTEN GENAAMD
CANNA.

Tab. XVII.

MEN moet vooräf wel in het oog houden, dat de volgende beschryving is opgemaakt, naar de laastövergezonden *Canna*, welke by de ontlosfing uit het Schip, door eenen zwaaren val inwendig te veel bezeert, alhier na zyne aankoomst maar weinige uuren, in eene allerëllendigste staat, in 't leeven is gebleeven. Dezelve was van het Mannelyke geslacht, nog zeer jong, in aanmerking genoomen de grootheid van het *Scelet*, 't welk, van een der twee allerëerst overgezondene, zich in het Kabinet bevind, gelyk meede by vergelyk der grootheid deezer dieren, door den Heere GORDON opgegeeven; als stellende die de lengte, van den neus tot aan het begin van den staart, 8 voeten en 2 duimen, en de hoogte, by de voorvoeten, tot op den gebulten rug, 5 voeten.

De lengte der laast overgezondene *Canna* was, van den neus tot het begin van den staart, 5 voeten en 3 duimen, en de hoogte, by de voorvoeten, tot op den bult van den rug, 4 voeten $1\frac{1}{2}$ duimen.

De

De heerſchende kleur is, over het geheele lyf, lichtkleurig graauwächtig bruin; de hals is wat grysächtiger, vooräl van vooren by de keel; onder, naar de zyden van de buik, wat witter, de buik geheel wit. Men verzekert my dat eenige deezer dieren, geheel- en- al aschkleurig grys zyn. De rug is boven op de ſchoft, of boven de voorbeenen naby den hals, bultig verheven; wordende deeze verhevenheid veröorzaakt door de *Procesſus ſpinoſa Vertebrarum*. Boven op den rug vertoont zich het hair tot aan den ſtaart, als een' ſmallen zwarten ſtreep, welke beneden by den hals oploopende, aldaar zyne zwarte koleur verlieſt. Het knobbeltje (*Loupe*) onder het hoofd op de keel, 't welk de Heer Gordon verbeeld en beſchryft, was in dit voorwerp niet zichtbaar, mogelyk door de jonkheid van deeze *Canna*. Van onder, voor aan de borst hong de huid, vooräl by het oude Dier, in 1748. of 1749. overgezonden en naar welk deze bygevoegde afbeelding gemaakt is, even als by de koeyen, kwabächtig neêr, doch geenzints gelyk een bos lange afhangende hairen, zoo als dezelve in de Amſterdamſche aangehaalde beſchryving verbeeld is. Het jonge laaſtöverge-zonden ongelukkige Dier had zulks ook veel minder zichtbaar als het oude. De voorbeenen hebben, aan de binnenzyde, boven de kniën, eene bruine zwartächtige vlak; de hoeven zyn zwart en wyd in tweën geſpleeten; even boven de hoeven zyn, aan elken voet van achteren, de gewoone twee hoornächtige byhangende klaauwtjes, die aldaar, op een zwarte vlak van een hand breed, geplaatſt zyn.

Het hoofd is gelyk kleurig als het ligchaam, alleen voor naar den neus vaal zwart; de ooren zyn, naar evenredigheid van het Dier, zeer groot, $8\frac{3}{4}$ duimen lang in één punt uitloopende. De koleur is, gelyk aan het hoofd, alleen van binnen met zeer kort grysächtig hair bezet; de oogen zyn donkerbruin, de bovenſte oogleeden met zeer korte hairen bezet; de hoornen zyn zwart, $14\frac{3}{4}$ duimen lang; van onder hebben dezelve een

krultrekkige ſpiraale draai of omwinding, die, omtrend tot op de helft der lengte van de hoornen naar boven loopt; het verder gedeelte derzelve loopt glad, rond en puntig uit, een weinig naar het lyf geboogen en in dien ſtand gelyk zy hier verbeeldt zyn. Deeze *Canna* had geen het minſte bewys van lange hairen boven op het voorhoofd. Boven in de bek zyn geen voortanden; van onderen 8, waar van de middelſte veel breeder zyn als de anderen; in de bovenſte en onderſte kaakebeenen zyn, aan elke zyde, 6 kiezen, waarvan de drie achterſte zeer groot en breed zyn, zoo datmen, die alleen op de buiten zyde beſchouwende, elke kies, op zichzelven, voor drie kiezen zoude aanzien, door de twee diepe inſnydingen die elke kies aldaar als in driën verdeelen; de twee daaröpvolgende kiezen zyn veel kleinder, en de daaröp volgende, of voorſte kies ſchynt, door derzelver puntige verhevenheid, byna eer een tand als kies, doch de dikte en afſtand van de tanden doet haar genoeg als een kies erkennen. De tong is gelykvormig aan dergelyke dieren, maar op de oppervlakten is dezelve, vry regulier, met kleine zwarte ſpikkels bezet. Het binnenſte gedeelte van den mond is vleeſchkleurig, en het tandvleeſch door een' zwarten rand omgeeven. Het verhemelte boven in den mond is witächtig en als met weeke witte kammetjes bezet. De ſtaart is met glad kort hair bezet en als 't ligchaam gekoleurd, onder aan hangt een bosje losſe zwarte hairen, welke 5 duim lang zyn, de geheele lengte, tot onder dit bosje hairen, is 15¾ duimen.

Het *Scelet*, van een der voorige Elanden of *Cannaas*, 't welk zich in het Kabinet bevind, alwaar het altoos onder de benaaming van Kaapſchen Eland bekend geweeſt is, heeft de lengte van den neus tot by den ſtaart van 7 voeten en 10 duimen; de hoogte langs den voorvoet, tot op den hoogſten top van de bultformeerende beenderen, is ruim 5 voeten, en de hoorns zyn 1 voet, 11 duimen lang.

E I N D E.

J. P. C. Haag, del.

CANNA of zogeñ: Eland, van de Kaap de Goede Hoop.

J. Fokke, sculp.

BESCHRYVING

VAN EEN NIEUW VIERVOETIG DIER,

AAN DE KAAP DE GOEDE HOOP GEHEETEN:

BOSCHBUFFEL,

EN BY DE HOTTENTOTTEN ALDAAR GENAAMD

G N O U.

Voor de eerstemaal, in EUROPA, *leevendig overgebragt in de* DIERGAARDE

VAN ZYNE

DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID,

DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-CAPITEIN-GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE NEDERLANDEN, enz. enz. enz.

BESCHREEVEN EN UITGEGEEVEN DOOR

A. VOSMAER,

Raad van gemelde Zyne Doorl. Hoogheid, Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst-Kabinetten en Diergaarde, Lid der Keyzerlyke Akademie, en Korrespondent der Koninglyke Akademie der Weetenschappen van Parys, Lid der Koninglyke Akademie van Madrid, van het Zeeuwsche Genootschap van Vlissingen en Hollandsche Maatschappye te Haarlem, enz.

TE AMSTERDAM,

BY DE ERVEN P. MEIJER EN G. WARNARS,

MDCCLXXXIV.

NATUURLYKE HISTORIE

VAN DEN ZOOGENAAMDEN

KAAPSCHEN BOSCHBUFFEL,

DOOR DE HOTTENTOTTEN GENAAMD

GNOU (*).

By de thans alöm vermeerderde kennis der Natuurlyke Weezens, moet men nu wederom dit verwonderende en voormaals geheel onbekende ſchepzel voegen, 't welk zich in de binnenſte deelen van Africa onthoud.

Ingevolge een' Brief gedagteekend den 1 February 1774. van den Ed. Heere Baron VAN PLETTENBERG, Gouverneur der Kaap de

(*) Nadat deeze Beſchryving reeds gereed was, zyn my de volgende Schryveren bekend geworden:

Gnou. ALLAMAND. *Hiſt. Nat. de* Mr. DE BUFFON *Sup. Tom. XV, Edit. d'Amſt.*

Gnou ou Niou. BUFFON *Hiſt. Nat. Suppl. Tom. VI, pag. 89. & Edit. de Paris* 4to.

Gnu. SPARRMANN, *Konigl. Schwediſche Akademie der Wisſenſchaften* 41. *Band. Hoogd. Uitgaave, Leipzig* 1783. *Octavo.* Dit Deel heb ik eerſt kort geleeden ontvangen, in welk het knie kruipen der Beſchryving van den Heere ALLEMAND, hoewel ten onrechte, is overgenoomen. De ruuwe hairen, onder de Kin, kan men, naar myn denkbeeld, ook geen Baard noemen. De SINUS by de oogen, gelyk de Harten hebben, heb ik ook niet waargenoomen, doch dit kan myn gezicht, als zulks in dit Dier niet wachtende, ontſlipt zyn. De Heer SPARRMANN geeft hier ook de Beſchryving van den *Kaapſchen Eland* CANNA, en zegt: dat de Vrouwelyke ſoort der COUDOU, ongehoornd is. Noch vind men hier den waaren *Kaapſchen Buffel*, en de BUBALIS, aan de Kaap Hartebeeſt genaamt, beſchreeven, en derzelver afbeeldingen, die wy echter hoopen, dat in de Sweedſche Edit., beter zullen zyn.

de Goede Hoop, aan wiens gedienſtige hulp, (ter vermeerderende kennis der Natuurlyke Hiſtorie, wy by aanhoudenheid ongemeen verpligt blyven,) kwam dit zonderlinge ſchepzel, in Juny deszelven Jaars, in de Diergaarde. Zyn Hoog Welgebooren gaf my, in gemelden Brief, ook nog de volgende berichten: „ Naar het zeggen van den Boer, door wien dit „ Dier zeer jong gevangen, en vervolgens was opgevoed, is „ het zelve niet voor het einde van 1772. gebooren", en kon dus, by zyn aankoomen in de Diergaarde den 14. Juny 1774, nog geen twee jaaren oud zyn. Eenige weeken na deszelfs aankoomſt, is hetzelve door den Heere SCHOUWMAN, voornaam Kunſtſchilder, met alle mogelyke oplettenheid in teekening gebragt; naar welke deeze bygevoegde afbeelding gemaakt is.

Verder zegt gemelde Ed. Heer Gouverneur: „ Dat dit „ Dier, naar zyne gedachten, pas halfvolwasſen was, doch niet „ geloofde, dat hetzelve die grootte of vlugheid zoude „ erlangen, welke aan die Dieren in het wilde, eigen is": (Naar myn denkbeeld moet het dan in den tusſchentyd der reize ſterk gegroeid zyn) „ en dewyl de Taal der Hottentotten (zegt de Ed. Heer Gouverneur al verder) „ zich niet wel laat „ ſchryven, is het my niet mogelyk, den naam uit te drukken, „ welken door hun aan deeze Dieren wordt gegeeven, dewyl „ 'er eenen Tongſlag by vereiſcht word, die alleen by den „ natuurlyken Ingezeetenen deezer uithoek, in gebruik is". Eenige maanden (zoo ik my niet bedrieg van het Jaar 1774.) na het ontvangen van dit onbekende Dier, gaf de Heer GORDON, Bevelhebber der Kaapſche Militie, my een lang gewenſcht bezoek, en beveſtigde, met eenig bericht der verdere eigenſchappen deezer Dieren, (waarvan wy met die van anderen, van de Kaap naderhand overgekoomen Heeren, doch meeſtal overëenkoomſtig zynde, hierna ſpreeken zullen) de moeilykheid der Hottentotſche Tongſlagen, die dikwyls in derzelver Taal of Spraak voorkoomen; dan zyn Wel Ed. Geſtr. verzekerde my, dat

dat de naaste bepaling daaräan te geeven, op *Nou* of liever *Gnou* uitliep. Wy zyn dus deeze bepaling van naam als anderzints, aan de oplettenheid en naspeuringe der Natuurlyke Historie van den Heere GORDON, verschuldigd.

Wy hebben reeds gezegt, dat deeze *Gnou* in 1774, in de Diergaarde aankwam. Dezelve was van het mannelyke geslacht, en leefde ruim twee jaaren zeer gezond. In het jaar 1776, zond de Ed. Heer van PLETTENBERG, eene tweede en wel van de vrouwelyke soort, die den 15 July deszelven Jaars mede zeer wel en gezond in de Diergaarde gebragt werd. Voor de aankoomst van deeze, had de voorige, na de op stalhouding van eenige dagen, nevens eenige andere Dieren, in de weide geloopen; doch weldra gaf hem deeze meerdere vryheid eenige wildere eigenschappen. Hy liet zich niet meer zoo onbevreest naderen, bleef echter, met eene zachte behandeling noch handelbaar, doch, wanneer men zulks te veel voortzette, sloeg hy met de voor- en- achtervoeten, en trachtte ook met zyn hoornen, hoewel niet kwaadäartig, te stooten, men dorst hem dus, gelyk voorheen, zoo veel niet meer vertrouwen. In de Diergaarde loopende, jaagde hy dikwyls de Bengaalsche Harten, enz. echter bleef hy als nog, voor zyne gewoone Oppassers, zeer wel handelbaar. Ik gaf order hem eenige dagen op den Stal te zetten, met een Koebeest naast hem, alléén door een laag tusschenschot van elkander afgezondert, om hun beide aan elkander te doen gewennen, doch men zag geene blyken van overëenkoomst of genegenheid, maar wel het tegengestelde. Daarna liet men hun beiden in het land, doch hy voorâl toonde geene de allerminste blyk van vriendschap of aandoenlykheid, integendeel, hy jaagde de Koe geduurig, als zy hem maar eenigzints naderde, en trachtte haar zelfs door zyne hoornen te beschadigen, 't welk men, zooveel mogelyk, met zachtheid belettede. Vooräl van dien tyd werd hy wilder, en men was genoodzaakt de Koe van hem af te neemen, en hem, door een in de weide gemaakt

afſchutzel, op zich zelven en alléén te laaten. Dit mannelyke ſoort dus, zo als reeds gezegt is, ruim twee jaaren in de Diergaarde geweeſt zynde, bragt men de, op den 15. July 1776. aangekoome vrouwelyke ſoort, naar eenige dagen op den ſtal geſtaan te hebben, by hem; dit gezicht verleevendigde hem geheel en al, en ſcheen hem zyne voormaalige woeſte en wilde geäartheid nu volmaakt te hergeeven. Het wyfje, integendeel, was van het begin tot op het laatſte ongeluk, waarvan wy zoo ſpreeken zullen, van veel goediger geäartheid. Men liet hun beiden met genoomen voorzorg, byëen, van de andere dieren afgezondert, doch men moeſt hun weldra vanëen ſcheiden, men gaf hun meerdere ruimte, doch al het zelfde, trachtede hy geduurig het wyfje door zyne hoornen te kwetzen, zoodat men genoodzaakt was, een klein dwars gaatje in elke punt der hoorens te booren, en daaröp een lat of dergelyk ſtuk hout, vaſt te hechten. Hierdoor dacht men hem buiten ſtaat te ſtellen, om het wyfje te beſchaadigen, dan deeze en alle voorzorgen, die men trachte te neemen, waaren vruchteloos. Zyne kwaadäartigheid van dag tot dag toeneemende, en wel byzonder tegens het wyfje, 't geen merkelyk kleender en my ongeveer ruim één jaar jonger toeſcheen, was men genoodzaakt den Bul of het mannelyke ſoort, aan een ſterk en redelyk lang touw in de weide vaſt te leggen, ten einde het wyfje, of de andere dieren, waar by hy liep, niets kwaads te kunnen toebrengen. Nadat beide deeze dieren, ruim vier weeken te ſaamen in de Diergaarde geweeſt waaren, doch, wegens de kwaadäartigheid van den Bul, al meeſt van elkander afgezondert, en ik voorneemens was, om een' Stier by het wyfje te doen brengen, ten einde de mislukking van den Bul, was zulks mogelyk, te herſtellen, vond de laatſtgemelde geleegenheid, zich van het touw los te breeken, liep met zulk eene woede, dat het wyfje, zich van benaauwdheid niet weetende te bergen, met het hoofd tegens eene paal van het rooſterwerk aanſloeg, met de hoornen tusſchen

de latten van hetzelve verwarde, zich in de lendenen bezeerde en daarvan eenige dagen hierna ſtierf. De Bul, na met veel moeite opgevangen, en weêr vaſt gelegt te zyn, had zich ongetwyfeld insgelyks, met de hoornen tusſchen de latten van het rooſterwerk, 't welk de Diergaarde omringd, bezeerd, hetgeen de geſchondene en afgebrookene punten zyner hoornen genoeg aanwyzen, en ſtierf dus meede korte dagen daarna. De Bul leefde byna twee jaar en twee maanden in de Diergaarde, doch het wyfje maar ruim vier weeken, ongetwyfeld door het gemelde ongeluk en geene genoegzaame oplettenheid en voorzorge van den, ten dien tyde daar zynde, doch thans gedimiteerden, Opzigter der Diergaarde.

Dan! hoe zeer men, door het hier bygebragte verhaal, over de woeſt- en- kwaadäartigheid deezer dieren mag oordeelen, men heeft my in onderſcheiden berichten verzekert, gelyk hier voorheen ook reeds gezegd hebbe, dat zy, zonder aanleiding daartoe, geenzints kwaadäartig zyn, en misſchien heeft men die aanleidinge, in de aan my gedaane verhaalen, verzweegen, 't welk my door de afgeleegenheid der Diergaarde niet mogelyk was, om na te gaan.

Eenige eigenſchappen deezer dieren, verlangende te kennen, gaf de Ed. Heer Gouverneur Baron VAN PLETTENBERG, my by deszelfs Brief van 12. April 1775. het volgende bericht: „ Betreffende de Boschbuffels, kan ik niet anders melden, als „ dat zy gewoonlyk by troupen van tien tot twintig gaan weiden, „ zynde het vleeſch zeer goed om te eeten. Zy zyn, niet „ door honden gejaagd wordende, geenzints kwaadäartig, doch „ in dat geval, weeten zy zich zeer wel te verweeren, ſlaande „ met hunne hoornen, aan weêrzyden, met zulk een geweld, „ dat meenige hond daardoor als 't waare, vanëen gereeten „ word". Verder ſpreekt Zyn Hoog Welgeb. nog over den naam, dan hiervan hebbe ik reeds verſlag gedaan.

De Wel Ed. Heer GORDON, by deszelfs aanzyn alhier, en daarna onderſcheiden Bewoonderen van de Kaap, welken ik

zelfs gesprooken heb, verhaalden, dat deeze dieren, in zeer groote meenigte, in de veräfgeleegene Landen van de Kaap, gevonden worden. Sommige hebben my verzekert, dat zy somwylen eenige weinige, niet zeer wyd van onze Kaapsche Volksplanting, gezien hadden, en bevestigden de reeds bygebragte eigenschappen deezer dieren. De afstand, waar zy zich voornaamenlyk in meenigte onthouden, bepaalde men op 150 tot omtrent 200 uuren landwaards in, zonder echter het juiste district aan te wyzen. Myne toevlucht neemende tot het Journaal van den Landtogt in den jaare 1761 ondernoomen, onder de Regeering van den overleeden Ed. Heere Gouverneur R. TULBACH, scheen 't my eenigzints toe, dat men deeze dieren (indien men de *Gnou* hier bedoeld) in de grasvlaktens ten Oosten en Noorden van de zoogenaamde groote *Namacquas* moest vinden. Althans de Hoogleeräar, de Heer ALLAMAND plaatst alhier op dien Landtogt, met deszelfs gewoone oplettenheid, deeze dieren, *Gnou* ook Boschbuffel genoemd, in zyne aanteekening op dien Landtogt N°. 36. Ik blyf echter geheel in twyfel of in de beschryving van deezen Landtogt (*a*) de *Gnou* bedoeld wordt. Hier word wel van Buffels gesprooken, doch 'er worden diep landwaards in nog eene geheele andere soort, insgelyks Buffels genaamd, gevonden, van welken men my een hoofd met enorme hoorens heeft toegezonden (*b*). Maar om weder tot het waare onderwerp deezer Verhandeling de *Gnou* te koomen, het is wonder, dat deeze aanmerkelyke dieren, voormaals nimmer beschreeven, zoo geheel onbekend zyn gebleeven, doch wie zal ons zeggen, hoe veele gansch onbekende Schepzelen zich in de als nog onöpgespeurde deelen van Africa onthouden. De oude Schryveren,

(*a*) Nieuwe Beschryving van de Kaap, *Amst.* 1778, *in Octavo*, *bladz.* 55 *en* 57.

(*b*) Mogelyk is deeze de *Bison musque*, welke in het *Suppl. VI Deel* (my nu eerst ter hand gekoomen) van den Heere DE BUFFON gevonden wordt; doch de hoorens der Kaapsche zyn rechter en min neêrgeboogen.

Schryveren, of liever eenige derzelve, noemden voormaals byna alle vreemde of onbekende dieren: Monſters. De oude Hollandſche Puikdichter J. VAN VONDEL, zingt reeds in zeker Vaers: „ Men hoeft om Monſters niet te reizen, naar Africa”.

Men kan deeze zonderlinge Schepzelen in geenen deele, gelyk den Kaapſchen Ezel (*Zebra*), de *Coudou* enz., als eene ſchoone geſtalte en aanzien hebbende, beſchryven. Het hoofd ruig en wild met ongelyke vry lange hairen hier- en- daar begroeid, de witte ſtyve hairen in een cirkel om de oogen ſtaande, geeven dezelve meer een verwonderend en wild, als wel een fraai aanzien. De lange hairen van den hals, verſchillen te veel van de fraaije lange ter zyden den hals van het Paard afhangende maanen. Zy onderſcheiden zich te veel, als veel korter en minäanzienlyk op den hals van de *Gnou* nederleggende (*c*).

De

(*c*) Men zal zich ongetwyffeld verwonderen, als men deeze myne afbeelding, met die van den Heere ALLAMAND, vergelykt; de daarna gevolgde van den Heere DE BUFFON zyn merkelyk verbeterd. De Ed. Heer Baron VAN PLETTENBERG, heeft my te gelyk eene Afbeelding, Copie of Origineel, van die van den Heere ALLAMAND gezonden, doch die tegens het leeven vergelykende, achttede wy nodig, eene andere, door myn' Teekenaar, met alle oplettenheid te doen maaken, die elken Kundigen, het dier ziende, onëindig beter geviel. Het ontbreekt den Heere GORDON aan de Kaap, volſtrekt aan bekwaame Teekenkundigen, doch zulks kan zyn Welëdele niet verhelpen.

Lange na myne voorige beſchryvingen der *Coudou* en *Canna*, en zelfs na de opgemaakte beſchryvingen deezer *Gnou* en *Pronkbok*, koomt my, door verzuim van myn' Boekverkooper, nu onlangs eerſt het XI. en XII. Vervolg in Octavo, van den Heere DE BUFFON, in handen; daar hy toch gewoon was, my de Quarto Uitgaave te leeveren, en dus het VI. Deel of Vervolg, my reeds lang moeſt verzorgt hebben. De menigvuldigheid myner bezigheden my thans minder, dan voorheen, tyd tot het leezen der Uitlandſche Journaalen enz., overlaatende, te meer, daar wy zeer goede Hollandſche, gelyk de *Vaderlandſche Letteröeffeningen*, *Algemeene Bibliotheek* enz., hebben, hoewel die niet altyd, de buitenlandſche Nieuwigheden aankondigen, zo is de Uitgaave van den Heere DE BUFFON, te laat tot myne kennis gekoomen. Myn Vriend, de Heer BODDAERT te Utrecht, myne twee voorgaande ſtukjes ontvangende, ſchreef my te recht: „met verwon„dering te beſpeuren, dat ik het gemelde Vervolg nog niet ſcheen gezien te „hebben”. Ik vraag verſchooning aan myne Leezers, wegens deeze voor hun onver-

ſchillige,

De gedaante van het wonderbaar gehoornde hoofd, 't welk zich meeſtal nederhangend of bukkend, als dat der Runderen vertoond, onderſcheid zich te veel van het Paard, anders zoude men uit ſommige deelen van het lyf enz., eenige flaauwe overëenkoomſt kunnen vinden, dan, naar myn denkbeeld, koomt hetzelve nader aan den Stier en Buffel, als aan eenig ander dier.

Het gewoone voedzel deezer dieren was gras, hooi en haver. Zy aaten zeer graâg brood, kool en ſaladeblaêren. Volgens aan my gedaane verzekering der Oppasſers, herkaauwden zy hun voedzel, gelyk de Runderen. Hun geluid, hoe zeer ook daarvan onderſcheiden, als minder bulkende, kwam het naaſt by dat der Koeijen. Het afſcheeren van het gras, het drinken en het ſlaapen, kwam daar meede overëen. Voorheen hebben wy reeds gezegt, dat hun vleeſch zeer goed om te eeten is. Op de zwaarſte hitte van den dag, zogten zy de ſchaduw onder het

ſchillige, doch voor my niet onverſchillige uitweiding. En betreffende de daarïn voorkoomende beſchuldigingen, van den Heere DE BUFFON, van *peu attentief* en dergelyke, wy achten dezelve als weêrklanken van dergelyke aanmerkingen, welke wy de vryheid genoomen hebben, zyn Ed., doch met vry meer beſcheidenheid, van tyd tot tyd, onder het oog te brengen, of mogelyk zyn zulks opzettingen van my ongunſtige, welker laage handelwyze wy veràchten, even gelyk de ongelukkige aanmerking van den Heere JOH. REIN. FORSTER, den Ouden, welks bekwaamheden met deszelfs Character, zynen Reisgenooten, ja Engeland bekend is. Van deszelfs edelmoedigen en door geleerden Zoon, G. FORSTER, mynen hooggeächten Vriend, hebben wy nog onlangs blyken van een tegengeſteld Character ontvangen, deeze, voorheen door een' ſchynvriend, met een' zoo valſchen als kwaadäartigen brief misleid, heeft my, van zyn' misſlag ten vollen overtuigd zynde, naderhand de edelmoedigſte voldoening gegeeven, gelyk die te zien zyn, in *The Monthly Review*, *London* 1778, *Vol. LIX. pag.* 461; doch voornaamenlyk, in de *Appendix pag.* 559. *Algemeene Bibliotheek*, *Amſt.* 1778. *Tweede Deel in het Letternieuws*, *pag.* 546. *Algemeene Vaderlandſche Letteröeffeningen*, *in het Mengelwerk*, *eerſte Deel agtſte Stuk*, *pag.* 358. *Journal des Sçavans Septemb.* 1779, *pag.* 492 *&c. Edit. d'Amſterdam de* M. M. REY. Ik was voorneemens de dwaasheid en het onwaare van den Heere J. R. FORSTER, 't welk de Heer DE BUFFON, zonder noodzaake, heeft overgenoomen, onäangeroerd te laaten, doch vermits men zulks als eenen nieuwen aanval van den Zoon, zoude kunnen aanzien, heb ik deeze aanteekening hier noodig geächt.

het geboomte. Het op de kniën voortkruipen, waarvan de Heer ALLAMAND ſpreekt, is my, gelyk ook den bediende der Diergaarde, volmaakt onbekend, en alleen eene eigenſchap van het Breedſnuitig Varken, voorheen door my beſchreeven.

Het onderſcheid in gedaante van dat der Sexe, was van geen aanbelang. Beide gehoornd zynde, ſcheen my de vrouwelyke ſoort kleinder, doch daar my deeze ook jonger toeſcheen, durf ik deswegens niets zekers bepaalen. Derzelver uitwerpzelen waaren keutelächtig, wat grooter als die der Harten.

BESCHRYVING

VAN DEN

KAAPSCHEN

BOSCHBUFFEL,

DOOR DE

HOTTENTOTTEN GNOU *GENAAMD.*

Tab. XVIII.

Dit zonderlinge dier, welke tot het mannelyke geſlacht behoort, heeft van het begin der neus tot aan het grondbeginzel van den Staart, de lengte van ruim zes Rhynlandſche voeten. De hoogte, langs den voorvoet tot op den rug by den hals, was drie voet zeven en een halve duim.

De lengte van het hoofd, van achter de hoorns tot voor aan de neus, is negentien duim. De lengte der hoorns, langs de uitwendige kromme bocht, met een koort van het achterſte grondbeginzel tot aan de punt gevolgt, gaf, het koort gemeeten zynde, de lengte van eenëntwintig duim.

De lengte van den Staart was vyfëntwintig duim.

Het geheele lyf is bedekt met kort glad hair, eenigzins graauwächtig bruin van kleur. Nederwaards langs den hals en de borſt vertoond zich een ſtreek zwarte langere hairen, die tusſchen de voorbeenen tot op den buik doorloopt. Boven op den hals tot voor op den rug heeft het ſterke maanhairen, waarvan de langſte ruim drie en een half duim lang zyn, benedenwaards grys wit en verder zwart. De maanhairen moeſten in deeze afbeelding een weinig meer overëindſtaande verbeeld zyn (*).

Het hoofd is in evenredigheid van het ligchaam groot. Hetzelve geeft een verwonderend en wild aanzien, als voor op de neus met lange zwarte opſtaande hairen bezet, terzyden ziet men die insgelyks, doch korter en meer neêrleggende; maar onder de kop of bek, naar de keel, zyn die weêr langer. Men kan die echter geenzins een' fik of baard noemen. De oogen zyn donkerbruin, rondöm bezet met ſtyve uitſteekende witte hairen, van omtrent anderhalve duim lengte, die zich als de ſtraalen van een ſtar om het oog vertoonen, en aldus eene verwonderende beſchouwing veröorzaaken. Ik herïnner my niet zulks by eenig dier gezien te hebben. Het hair der oogleeden

(*) Doch geenzins zoo ſterk overëindſtaande, gelyk die van de Heeren Allamand en Buffon. Maar myn Teekenaar, de Heer Schouwman, genoeg door zyne bekwaamheden bekend, beweert van neen. Zeeker is het, als men het dier grazende in het veld zag, met een neêrgeboogen hoofd, dat dan de maanhairen meer als anders overëind ſtonden.

A. Schouman, del. S. Fokke, sculp.

GNOU. of zogen: Bosch-Buffel, van de Kaap de Goede Hoop.

oogleeden is kort en donkerbruin. De neus is kaal en zwart. De neusgaaten zyn groot en halfmaanswyze. De ooren zyn als die van een' Os, met kort bruin hair begroeid, en omtrent zes duim lang. De hoorns zyn by haar grondbeginzel breed en plat, en koomen aldaar naby elkander. Zy hebben eenige, ik zeg eenige overëenkoomſt, met die hoorns, welke de Heer DE BUFFON van den echten Kaapſchen Buffel afbeeld (*), naamenlyk in haar grondbeginzel, doch zy zyn aldaar veel kleinder en platter. De hoorns buigen zich van haar begin een weinig nederwaards, in haare voortgroeijing, tot omtrent een derde van derzelver lengte, alsdan maaken zy een' kleinen krommen bocht, en begeeven zich verder, byna recht in de hoogte, alwaar zy vry ſcherppuntig eindigen. De koleur is by derzelver begin graauwächtig zwart, de punten zyn gladder en zwarter. Op het *Scelet* van het hoofd zyn zy, op derzelver inwendige kern, gelyk die der Koeijen, beweegbaar, doch door derzelver bocht daar niet van af te trekken. Voor in den bovenbek zyn geen tanden, maar ver achter in aan weêrzyden vyf Kiezen, de drie achterſte zyn groot of breed, die daaröp volgt is kleinder, en de voorſte, nog veel kleinder en meer naar binnen ſtaande, heeft, naar de buitenzyde, digt tegen zich aan, noch een klein losſtaande ligchaampje, het welk meer naar een platächtig tandje, dan naar een Kies gelykt, dit mede als eene Kies gereekend, zyn 'er zes. Van onderen zyn voor in den mond acht breede platte ſcherpe ſnytanden, waarvan de middenſte de breedſte zyn. Ver achterïn zyn hier aan weêrzyden insgelyks vyf Kiezen, doch minder dik als de bovenſte, anders overëenkoomſtig, behalven dat hier de voorſte Kies, dat kleine Kiestandje, niet by

(*) BUFFON, *Tom. XI. Tab. XLI. fig.* 4. Doch deeze van de *Gnou* zyn op verre na niet zoo dik, zoo zwaar, en veel platter by derzelver grondbeginzel.

by zich heeft. Men diend wel op te merken, dat men in deeze geheele befchryving het mannelyke foort bedoeld, want in den kop der vrouwelyke foort vooräan, onder in elke kaak, ontdekt zich zeer duidelyk, noch een klein kiesächtig tandje meer, zeer digt tegen de vyf volgende Kiezen (*).

De voor- en- achterbeenen zyn, gelyk het lyf, graauwächtig bruin, niet zoo dik als die der Koeijen, of zoo dun als die der Harten. De hoeven zyn zwart en gefpleeten, en terzyden boven dezelve vertoonen zich de losfe byhangende zwarte klaauwtjes.

De ftaart heeft losfe geelächtige witte hairen, eenige overëenkoomft hebbende met die van een paard, doch dunder van hair.

De gedaante van het lyf, de kop, de eenigzins korte beenen, de gefpleeten hoeven, de niet wisfelende hoornen, de herkaauwing enz., brengen dit zonderlinge fchepzel tot de Runderen.

(*) Het wyfje der mannelyke foort, die ik hier befchreeven heb, was meede gehoornd, de maanen op den hals waaren korter, anders vry overëenkoomftig; maar het was kleinder, en, gelyk my uit de beenderen gebleeken is, ook jonger.

BESCHRYVING
EENER NIEUWE SOORT VAN KLEENEN
HARTEBOK,
BY DE
HOLLANDSCHE VOLKSPLANTING
AAN DE KAAP DE GOEDE HOOP BEKEND,
ONDER DE BENAAMING VAN
PRONKBOK,
Voor de eerstemaal, in EUROPA, *leevendig overgebragt in de* DIERGAARDE
VAN ZYNE
DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID,
DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-CAPITEIN-GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE NEDERLANDEN, enz. enz. enz.

BESCHREEVEN EN UITGEGEEVEN DOOR
A. VOSMAER,
Raad van gemelde Zyne Doorl. Hoogheid, Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst-Kabinetten en Diergaarde, Lid der Keyzerlyke Akademie, en Korrespondent der Koninglyke Akademie der Weetenschappen van Parys, Lid der Koninglyke Akademie van Madrid, van het Zeeuwsche Genootschap van Vlissingen en Hollandsche Maatschappye te Haarlem, enz.

TE AMSTERDAM,
BY DE ERVEN P. MEIJER EN G. WARNARS,
MDCCLXXXIV.

NATUURLYKE HISTORIE

VAN DEN KLEENEN

HARTEBOK,

AAN DE KAAP DE GOEDE HOOP BEKEND,

ONDER DE BENAAMING VAN DEN

PRONKBOK (*).

Den 30. *July* 1774, werd dit nieuwe ſoort van Hartebokjes (*Gazelle*), aan de Diergaarde van Zyne Doorl. Hoogheid gezonden, door den Wel Ed. Geſtr. Heere Gordon, eerſte Bevelhebber der Kaapſche *Militie*. De kennis der Natuurlyke Hiſtorie, voorál in opzicht van de viervoetige Dieren dier Africaanſche Geweſten, vindt zig ten hoogſten verpligt aan zyne oplettende naſpeuringen: Deeze zyne natuurlyke neiging deedt hem de gevaaren der binnenlandſche reizen verächten, die maakten hem gehard om de woeſte wildernisſen, in de afgeleegenſte en veelál onbekende ſtreeken, te doorzoeken, hierdoor overkwam hy alle die, ánderſints onöverkoomelyke hindernisſen en ongemakken, van welke zomwylen ééne enkele genoeg in ſtaat zoude geweeſt zyn een' anderen

(*) Nadat deeze Beſchryving gereed was, zyn my de volgende Schryveren bekend geworden, de twee eerſte alleen door vriendelyk bericht.

Springbok. Zimmerman, *Geögraphiſche Zoologie.* 1778. *ſeqq.* 8vo.

Springbok. Pennant, *Hiſtory of Quadrupeds. Vol. I. pag.* 82. *N.* 35., *Lond.* 1781.

Chevre ſautante. Forster, *den Ouden*, *in* Buffon, *Hiſt. Nat. Suppl. Tom. VI. Paryſche Uitgaave* 4to. *pag.* 176. *&c.*

Gazelle a Bourſe ſur le dos, Allamand, *in* Buffon, *Hiſt. Nat. Suppl. Tom. VI. Utſ. pag.* 180 *&c.*

anderen af te ſchrikken, zonder door eene zoodanige Natuurdrift te zyn aangemoedigd.

Dit voorheen onbekende Diertje, 't geen zig door eene byzondere eigenſchap, zyne ſoort alléén eigen, van de andere Hartebokken genoegzaam onderſcheid, is in onze Kaapſche volksplanting onder deeze volgende verſchillende benaamingen bekend. Men noemt deeze dieren aldaar *Trekbok*, om reeden, dat zy geduurig van verblyf veränderen, wanneer het gewoone voedzel en water hun begint te ontbreeken, het welk door de groote droogte landwaard in dikwyls voorvalt. By die geleegenheid misſen zy zelden in derzelver keuze waar zich beſt, met hunne groote meenigte, naar toe te begeeven.

Andere noemen hun *Springbok*, wegens derzelver vlugheid en hooge ſprongen die zy, vooräl in vryheid zynde, dikwyls doen. Weder anderen, en, zoo het my toeſchynt, met geen minder recht, geeven hun den naam van *Pronkbok*, uit oorzaak dier zonderlinge eigenſchap, hun alléén eigen, naamelyk, dat zy het achterlyf, 't welk, gelyk het verdere van den rug, zeer licht Caſtanjebruin is, naar hun believen geheel wit kunnen maaken, over 't welk ik omſtandiger zal ſpreeken.

De Heer GORDON, en andere by my geweeſt zynde Kaapſche Heeren, byzonder de Heer J. VAN REENEN, Oud-Burgerraad van de Kaap (*a*), die my de gemelde benaamingen ook heeft opgegeeven, hebben my te gelyk in ſtaat geſtelt het volgende omtrent deeze zonderlinge dieren aanteteekenen. De vruchtbaarheid van deeze ſoort gaat byna het geloof te boven; want men heeft my verzekert, dat zy zig in Troupen van duizenden

(*a*) Deeze Heer heeft my gezegt een middel uitgevonden te hebben, om de anderſints groene Wasch, welke op de Kaap aan zeekere Heeſter groeit, door kooking enz. volmaakt wit, veel harder en glanſiger te maaken, als het gewoone Wasch van onze Kaarsſen. Buiten allen twyfel verdiende deeze ontdekking aangemoedigt te worden: Zyn Ed. had de goedheid, my proeven daarvan, voor het Kabinet, ter hand te ſtellen.

duizenden byëen vertoonen. Vervolgens is men van gedachten, dat zy zig voornaamelyk in het Land der Caffers ophouden; van daar, en mogelyk nog veel verder, verſpreiden zy zig door geheele Landſtreeken, alwaar zy, vermits byna allerlei groenten van hunne gading is, alles, tot zelfs de wortels der planten, by gebrek van ander voedzel, verſlinden: in dien opzichte verſtrekken zy tot geene geringe plaag van den armen Landman, welke daar en tegen ook alles aanwend om van derzelver ſchrikbaarend bezoek bevryd en ontſlaagen te worden. Zeer veele derzelve worden door de Boeren en Jagers geſchooten of gevangen, 't geen gemakkelyk geſchied als van geenen vreesächtigen aart zynde, en in dit opzicht zyn zy mogelyk alléén nuttig, vermits derzelver vleeſch niet alleen een zeer goed en aangenaam voedzel is, maar zelfs voor een ſmaakelyk wildbraad wordt gehouden. Het verſcheurende gedierte, gelyk de Leeuwen, Luippaarden, Hyënaas en anderen, verſlinden insgelyks eene meenigte derzelven, als niet geſchikt ter zelfverdediging door hunne weerloosheid. Op verſchillende wyze koomen nog zeer veele om 't leeven, door ziekten, ongemakken, gebrek aan genoegzaamen voorraad van voedzel voor derzelver ongeloof-lyke meenigte, en welk voedzel zy in de uitgebreide Landen die zy doortrekken, niet overäl in gelyken overvloed aantreffen. De groote droogte, welke vooräl des Zomers in de inwendige deelen van Africa heerſcht, waardoor dikwyls geheele rivieren uitdroogen, ontbloot den grond van de anders daar zynde gewasſen, hierdoor zyn zelfs het geboomte en brandſtoffen aldaar zeer ſchaars en men ontmoet 'er niet dan kleen kreupelbos. Deeze voornaame hindernisſen, zoo nadeelig zelfs voor de verdere bewooning en bevolking deezer landen, doen het gedierte de vruchtbaarer geweſten opſpeuren en voert hen dikwyls in de nabyheid onzer volksplanting. Wat men ook, met ſchyn van zekerheid, weegens het gewoone verblyf dezer Hartebokken, als *Terra de Natal* enz. mag opgeeven, men heeft my

verzekert dat hetzelve zeer onzeker is. Doch dit is ftellig zeker, dat zy uit zeer verre en onbewoonde geweften koomen, en als ik my op het gezegde mag verlaaten, dat zy, diep landwaards in, zoo weinig vreeze betoonen, dat men dezelve met de handen grypen kan; een onbetwiftbaar bewys dat zy het gevaar van den menfch voor zich niet kennen.

Het gewoone voedzel deezer dieren is overëenkoomftig met de Harten, Bokken enz. gras en diergelyke gewasfen, doch dit foort is, gelyk de Bokken, minder keurig dan anderen; hunne geäartheid is zagtzinnig, waardoor zy zig weldra gewennen, na het verlies van derzelver vryheid.

Men verzekert my dat de vrouwelyke foort ook gehoornd is; de zonderlinge eigenfchap, om zig van achteren wit te kunnen maaken, gelyk men van het manlyke zeker weet, dorft men niet ftellig bepaalen, doch men geloofde zulks.

De Heer GORDON hadt dit diertje, noch jong zynde, naar Holland meedegenoomen, en te gelyk eene melkgeevende Geit. In de Diergaarde overgebragt zoog het nu en dan maar zeer weinig; de Geit kwam na genoeg met onze geiten overëen, derzelver couleur was een weinig blaauwächtiger grys, en ftierf niet lang hier zynde.

Dit aanvallig diertje, 't welk ik thans onder zynen kaapfchen en zonderlingen eigenfchap aanwyzenden naam van Pronkbok befchryf, leefde tierig en wel in de Diergaarde. Zyn gewoone voedzel was gras, allerlei groentens, falade en koolbladen, geele peen enz. ja alles was genoegzaam zyne gading. Des winters, in eene warme kamer gehouden, at het hooy, zeer greetig brood, maar veelliever tarw als roggen brood, en was byzonder geftelt op tabak zelfs Snuiftabak, gelyk alle Bok-foorten. Het was geenzints fchuuw, naamelyk, tegens die hy kende, echter eenigzints wantrouwend voor vreemden. Zyne verdere geäartheid was gelyk alle andere Soorten van deze dieren, naamenlyk moedig en leevendig. Somwyl fprong het uit zig

zelve

zelve drie en vier voeten hoog, in eene rechtſtandige lyn, van den grond, wanneer hy zig, gelyk men my verzekert, (want zelfs heb ik dat nooit gezien) van achteren wit maakte. Zyne ſtem of geluid was naby koomende aan dat van een Hart, doch hy liet zig zelden hooren. By zyne aankoomſt was het veel kleinder, het liet niet toe dat men de maat van hem konde neemen door zynen leevendigen of dartelenden aart, maar het ſcheen ons toe, dat hetzelve omtrend één vierde grooter is geworden, geduurende den geruimen tyd dat het zeerwel zynde in de Diergaarde geleefd heeft (*b*). Eenen geruimen tyd, zeg ik, want hetzelve is den 30. July 1774. in de Diergaarde gekoomen, en in Auguſtus of September van het Jaar 1777. door een ongelukkig toeval, geſtorven (*c*). Het was in de weide der Diergaarde, door eene afſcheiding, van de andere dieren afgezondert, doch een *Breedſnuitig Varken* van de Kaap, voorheen door my beſchreeven, 't welk by de andere dieren zonder eenigen hinder liep, ondergroef de afſcheiding by nacht. Het diertje, zekerlyk door de bykomſt van het Zwyn verſchrikt, moet zig inwendig door ſpringen bezeert hebben, want uitwendig vond men geene andere teekens, als het verlies van eenige tanden en het losſtaan der overige. Men trachte dit gebrek door zachte voedzels te gemoet te koomen, doch het ſtierf weinige dagen na dit ongeluk.

Na deeze kleene uitſtap, (alleen geſchikt ter aanwyzing van de

(*b*) De Heer J. R. FORSTER, de Oude, ſchynt niet zeer naauwkeurig, daar hy de groote van dit Diertje met de AXIS, of het gevlakte Hart van Bengaalen, gelyk ſtelt. Het ſcheelt wat veel, 't geen omtrent de helft ſcheelt. Zie den Heer BUFFON, *Suppl. Tom. VI. pag.* 178. Vergelyk LE DAIM by den Heere DAUBENTON, die in grootheid met de AXIS, gelyk geſtelt wordt.

(*c*) De Hoogleeräar de Heer ALLAMAND vergiſt zich merkelyk, met te zeggen dat hetzelve maar eenige maanden in de Diergaarde geleefd heeft, daar het hier blykt, dat het meer dan drie Jaaren aldaar in leeven geweeſt is. Zie den Heer DE BUFFON, *Suppl. Tom. VI. pag.* 182.

de benoodigde voorzorge, welke by alle Diergaarden vereïscht worden) zal ik, den draad der Nat. Hiſtorie volgende, overgaan tot de aanmerkelykſte eigenſchap deezer dieren en waardoor zy, onder andere benaamingen, aan de Kaap, dien van Pronkbok verkreegen hebben.

Ik heb te vooren maar even aangeroerd, dat deze diertjes, welks boven- en- achterlyf, licht Caſtanjekleurig bruin is, zig het achterlyf geheel wit kunnen maaken, dit deet het weezentlyk tot verwondering van alle die zulks gezien hebben. In Auguſtus van den jaare 1774. heb ik de eer gehad, zyne Koninglyke Hoogheid, den Aarts-Hertog Fran. Xaver. Maximiliäan, onder den Naam van Graave van Burgau reizende, en begeleid door onze Doorl. Stadhouderlyke Famillie, de wonderbaare eigenſchap van dit Diertje met ongemeen genoegen te doen beſchouwen. In eene kleene doch genoegzaame loopplaats, van de andere dieren afgezondert, hebbe ik nimmer die veränderende eigenſchap ontdekt; men verzekert my echter dat hy ſomwyl zulks deed, naamenlyk, wanneer hy in een vrolyker luim ſomtyds drie en meer voeten van den grond rechtſtandig opſprong, zich als dan van achteren geheel wit vertoonende. Dan men was meer verzekert dit te zullen zien, wanneer men hem, in eenen eenigzints ruimer doch bepaalde plaats, uitliet en aan het loopen hielp, in dit geval miſte hy nimmer aanſtonds na zyn ſtilſtaan zulks te vertoonen. Het Diertje, vóór zyn loopen of na zyn ſtilſtaan, met een naauwkeurig onderzoek betaſtende, ontdekte men, van het midden der lengte van den rug tot op den ſtaart, eene ſmalle ſtreek ſneeuwwitte hairen, die vooräl op den rug vier en een half, en zelfs vyf duimen lengte hadden, maar die naar den ſtaart korter werden. Doch om deeze te zien, moeſt men de daar overheen ſchuivende zylingſe bruine hairen wegſchuiven; maar welke moeite men ook te werk ſtelde, men kon die witte ſtreek, ſlechts iets meer als één duim verbreeden, daarënteegen, na

na dathet dier zes of acht pasſen geloopen had, en dan ſtilſtond, verbreedde het die byna over het geheele achterlyf, en na een of twee minuuten zoo geſtaan te hebben, trok het de bruine hairen weêr byëen, en men zag niets van het wit als een weinig naar achter."

De wyze hoe en op welke dit dier deeze toverächtige eigenſchap werkſtellig maakte is vreemd, doch ik zal zulks door waarneemingen trachten te verklaaren. De Heer GORDON en andere dachten, dat deeze verändering door wegtrekking van het vel verricht werdt, doch dit verklaart geen text, gelyk by de ontwyding na zyn' dood gebleeken is. Nog verzekerde my de Heer VAN REENEN dat die dieren deeze vreemde eigenſchap openbaaren, wanneer zy iets vreemds zien of hooren; dan zulks is my hier, na herhaalde proeven, niet gelukt, te ontdekken. Men viel in het eerſt in het denkbeeld, dat derzelver bruine hairen aan haar gronbeginzel wit waaren, dan dit zyn zy geenzints. De bruinkleurige hairen zyn by haar grondbeginzel, licht bruinächtig aschgraauw, en maar weinig verſchillend van derzelver uitëinde. De oppasſers in de Diergaarde dachten, dat het dier zyne zonderlinge vertooning alleen veröorzaakte door het overëinde zetten der hairen van den rug en het achterlyf, dan dit is in een' zeerbepaalden zin maar eene waarheid, gelyk men nader zien zal. Het dier geſtorven zynde onderzogt ik alles zoo veel mogelyk, en liet hetzelve voor het kabinet, door den kundigſten Opzetter in dit ſoort van zaaken, in orde brengen. Ik belaſte hem verder, een allernaauwkeurigſt onderzoek naar die byzondere eigenſchap van dit Dier, naamelyk het wit worden, 't welk hy, by de afzondering van het vel van 't ligchaam, zeer wel kon doen, en zie hier het hoofdzaaklyke van de aan my gedaane opgaave:

„ Dit Bokje kon zyne hairen gemakkelyk doen opryzen, vermits by de ontwyding of de *ſeparatie* van het vel, my gebleeken is, dat hetzelve, onder het vel van den rug, eene opëenſtapeling van digt inëen gewerkte ſpierächtige vezelen,

 „ of

„ of faamenweefzel van fpieren had, zeer gefchikt om de huid
„ uit te rekken of te doen inkrimpen, om dus het hair opge-
„ richt of glad te vertoonen. Van eene zak of beurs, van
„ binnen met wit en van buiten met bruin hair, heb ik niets
„ hoe genaamt, kunnen befpeuren (*d*)".

Wy zien dus de oprichting van het hair door den Opzetter beveftigd, maar noch daarënboven verzekert my zulks alhier een Chirurgyn, welke dit Hartebokje eenige weeken, direct agter zyn Huis, in een kleen bleekveldje, voordat het na de Vorftelyke Diergaarde verzonden is, bewaard heeft: dezelve heeft my ook het hoog opfpringen en wit worden beveftigd, waarvan wy reeds gefprooken hebben.

Het is dus meer als waarfchynlyk, dat het Dier de witte hairen door de fpieren van den rug opzet, doch dan moet noodwendig volgen, dat het die momentlyk daarna, ter weêrzyden, over het bruine hair nederlegt, want anders kon het geheele achterlyf niet wit worden. Door de oprichting alléén, 't welk ik verfcheiden maalen onderzogt heb, ziet men niet anders als eenen witten ftreep. Men heriïnnere zich myn gezegde:

Dat

(*d*) Door het nu eerft ontvangen VI. Supplement van den Heere de BUFFON zie ik, dat de Heer ALLAMAND dit Hartebokje (door my Pronkbokje genoemt) de benaaming van *Gazelle a bourfe fur le dos* gegeeven heeft, en dat zyn Hooggel. het met een zak of beurs op den rug befchryft. Zie hier deszelfs eigen woorden. „ *Voici comment cela s'opére: l'animal a fur le dos une efpèce de* „ *bourfe faite par la peau, qui fe repliant des deux côtés, forme deux lèvres qui fe* „ *touchent prefque; le fond de cette bourfe eft couvert de poils blancs, & c'eft l'ex-* „ *trémité de ce poils qui, paffant entre les deux lèvres, paroît être une raie ou ligne* „ *blanche; lorfque la Gazelle court, cette bourfe s'ouvre, le fond blanc paroît à* „ *découvert, & dès qu'elle s'arrête, la bourfe fe referme*". Zie deeze befchryving van den Heere ALLAMAND, by den Heere BUFFON, *Suppl. Tom. VI. pag.* 182, zyn Wel Ed. fchynt hieriïn niet wel onderricht, of niet wel in de beurs gekeeken te hebben.

De *Chèvre Sautante*, van den ouden Heere FORSTER. De *Gazelle a Bourfe fur le dos*, van den Heere ALLAMAND, en deeze myn Pronkbok, is zonder bedenking, het zelfde Dier; doch geenzints de Bontebok, waar omtrent by den Heere de BUFFON, nog eenige twyfel fchynt.

Dat die ſneeuwwitte hairen, boven op den rug, vier of vyf duim lang zyn, dat ik in zyn leeven en zelfs na zyn' dood, die witte ſtreek niet kon verbreeden. Maar dit was ook niet nodig, vermits men nu zelfs noch, daar het reeds voor het Kabinet is opgezet, die lange witte hairen, over de bruine, die korter zyn, zoo kan oplichten en nederſchuiven, dat het zich van achteren wit vertoond. Nog heb ik by deze proefneemingen bevonden, dat de gemelde ſtreek witte hairen zich, naar het achterlyf, wat meerder breed doet zien, dan hier zyn dezelve zoo lang niet; het Dier moet dus volſtrekt de witte hairen kunnen oplichten en over de bruine heen ſchuiven, 't welk men, gelyk zoo even gezegd heb, als nog met de handen kan verrichten.

Zie daar die wonderbaare eigenſchap van dit bevallige Hartebokje, zoo duidlyk my moogelyk, voorgeſteld. Maar waartoe deeze Dieren met dit vermoogen begaafd? De groote Werkmeeſter der ſchoone Natuur heeft niets voor niet verricht. Door het wit worden ontdekken zy zich op eenen verderen afſtand; zou zulks ook moeten dienen (gemerkt hunne te groote vruchtbaarheid, waardoor zy, gelyk men verzekert, geheele Landſtreeken bedekken) om daardoor de Jagers, benevens het verſcheurende Gedierte, hun wit te beter te doen treffen? Ik voor my bekenne, de wyze ſchikking van het onbegrypelyk Alvermoogen, welke dikwyls zoo zichtbaar in het geſchaapene doorſtraalt, in deeze ſchepzelen, niet te kunnen doorgronden.

BESCHRYVING
VAN DEN
KAAPSCHEN
PRONKBOK.

Tab. XIX.

Dit Hartebokje was van het Mannelyke geſlacht. De lengte van de neus tot aan het grondbeginzel van den ſtaart, is twee Rhynlandſche voeten en tien duimen. De hoogte, langs den voorvoet gemeeten tot op den rug, is twee voet drie en een halve duim. De lengte van het hoofd, in een ſchuine lyn, is van de neus tot het achterhoofd, tien duim. De hoorens zyn zwart, acht en een quart duim. Derzelver grondſtuk is eenigzints ovaal, in haar grootſte middellyn twee en een halve duim. Aldaar met een' afſtand van elkander van een halve duim. Derzelver gedaante is beſt in deeze afbeelding te zien. Zy zyn geringd. Men telt veertien ringen, waarvan de twee bovenſte het minſte zichtbaar zyn. Zeven of negen der onderſte ringen verdeelen zich, naar het achterhoofd, als in tweën. De puntjes der hoorens zyn, ter lengte van twee en een halve duim, glad en zonder ringen, zy buigen zich eenigzints naar elkander toe, tot op eenen afſtand van vier en een quart duim. De ooren zyn zeer groot, vyf en een halve duim lang. De ſtaart, ten einde der byhangende hairen, is acht duimen.

De koleur van het geheele bovenlyf, het achterhoofd, den hals en de zyden derzelven, gelyk meede de voorbeenen, van

A. Schouman, del. S. Fokke, sculp.

PRONK-BOKJE, van de Kaap de Goede Hoop.

vooren, is zeer licht kaftanjekleurig bruin gelyk de Harten. De achterbeenen insgelyks; doch die hebben voor en achter, een' witten neêrloopenden fmallen ftreep, in tegenftelling zyn de voorbeenen van achteren geheel wit. Ter zyden van het lyf, boven het wit der buik, vertoont zich een lange en breede donkerbruine band of vlak, welke zich, by de voor- en achterbeenen, in het lichtbruin verlieft. Terhalverweg, boven op den rug, begint de onzichtbaare ftreek witte hairen, welke men niet zien kan, als het Dier in ruft is, doch die het, door oplichting, ter zyden over het geheele achterlyf, kan heenen fchuiven, waardoor het zich als dan, aldaar, geheel wit vertoont. Deeze ftreek fneeuwwitte hairen, is op den rug ruim een duim breed, meer naar den ftaart wat breeder, de witte hairen zelfs, zyn vier en een half, ja vyf duim lang op den rug, verder naar den ftaart korter, doch de witte hairen worden, het Dier in ruft zynde, door de bruine overdekt, die hier ook langer als op de verdere deelen van het Dier zyn. Het hoofd is van vooren, ter zyden en van onderen, wit. Op het voorhoofd is een lichtbruine vlak, die zich, tusfchen de hoorns in de bruine kleur van het achterhoofd verlieft. Terzyden het hoofd vertoont zig een donkerder bruine vlak of ftreep, die over de oogen tot op de lippen fchuins nederloopt. De oogen zyn donkerbruin, de binnezydfche hoek derzelven verlengt zich als in een traanbuis. De oogleden zyn onder en boven met vry lange zwarte hairtjes omringd. De ooren zyn kokerächtig rond, zeer lang, regtöpftaande en puntig uitloopende, van binnen als buiten met kort grys hair bezet. De neusgaaten zyn groot en eenigzins halfmaanswyze. De bovenlip vertoont zich onder de neus als verdeelt, en is, gelyk de onderlip en kin, met kort grys wit hair bezet. Boven in den mond zyn geen voortanden, van onderen acht, waar van de twee middenfte de breedfte, en de zes anderen fmal zyn. De Kiezen zyn, onder en boven, gelyk in getal, aan elke zyde vyf. De voorfte

Kies

Kies in de onderkaak is zeer klein, en byna als een tand, de volgende grooter en grooter, maar zy verſchillen uitwendig. De achterſte is ter zyden als in driën verdeeld, elk deel zich als een halfrond vertoonende. De drie volgende zyn even zoo, doch maar in twee halve ronden verdeelt. De voorſte Kies, in de bovenkaak, is wat grooter en kiesächtiger, als die van onderen. De twee achterſte hebben ter zyden drie ſmalle uitſteekende ribben, als een op het midden en een op elken zykant. De twee volgende hebben 'er maar twee, op elken zykant een. Van onder de witte mond van het Dier, langs het voorſte gedeelte van den hals of de keel, is het wit, welke zich met het wit van den geheelen buik en het onderlyf vermengd. De beenen zyn ongemeen teêr. De geſpleeten en zeer puntige hoeven zyn zwart. Boven dezelve zyn, aan elken voet, twee kleene zwarte puntige byhangende klaauwtjes. De ſtaart is aan de binnenzyde kaal, zeer dun, withairig, van onder met een bosje loſſe bruine en zwarte hairen.

BESCHRYVING

VAN EEN

Genoegzaam onbekende Africaansch Diertje, van de KAAP DE GOEDE HOOP; aldaar algemeen onder de benaaming van MOL bekend, en door my, in onderscheiding van andere, genaamd:

DE GROENGLANZIGE MOL.

Overgezonden aan het KABINET

VAN ZYNE

DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID,

DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-CAPITEIN-GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE NEDERLANDEN, enz. enz. enz.

BESCHREEVEN EN UITGEGEEVEN DOOR

A. VOSMAER,

Raad van gemelde Zyne Doorl. Hoogheid, Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst-Kabinetten en Diergaarde, Lid der Keyzerlyke Akademie, en Korrespondent der Koninglyke Akademie der Weetenschappen van Parys, Lid der Koninglyke Akademie van Madrid, van het Zeeuwsche Genootschap van Vlissingen en Hollandsche Maatschappye te Haarlem, enz.

TE AMSTERDAM,

BY DE ERVEN P. MEIJER EN G. WARNARS,

MDCCLXXXVII.

NATUURLYKE HISTORIE
VAN DEN
KAAPSCHEN
GROENGLANZIGEN MOL.

ALBERTUS SEBA (*a*) is de eerſte, welke deezen zonderlingen en fraaïen Mol heeft beſchreeven, en door eene vry goede afbeelding opgehelderd. Dan by hem vinden wy dezelve voor eenen Siberiſchen te boek geſteld, ongetwyffeld door onkunde van die geenen, door wie hy denzelven heeft verkreegen.

Op de verkooping van het Kabinet van den Heere SEBA, 't geen te Amſterdam in het Jaar 1752. geweeſt is, werdt dezelve op N°. 136 voor dertig guldens verkogt. Op gemelde nommer der *Catalogus* vindt men de volgende beſchryving: ,, Een Mol uit Arabie, met veelerhande wêerſchynende verwen, *Axplax* genaamd" Ziedaar ten tweedemaal eene verkeerde geboorteplaats aan denzelven toegeeigend, onbetwiſtbaar een misſlag van den opſteller dier Verkooplyſt; Men wiſt ten dien tyd den naam van den Kooper niet. Maar in 1769 kwam dezelve wêer te voorſchyn, te Amſterdam, op de Verkooping van den overleeden Heere Med. Doctor J. DE VISSCHER. Hy werd aldaar weder, met dezelfde benaaming, en als eene Arabiſche verkogt, en wel, voor een-en-veertig Guldens, aan den Heere B. VRIENDS, kundigen bezitter, voornaamelyk, van eene

(*a*) *Theſaurus. Tom. I. p.* 51. *Tab.* 32. *N°.* 4 & 5. *De gekoleurde afbeelding met gouden ſtreepjes is ſlegt.*

eene ryke verzaameling van Uit- en-Inlandſche Vogelen en gekorvene Diertjes. Ten dien tyde was die Mol de eenigſte bekende van dat ſoort, tenminſte in deeze Vereënigde Landen. Maar in den Jaare 1780. had ik het genoegen kennis te verkrygen aan den Heere PATERSON, zoo ik my niet bedrieg een' bekwaamen Kruid-kundigen van Londen, welke, ter vermeerdering zyner kennis, van eene reize naar onze Kaapſche Volkplanting, als toen over Amſterſtam van zyne reize te rug kwam. By het bezien van verſcheiden zeldzaamheden zyner Kaapſche verzaameling, zeide hy deeze fraaïe Mol ook vandaar hadt meedegebragt. Ziedaar de ontdekking der waare geboorteplaats welke wy aan den Heere PATERSON verpligt zyn. Voor dien tyd wiſt men nog niets zekers, omtrent de waare afkoomſt van dit ſchoone Diertje; want Arabie was eene kennelyke misſlag in de Verkoop- of-Naamlyſten, vermits het *Theſaurus* van SEBA, in welke dees Mol voor eene Siberiſche beſchreeven is, lang vóór deeze Naamlyſten, was in het ligt gebragt, en voor Siberie was ook niets waarſchynlyks, vermits ons de Reizigers dier Geweſten niets van denzelven vermelden; vooräl de Hoog-Leeräar PALLAS, welke in Siberie gereisd heeft: en daar die geen bericht geeft dat deeze Mol zich in Siberie of Ruschland onthield, had men reeden genoeg dat denzelven aldaar niet gevonden wierd, vermits dit zonderlinge Schepzel zyn kundig oog en naſpeuring onmogelyk konde ontwyken. Door de hier voorverhaalde kennis verkryging, van den Heere PATERSON voorgelicht, ſchreef ik daaröver naar de Kaap, en ik had in den Jaare 1783, reeds het genoegen deezen fraaïen Mol, met nog twee andere zeer onderſcheiden Molſoorten, te ontvangen voor het Kabinet van Zyne DOORL. HOOGHEID, door de verpligtende dienſtbewyzen van den Heere Baron van PLETTENBERG, Gouverneur van gem. Kaap.

Het

Het was by my zeerlang eene twyffeling, of dees zonderlinge Mol zyne ſchitterende koleuren, leevend en droog zynde, wel vertoonde, naamenlyk met al dien groenglanzigen en zelfs eenigzints goudkleurigen gloed, waarmeede dezelve in een glas met geeſtig vocht gedompelt, en in een bekwaam daglicht geplaaſt, zich vertoont. Dit was by my eene twyffel, zeg ik, om dat andere onderwerpen, gelyk eenige zaaden van Bloemen, en Popjes (*Chryſalide*) van gekorvene Diertjes, my zulks reeds lang geleerd hadden, en zie hier volgende, 't geen myne gisſing ſchynt te beveſtigen. By den my toegezonden Mol, die maar alléén volmaakt fraaï was, waaren noch drie of vier ſoortgelyke, maar die, als meer dan de helft kleinder zynde, my toeſcheenen noch zeer jong en dus onvolmaakt te zyn, echter hadden zy reeds iets, min of meer, van de fraïe kouleur des ouden. Ik nam een' der meeſt kleurige uit de *Liquor*, liet hem opzetten en droogen; hem daarna beziende waaren de weinige koleuren, die hy te vooren in de *Liquor* hadt, geheel en-al verdweenen, gelyk dezelve nog in het Vorſtelyk Kabinet te zien is; en in tegenſtelling, een dergelyke jonge in *Liquor*, zyn weinige koleur behouden hebbende, in het Kabinet der fraïe Natuurlyke verzaameling van den Heere C. P. MEYER, Koopman te Amſterdam kan gezien worden. Maar zie hier nog meer beveſtiging van myne veronderſtelde koleurverändering deezer dieren, wanneer zy droog of nat zyn.

By twee Brieven gedagteekend Haarlem 13 November 1784. en 19 Jan. 1785 ſchryft my de meergemelde Heer B. VRIENDS: „ Ik heb onlangs het geluk gehad nog een' „ groenglanzigen Mol van de Kaap in *Liquor* te bekoomen. „ Ik was daarmeede in myn' ſchik, te meer, wyl ik lang

„ zeer nieuwsgierig geweest ben, of dit diertje droog „ zynde (volgens uw denkbeeld) zich zonder die schoone „ koleuren zoude vertoonen, zoo lang ik 'er maar een had „ wilde ik het zelve aan geen kleur-bederf blootstellen. „ Ik heb nu een' tweeden laaten opzetten, om te zien wat „ de uitkoomst zoude zyn, en het volgende bevonden: „ De schitterende groene weêrschynende koleur is meeren- „ deels daardoor verminderd, zy vertoont zich nu, by „ de eerste beschouwing, als eene donkerbruine koleur, „ doch echter zeer sterk glimmende, en zelfs sterker als „ ik my zulks by eenig dier kan erinneren; maar wanneer „ men het, van het licht af, tegen de zyden aanziet, zoo „ koomt 'er tog eenen flaauwen weêrschyn van groen ten „ voorschyn; maar zoodraa men het hair maar eenigzints, „ zelfs maar met eenen vochtigen vinger, nat maakt, „ als dan verleevendigd zich de fraaïe kolenr aanstonds, „ in al haar schoonheid. Dit weinige in het oog lichten der „ koleuren, wanneer het dier droog is, denk ik nu, over- „ ëenkoomstig met U, dat mogelyk de waare reden zal zyn „ dat hetzelve zoolang is onbekend gebleeven".

Men ziet hier myne verwachting en waarneeming, by eene nadere proef, in het verschil der glansryke koleuren, door een' bekwaamen Natuurkundigen bevestigd. Dan! vermits de kennis der Natuurlyke Historie met alle oprechtheid en de mogelykste naauwkeurigheid moet behandeld worden, vinde ik my verpligt hierby te voegen: dat de Heer SPARRMANN, (*b*) wiens reize naar de Kaap ik eerst onlangs hebbe ontvangen, niets zegt van dit verschil der koleuren, in

(*b*) *Reise nach dem Vorgebirge der guten Hoffnung & Berlin* 1784. 8*vo. p.* 407. *De reeds uitgegeeven Werken van de Heeren* PENNANT. SCHREBER, *en* BROWN. *Waar van deeze Schryver spreekt, heb ik nog niet gezien.*

in eenen droogen of natten toeſtand beſchouwd. Doch het is ook mogelyk, dat die Schryver dezelven niet dan na hun dood, in *Liquor* bewaart, ontvangen of gezien heeft. De Heer LE VAILLANT, welke opzettelyk de Kaap bereisd heeft ter betrachting der Nat. Hiſt. na zyne te rugkoomſt in 1784. my met een bezoek vereerende, verzekerde my, dat deeze dieren, in heur leeven en na heur' dood, dezelve fraaïe koleuren vertoonden, doch heeft naderhand my door een' Vriend doen ſchryven, dat zy zich zoo fraai niet vertoonden als de zoogenaamde Siberiſche van SEBA. Dit is echter onbetwiſtbaar, dat, die welke wy thans voor geen' Siberiſchen maar Kaapſchen Mol kennen, zich onëindig en onvergelykelyk fraaïer in *Liquor* vertoont als die by SEBA verbeeld is, en als de kunſt dien verbeelden kan.

De Heer de BUFFON, welke dit onderwerp onzer beſchryving nog niet ſchynt te kennen, beſchryſt twee andere geheel verſchillende Kaapſche Molſoorten (*c*). By eene derzelve (*d*) ſpreekt de Heer GORDON nog van eene kleindere *ſtaalkleurige* ſoort die hy landwaardsïn gezien heeft. Ik zoude haaſt in het denkbeeld vallen of die ook de groenglanzige ſoort kon zyn; maar het geen de Heer GORDON vervolgens zegt, dat die voor het overige volmaakt overëenkoomſtig is met een ander, (den kleenen Kaapſchen Mol (*e*) naamlyk) ontneemd my allen twyffel; want de gedaante der voorklaauwen van deezen groenglanzigen, dien wy beſchryven, en den zoo even aangehaalden

(*c*) *Hiſt. Nat. Tom. 6. t. 36. & 38. 4to. Paryſche uitgaave. Die my te gelyk, met die wy hier beſchryven, door den Ed. Heere Baron van* PLETTENBERG *voor het Kabinet zyn toegezonden.*

(*d*) BUFFON *Hiſt. Nat. Supp. Tom. 6. p.* 253.

(*e*) BUFFON *als vooren. Tab.* 36.

den van den Heere de BUFFON, zyn geheel verſchillende; 't geen in de afbeelding by SEBA reeds genoeg te zien is, en in de hierachtervolgende afzonderlyke beſchryving kennelyk zal gezien worden.

Ten opzichte van de natuurlyke geäardheid en eigenſchap, deezer fraaïe Mol-ſoort, zyn de my opgegeeve berichten éénſtemmig, en ook overëenkoomſtig met dat geene 't welk de reedsgemelde Heer LE VAILLANT my desaangaande heeft opgegeeven, naamenlyk: zy leeven volmaakt, gelyk de meeſtbekende Europiſche Mollen, onder den grond in loopgraaven, en maaken derzelver hoogtens of landonëffenheden welken wy gewoonlyk Molshoopen noemen. Zoo verre men heeft konnen nagaan gebruiken zy het zelfde voedzel wortels van planten, aardwormen enz. Zy onthouden zich in al de Tuinen aan de Kaap, in vry groot getal. Dit beweert het nog niet ten vollen opgeloſte verſchil, van hunne fraïe koleurvertooning, ten mynen voordeele, die, zoude men immers natuurlyk zeggen, moeſt lang in het oog geloopen hebben, en deez' fraaïe Mol ſoort reeds voorlang hebben doen overbrengen; en, ten laatſten; vertoonen zy deze fraaïe koleuren in haar leeven? gelyk zy dezelve naar heur' dood, mits in een geeſtig vocht bewaard, vertoonen, waarom heeft men derzelver afgetrokken huid aan de Kaap, daar men zegt dat zy genoeg gevonden worden, niet bereid? het geen het allerkoſtbaarſte en ſchoonſte Pelswerk zoude opleveren dat tot heden bekend is. Voor het verdere verzekert men my, dat zy in de Tuinen dezelfde ſchadelyke gevolgen veröorzaaken als onze gewoone Mollen.

Onderſcheiden Natuurkundigen welken dit nog zeldzaame Dier, by de Aard-Muizen, in hunne Rangſchik-

kin-

kingen, geplaatſt hebben, zullen waarſchynlyk, gelyk de Heer de BUFFON (*f*) my denkelyk berispen, omdat ik hun voetſpoor niet volge. Dan! hier geene Rangſchikking, maar de gedaante en natuur, van een zeldzaam dier, beſchryvende, het welk in aard en eigenſchappen zoo volmaakt met de Mollen overëenkoomſtig is, blykbaar uit myne zoo evengegeeven beſchryving, en desäangaande aan de Kaap onder die naam bekend zynde, achte ik zulks voor my eene genoegvoldoende reeden om hun die naam te laaten behouden.

BESCHRY-

(*f*) *De byna boven alle in Styl uitmuntende Heer de* BUFFON, *mag my, gelyk nog onlangs, een obſervateur* PEU ATTENTIF *noemen, omtrent zaaken in welke ik met hem verſchille. Maar kan men het* PLUS ATTENTIF *noemen, als men hem, om hier maar één voorbeeld bytebrengen, den Luiäard zonder tanden ziet beſchryven, daar integendeel dit dier wel degelyk zeer goede tanden heeft. Men zie, desäangaande, myne beſchryving van den Bengaalſchen Luiäard pag. 6. &c. Hoewel de Heer de* BUFFON *deezen zynen misſlag, op myne aanwyzing, heeft erkend, Wilde ik alles in het licht brengen, myne aanteekeningen die ik op het ſomwyl* PEU ATTENTIVE, TROP GRANDE CREDULITÉ, HARDIE, *&c. van dien, met al dit, geleerden Schryver thans voor my hebbe, het zoude een bekwaam boekdeel opleveren. By herleezing zyner* THEÖRIE DE LA TERRE. EPOQUES DE LA NATURE *&c. zal geen oordeelkundige aan Hem de zachte benaaming van* AUTEUR *of* OBSERVATEUR TROP HARDIE *weigeren. Uit eerſtgemelde wil ik hier maar te pas brengen het geen Hy van den grooten* BURNET *zegt:* UN AUTRE, THÉOLOGIEN HÉTÉRODOXE, LA TÊTE ECHAUFFÉ DE VISIONS POÉTIQUE, CROIT AVOIR VU CRÉER L'UNIVERS: &C. *Men kan hier alleen* (THEOLOGIEN) *aflaaten, en 't verdere gezegde, met allen recht, op den Heere de* BUFFON *zelfs toepasſen.* Zie zyn *Hiſt. Nat. Tom.* I. *pag.* 67. *En wat verder, op diezelve bladzyde, naar eene vry korte ſchets der ſtelſels van* WHISTON, BURNET *en* WOODWARD, *omtrend onzen Aard-Bol gegeeven te hebben, zegt Hy:* TOUTES CES HYPOTHÈSES FAITES AU HASARD, ET QUI NE PORTENT QUE SUR DES FONDEMENS RUINEUX, N'ONT POINT ECLAIRCI LES IDÉES ET ONT CONFONDU LES FAITS, ON A MÊLÉ LA FABLE A LA PHYSIQUE; AUSSI CES SYSTÈMES N'ONT ÉTÉ RECUS QUE DE CEUX QUI RECOIVENT TOUT AVEUGLEMENT, INCAPABLES QU'ILS SONT DE DISTINGUER LES NUANCES DU VRAI-SEMBLABLE, ET PLUS FLATTEZ DU MERVEILLEUX QUE FRAPPEZ DU VRAI!!

BESCHRYVING

VAN DEN

KAAPSCHEN

GROENGLANZIGEN MOL.

Tab. X X.

Indien 'er aan de Kaap geen grooter van dit fraïe dier gevonden worden, als dit, 't welke ik ter beſchryving voor my hebbe, dan vind ik deezen Mol wat kleinder als onzen Europiſchen Mol. De Heer SPARRMAN zegt, dat deezen Kaapſchen 5 a 6 duimen lang is; die ik thans voor my hebbe is maar vier en een halve Rhynlandſche duimen, en dus omtrent een halve duim grooter als de hier bygevoegde afbeelding. Het hair is in deezen, eeven gelyk in onzen gemeenen Mol, ongemeen fyn, zacht en gelyk Fluëel, by het aanraaken. De koleuren vertoonen zich in den Wyngeeſt, in welken het diertje is opgeſlooten, verrukkelyk ſchoon, voornaamelyk, als men het, zich met den rug naar den dag gekeert, voor zich houdt. Het verſchilt zeer veel hoe men het beſchouwd: het zelve, in den zoo evengezegden ſtand, op een' tafel voor zich neêrzettende, vertoont het zich groenglanzend, hier en daar met donkere bruinächtige vlakken. Maar wanneer men het glas, in welken 't zelve is opgeſlooten, maar een weinig voorövet buigt, zoo worden die donkere vlakken even groenglanzend. Maar bewerktſtelligt men deeze wyze van beſchouwing in een' ſchoonen zonne-

van Noorden, del. C. Bogerts, sculp.

GROEN GLANZIGE MOL, van de Kaap de Goede Hoop.

zonneſchyn, als dan verſchynen deeze koleuren in alle haare ſchoonheid en ſchitteringen, en het groenglanzige is als dan, vooräl aan de puntige uitëindens van het donſige fyne hair, met goudgeelen koleuren vermeerderd, welke het allerkundigſte kunſtvermogen der Schilderkunſt niet in ſtaat is te vertoonen. De afbeelding daarvan hier bygevoegt, hoe naby koomende, volgens het oordeel van deskundigen, geeft maar eene flaauwe ſchets der ſtraalbreekende en buigende wetten, welken de Natuur alléén kan vertoonen, doch zich door de kunſt niet laat verbeelden.

Het voorwerp deezer beſchryving behoort tot het vrouwelyke geſlacht. Twee vrylang uithangende tepeltjes vertoonen zich, wat wyd van een ſtaande, naby de achterklaauwtjes. De neus is volmaakt kaal, zonder hair, en ſteekt, met de booven bek, veel over den onderbek heen, de neus is redelyk breed, donker roodächtig bruin en is door een middelſtuk in tweën gedeeld. Boven de neus loopt een geele zoom of rand, welke in acht eenigzints ongelyke deelen, door ſtreepjes of liever inkervingen, verdeelt is. Deze zoom loopt, doch minder breed, onder om de neus rond. De bek vertoont zich als eene wydbeenige V. De tanden hebbe ik, door den onverwrikbaaren geſlooten bek in dit voorwerp (als daarvan maar een, naar het my toeſchynt volwaſſene, hebbende) niet konnen nazien; in de onvolwasſene waaren die te ontkennelyk. Dan de Heer SPARMANN, wiens beſchryving my voldoende toeſchynt, geeft dezelve aldus op: „ De twee boovenſte voor en digt aanëen ſtaande tanden, zyn beitelformig. De vier onderſte, waarvan de twee middelſte de kortſte zyn, vertoonen zich puntig ſcherp. De zytanden, of kiezen, zyn in elk kaakebeen, zoo onder als booven, zeven, van welke de twee of drie eerſte iets glad en ſpits zyn.

B 2 De

De twee of drie achterste zijn als gevorkt. De uitersteis grooter als de andere en is puntig". —— De oogen als meede de ooren zyn, door het fyne en opëenpakkende hair, gelyk meede door derzelver kleinheid, onzichtbaar, dan, dezelve Heer SPARMANN verzekert, dat men die, by aftrekking van het vel, ontdekt. De voorklaauwen, welke zeerveel naar die van den West-Indischen Mier-ëeter gelyken, zyn drie, waarvan de voorste de grootste is, de tweede is kleinder, en de derde veel kleinder. Aan elke buitenzyde van den grooten voorsten klaauw, of krommen nagel, zit vry hoog van die nagel verwydert, een klein rondächtig bruin hard knobbeltje, doch 't welk, naar myn denkbeeld, geensints als een nageltje kan geächt worden, voor het welk gemelde Heer SPARMANN het echter wil gehouden hebben. Het is enigzints hoornächtig, doch byna niet verheven, rond, glad, en dus niets nagelächtig.

De achter-voeten hebben vyf kleine kromme nageltjes. Dit Diertje heeft geen staart.

EINDE.

BESCHRYVING

VAN HET

nog weinig bekende, en 't allerhoogste van de viervoetige, Dieren, die, in de afgeleegene Wildernisfen van Africa, gevonden worden, en 't welk aan de KAAP DE GOEDE HOOP bekend is, onder den naam van:

KAMEEL-PAARD
(CAMELOPARDALIS)

En by oude en laatere Schrijvers onder dien van

GIRAFFE.

Zijnde het bereide Vel, gelijk meede het geheele Geraamte van dezelve, overgezonden aan het KABINET

VAN ZYNE

DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID,

DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-CAPITEIN-GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE NEDERLANDEN, enz. enz. enz.

BESCHREEVEN EN UITGEGEEVEN DOOR

A. VOSMAER,

Raad van gemelde Zyne Doorl. Hoogheid, Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst-Kabinetten en Diergaarde, Lid der Keyzerlyke Akademie, en Korrespondent der Koninglyke Akademie der Weetenschappen van Parys, Lid der Koninglyke Akademie van Madrid, van het Zeeuwsche Genootschap van Vlissingen en Hollandsche Maatschappye te Haarlem, enz.

TE AMSTERDAM,

BY DE ERVEN P. MEIJER EN G. WARNARS,

MDCCLXXXVII.

NATUURLYKE HISTORIE

VAN HET

KAAPSCHE

KAMEEL-PAARD

CAMELOPARDALIS OF GIRAFFE GENAAMD. (*)

Hoewel de oude en laatere Schryveren dit zonderlinge Dier gekend, en hetzelve, veelvuldige maalen, afgebeeld en beſchreeven hebben, uitwyzende de hier bygevoegde naamlyſt, zoo voldoen zy echter in geenen deele, noch aan de waare gedaante noch aan de kennis, van het zelve, welke men vordert. Niemant, zal my dus van onwaarheid beſchuldigen dat ik het byvoegzel van nog weinigen bekend, by deeze verhandeling, over dit zoo verwonderingwekkend en reusächtig Dier, gebruike.

De

(*) Men kan Moses, als den Oudſten en gewijden Joodſchen Geſchied-Schryver hier aanhaalen; doordien zommige zich verbeelden, dat deeze in Deuteron. 14. v. 5. de *Giraffe* bedoelt heeft; dezelve als eetbaar ſtellende voor de Israëliten; vermits de vereiſchte hoedaanigheden als herkaauwende, en verdeelde hoeven hebbende, by dezelve gevonden worden. Dan, daar het als nog niet zeker is, of die Schryver dit dier gekent en bedoelt heeft, en dus de *Giraffe* onder de benaaming van *Zemer* of *Zamer* heeft willen aanduiden, achten wij het alhier genoeg, het zelve als onzeker aanteteekenen. Verder zyn 'er nog zeer veele Oude Schryveren, van welke wy hier de voornaamſte maar zullen bybrengen, met de naamen die zy aan dit Dier gegeeven hebben, en 'er nog byvoegen, dat Aristoteles noch Aelianus, deeze Dieren hebben gekend.

Cmelopardalis. Heliodorus. *Lib* 10. *Cap.* 27. *Edit.Francof* 1681. *8vo.*
Camelop. Strabo. Lib. 16. p. 1120. Lib. 17. p. 1183. Amſt. 1707. Folio.
Camelop. Artemidorus. *Vid.* Hudson. Geogr. vet. ſcript. Graec. min. in Fragm. Artemid. vol. 1. p. 80. Oxon. 1698. 8°.

De meenigvuldige afbeeldingen, waarmeede de Natuurlyke Hiſtorie-Schryveren, vooräl tegenwoordig, hunne beſchryvingen verryken, en trachten opteheldcren, bewyzen de noodzaaklykheid, hoe koſtbaar ook, van goede en zelfs gekoleurde afbeeldingen. Daar deeze ontbreeken kan

Camelop. DIODORUS. Siculus. Bibliot. Hiſt. Tom. 1. Lib. 2. pag. 163. Amſt. 1746. Folio.

Camelop. OPPIANUS. De venatione. Lib. 3. p. 93. venet. 1517. 8°.

Camelop. PLINIUS. Hiſt. Natur. Lib. 8. Cap. 18. Paris. 1723. cum Not. Hard. Fol.

Camelop. SOLINUS. cum Not. Salmaſii. Cap. 30. p. 41. id. p. 275. Tom. 1. Traj. ad. Rhen. 1689. Fol.

Giraffe. GILLIUS. (P.) . . Cap. 9. Dit Boek heb ik nergens kunnen vinden.

Camelop: Giraf: CONSTANTIUS. A. Epigrammatum. &. Fani. 1502. 4°.

Oralphus. MAERLANT. (J. VAN)M. S. van de 13e. Eeuw op Pergament in Fol.

Seraffa. BREIDENBACH. (B. VAN) Bedevaart naar 't Heilige Land. Mentz. 1488. 4°.

Camelop. GESNERUS. Thier Buch. Surich 1563. Fol. p. 98.

Giraffe. BELON DU MANS. Obſervations. p. 118. Paris 1554. 4°

Camelop. ALDROVANDUS. Quad. Bis. p. 927. Bonon. 1642. Fol.

Camelop. JONSTON. Dierbeſchryving. p. 82. Amſt. 1660. Fol.

Giraffe. NIEREMBERG. Hiſt. Natural. p. 191. Antw. 1635. Fol.

Camelop. CHARLETON. Exercit. p. 13 Oxon. 1677. Fol.

Camelop. PROSP. ALPIN. Hiſt. Aegypt. p. 236. Lugd. Bat. 1735. 4°.

Camelop. RAI. Syn. Quad. p. 90. Lond. 1693. 8°.

Camelop. VALENTINI. Muſei Muſeor. p. 143. Francf. 1714. 2e. deel. Fol.

Giraffe. KLEIN. Quad. diſpoſit. p. 22. Lips. 1751. 4°.

Giraffe. BRISSON. Reg. Anim. p. 60. Par. 1756. 4°.

Camelop. HASSELQUIST. Reiſe nach Paleſt. p. 282. Rott. 1726, 8°. Id: Act. upal. 1750. p. 15.

Giraffe. BUFFON. Hiſt. Nat. Tom. 13. p. 1. id. Sup. Tom. 3. p. 320. Edit. Par. 4°.

Camelop. HOUTTUYN. Nat. Hiſt. der Dieren 1. D. 3. ſt. p. 36. Amſt. 1761. 8°.

Camelop. LINNÊE Syſt. Nat. p. 92. Edit Duod. Holm. 1766. 8°.

Camelop. TRANSAC. Phil. p. 27. Lond. 1770. vol. LX. 4°.

Giraffe. PENNANT. Synop. anim. p. 20. Cheſt. 1771. 8°. Id. Hiſt. of Quad. Lond 1781. p. 58. 4°.

Cerv. Camelop. ERXLEBEN. Syſt. Animal. p. 294. Lips. 1777 8°.

Giraffe. ZIMMERMANN. Geogr. Geſch. p. 125 & 270. 2e. en 3e. Theil Leip. 1778. 8°.

kan men, dikwerf, hunne onderwerpen onbekend noemen, vermits de naauwkeurigſte beſchryving, veeläl, niet toereikende is, om de waare gedaante te doen kennen, en gebrekkige afbeeldingen, zoo als zelfs tot op heden van dit Dier gegeeven zyn, eer verwarring dan opheldering aanbrengen.

Bochart, (*a*) wiens geleerdheid en kundig oordeel alöm bekend is, zegt: dat de *Camelopardus* of *Camelopardalis* by de Arabiſche Schryvers *Zurapha*, by de grieken *Zoraphis*, by de Italiäanen en Spaanſchen *Girafa* by de Duitſchers, Poolen en Hungaaren *Grieif*, by de Aetiöpiers *Nabis* genoemt wordt. De laatere Aetiöpiers hebben dit Dier *Zirath Katchin*, en eenige der Romeinen *Ovisfera* (zeeker wegens deszelfs zachtmoedigheid) genaamd, hoewel ook eenige der Grieken en Latynen het *Cameloparda-lis* geheeten hebben. In onze Volkplanting of wingeweſt, de Kaap de goede Hoop, is het meeſt by de onëigenlyke benaming van Kameel-Paard bekend, waaröm wy die ook

Camelpard. Sparmann. Reiſe nach. den Cap, p. 531, Berl. 1784. 8°.
† *Camelop.* Leske. Anfangs Grund. Tom. 1. p. 221. Lipz. 1784. 8°.
Camelop. Boddaert. Elenc. Anim. p. 133. Rotterd. 1785. 8°.
Buiten deeze hier aangehaalde Schryveren, welker getal nog merkelyk te vermeerderen is, zyn 'er nog eene reeks van Reiſigers die van deeze dieren ſpreeken.
De voornaamſte zyn:
Thevet. Cosmogr: du Levant. Lyon. 1554.
Marc. Paul. Deſcript. des Indes. Orient. Paris. 1556.
Villamont. Voyage. Lyon. 1620.
Leon. Afriq. Diſcrip. Afric. vol. 2- Lugd. Bat. 1632.
Lobo. Voyage d'Abiſin. Amſt.
Relations. de div. Voy. curieux. la Deſcription. des Animaux par Cosmas le Solitaire. Paris 1666. Fol. p. 10.
Schauws Reize door Barbarye Utr. 1773. 2. Deel. p. 181. & 191.
Niwe Beschr. van de Kaap. Amſt. 1778. zie Dagverhaal.

(*a*) Hierozoicon. Tom. 2. lib. 3. Cap. 21. pag. 904. enz. Lugd. Bat. 1692.

ook behouden hebben. Met de verbasteringen der naamen vinde ik niet noodig my optehouden.

Niettegenstaande ik my alle moogelyke moeite hebbe gegeeven, om myne Afbeelding van het dier tot de meestmogelyke volmaaktheid te brengen, 't welk men uit de beschouwing eener aantal teekeningen die ik daarvan, behalven de reeds verscheurde, nog hebbe, zoude kunnen zien; zoo durve ik my nog niet ten vollen verzekeren dat ik hier eene, in allen deelen volmaakte afbeelding geeve, in dien zin naamelyk, omtrent de verschillende hoogten van het achterlyf tot het voorste gedeelte van het zelve, waaröver nog nader geleegenheid te spreeken zal voorkoomen. Natuur- Dier- en Teekenkundigen echter, wanneer zy deeze afbeeldingen, tegens die van den Hoog-Leeräar ALLAMAND en van den Heere BUFFON vergelyken, zullen zoo ik vertrouwe, aan deeze, de voorkeure niet weigeren, en ik vinde my, ten dien opzichte ten hoogsten verpligt, de gedienstige hulp, met de dankbaarste erkentenis te melden, welke de Hoog-Leeräar CAMPER en de Raadsheer MERCK (van welken nog meerder geleegenheid te spreeken zyn zal) my in de Beschryving van het Geraamte en de Afbeelding hebben toegebragt.

Het geheele vel van dit, elk te recht verwonderende, Dier, gelyk meede alle de beenderen, die tot het Geraamte be hooren, is my, volgens onder my berustende Brieven, voor het Kabinet van ZYNE DOORL. HOOGHEID DEN HEERE PRINSE ERF-STADHOUDER, toegezonden door de meergemelde allerverpligtendste dienstbewyzen van onzen voormaaligen Kaapschen Bevelhebber, den HEERE BARON VAN PLETTENBERG, die het zelve, volgens my nader gedaan bericht, van den Heere GORDON, ter verzending, hadde ontfangen, en welke laastgemelde het,

by

by geleegenheid zyner binnelandſche Kaapſche reizen, zelve geſchooten heeft.

Het is vry duiſter, gelyk wy reeds gezegt hebben, of de Hebreen dit dier, de *Camelopardalis* of *Giraffe*, onder de benaaming van *Zemer* bedoelt hebben, en of MOSES hetzelve, onder dien naam, *Deuteron.* 14. v. 5. als eetbaar voor den Israëliten geſteld heeft; ſchoon het zeeker is dat hetzelve de daartoe veréiſchte hoedanigheden heeft in zyne herkaauwing en verdeelde hoeven. BUXTORF (*b*) zegt: dat 'er in de Hoogduitſche Bybelvertaaling *Rupicapra* geſtelt is, 't geen de *Gems* of Steen-Geit zoude beteekenen. SCHAW (*c*) acht de *Zemer* of *Zamer* de *Giraffe* te zyn, met welk gevoelen wederom andere verſchillen (*d*).

Dat

(*b*) Lexicon Hebraicum & Chaldaicum. p. 190. Bazel 1631. 8°.

(*c*) Reize door Barb. en het Ooſten 2. deel. p. 181. & 191. Holl. Edit. Utr. 1773. 4°.

(*d*) Myn hooggeächte Zeergeleerde Vriend, de Wel Eërw. Heer P. NIEUWLAND ſchreef my het volgende: „ Op de Vraage wat eigenlyk door het Dier *Zemer*, *Deuteron.* gemeent wordt, is niet wel met volkoomen zekerheid te antwoorden: Het is zoo; vele oude Overzettingen, de Griekſche de Latynſche van HIERONYMUS, hebben den *Camelopardus* die anders de *Girapha* of *Zurapha* is, daarvoor gehouden, dan! laatere oordeelkundigen verſchillen hier van; BOCHART dacht met veelen liefst op den *Steengeit*, zynde de wortel van het woord te vinden in de *ligte beweeging en ſprongen* van dit bekende Dier: Voor den *Comelopardus* heeft echter niet zeer lang geleden de Heer SCHULE geſtemt in zyne *aantekeningen op Coccejus hebreeuws Woordenboek* p. 320. uit alles wat ik heb kunnen naarſpooren, zoude het my hoogwaarſchynlyk worden, dat men den *Zemer* van de *Alce* die de *Eland* is verſtaan kan, welke *Alce* het zelve Dier is, zoo ik niet feile, 't geen onze Nederlandſche Overzetting door de *Gemſe* heeft uitgedrukt, alles duid aan, dat, of de *Wilde Ezel*, of de *Eland* of, de *Steengeit* in de plaats van *Deuteronomium* beöogt wordt, terwyl het moeïelyk valt, in de veräfgeleegenheid van tyden, en het ſlechts éénmaal voorkoomen van het woord in den hebreeuwſchen Bybel, de ſtipte beteekenis te bepaalen. &c"

Men ziet hier de twyfelingen; maar ik begryp de gegronde reden niet op welke *Jonſton* zegt, dat het den Jooden niet was geöorloofd om 't zelve te eeten, vermits my geen Schryver dan hy bekend is, die zulks voluit gezegt heeft. Nog zegt hy in het begin zyner Cameel-Beſchryving, doch zeer ten onrechte, dat de *Cameloparda1is* ongehoornd is.

Dat deeze Dieren by de Ouden meer bekend, als tegenswoordig, geweest zyn, is blykbaar; want volgens SUIDAS heeft JUL. CAESAR dezelve 't eerst in de Schouwspeelen doen zien. PHILIPPUS, of volgens anderen, GORDIANUS, vertoonde 'er tien aan het volk. AURELIANUS voerde 'er eenige om, in zyne zeegepraal. Keizer LEO wierd 'er een door de Aethiöpiers toegezonden. De Sultan van Babylonie verëerde 'er een aan FREDERIK, en een andere Sultan zond 'er een ten geschenke aan LAURENS DE MEDICIS.

Onder de oude Schryveren, welke in zeer onderscheiden tyden geleefd hebben, zyn 'er veele die klaarblykelyk, dit Dier gekent hebben. De voornaamste echter daarvan zyn: HELIODORUS, STRABO en OPPIANUS met anderen, in hier by opgegeeven naamlyst aangeteekend, welke nog merkelyk te vermeerderen zoude zyn. Daar reeds de Heer de BUFFON eenige uittrekzels van sommigen gegeeven heeft, zal ik alhier maar van eenige gebruik maaken, die welken wy als meerder opheldering geevende noodig achten, gelyk meede van eenige welke zyn onbekend gebleeven.

OPPIANUS heeft dit onderwerp in Griekſche Vaersen, reeds ten tyde van Keyzer SEVERUS, bezongen. De Geleerde Heer HEMSTERHUIS (*e*) heeft de verpligtende goedheid gehad my de hier navolgende vertaaling, op myn verzoek, meedetedeelen. Ik acht dezelve niet ondien-

(*e*) Zie hier, Amice! woordelyk zoo ik my niet bedriege (dus schryft zyn W. E. aan my) dat gedeelte van OPPIANUS raakende het Kameelpaard, de *Camelopardalis* of wel de *Camelopardus*, welke benaaming de Griekſche Dichter niet gebruikt. By aldien deeze overzetting verschilt van de Latynſche, die ik niet gezien hebbe, levert zulks nog geene zeekere reden uit om deeze te verwerpen. De Overzetting van den Heer Buffon is verschillende, gelyk gy ziet.

dienftig, vermits zy eensdeels verfchilt met die welke de Heer de BUFFON daarvan gegeeven heeft, *die van den aart der hoorns deezer dieren geen gewag maakt*, ten anderen om de verheevene en dichterlyke uitdrukkingen, reeds ten dien tyde en het zeldzaam voorkoomen van dat werkje. Men hoore hier OPPIANUS:

„Vertel my ook, ô zoete fchelklinkende Zanggodin! die gemengde geflagten, welker natuur uit die van verfchillende Dieren is te faamen gevloeit. Daar is de Panther met gevlekten huid en teffens Cameel. ô Vader Jupiter! welke dingen hebt gy niet uitgedacht! welke foorten hebt gy ons niet geteelt! welke zaaken hebt gy niet aan den ftervelingen gegeeven! welke niet aan de voetenlooze zeedieren! Gy die hebt verzonnen het maakzel eens Cameels te overtrekken met de huid van wreede Pantherdieren. Een berucht aangenaam en tam geflacht voor de Menfchen. Zyn hals is lang. Zyn ligchaam gevlekt. Zyne ooren zyn kort. Zyn hoofd is klein. Zyne pooten zyn fpigtig en zyne voeten breed. Zyne leden zyn niet van evenreedige maat, want zyne beenen zyn niet gelyk; de voorfte zyn langer en de agterfte veel korter, na krukkende of ftruikelende beenen gelykende. Uit het midden van het hoofd puilen twee hoornen regt uit; dog echter geen hoornen hoorn. By de ooren en uit het midden van het hair fpruiten op de hoofdflaapen zwakke hoorntjes of puntjes. Hy heeft den bek eêl en teder gelyk een hart, en van binnen zyn rondfómme in denzelven kleine melkwitte tanden geveftigt. Zyne oogen blikzemen uit een' alömfchitterenden glans. Doch hy heeft een kleine ftaart, gelyk de fnelle *Dasfen*, met zwarte hairen op het einde".

Men moet, aan de Poëtifche omfchryving van dit Dier, by OPPIANUS wat toegeeven. De zwakke hoorntjes aan de hoofdflaapen hebbe ik niet kunnen ontdekken, en om-

trent de tanden enz. zal men hier nader onderricht worden. Hy geeft hier echter duidelyke blyk, de hoorens deezer dieren gekent en geweeten te hebben dat zy van geene hoornächtige natuur waaren. De ſtruikelende beenen of gang waar van hy, zoo wel als andere ſpreekt, en het verſchil der voor-en-achterhoogte is aanmerkelyk.

De vriendſchap van den meer dan Rechtsgeleerden Heere J. VISSER, alhier, ſtelt my, uit zyne aloude Boek-Schat, een Boekdeel in Folio ter hand, 't welk van het begin der XIV. Eeuw geächt wordt. Het zelve is zonder eenigen Tytel, op Pergament, in twee colommen, met Gottiſche letteren geſchreeven en met de gewoone uitlaating van eenige letters welke de leezing daarvan moeyelyk maakt. Verder is het met zeer veele kleine afbeeldingen verſiert, welke naar dien tyd redelyk goed zyn. In het zelve is de *Giraffe* niet onduidelyk, onder de benaaming van *Oralphus*, in oude Hollandſche of liever Vlaamſche vaerſen, beſchreeven.

Dan deeze benaaming is my nergens voorgekomen. wel die van *Oraſius* die by MAJOLUS gemeld wordt.

Men hoore hier deezen ouden Vlaamſchen Dichter (*f*).

Oralphus dat es een Dier
Dat va varwen es ſo fier
Dat gheene beeste ſcherlike
Van ſiene hare es ſo rike
Up die vorste voete voren
So eſt ſo hoech, als wyt hore
Dat XL voete op wt ſlaat
Metten hoefde d' het ſtaat
Achter ſone iſt hogher niet
Dan die herten over den ſtiet
Na den hert voete ende ſtaert
En ghehouet als een paert
Lanc upwaert den hals gerecht

Syn vel ſo miſſelic ſoens occ echt
En ſo menighe varwe d'an
Dat hem om niet elc man
Pynt te ſcrivene dies gelike
Dit Dier vheft hem ſekerlike
Als hem die liedene ſien ane
Het toghet hem alle ſine gedane
En keert hem om deſen en dien
Om dat het wille ſyn beſien
Die ſoudaen van babilone
Sende deſe beeste ſcone
Wilen van ſtoiſe Vrederike
In dat lant ne qua noit h' gelike

Men

(*f*) Dit oudſte Rymwerk, in de Holl. of Vlaamſche taal over de geheele Natuurlyke Hiſtorie handelende, (zegt de Heer VISSER) wordt toegeſchreeven aan JACOB VAN MAARLAND; van hetzelve is my geen ander als dit bekend.

Men moet aan deeze Vaerſen en beſchryving, als van het vroege der veertiende Eeuw, gelyk meede aan zyne begroote hoogte van Veertig voeten, wat toegeeven. De hoogte, van vooren en van achteren, wordt hier almeede als veel verſchillende opgegeeven.

Nog verpligt my de gemelde Heer VISSER, door my een ander werk, van het begin der Drukkunſt, te doen kennen, zynde: de Hollandſche of Vlaamſche Beſchryving eener Beedevaart naar het Heilige Land, door BERNARD VAN BREIDENBACH, ten dien tyde, Deeken en Kameräar van de Kerk te Mentz. By die Beedevaart was, onder anderen ook Meeſter EVERHART REWICH van Uitrecht, welke de afbeeldingen in dat werk geteekend en het zelve in 1488. te Mentz, in Folio heeft doen drukken. De laatſte houte Plaatdruk van dat Boek vertoond zeer onderſcheiden dieren, waarönder twyfeläch-tige, en by dezelven, de *Camelopardalis*, met de bygevoegde benaaming van *Seraffa*. Dezelve is zeer kennelyk en, gelyk by alle de Schryveren, van achteren zeer laag en voor zeer hoog verbeeld. De beſchryving deezer Dieren wordt in het werk zelfs niet gevonden. Onder een der verbeelde dieren, een' langſtaartigen Aap, is gevoegt, *non conſtat de notē*, welk laatſte woord eene verkorting is van het eigentlyke woord, *nomine*, zooveel willende beteekenen; als dat de naam van dat Dier onbekend is (*g*). De aanhaaling van dit Boek geſchied alleen om aantetoonen, dat dit Dier, reeds in zoover verloopen tyden, ook aldaar bekend was.

By

(*g*) Myn verpligtende Vriend, de Geleerde Heer MERCIER, *Abt de St. Leger de Soiſons*, bericht my, na zyn vertrek van Amſterdam, by een' Brief, dat 'er van dit zelve Boek, 't geen reeds zeldzaam is, eene Franſche overzetting te Lyon, meede in 1488. by Michelet Topie gedrukt is. Als meede nog een

By deeze oude Vlaamſche Schryver plaatst zich gevoeglyk de volgende, my insgelyks door den Heere VISSER terhand geſtelt, ten Tytel voerende. *Voyage* van JOOS VAN GHISTELE (*b*). Daarïn word gezegt: dat Hy met zyn tochtgenooten, te *Aden* koomende (eene Stad aan de Arabiſche Zee in gelukkig Arabie) aan hun, onderandere vertoond wierden twee *Geraffen* „ Dat alte ſchoon en te „ vreemde Dieren zyn, vooren hooghe van halze ende „ van beenen wel twee mans lyngden maer achter en zyn „ zy nauwe alzo hooghe als een cleen paerdeke, hebbende „ een cleen rond ſteertgin, 't hooft ende de voeten ghe- „ nouch ghelyc den herten, met twee cleenen hoorentgins „ omtrent een vierendeel (zekerlyk el) lang, ende niet ghe- „ tact. Dees Dieren zyn wat ruachtich, ende van coleu- „ re ghelyckende den Leeuwen, hebbende groote ronde „ plecken als een ghepomoleert paert." Zie daar 's mans eigen woorden, en alweeder het merkelyke verſchil deezer Dieren, in hoogte van vooren en van achteren, aangeweezen.

Reets voor eenigen tyd met de beſchryving der *Giraffe* bezig zynde, en het vel van zulk een Dier op den grond myner kamer leggende, kwam de Heer Baron HOCHEPIED my bezoeken. Zyne verwondering by het gezicht van dat vel bemerkende, vroeg ik Hem de reeden; zie hier het antwoord.: „ Geduurende myn lang verblyf in Con- „ ſtantinopolen, erinnere ik my, allerleevendigſt, dit zelfde

een Latynſche van 1486. en dat onder de Plaatverbeelding der Dieren, in die uitgaave, geleezen wordt:

Haec animalia ſunt veraciter de picta, cicut vidimus in Terra ſancta. Maar op die Plaatdruk worden even als in de reeds bygebragte uitgaave, by de *Giraffe*, en andere meerbekende Dieren, te gelykverbeeld, het Eenhoorn-Paard, neevens een' langſtaartigen Aap, welke, zonder de ſtaart, veel gelykt naar den *Orang-Outang*. Hoe zal men dit methet *vidimus in Terra Sancta* overëenbrengen.

(*b*) Te Ghendt by Henric van den Keere 1563. kleen Folio. p. 208.

„ zelfde dier aldaar, in een opgevuld vel, gezien te „ hebben; Men heeft in Conftantinopolen, by den Groo- „ ten Heer, op groote feftiviteiten de gewoonten, alles, „ 't geen de verwondering maar eenigzints kan opwek „ ken, in het openbaar ten toon te ftellen. By zulk eene „ onftandigheid zagen wy zulk een dier, onder ändere „ afgeftorvene opgevulde dierenvellen, en het geene my „ het allermeeft, by zyne verbaazende hoogte, verwon- „ derde, was, het verbaazend verfchil van het laage achter- „ lyf in tegenftelling van het voorfte deel van dit dier. Het- „ zelve was vrywel opgezet of opgevuld, zekerlyk door lie- „ den welke het aldaar leevende gezien of behandeld had- „ den; want de Groote Heer (Sultan) krygt dikwyls „ prefenten van leevendige dieren.

Men ziet hieruit alweêr, de voorige verhaalen, omtrent de laagte van het achterlyf, beveftigd.

P. Gillius en Belon hebben zeker dit dier het beft befchreeven. 't Werk van Eerftgemelden, die gemeent wordt tusfchen de veertiende en vyftiende Eeuw geleeft te hebben, heb ik niet kunnen ontdekken; van Belon heb ik onderfcheide Uitgaaven, en vinde aangeteekend dat die Schryver in 1564. is vermoord. Beide die Schryveren geeven vryomftandige berichten der *Giraffe*, van welke de uittrekzelen by den Heer de Buffon (*i*) te vinden zyn. Ik hebbe meede niet konnen vinden dat Belon gezegt heeft, gelyk Gesnerus hem in zyne Latynfche uitgaave van Francfort 1603. doet zeggen, dat de *Giraffe*, gelyk de Harten, de hoorns verwisfelt. Het is echter niet ondienftig hier aanteteekenen, dat in de Hoogduitfche uitgaave zyner Viervoetige dieren, te Zurich 1563. gedrukt, daar van

(*i*) Buffon. *Hift. Nat. vol.* 13. p. 4. &. *Edit.* 4°. *de Paris*.

van ook niets gezegt word by de korte omſchryving der dieren die hy aldaar geeft. Aanmerkelyk is het echter, dat ook beide deeze vry omſtandig ſpreeken over de verſchillende hoogten van het voor-en-achterlyf deezer dieren.

Daar wy hier over de kennis ſpreeken, die de Oude en laatere ſchryveren van deeze dieren gehad hebben, moeten wy de gewichtige ontdekking van den geleerden Heere MERCIER *Abt. de St. Leger de Soisſons*, bybrengen door hem in de Mazarynſche Bibliotheek gedaan, en welke zyn Eerw. der geleerde waereld reeds heeft medegedeeld; (*k*) JAQUES CONSTANTIUS (zegt hy) was de uitgeever van dit werk zyns Vaders ANTONII CONSTANTII, welke in 1490. overleedt. Zie hier de vertaeling van den Brief zoo als hy, in de hier onderäangehaalde journals, door den Heer MERCIER, gegeeven is.

ANTONIUS CONSTANTIUS AAN GALEOLTUS MANFREDUS PRINS VAN FAËNZA.

„Ik biede U hier nevens aan, een vry naauwkeurige afteekening van een Kameelpaard, dat ik onlangs hier gezien heb. Eenige byzonderheden omtrent dit ſchoone Dier, zal ik daar tevens byvoegen, welke, hoe zeer mogelyk aan U niet onbekend, niet te min, zo ik vertrouw, nog aan U nog aan de Geleerden van Uw Koninglyke Stad onäangenaam kunnen zyn.

Men

(*k*) *De Tytel van dit zeldzaam voorkoomende Boek is, volgens den Heere* MERCIER. ANTONII CONSTANTII *epigrammatum libellus. Odae epiſtolae, orationes &. Fani*, HIERONIMUS SONCINUS. 1502. 4°. Zie *Journal des ſavans juillet* 1784. *p.* 490. *Edit. van Parys.* 4°. *En daaruit overgenoomen in, L'Esprit des Journaux van Octob.* 1784. *pag.* 328.

Men vint het Kameelpaard in het Zuidelyke gedeelte van Ethiöpiën, het welk ook den Rhinoceros en het Luypaard voortbrengt. dit Dier werdt gemeenlyk *Giraffa*, genoemd, 't geen ontleent en verbaſtert is van het woord *Siraf*, waaronder hetzelve by de hedendaagſche Arabiers bekend ſtaat. By de Ouden wierd het dan eens een *Kameelpaard*; dan eens een *Wildſchaap*, genaamd. de Ethiöpiërs noemen het in hunne taal, *Nabum*, welke benaaming, door *Albertus Magnus*, ten onrechte, in die van *Anabula* is verändert geworden.

Dit Dier heeft de kop van een' Kameel, de hals van een Paard, de pooten, de ſtaart en de dyen van een' Os. De rosſe vlakken van zyn huid zyn met witte ſtreepen doormengt, waarvan het, volgens Plinius, den naam van Kameelpaard heeft ontvangen. Het agterlyf is lager dan het voorgedeelte van 't Ligchaam 't geen aan dit dier een zittende geſtalte ſchynt te geeven. De hals is lang en verheven. waarüit Strabo, tegen het begrip van Artemidorus aan, vermeent te kunnen afleyden, dat dit Dier niet ſnel ter been zoude zyn. Dan ten onregte. De Inwoonders van Fano hebben het met zoveel ſnelheid en zo ongedwongen zien loopen, dat de beſte Ruiters agter moeſten blyven, al ſpoorden zy hunne Paarden daartoe aan. (*)

Ook dwaalt Strabo nog, wanneer hy ſtelt, dat 'er tusſchen dit dier en den Luipaard geene gelykenis zoude zyn; want hoe zeer de koleur der vlekken, of der oogen (gelyk men

(*) Deeze omſtandigheid ſchynt eenigzints het gevoelen van de Heere ALLAMAND tegen te gaan. Zyn Hoog. Gel. drukt zich aldus uit in het 1e. D. p. m. 55. van zyne Byvoegſelen tot de Natuurlyke Hiſtorie" De beweegingen van de *Giraffe* zyn niet zeer ſnel, en zyn renning is minder dan die van een Paard. Men moet evenwel een goed Paard hebben om dit dier te kunnen volgen. Met zyne lange pooten kan het veel wegs afdoen.

men die noemt) verfchillende is, zo zyn egter die vlekken op dezelfde wyze geteekend, 't geen genoeg is om eenige gelykheid daar te ftellen; en zulks word ook nog door den Geleerden VARRO beveftigt, die een Kameelpaard uit *Alexandria* had gezien, 't welk de kop had van een' Kameel, en de gevlekte huid van het Pantherdier.

Diodorus van Sicilien, die zig veel met fprookjes bezig houdt, vertelt ons, dat het Kameelpaard niet zo dik dan een Kameel, en van een korter hals voorzien is. Maar, dat my 't meeft verwondert, *Plinius*, *Solinus Strabo*, *Albertus Magnus*, *Diodorus*, *Varro*, en meer andere zwygen alle van de hoornen, die het Kameelpaard egter eigen zyn. Mogelyk dat het Dier, dat men voor 't eerft te Romen, onder het Dictatorfchap van Julius Caefar zag, gelyk meede dat, 't welk aan den Keyzer *Fredericus*, ten tyde van *Albertus Magnus* toebehoorde, beide hunne hoornen hadden verlooren. Dit gaf my gelegenheid aan *Laurens de Medicis* het volgend puntdicht toe te zingen.

Albertus magno clarus cognomine, plenam
Non didicit noftri corporis effigiem.
Non qui orbis modico fcripfit memoranda libello.
Plinius, et pulchrae conditor hiftoriae.
Non qui fcriptorem dum corrigit Artemidorum
Strabo, mihi dotes invidet ipfe meas.
Qualiacumque vides ifti mihi cornua demunt:
Laurenti, hos tibi do barbara discipulos. (*)

De

(*) Dit Stukje werd onder de Gedichten van *Conftantius* gevonden, *bladz.* 6. *recto van het vel A.* alwaar 't zelve word vooräfgegaan door deze vaarzen, aan denzelfden Prins opgedragen, en waarin men ook de *Giraffa* fpreekende invoert:

Cornua funt nobis capreae, funt ora cameli
Colla ferocis equi, tergora pardus habet.
Cauda pedesque bovem referunt. Si nomina quaeris
Sunt tria; fed grato nomine dicor ovis.
Regia funt aurum, tentoria, balfama: Phaebi
Nos fumus, et divae munera Leuchotoae
Me primum exhibuit Romae Dictator Iulus;
Quid mihi cum magno Caefare, fi tua fum?

De meeste Schryvers schynen ook van den Staatigen en trotsen tred van de *Giraffa* geen kennis te hebben gedragen. In haar' gang, volgt de linker agterpoot de beweeging niet van den regter voorpoot, maar de twee voorpooten beweegen zich gelyker tyd, en dan eerst de twee agterpooten, in diervoege, dat dit dier zich in zyn' tred van verscheiden zyden schynt te vertoonen. Voor het overige, hoe zeer men het Kameelpaard onder de wilde dieren rangschikt, is het zelve egter noch wreed noch ontembaar. Om zyne zagtzinnigheid zoude het eerder den naam van een Schaap verdienen. Ik heb het te Fano zeer gewillig uit de handen van kleine Meisjes brood, hooy, vruchten en uyen zien ontvangen, en met veel greetigheid inslokken. Meermalen heb ik dit dier, de Kop naar boven zien steeken, om aanteneemen het geene hem uit een Vengster wierd toegereikt. Hy kan zyn Kop tot de hoogte van elf voeten bovenwaards brengen. Des het gemeen, in 't verschiet eerder een tooren dan een dier meende te zien. De *Giraffa* schynt voor de groote toeloop van volk niet bevreesd, altoos vredig, rustig, en zonder angst schynt zy de omstanders met genoegen aantezien.

Fano den 17 January 1487."

Zie daar de fraaïe beschryving van CONSTANTIUS, reeds in 1487. by eenen Brief aan den PRINSE *van* FAËNZA GALLIAS MANFREDI gegeeven; laatere Schryveren, zelfs die onzer tydgenooten beschaamende. De gelykenis van dit dier met de *Leöpard*, welke deeze Schryver voorstaat, is wat overdreeven, maar in anderen opzichte verbeeterd hy de Oude, en omtrent de gezwindheid van den gang, onze hedendaagsche Schryvers, uitwyzende de *noot*, raakende den Heere ALLAMAND, door de Heer MERCIER, met recht daar bygevoegd.

Men verwondert zich hoe deeze Collossaale dieren, reeds in die tyden, in Italie zyn overgebragt, daar het ons nog niet heeft moogen gebeuren die dieren leevend te moogen zien, niettegenstaande onze geduurige Scheepvaart op de Kust van Africa. Dan, zulks geeft, naar myn denkbeeld, zeerveel waarschynlykheid dat die dieren, van de Kaap de Goede Hoop afgereekend, zich veel dieper in de woestyn van *Zaara* en zelfs in *Barbaryen* onthouden, als de Heer ZIMMERMAN dezelve, in zyne fraäie *Zoölogische* waereld-kaart geplaatst heeft. In *Ethiophie*, zoona aan *Egypten* grenzende, onthouden zy zich, volgens eenige schryveren. Men herdenke wat wy vroeger gezegt hebben, naamenlyk, dat KEIZER LEO er één door de *Ethiopiers* ontving; de SULTAN van *Babilonie* 'er één aan FREDERIK ten geschenke zondt, en eene andere SULTAN een aan LAURENS DE MEDICIS verëerde. Men neeme hierby nog in overweeging, dat voormaals de Koophandel en Scheepvaart der Venetiaanen en andere, op de Roode-Zee en de Adriatische of Venetiaansche Golf, wegens de Asiatische, Egyptische en verdere Africaansche gewesten, aanmerkelyk geweest is; en dat dezelve eerst na de ontdekking en het omvaaren der Kaap, op den uithoek van Africa, door de Hollanders in het vroege der 16. Eeuw geheel in verval gebragt is: als men dit alles overweegt, dan zal het niet meer moeilyk voor het begrip zyn, hoe dieren gemakkelyker, dan de Egyptische *Obilisquen*, naar Roomen en Fano zyn overgebragt. *Fano*, 't welk ik by myne reize door Italie gezien hebbe, legt omtrend 32. Italiäansche mylen, dat is ruim 10. uuren, van Ancona, beide aan de Adriatische Golf, is nu een arm Steedje, welks inwoonderen, denkelyk geene *Giraffe* meer leevend zien zullen.

Na hier dus het voornaamste bygebragt te hebben, 't

geen

geen vroege en laatere Schryveren van deeze dieren bekend was, zoo volgt hier nu dat geene, 't welk my, door onderſcheiden berichten, van de Kaap is toegezonden, gelyk mede, 't geen my alhier geweeſt zynde bewonderen van dit geweſt, zelfs mondeling hebben mede gedeeld. Dan deeze berichten moeten in veel opzicht, noodwendig, met die door de Heer GORDON, aan den Heere ALLAMAND medegedeeld, overëenkoomen, te meer daar ik, by deszelfs hier zyn, het genoegen gehad hebbe, ook desaangaande, met zyn Ed. te ſpreeken. Men moet hem in deeze, in eenigen opzichte, als den bevoegdſten Rechter aanmerken, daar hy zelfs, by zyne binnenlandſche reize, onderſcheiden dezer dieren, en zelfs het onderwerp deezer beſchryving, ter neêrgeveld heeft. Doch met alle die voordeelige omſtandigheden, in welke de Heer GORDON zich heeft bevonden, moet het elk onpartydigen Natuurbeſchouwer verwonderen, dat hy in zyn ſchryven aan den Hoogleeräar ALLAMAND, onder meer andere (ter dier tyd nog twyfelingen doch nu in deeze meeſt afgedaan) niet beſliſt heeft, of de Hoorns der *Giraffen*, Jaarlyks verwisſelde; 't welk de Heer GORDON. by eene oplettende beſchouwing, ontwyffel baar met neen, en dus ontkennende wyze, had kunnen beäntwoorden, vermits de gedaante en het maakzel dier Hoorns zulks ten klaarſten aanduiden. Keeren wy by dit onderwerp eens een oogenblik terug, beſchouwen wy in deeze de partydige handelwyze van den Heere de BUFFON (*l*) hoe ongenadig en laag hy aldaar (even als voorheen reeds by myne beſchryving der *Ichneumon* is aangemerkt) juiſt ten opzichte van de natuur der Hoornen der *Giraffe*, den ongelukkigen HASSELQUIST behandeld heeft.

(*l*) Buffon. Hiſt. Nat. vol. 13. pag. 7. enz.

heeft. Die ongelukkige, herhaalen wy, die alles ter verkryging van Natuurwonderen opöfferde, en hierdoor zich het benoodigde onderhoud en de noodige voorzorge van zyn ligchaam verzuimende, te Smirna, aan eene Teering (*m*) overleedt, Partydige en te laage handelwyze, herzeggen wy voor een' BUFFON, om in den LEERLING, de onsterflyke LINNEE te gispen, welk in het hier aangeweezen oogmerk genoeg te ontdekken is. Maar genoeg hier van, er blyven in de *Giraffe* nog twyfelingen over, welke de Heer GORDON, bestuurt door eenen Leermeester als den grooten LINNEE, ontwyfelbaar zouden hebben opgelost. Maar ik moet voortspoeden en vraagen mynen Leezer verschooning, omtrent myn offer der gerechtigheid, 't welk ik my verschuldigd achtede, aan de afgestorvene zielen dier verdienstvolle Natuurkenneren.

Alle de Oude en zelfs laatere berichten koomen zoowel in hunne beschryving als afbeelding, in dit belangryk stuk overëen, naamenlyk: dat zy het achterlyf der *Giraffe* twee en zelfs meer voeten laager te zyn beschryven, of in hunne afbeeldingen vertoonen, dan het voorste gedeelte

(*m*) Men leeze de fraaïe voorreede van den Ridder LINNEE in de Reize van HASSELQUIST naar Palestina. Hoogd. Uitg. Rostoch 1762. 8°. en aldaar de edelmoedige daad der Sweedsche Koningin LUISA ULRICA, welke door de geleerdheidächtende Heeren den Archiator BECK, en den Ridder LINNEE van het ongeval onderricht, terstond bevel gaf, voor HAAR eigen geld, ter somme van 14000. Ryksdaalders, des Overleedens nalaatenschap, alléén in zyne Schriften en Natuurproducten bestaande, voor HAAR intelosschen. Gelukkige geleerden, in dienst aan zulke Hoven! waar zich oordeelkundige en geleerdheidlievende edelen bevinden, vermits het zelfs den besten der VORSTEN niet mogelyk is alles te onderkennen, te minder, daar waare geleerde meer verkiezen om zich in hun Boekvertrek, zelfs by hun Lamplicht, te verlustigen, dan in de verlichtste zaalen van het Hof, voorál wen zy geenen prys of achting zien verleenen, dan alleen aan het zich laagverneederende en bedrieglyk zelfsbelang.

gedeete. (*n*) Ik zoude waarlyk, zoo veele geleerde mannen voor my hebbende, in haare denkbeelden, ten dien opzichte, moeten treeden, en wel des te gereeder, daar verſcheiden dit Dier zoo wel, als den Heere GORDON, en met meerder gemak, als reeds gevangen en getemd, gezien hebben. Dan! de doorkundige Hoog-Leeraâr CAMPER, welke zoo veele Dieren ontleed, onderzogt en met elkander vergeleeken heeft, brengt my desäangaande in twyfeling. Zyn onvermoeide arbeid, die de juiſte maaten op alle de deelen van het uitmuntende, geraamte genoomen, en die der voor en achter beenderen, tegens elkaêr vergeleeken heeft, ſchynt my nu op het allerduidelykſte te bewyzen, dat alle de Schryveren gedwaald hebben in hetzelve van achteren zoo laag te verbeelden, gelyk in de hierächtervolgende beſchryving, met welke zyn Wel. Ed. my zoo verpligtend heeft gelieven te veréeren, kan gezien worden (*o*). Van

(*n*) Men onderzoeke deeze myne aanmerking, wanneer men dezelven by alle de Oude en laatere Schryveren zal beveſtigd vindeu, en 't welk wy ook reeds vroeger, by eenige, hebben doen zien.

(*o*) Ik achte het alhier de gevoeglyke plaats om myne verpligting te betuigen wegens de ontvangene dienſtbewyzen, in eenigen opzichte het onderwerp deezer verhandeling betreffende. De Heer MERCK, Raad van zyne D. L. Hoogheid den Heere Landgraave van Hesſen-Darmſtad, het uitmuntend *ſcelet* der *Giraffe* by my ziende, had de verpligtendſte goedheid my de afteekening, ('t welk een ieders werk niet is) en zelfs de bezorging van het graveeren der Plaat, gulhartig aantebieden. Ik aanvaarde, met dank, deeze aanbieding, onder belofte van zyn W. E. daar van geene *Copie*, dan aan my te zullen geeven, als reeds bewuſt zynde van myn voorneemen, om dit nog onbekende ſtuk ten vervolg van myne andere werken in het licht te brengen. Zyn W. E. heeft weezendlyk voldaan aan deszelfs belofte, *in zoo verre*, dat men de hier bygevoegde afbeelding van het *Scelet* aan zyne zoo zeldzaame kunſtneiging te danken hebbe, en voor welk dienſtbewys ik alhier openlyk myne verpligting betuige. Maar te gelyk kan ik hier myn billyk ongenoegen niet verbergen, daar ik verneem (door twee afdrukken van Plaaten die my zyn toegezonden) dat zyn W. E. eene veel vergroote Copy, of origineele Plaatdruk van dit *Scelet* reeds lang geleeden naar Londen heeft gezonden, waardoor ik my dus, gelyk al meer gebeurt is, verſtooken vinde, van de my toekoomende rechtmaatige eere der eerſte uitgaave.

Van de laatere Schryveren hebben niemant, dan de Heeren ALLAMAND, of GORDON, door zyne laatste afbeelding, hoe gebrekkig die, buiten zyne schuld ook zyn mag, eenig bewys gegeeven, dat deeze dieren met een al te laag achterlyf verbeeld en beschreeven zyn, en in welk, *denkelyk*, misverstand, zelfs de Heer de BUFFON, door eene allerëllendigste afbeelding misleid, insgelyks vervallen is. Men beschouwe die afbeelding (*p*); Maanen, zo men die by deeze dieren dus noemen mag, van het hoofd tot by den staart! Puntige regtöpstaande hoorns (*q*). Het geheele lyf, door een' kladschilder, met onverschillig hier- en- daar ter nedergeduuwde vlakken als bezaaid. Bezien wy nu, de eerstgegeeven afbeelding van den Heere ALLAMAND (*r*) almeede door eene ellendige afbeelding misleid, welke (men moet zulks zien) naar eene ellendig opgepropte jonge *Giraffe* huid vervaardigd is, doch op welke de vlakken, gelyk die weezendlyk zyn, kennelyk gevonden worden, die echter in de Printverbeelding even ellendig als de voorige van den Heere de BUFFON met hier- en- daar ter neêrgeduuwde vlakken verbeeld zyn, en welke dus nog eene tweede verbeelding, door de Heer GORDON overgezonden, vorderde (*s*). Hierïn zyn de vlekken eenigzints ver-

(*p*) BUFFON. Hist. Nat. Tom 13. p. 330. tab. 64. 4°. Ed. de Par.

(*q*) De Heer de BUFFON had wel reeden om het gewaande *Giraffe* hoorntje, hem door den Hoogleeräar ALLAMAND toegezonden te verdenken. Zie zyne Hist. Nat. Supp. Tom. 3. pag. 329. tab. 65. Daarvan was reeds voorlang een volmaakt dergelyk alhier in het kabinet, met dit woordelyk byschrift. „ Een hoorn of been van den Visch gen. *Narwal* dewelke dit been of hoorntje op de rechterzyde, onder het vel (zonder byvoegzel waar) heeft leggen, en zonder dat men weet tot wat nut." zoude dit ook mogelyk ter rechterzyde van het hoofd leggen, en dus een begin zyn der groei van eenen tweeden hoorn, welken eenige Schryvers aan dien Visch toeschryven?

(*r*) BUFFON Nat. Hist. Holl. vertaalde uitgaave van den Heere ALLAMAND. 13. deel. Bladz. 8. pl. 1. Amst. 1782. 4°.

(*s*) Als vooren Bladz. 16. plaat 1. 4. van diezelfde uitgaave.

verbeterd, maar ver van haare waare gedaante te vertoonen. En wat moet ik nu van het daarby afgebeelde geraamte van dit dier zeggen? door de Heer ALLAMAND met zooveel verhaesting uitgegeeven (*t*) en daarïn nog, zonder eenige kennis ofte afspraake met my, door den bekwaamer ontleed- en Heelkundigen Heere ONYMUS, in de maaten der deelen, gelyk hy zelfs zegt, te regtgeholpen, terwyl die Heer, met het in order brengen van het zelve voor het Vorstelyk Kabinet, en deeze beschryving, bezig was. Maar genoeg hiervan! wy wyzen onzen oordeelkundigen Leezer liever, tot een vergelyk dier afbeelding, met die welke my hierby door den ontleed- en teekenkundigen Heere MERCK is medegedeeld. Ik schikke my dus om tot de natuurlyke eigenschappen deezer dieren over te gaan. Maar ik achte nog nodig dit volgende te zeggen:

De gemelde Heer MERCK had my, op myn verzoek, ook reeds eene bekorte beschryving van dit *scelet* gezonden. Dan de zoo merkelyke verschillende opgaave der Schryveren, omtrent de laagte van het achterlyf der *Giraffe*, waarvan ik hier boven omstandiger spreeke, scheen my nu, meer dan voorheen, eene omstandiger beschryving van het *scelet* te veréisschen. En wie konde my hierïn beeter dienen dan den Hoogleeräar CAMPER, met welken, zoo door zyn W. E. nu dikwyls hier zyn als nadere woonplaatze, het gemakkelyker was al het benoodigde aftedoen. Hierïn, door de gedienstige bereidwilligheid van gem. Heere, volmaaktelyk geslaagd zynde, heb ik tegelyk de eer Hem myne erkennelyke verpligting te betuigen.

De eigenlyke verblyfplaatzen deezer dieren is, in de diepste wildernissen van Africa in Ethiophie enz, gelyk wy

(*t*) Als vooren, Bl. 22. plaat 1. 5.

wy in deezen opzichte onze gedachten reeds gezegt hebben by den fraaïen Brief van CONSTANTIUS; zy verwyderen zich echter somwylen, want men heeft dezelve, van veertig tot op tweehondert mylen afstands, van de Kaap de Goede Hoop, gevonden. De Heer GORDON zegt, en zulks is my ook van anderen verzeekert, dat men dezelve vindt in het Land 't welk door eene zwarte Nat e bewoond wordt, door de Hottentotten *Brinas* of *Briquas* genaamd, en geleegen op 28 graaden zuiderbreette, doch, voegt hy 'er by, zeldzaam verder. Dit land der Brinas schynt my, volgens de kaart van SPARMAN, het zelfde of aangrenzende te zyn van de groote *Namaquas*, alwaar de Heer GORDON een dezer dieren geschooten heeft. Na de Oostelyker deelen verzeekert men my, dat zy zich somwyl op drie en vier graaden lengte der andere zyden van de Kaap vertoonen. In het eigentlyk Ethiophie zyn zy, buiten allen twyfel. In Alexandrye heeft PROSP. ALPIN. die gezien, en door andere, zyn dezelve te Cairo gevonden. Het is dus meer dan waarschynlyk dat deeze dieren over de Middelandsche Zee in de Adriätische Golf gevoerd, en langs dien weg in Italie gebragt zyn.

Het is overëenkoomstig met het bericht, my door den Heere VAILLANT, en andere Kaapsche Burgeren gedaan, (hebbende eerstgemelde zelfs eenige afgeleegene gedeelten der Kaap bereisd) dat men de *Giraffe* nimmer dan in de vlakten vindt, somwylen van vier tot in grooter getal by een, graazende en stilstaande, en hunne beschouweren met gelyke verwondering aanziende. Het moet een verbaazend en verrukkend gezicht opleeveren, zoo veele zulke Colossaale, en byna onbekende dieren, byëen te zien, waarïn echter de verwondering hunner onregelmatige, of liever ongewoone gedaanten, meerder werkzaam zyn moet dan hunne

hunne schoonheid waarvan veele Schryveren zoo hoog opgeeven. De *Zebra* en *Coedoe* zyn ontwyfelbaar, in tegenstelling, veel schoonder dieren.

De geäartheid der *Giraffen* wordt alöm, als uitmuntende in zachtzinnigheid opgegeeven, zelfs zoo, dat men dezelve, met een dun koord aan het hoofd gebonden, waar men wil, kan heenen leiden. Zy laaten zich by hunne ontmoeting, tot op eene zekere nabyheid, naaderen, zonder, in het allerminst, eenen aanvallenden of kwaaden aart te doen blyken. Volgens CONSTANTIUS aten zy brood enz. uit de hand van kinderen, en voorby de huizen gaande naamen alles, 't geen de nieuwsgierige lieden, boven uit hunne vengsters leggende om dezelve te zien, aanbooden. Maar hoeveel vermeerderd hunne blyk van goedäartigheid, als wy het bericht van de Heer GORDON, aan den Heere ALLAMAND meedegedeeld, naleezen, daar hy zegt: „ Het kenmerk van zagtzinnigheid, 't welk de oogen en „ 't geheele gelaat aankondigen, is niet bedrieglyk; Ja „ zelfs is dit dier, gekwest zynde, niet kwaadäartig. De „ Heer GORDON een ter aarden hebbende doen vallen „ door een snaphaan schoot, die het beest slegts een been „ vermorselde, naderde hetzelve zonder dat het nog eeni- „ ge begeerte toonde, om met de hoornen te stooten, „ of zich op eenigerhande wyze te wreeken. Hy bewoog, „ zelfs verscheiden maalen, zyne hand heen en weder „ voor zyne oogen, maar het sloot alleenlyk dezelve zon- „ der eenig teeken van toorn te geeven; men sneedt het „ den hals af, om 't af te stroopen en het vel te bewaaren; „ daar vloeide eene verbaazende hoeveelheid bloeds uit, „ en in de doodsängsten sloeg 't verscheiden maalen op de „ aarde met eene kracht, welke die van elk ander dier ver- „ re overtrof; ook is het in de slaagen of schoppen met

„ zyne pooten, dat zyne voornaamſte verdeediging be-
„ ſtaat (*u*).

Het Vrouwelyke zoo wel als het Mannelyke geſlacht, zyn beiden gehoornd, alleen verzeekert men, dat die der Vrouwelyke wat kleinder zyn. Het is meer dan waarſchynlyk, hoe gering deeze hoorntjes ons ook moogen toeſchynen, by deeze coloſſaale dieren, in vergelyk met die van andere kleinder dieren, dat dezelve hun meerder ter verweering, als ten ſieraad zullen ſtrekken. Het is niet mogelyk in alle de geheime oogmerken van den Schepper door te dringen, de in allen deelen onnaſpeurbaare wysheid, van 't geene bekend is, bewyſt zulks. Zouden dezelve aan deeze zachtzinnige dieren ook gegeeven zyn, om, gelyk zulks by de Bokſoorten gezien wordt, door een ſpeelend ſtooten tegens elkanderen zich te verluſtigen. Derzelver bekleede verſiering, boven op hunne ſtompe toppen, met vrylange zwarte hairen, belet volſtrekt te denken, dat zy hun tot eene beſchaadigende verweering gegeeven zyn. By de beſchouwing van het geſceletteerde hoofd, 't welk ik thans voormy hebbe, blyft geene de allerminſte twyfeling meer over, dat deeze dieren hunne hoorntjes jaarlyks, gelyk de Harten, zouden verwisſelen. Zy zyn aan het voorhoofdsbeen, en van dezelfde natuur als dat, vaſtgehecht, en zelfs daarüit voortgroeïende, dus is zulks niet mogelyk. Het word belachlyk, als men dit hoofd van het vel ontbloot beſchouwd, om de bultige verheevenheid, die zich op het voorhoofd vertoont, en welke wat meer nederwaards naar de neus, als de hoornen, geplaatst is om die bult, zeg ik, in navolging van GILLIUS en anderen die

(*u*) BUFFON Nat. Hiſt. Holl. vert. uitg. van den Heere ALLAMAND. 13. deel. bladz. 19. Amſt. 1782. 4°.

die zeker geen van het velöntbloote hoofd zullen gezien hebben, een begin van, of een derde hoorn te noemen. Eene verhevenheid van niet meer dan eene duim, kan men die benaaming niet geeven, het is niet anders dan eene bultige verheffing, mogelyk gefchikt om meerdere fterkte en vaftigheid, aan die plaats, te geeven, daar de neusbeenderen zich, met die van het voorhoofd, verëenigen. Inde voor my hebbende gefceletteerden kop, fchynt het my niet anders te zyn, dan eene onregelmaatige uitftorting, of uitgroeïng dier ftoffe welke tot de beenwording gefchikt zyn. Die bultige verhevenheid vertoont zich, zeer onregelmatig, in groote en kleine byëenftaande, doch zich echter eenigzints van elkaêr afzonderende knobbels. Juift vier duimen laager vertoont zich, ter linkezyde op het neusbeen, eene kleindere doch even dergelyke verhevenheid, die is even knobbelig, rond, en ruim eene halve duim verheven, en even alzoo nog op verfcheiden andere deelen van het hoofd, zelfs langs de beide hoorns, en eene aanmerkelyke, boven op de rechter oogkas; moeten dit almeede hoorns worden? men zoude 'er dus doende een wonderlyk gedrocht van maaken!

Meerder verwondering geeven my eenige oude Schryveren die deeze dieren als ongehoornd befchryven, 't geen CONSTANTIUS doet denken of die, welke onder het Dictatorfchap van JUL. CAESAR te Romen, en in laater tyd aan Keizer FREDERIK gezonden zyn, hunne hoorns verlooren hadden (*v*). Vond men by de hedendaagfche geene verzeekering dat beiderleie geflachten gehoornd waaren, men zou kunnen denken, dat het vrouwelyke geflacht deezer dieren daar van niet voorzien waaren; dan het is niet mogelyk,

(*v*) Zie hier vroeger in de overgenoome befchryving van CONSTANTIUS.

mogelyk, dat beide Heeren GORDON en VAILLANT, die de Kaap inwendig bereisd, deeze dieren gezien en terneêrgeveld hebben, zoodaanigen misſlag zouden begaan, in beide gehoornd te ſtellen. Daar moet dus iets plaats hebben welke dit misverſtand heeft veröorzaakt, naamenlyk, dat de oude Schryveren de hoorns vergeeten hebben te beſchryven, of dat men die had afgezaagd, en de eene Schryver den anderen heeft naargeſchreeven. Voor de verbreeking dier hoorns is, wegens de vaſtheid hunner beenächtige ſtoffe, geene moogelykheid. JOHNSTON zelve, zie ik, in zyne *Cameel Beſchryving*, deeze dieren nog ongehoornd noemen, zeggende: „ Tot hiertoe hebben wy van de gehoornde herkaauwende gehandeld, nu volgen de ongehoornde naamenlyk: de Kameel en Kamelo-pardalis."

Wy hebben reeds gezegt dat de *Giraffe* tot de herkaauwende dieren behoord, en, als gekloofde hoeven hebbende, het den Jooden vryſtond dezelve te eeten, indien zy deeze dieren gekend hebben, welk vrywaarſchynlyk ſtuk, nog in twiſt is. Intusſchen weet men nu dat het vleeſch een welſmaakend voedſel is, maar ſomtyds eene *aromatique* ſmaak heeft, naar dergelyke planten die zy eeten, en dat de Hottentotten zeer verlekkert zyn op het merg van derzelver beenen, ten welken einde zy dezelve met vergifte pylen ſchieten.

Onderſcheiden berichten hebben my verzekert dat deeze dieren een' zeer ſnellen loop hebben, en CONSTANTIUS beveſtigd zulks, tegens het tegenſtrydige desäangaande van STRABO, met Artemidorus en de getuigen der bewoonderen van Fano, die dezelve, zonder moeite hebben zien loopen, en wel met zooveel ſnelheid dat te paard rydende dezelve niet konden byhouden, al ſpoorden zy zelfs hunne paarden daartoe aan. Dit ſtrydt tegens het bericht van de

de Heeren GORDON en ALLAMAND, gelyk de Heer MERCIER met alle recht aanmerkt by den Brief van CONSTANTIUS. Hunnen harden loop, is my verzeekert, eene zeer ſterke gallop te zyn, by welken zy hunnen langen hals geduurig naar voor-en-achter brengen, de langte hunner beenen hierby gevoegd, moet hun een' gezwinden voortgang geeven.

Ten opzichte der gemakkelyke of ongemakkelyke verkryging van het voedzel deezer dieren, zyn de gevoelens zeer verſchillende by oude Schryveren, wegens de lange voorbeenen en den hoogen hals. Hierdoor hebben eenige, in hunne beſchryving, dezelve als zy voedzel van den grond wilden neemen, op de knien doen kruipen, of de voorbeenen wyd van een doen zetten. Andere hun byna alléén tot het eeten van boombladeren verweezen, enz. Op myne vraage desäangaande aan den Heere VAILLANT gedaan, die deeze dieren leevend, ter plaatze waar zy gevonden worden, gezien heeft, vindt ik deszelfs antwoord by my aldus aangeteekend. „ Waarom zoude dit dier niet, of met moeite van den grond konnen eeten, het drinkt immers uit de rivieren, die dikwyls laager dan den grond zyn daar het zich op bevind? Het eet en plukt even goed de planten van den grond als alle andere dieren." Men kan dus, ten dienopzichte verzekert zyn, dat het zelve even gemakkelyk, als alle andere dieren, eet en drinkt, 't welk ook de welgeſchikte wervelbeenderen van den hals genoeg aanduiden. Ik achte my verpligt hier nu by te voegen, dat de wervelbeenderen, op zekere hoogten van den hals, door een zeer ſterk *ligament*, van eene peesächtige natuur, verbonden waaren met eenige uitſteekende wervelbeenderen van den rug, 't welk ten klaarſten de wyze voorziening van het Albeſtuurend Opperweezen aanduid, by deeze

dieren, om hunne zeer langen hals, willekeurig, voorën-achter te kunnen brengen. By de ſchoonmaaking der beenderen en het in orderbrengen van het geraamte heeft, de doorkundige ontleeder, de Heer ONYMUS hetzelve niet welvoeglyk kunnen bewaaren.

Het gewoone voedzel der *Giraffe* is gras, zeer veele onderſcheiden planten, boombladeren en ook hooy. Zy ſchynen, in hunne ſpyzen van geenen viezen aart te zyn en beminnen zelfs *aromatique* planten en wortelen. In den Brief van CONSTANTIUS ziet men hun uyens, vruchten, hooy en brood eeten

De eeltächtige verharding, welke de aan my onderſcheiden overgezondene vellen, hier-en-daar doen zien, bewyzen dat deeze dieren veeltyds op den buik neder leggen, doch veeläl leggen zy ook ter zyden op den grond geheel uitgeſtrekt neder.

Omtrend de hoogten deezer dieren is een aanmerkelyk verſchil by veele Schryveren, zeker hierdoor ontſtaande, of zy dezelve zeer jong of zeer oud en volwasſen gezien hebben. Het onderwerp deezer verhandeling wordt als vyftien voeten en vier duimen opgegeeven, en in verönderſtelling dat het geraamte der Vorſtelyke verzaameling wel is opgeſtelt, ſchynt het my toe die hoogte zeer ruim gehad te hebben. De Heer GORDON ſtelt de gemeene hoogte derzelven op 14 a 15. voeten, en zegt verder dat boovengem. van 15. v. en 4. d. van het mannelyk ſoort zynde, de hoogſte was die hy immer gezien hadt, en zoo 'er grooter mogten gevonden worden, dat zulks op zyn meeſt niet meer dan 2. of 3. duimen (zeker Rhynl:) zoude zyn. In de beſchryving van het dagverhaal, gehouden op eene Landtogt, door het Land der

groote en kleine *Namacquas*, op bevel van den overleeden Heere Gouverneur TULBAGH in den Jaare 1761. (*w*) gedaan, word van eene ter nedergevelde gefprooken van 17. voeten hoogte. De Heer GORDON twyfelt aan de echtheid deezer opgegeeven hoogte; dan! ik vinde geene voldoende rede welke my meer aan die als zyne opgaave kan doen twyffelen, te minder, daar ik zie te hebben aangeteekend dat de meergemelde Heer VAILLANT my insgelyks verzeekert heeft, dat Z. E. 'er verfcheiden gezien hadde waarvan de grootfte ruim 17. voeten hoog was. En zie hier noch fterker. Ik vinde by my aangeteekend: Bejaarde en my voorkoomende zeer geloofwaardige bewoonderen der Kaap, gefprooken te hebben (het fpyt my derzelver naamen niet te hebben aangeteekend) die my verzekerden, dat 'er voormaals van deeze dieren gezien en terneêr geveld zyn, welke (de toppen der hoornen meedegereekend) 22. Voeten hoog waaren.

Deeze laatfte colosfaale hoogte, welke benaaming men zelfs aan die van 17. voeten mag geeven, als nog in het onzeker laatende, zoo is het echter nu blykbaar genoeg, dat die geene welke deeze dieren laager dan 17. voeten ftellen, nog geene volwasfchen van die dieren gezien hebben. De geleerde Heer HOUTTUYN twyffelde, (en hy hadt geen ongelyk in den tyd toen hy zulks fchreef) of de oude Schryveren de hoogten van 15. voeten niet te overdreeven ftelden (*x*) Hy kan nu met alle zekerheid derzelver hoogte tot 17. en mogelyk nog hooger aanneemen.

Men

(*w*) Befch. van de Kaap. p. 28. van het dagverhaal. Amft. 1778. gr. 8vo.

(*x*) Nat. Hift. der Dieren enz. 1. Deels 3e. ftuk p. 38. Amft. 1761. &. in gr. 8vo.

Men verzeekert dat de Vrouwelyke ſoorten deezer dieren, iets kleinder dan het manlyk geſlacht zyn, en de hoorntjes ook kleinder en dunder bevonden worden. Dat dezelve vier Tepels of Borſten hebben, doch teffens maar één Jong voortbrengen.

Hier nu, zooveel mogelyk, alles hebbende byëen gevoegd, wat de alleröudſte en zelfs de laatſte Schryveren hebben aangeteekend, en dat geen 't welk my zelfs door geloofwaardige berichten is meedegedeeld, zoo bleef 'er niets meer over dan eene goede afbeelding, zoo van het dier zelfs, in zynen natuurlyken ſtand, als van het geraamte. In hoe verre wy hier in geſlaagd zyn zal een kundig oog genoeg ontdekken, vooräl, by vergelyk der af-afbeeldingen welke de Heeren BUFFON en ALLAMAND daarvan gegeeven hebben.

Ten opzichte van myne afbeelding der *Giraffe*, moet ik hier nog byvoegen. Dat de voorige teekening reeds gemaakt was, na het in allen deele compleet aan my overgezonden vel, aan welk het hoofd en de voeten bewaard waaren. Volgens de afmeeting van hetzelve vel, vertoonde zich het achterlyf weezendlyk laager in die teekening. Dan by ondervinding weetende, hoe weinig men zich op zodaanige buiten 's Lands bereide vellen kan betrouwen, zoo heb ik liever myn' Teekenaar dien ſtand aan het dier doen geeven, welken de Heer CAMPER my het genoegen deedt in eene omtrek van hetzelve, volgens deszelfs denkbeeld, meedetedeelen.

Betreffende het geraamte deezer *Giraffe*, verdiend de Heer GORDON, Bevelhebber der Kaapſche *Militie*, den lof van elks verwondering in de volvoering zyner zoowel

gelukte

begonnen onderneeming. Het zegt iets, in de woeste wildernissen van Africa zulk een Colossaal stuk te ontleeden, en, zonder gemis van eenig deel, ter verzending naar Europa te schikken! Het is zeekerlyk niet in dien stand, gelyk het nu is, overgezonden, zulks was onmoogelyk: Hetzelve heeft men te danken, aan de onvermoeide kunstwerking van den bekwaamen ontleedkundigen Heere ONYMOS. M. D. De Hoogleeräar CAMPER roemt denzelven, en by deezen Lof zyn geene weêrklanken meer nodig.

De Hoogleeräar MICHAËLIS (*y*) heeft, onder veele andere, eenige vraagen voorgesteld, weegens de *Camelopardalis* of *Giraffe*, aan een Gezelschap van Reizigers, welke op bevel van Zyne MAJESTEIT, den KONING van DEENEMARKEN, naar Arabie reisden, omtrent deeze vraagen zal men alhier meede eenige oplossinge vinden.

Ten besluit voege ik hier nog by, dat men deeze Dieren, naar myne denkbeelden, als het naaste aan de Cameelen grenzende, ter vermyding van de onnoodige vermeerdering der Geslachten, in de Rangschikkinge, onder de benaaming van *Giraffe, of Geboornde en gevlakte Cameel*, als eene merkelyke verscheidenheid, by het Geslacht dier Dieren, zoude kunnen plaatzen.

(*y*) MICHAËLIS. Vraagen aan een Gezelschap &c. Amst. & Utr. 1774. 4to Holl. vert. p. 139.

BESCHRYVING

VAN HET

KAAPSCHE

KAMEEL-PAARD,

DE CAMELOPARDALIS OF GIRAFFE

der vroege- en laatere Schryveren.

Tab. XXI.

Dit elks verwonderingwaardige Dier was van het mannelyke geslacht. De hoogte van het zelve, by de voorvoet van den grond tot op het hoofd opgemeeten, was volgens opgaave, 15. voeten en 4. duimen Rhynlands. Die van de borst tot de staart, in een rechte lyn, 5. voeten en 7. duimen. Voor de verdere maaten wyzen wy, den begeerigen Leezer, liever naar de hierachtervolgende beschryving, van den beroemden Ontleedkundigen Heere Camper. Ik bekenne dat 'er eenige verschillen in de maaten van het *Scelet*, en die op het leevende dier genoomen zyn, plaats hebben, doch dezelve kunnen zooveel niet zyn, dat zy het begrip te boven gaan.

De grondkoleur by deeze dieren, in vier onderscheiden vellen die ik gezien hebbe, is zuiver wit; (want men moet

zich

Tab. XXI. a.

G. Haasbroek, del. C. Bogerts, sculp.

GIRAFFE OF KAMEEL-PAART, van de Kaap de Goede Hoop.

zich door de geelachtige koleur, die het wit deezer vellen, by het bereiden, gekreegen hebben, niet laaten misleiden) op deeze witte grondkoleur vertoonen zich lichtbruine vlakken, van allerlei gedaanten, welke in de afbeelding, gelyk zy weezendlyk zyn, verbeeld worden. De witte grondkoleur vertoont zich vry regelmaatig, even als een ſmal riviertje, 't welk om en tusſchen eene meenigte kleine eilandjes, van onderſcheiden gedaanten, rondöm loopt, en dus geheel verſchillende, van alle de verbeeldingen, die de oude en alle laatere ſchryveren daarvan tot op heden gegeeven hebben. De vlakken ter zyden van den hals, en zoo het my toeſchynt op de keel, ſchikken zich zoo, dat zy aldaar de witte grondkoleur, als byna in eene rechte nedergaande lyn laaten doorloopen, tot omtrent op de borſt. De grootſte vlakken zyn terzyden het ligchaam en op den hals. De Heer Gordon zegt, dat de vlakken by de wyfjes en jonge dieren, lichter van koleur, en eenige derzelve, by de oude, zwart zyn. De buik is witächtig grys, gelyk meede de onderſte deelen der beenen, op welke zich echter hier en daar de bruine vlakjes, beneedenwaards verminderende, doen zien. De lange hals heeft caſtanje kleurige bruine maanhairen, veel van die eens paards verſchillende. De langſte van die hairen zyn vyf duim, derzelver grondbeginzel en uiteinde zyn, ligter bruinkleurig of liever grysächtig. Deeze zogenaamde maanhairen vertoonen zich, van het hoofd tot even op den rug, en geenzints tot by de ſtaart, noch zoo alternatief geel en bruin gevlakt, gelyk men die by myne tydgenooten verbeeld vindt. De bultige hoogten, voor boven op den rug, is eenigzints aanmerkelyk, zy word veröorzaakt door de opſtaande verlenging van eenige wervelbeenderen van den rug, en ik ben in twyfel of deeze bultige verhooging alléén niet de werkende oorzaak is, welke deeze dieren van achteren zoo

laag doet ſchynen, zoo als de ſchryveren hun verbeeld en beſchreeven hebben. Het wit en bruine hair is over het geheele lyf zeer kort. Het vel deezer dieren is, aan het dikkē van den hals, op den rug, terzyden van het lyf en van de achterbeenen, byna een' halven duim dik. By en op het hoofd, den buik, voorbeenen en aan het achterlyf, is het veel dunder. De Hottentotten, en anderen, gebruiken het voor ſchoenen en andere behoeftens.

De ſtaart heeft meede korte gryze hairen met flaauwe bruine vlakjes. Boven op langs dezelve loopt, een ſmalle ſtreek donkerder geelbruine hairen, die wat langer dan de overige zyn. Deeze ſtreek neemt reeds haar begin twaalf duimen op het lyf voor 't begin der ſtaart. Dit dus verre gedeelte der ſtaart is ruim twee voeten lang en zeer dun uitloopende. Daaräan hangd een bos puntig uitloopende hairen, waarvan de langſte ruim twee- en- twintig duimen zyn. Eenige derzelve zyn bruin geel, half doorzichtig en plat, de overige, die meer in getal zyn, zyn zwart en rond. De inlanders gebruiken die by hunne armringen enz.

Het hoofd heeft geene naar het lyf gelykenende vlakken. De koleur is gryswit, van de hoorns tot op de neus loopt eene breede ligtbruine vlak die zich by de neusgaaten verſmald. De ooren zyn, in evenreedigheid van het hoofd, redelyk groot puntig uitloopende, van buiten en binnen met zeer kort wit grys hair bezet. Dezelve ſtaan in deeze afbeelding te digt by de hoorns van welke zy op twee duimen afſtands geplaatst zyn. De twee hoorns zyn elk acht duim hoog, de toppen ſtaan drie duim van elkander, onder koomen zy elkaar veel nader, zy ſtaan een weinig achteröverhellende. Zy zyn met een lichtbruinkleurig gehaird vel bekleed, de toppen hebben langer zwarte hairen, die by jonger dieren in eene pinceelpunt uitloopen, en by

ouder,

ouder, gelyk deeze, zich maar korter en als afgesleeten doen zien, door afwryving tegens harder ligchaamen. Van de bultächtige knobbels, welke de Heer ALLAMAND, tusschen de ooren en de hoorns beschryft, vind ik geene de minste blyk, in drie onderscheiden vellen. Op 't midden van het voorhoofd, even boven de oogen, ziet men eene bultige verheevenheid, dezelve heeft niet den allerminsten schyn van een' derden hoorn, gelyk eenige gedacht hebben. Wy hebben daarvan vroeger omstandig gesprooken. De oogen zyn groot, leevendig en schitterende van een goedäardig aanzien. De boven oogleeden hebben lange en steevige ooghairen, die der onderste zyn veel korter. Maar ik vinde nergens aangeteekend, dat die bovenste ooghairen, uit de bovenhoek van het oog tot op de halve lengte van het oog uit zwarte hairen bestaat, en de verdere lengten zyn ligt bruin, die zyn langer van hair en staan wat hooger op den rand van dat ooglidt. De rand van het onderste ooglidt heeft weiniger en korter, doch alle zwarte hairen: De oogen hebben geen traanbuis. De neusgaaten zyn zeer groot en langwerpig. De boovenlip steekt wel twee duim over de onderste, en die zyn beide met een' breeden dikken rand van korte digte en harde gryze en bruine hairen omzet. Het hair op het hoofd is overäl langer als dat van het lyf. Onder den geheelen bek van het dier is het hair meer wit dan grys.

Boven, voor in den mond, zyn geen tanden, maar wel van onderen, het heeft aldaar agt snytanden, en in elk kaakbeen zes kiezen. De gedaante kan men in de hier volgende beschryving omstandiger vinden. De tong komt zeer naby aan de herten.

De beenen zyn, in vergelyk, niet dik, hebben geen bewys van byhangende klaauwtjes boven de voeten, als eenige andere dieren, maar zyn met zeer groote gekliefde hoeven voorzien; die, aan de my overgezonden vellen, zyn van zeer masſive hoornächtige natuur, niet zwart maar grysgraauw. Die der voorvoeten zyn een duim grooter als die der achtervoeten.

E I N D E.

WAARNEEMINGEN
OVER HET GERAAMTE VAN DE
CAMELOPARDALIS,
't Welk in het KABINET *van Z. D. H. den Heere* PRINSE VAN ORANGE *gevonden wordt.*

De *Camelopardalis*, of Giraffe, heeft als alle levendbaarende viervoetige Dieren zeven halswervelen; doch veertien in de borſt, vyf in de Lendenen; Het heiligbeen beſtaat uit vier als inëen geſmoltene wervelen, met welkers uiterſte de ſtaart geleed is, die uit zeventien, allengskens verminderende wervelen zamengeſteld is.

Daar zyn evenveel ribben als borſtwervelen, van welke agt met het borſtbeen geleed zynde waare of echte, en de overige zes onwaare of onëchte kunnen genaamd worden.

Het

GERAAMTE VAN HET KAMEEL-PAART.

Het borſtbeen heeft een ſpits aangevoegd been, of *os Enſiforme*: *g. σ.* De Ribben, vooräl de waare, zyn, even als in de harten, geleed met kleinere ſtukken, die niet kraakbeenig, als in menſchen, en veele andere Dieren, maar been zyn; deeze zyn eigentlyk door middel van kraakbeenige verëenigingen gehecht aan het borſtbeen. Het ſchynt dat de Natuur, dit, in zeer veele viervoetige Dieren, en wel by de meeſte herkaauwende, ook in het Varken, als mede in de Vogelen, zelfs in de Bruinvisſchen zoo gewrogt heeft, om ruimer te ademen; aangezien, de voorſte ribben, een' rechten hoek met de ruggraat maakende, de borſt door geene beweeging kunnen verwyderen, gelyk zulks in ons geſchiedt. De herkaauwende dieren ademen dus meeſtäl met het middenrif, en heigen daaröm zoo ſterk in de warmte, gelyk vooräl in de ſchaapen gezien kan worden.

De heupbeenderen, en agterpooten zyn gemaakt even als by de ſchaapen; zoo zyn ook de voorpooten; dat is, 'er zyn geene fluitbeenderen, noch agterklaauwen, gelyk by zommige harten, en vooräl by het Rendier.

Het gebrek aan fluitbeenderen ſchynt oorzaak, dat 'er zydelings aan den buitenkant, tusſchen het hiel-en-ſcheenbeen, een kleîn been gevonden wordt, 't welke het kootbeen bevat, en een ſoort van buitenenkel maakt, zoo als het de Heer *Daubenton* zeerwel beſchreeven heeft by het geraamte van den Os, *Hiſt. Nat. du Cab. du Roi, Tom. IV. pag.* 527. 't welke als eene *Hypographe* van het fluitbeen kan aangemerkt worden: In het Geraamte van het Indiäanſch Reetje, door my in myne *Natuurkundige Verhand. p.* 225. beſchreeven, heb ik het als nog niet konnen gewaar worden; Het fluitbeen ſchynt daar, als by ons en veele andere dieren, den buitenſten Enkel te maaken. De voorvoet, evenals by de ſchaapen, beſtaat uit ſoortgelyke beenderen,

ook

ook de voorhand; 'er ontbreekt aan den voorvoet van dit geraamte een klein beentje overëenkoomende met het groote wiggebeen, waar in de trekker van den *Musculus peronens* zig inhegt, zeer zichtbaar in Koejen en Schaapen. Ook wordt het tongenbeen gemist, zoo dat wy daarömtrent niets konnen bepaalen; te minder, om dat die beenderen in de herkaauwende Dieren zeer verschillende zyn, vooräl ten opzigte van het middelstuk of *basis*, aan welke, by voorbeeld in de Buffels, een uitsteeksel is, gelyk by de Paarden, schoon kleiner, 't welk by de Harten Rendieren en Schaapen, geheel niet gevonden wordt.

De Schryvers, welke dit Dier wel gekend, en oorspronkelyk hebben nagespoord, gelyk *Petrus Gillius*, door de meesten, als door *Gesner*, *Aldrovandus*, *Linneüs*, *Brisson*, en anderen naderhand uitgeschreeven, zeggen alle, dat de voorpooten langer zyn dan de agterpooten, 't gene in de daad zoo is, schoon het verschil niet aanmerkelyk bevonden zal worden, en op zyn best 7. duimen uitmaakt, 't welk op eene hoogte van omtrent 7. voeten genoegzaem van geen belang is; offschoon het merkelyk vermeerderd zou konnen worden door het schuinzer staan van het deije- en- scheenbeen, in vergelyking van het armbeen, en de ellepyp.

Wy zullen den kop met deszelfs voornaamste deelen beschryven, en aanmerken, hier in gelykformig te zyn aan alle dieren, welke de horens op een voetstuk draagen, van uit het voorhoofdsbeen uit te groejen, en niet vlak boven het ooghol, maar boven de verëeniging van het voorhoofdsbeen met het jukbeen te staan.

Als meede, dat het Dier, gelyk alle de harten, de Elanden,

den, het Rendier, en zommige Bokken (*a*) eene opening heeft aan den voorkant van het opperkaakbeen, even onder of bezyden het ooghol, welke door *Daubenton Tom. VI.* over het hartebeest handelende *Planche XVIII.* door N O. afgebeeld is, en pag. 129 zeerwel beschreeven wordt met de benaaming van *un' espace vuide*, eene opene plaats: Dit is een natuurlyk en geregeld gebrek in het been van de bovenkaak, tusschen het *Os Unguis* en het neusbeen in.

Het wordt in de harten, Damharten en Rendieren met het beenvlies, van binnen en buiten zich opëen hegtende, gedekt en geslooten; anders zou 'er de lucht doorgaan, het is l. in de bygevoegde figuur.

Er waren geene snytanden in de tussenkaaks beenderen, gelyk dezelve by alle herkaauwende Dieren ook niet gevonden worden, ook geene Haaktanden onder noch boven; doch aan beide de zyden zes kiezen in de opperkaak, alle met twee wortels. In de onderkaak in tegendeel zyn agt snytanden, waarvan de beide uiterste zeer groot, en breed van kroon en als ingesneden zyn, staande scheppende als by de koeijen; ook zyn 'er aan yder zyde beneden zes kiezen, waar van de agterste, de grootste, krom is, en drie wortelen schynt te hebben.

De onderkaak is teder, de plaats voor de *Musculus temporalis*, of slaapspier zeer diep, en vry groot. Het jukbeen is zeer zwaar, en kan van gelyken eene groote *Masseter* plaatzen.

De twee horenstronken *d*, *d*, zyn agt duimen lang, staan boven

(*a*) De Condoma, de Kevel, en eenige anderen, welke by den Graave de *Buffon* worden afgebeeld Tom. XII. pl. 31. 32. 39. &c.

boven 3. duimen van elkander, en hebben een' dikken stoel of *basis* byna samenkoomende midden op het hoofd.

Daar de Neusbeenderen met de voorhoofdsbeenderen verëenigd zyn, is eene knobbeligheid *s.*, het is daar ter plaatse, daar door *Gillius* een soort van derden horen, omtrent twee vingeren hoog, gestelt wordt.

De lengte van den voorkant der onderkaaksbeenderen tot den knobbel van het agterhoofd is = 2 Rhynl. voeten, en 4 duimen, naamenlyk *a g* = 10. *g k*, = 6. *h i*, = 8. *i b*, = 4. dus *a b.* = 28 duim. De onderkaak *e*, *f*, = 22 duim = *c d.* De geheele hoogte *c k.* = 7 duim. Van boven den stronk des horens tot onder het juk-kebeen *d*, *k* = 12 ½ duim. Het ooghol *l*, *m*, en *n*, *o*, = 3. duim. *e*, *d.* = 2 ½ voet. *d p* = 11 duim. *q*, *r* = 9. *p*, *i* = 14. *m*, *t* = 12 duim.

Het breedste van den kop beneffens de oogholen = 11 duim, nevens het begin der snuit = 5. duim.

De buitenkanten van de grootste tanden zyn 4¼ duim van een.

De hals bestaat, gelyk boven gezegd is, uit zeven wervelen, waarvan de *Atlas* of bovenste = is aan 5 duim.

De *Epistropheus* of tweede = . .	11½
De derde.	11.
De vierde.	10¼
De vyfde.	10½

De zesde, en zevende yder = 10½ *of* 21 duim te zamen. *b*, *n*, De hals is dus lang 72. duim of 6 voeten, met de kops-hoogte *b*, *d.* = 7 voeten, en 4 duimen.

De hoogte van *u* de eerste borstwervel ten voeten uit,

u = 8 voet 9. duim. En *u*, *w* = 1 voet 2. duim, dus van *w*. tot *v*. = 9 voeten 11 duim, naagenoeg 10. voeten.

Het Schouderblad is lang	= 2	voet 1	duim.
Het Armbeen. . . .	1	—— 7	——
De *Radius*, of draaijer .	2	—— 6	——
De Ellepijp geheel. . .	2	—— 11	——

De voorhand, dat is de *Carpus*, beſtaat uit zes beentjes, welke twee reijen uitmaaken als in de menſchen; *de bovenſte* wordt zaamen geſteld uit het driehoekig, het halfmaanſch, het ſchuit en ronde beentje. De *benedenſte* beſtaat ſlegts uit twee, welke yder wederom als twee in een geſmolten zyn, naamelyk de twee veelhoekige, en het hoofd en haakbeen te zamen twee uitmaakende.

De hoogte der voorhand β. γ. = 3 duim, dat is de twee reyen beendjes op elkander gerekend.

De naahand γ δ. = 2 voet 3½ d. δ. ε. de eerſte vinger koot 5. ε. ζ. de tweede = 2. ζ. η. θ. het nagelbeen = 4 duimen.

Waaragter twee voegſtukken μ. in de plaat, doch te hoog, zy zyn geleed met de nagelbeenderen, agter ζ. θ. en om trent 1¾ duim lang.

'Er zijn, even als by alle dieren, twee *Oſſa ſeſamoidea*, of Zaadbeenderen, tusſchen het nahands, en eerſte vingerbeen, hier te hoog λ.

De ſchoen van den voorpoot is 8½ duim lang, zoo dat de Zaadbeendertjes μ, en θ. η. dat is 4. en 1¾ of 5¾ duim, zeer gemakkelyk in den ſchoen konnen bevat worden.

Nu overgaande tot den romp zal ik aanmerken, dat dezelve tot aan het Heiligbeen lang is = 4 voet, 1 duim.

De veertien Borſtwervelen zyn = 3 voet, dus de vyf

Lendenwervelen = 1 voet, 1 duim. De ſtaart φ. χ. = 1 voet, 11 duim. Het Heiligbeen B. Φ. uit vier Wervelen beſtaande = 9 duim.

Het Borſtbeen = 2 voet, 4 duim. Het Schildwysbeen = 4 duim. De eerſte Rib = 1 voet en 8 duim. De laatſte waare Rib π. ξ. = 2 voet, 9 duim. Het ſtuk ξ. ς. = 9 duim. De laatſte Rib is ſlegts lang = 1 voet, 9 duim: op deeze wyze kan men de borſtholte naagenoeg giſſen.

Het heupenbeen A. B. D. E. was lang van B. tot D. = 1 voet, 6 duim; het Darmbeen A. B. breed 1 voet, 6 duim, tot de Pan of *Acetabulum* = 1 voet, 1 duim; van voor de punt van het Darmbeen A. tot de voorpunt van het Schaambeen E. = 1 voet, 9 duim. Het Schaambeen van E. tot D. = 11 duim, het ovaale gat F. G. = 3 duim.

Het Deijebeen, H. I. K. = 1 voet, 7 duim. De Knieſchyf M. L. 4 duim. Het Scheenbeen L. N. K. P. O. = 1 voet, 9 duim.

Men dient aantemerken, dat hier geen Fluitbeen is; eene opmerking, welke COITER reets, lang gemaakt heeft omtrent de herkaauwende Dieren. *De quadrup. ſcelet. Cap.* 2. zonder van hem te weeten, maakte ik dezelfde aanmerking in den Jaare 1774. Zoo, dat ik ſtellig verzekeren dorſt, by niet één herkaauwend dier zulk een been gevonden te zullen worden, tot dat ik onverwagt dit been gewaar wierd in het Aſiätiſch Reetje, den 12 October 1778. gelyk ik in mijne Verhandeling over het *Rendier*, *p.* 228. § 5. gemeld hebbe.

Natuurlyk moeten wy nu tot den voorvoet, of *Tarſus* koomen, van welken ik reets eenig gewag gemaakt hebbe. Hy beſtaat uit het hielbeen R. Z., de koot T. het taar-

ling wysbeen met het ſchuitbeen in een geſmolten R. V., en twee wiggebeenderen *u. v. w.*, mede tot een been verëenigd: eindelyk uit het derde wiggebeen; derhalven uit vyf; doch 'er is een zesde *e* by, welke den buiten enkel uitmaakt, reets door ons beſchreeven, en door den Heere DAUBENTON uitmuntend uitgelegd. Het vyfde, of derde wiggebeen, 't welke in de Koeijen en Schaapen den trekker van de *Peroneus* ontfangt, ſchynt hier verlooren, 't welk te eerder geſchieden moeſt, om dat de beenderen los, en zeer onder een verward tot het Kabinet overgekoomen zyn.

Men moet zig veelëer verwonderen, dat dit geraamte nog tot die volkomenheid, heeft kunnen gebragt worden. Zy hebben dus zes beenderen in het geheel, welke te zamen den voorvoet O. P. W. Y. uitmaakende, 5 duimen hoog zyn.

De naavoet of *Metatarſus w, y. a. b.* = 2 voet, 4 duim. Het been *a. b. d. c.* = 4½ duim. Het tweede *d. c. f. g.* = 2. Het derde *f. g. i. k.* = 4. Het agterbeentje *g. h.* gelyk ⅜ van een duim.

'Er zyn hier weder twee zaadbeenderen tusſen de geleding van het naavoetsbeen, en vingerbeen, *a. b.* naamelyk, *b. e*, welke 1½ duim. lang zyn.

De ſchoen van den agterpoot is een duim kleiner dan van den voorſten, dat is = 7½ duim, waarïn het nagelbeen *f. g. i. k.* met het agterbeentje ligtelyk bevat kan worden, om dat het de helft kleiner is dan aan den voorpoot.

De hoogte van den ſchoft tot onder het borstbeen *ω. ε.* = 4½ voet.

Het Geraamte in 's Prinſen Kabinet is in de daat ſchoon, en uitmuntend wel ſaamengeſteld: men zou nogthans de

kleine beenderen van den voorvoet en voorhand, duidelyker gezien hebben, indien men in plaats van breedkoper darmſnaar had gebezigd, 't welke by myne zekere ondervinding even duurzaam is, en daar en boven nooit het been bederft, daar het anders zoo wel door het koper, als yzer weg roeſt.

De ruggraat ſtaat te recht, en het ſchouderblad is te laag geplaatſt: De voor zoowel, als de achterpooten hangen, maar ſtaan niet. Dit is een gebrek, 't welke men in alle de Geraamte van Dieren in het Kabinet des Konings van Frankryk, in het Natuurboek van den Graave DE BUFFON ontmoet, en over het hoofd gezien is door DAUBENTON.

De Heer MERCK heeft dit naar myne aanmerking getracht te verbeteren, dog zou beter geſlaagd hebben, indien zyn Edelheid meer tyd gehad hadde.

Ik hebbe zelf dit Geraamte tweemaalen gemeeten in December 1785. en weder den 2 July 1786. om dat het my ontgaan was, dat ik dit reets met naaukeurigheid verrigt hadde: dog t' huisgekoomen vond ik myne eerſte aanteekeningen, welker maaten, met de laatſte vergeleken zynde, volmaakt overëenſtemden.

PETRUS CAMPER.

KLEIN LANKUM,
den 4 Auguſtus 1786.

BESCHRYVING
VAN EENE
SIERLYK GETEEKENDE, EN OVER HET HOOFD EN DEN HALS
TWEE LANGE ZWARTE STREEPEN HEBBENDE
SURINAAMSCHE
RATELSLANG;
NEVENS
NIEUWE PROEFNEMINGEN, IN 'SGRAVENHAGE
GENOMEN, OP DE DOODELYKE UITWERKSELEN DER
VERGIFTIGE BEET VAN EEN LEEVEND OVER-
GEBRAGT SOORT DIER SLANGEN;

Zich bevindende, met verſcheiden anderen, in het MUSEUM
VAN ZYNE
DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID
*DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-
STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-KAPITEIN-
GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE
NEDERLANDEN,* enz. enz. enz.

Beſchreven en uitgegeven door
A. VOSMAER,
Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst-Kabinetten, Lid der Keizerlyke Akademie, en Korrespondent der Koninglyke Akademie der Weetenſchappen van Parys.

TE AMSTERDAM,
BY PIETER MEIJER,
MDCCLXVIII.

NATUURLYKE HISTORIE

EN

NIEUWE PROEFNEMINGEN,

IN 'SGRAVENHAGE GENOMEN, OP DE DOODELYKE UITWERKSELEN DER VERGIFTIGE BEET

VAN DE

AMERIKAANSCHE

RATELSLANG.

Indien wy hier boven niet van nieuwe Proefnemingen gewag maakten, zoude het elk, die in de Natuurlyke Hiſtorie der Dieren maar een weinig kundig is, billyk verwonderen moeten, op nieuw een Dier te zien beſchryven en afbeelden, 't welk reeds ten onderwerp van zeer veele Schryvers gediend heeft. Zo min nu als het dit beruchte Schepſel aan Schryvers ontbreekt, even zo veel heeft men het getracht door afbeeldingen kenbaarder te maaken: hoe verre nu wy hier in boven anderen, door de teekenkundige hand van den Heer G. VAN DEN HEUVEL, geſlaagd zyn, zullen wy aan het oordeel der Kunſt-kenneren overlaaten.

Onder alle de Schryvers, hier onder aangehaald (*a*), by welken men

(*a*) *Der Konigl. Schwediſchen Academie der Wisſenſchaften. Tom. XIV. p.* 316. *Tom. XV. p.* 54. 189.
R. MEAD. *A Mechanical Account of Poiſons. Lond.* 1747.
P. FERMIN. *Hiſt. Nat. de la Hollande Equinoxiale. Amſt.* 1765.
T. PISTORIUS. *Beſch. van Surinamen. Amſt.* 1763.
F. WATSON. *De Dierlyke Wereld. Amſt.* 1761.
R. BRADLEY. *Wysgerige Verhandeling. Amſt.* 1744. *Tab. IX. fig.* 1.
Journal des Sçavans, Septembre 1764. *No.* 10. *p.* 513. *Expériences faites par le Capitaine* HALL, *ſur les effets du poiſon du Serpent à ſonnettes. Extraites des Transactions Philoſophiques.*
E. TYSON *Phil. Transact. Ang. Vol. XIII. No.* 144. *p.* 25. *Idem in* ACTA ERUDIT. 1684. *p.* 138. *Tab. V.*

men nog een goed aantal zoude kunnen voegen, zyn 'er zekerlyk geen, welken meer omſtandigheden en beter Beſchryving van deze Slangen geven, dan de Heeren CALM en Kapitein HALL, by welken wy de fraaije afbeelding van het Ontleede hoofd dezer Slang, en de waare gedaanten der tanden, 't geen wy in het Werkje van Dr. MEAD vinden, niet vergeten moeten; gelyk ook de geleerde Heeren Dr. HOUTTUYN, en WATSON, (wiens Werk door den Eerw. en Geleerden Natuurkenner Dr. C. NOZEMAN in het Hollandſch vertaald is) in hunne hier aangehaalde Werken, alles wat over deze ſtoffe tot noch toe ontdekt is, gevoeglyk by elkander gebragt hebben.

Daar zyn Schryvers, welken het verblyf dezer Slangen zoo wel in Ooſt- als Weſt-Indiën ſtellen; maar het ſchynt my vry twyffelachtig of deze, door derzelve vergiftigende beet zo alom met recht gevreesde Slang, wel ergens anders, dan in de nieuwe Waereld-deelen gevonden wordt: Men weet dat SEBA in zyn II. Deel verſcheide Ooſt-Indiſche Ratel-Slangen (*b*) afbeeldt en beſchryft; doch men weet ook teſſens zeker, dat de eerſte, die die beroemde Man op *Tab.* 45. *f.* 4. verbeeld, en voor een Ceilonſche Wyfjes Adder-Slang beſchryft, geene andere is, dan een jong Weſt-Indiſch Ratel-ſoort, en wel de zelfde, welke wy hier na beſchryven zullen. Ik beken met den Heer BUFFON (*c*) my dikwyls in die korte en loſſe Kabinet-beſchryvingen te mistrouwen; de ſtukken, waaruit dezelve beſtaan, zyn veeltyds voor een groot gedeelte op Verkoopingen

CATESBY. *Nat. Hiſt. of Carolina. Vol. II. p.* 41. *Tab.* 41. 42.
A. SEBA. *Theſaurus Vol. II. Tab.* 45. *fig.* 4. *Tab.* 95. *fig.* 1. 2. 3. *Tab.* 96. *fig.* 1.
HOUTTUYN. *Nat. Hiſt. der Dieren enz. Amſt.* 1764. *&c. Vol. I. Pars VI. pag.* 290. *Tab.* 45. *fig.* 1.
W. SCHOUTTEN. *Ooſt-Indiſche Voyagie. Amſt.* 1676. *III. Boek p.* 53.
CHARLEVOIX. *Hiſt. de la nouvelle France. Tom. V. p.* 233.
LAUSONS. *Natural Hiſtory of Carolina. p.* 129.
LINNÉ. *Syſt. Nat. Edit. X. p.* 214.
GRONOVIUS. *Muſ. Icht. Tom. II. p.* 70. *Id. Zoophyl. Fac. I. p.* 26.

(*b*) *Zie hier boven.*
(*c*) *Tom. X. p.* 98.

pingen gekocht, op Naamlyften, niet zelden door onkundigen, of zonder oordeel, zo niet fomtyds met een merkelyk bedrog om te misleiden, opgemaakt; verzekerde proeven hier van zyn my, in een vyf-en-twintig jaarige ondervinding, te veel maalen voorgekomen.

De voornaame reden op welke myne twyffeling beruft, naamelyk of deeze Dieren in de oude Waereld te vinden zyn, is deeze, dat de Reizigers dier Geweften daar van niet, of ten minften zeer onzeker fpreeken. Wouter Schouten (*d*), in zyne Ooft-Indifche Reize, zegt wel, dat zy dezelven in de Wildernisfen van het Eiland Dingding, ruim dertig mylen ten Noordweften van Malakka gelegen, hoorden ratelen, doch hy betuigt daar by, dat zy dit gedierte, hoe zeer zy 'er ook naar zochten, niet gezien hebben. Het kan dus gemaklyk zyn, dat zy het geluid van den Veldkrekel, welke in Ooft- en Weft-Indiën merkelyk grooter dan hier valt, daar voor genoomen hebben. Valentyns wydloopig Werk van Oud- en Nieuw-Ooft-Indiën doorbladerd hebbende, vinde ik dat deze 'er zo min van fpreekt, als eene geheele reeks van andere Reizigers door welken Ooft-Indiën is doorkruift, en wiêr Werken ik nagezien hebbe. D'Heer Linnéus fchynt het ook vaft te ftellen dat zy in het Ooften niet gevonden worden; want in zyn *Syftema Naturæ* ftelt hy alle drie zyne foorten voor Amerikaanfche te boek, en ook zelfs die, welken Seba voor Ooft-Indifche opgeeft: Wy verlangen dus des aangaande zekerder berichten.

In het Museum van Zyne Doorl. Hoogheid, den Heere Prinse Erfstadhouder, bewaare ik zes foorten of verfcheidenheden, zo als men 't noemen wil, en waar onder een, die ik uit de Verkooping van het Kabinet van Seba, onder de benaaming van Ooft-Indifche, gekocht hebbe. Deeze fchynt my dezelfde als die welke hy in zyn *Thefaurus Tab.* 95. *fig.* 2. *en* 3. verbeeldt. Het is zeker dat als wy deeze Slangen, tegen die, welken wy weten dat Ameri-

(*d*) *Zie hier voor in de Lyft der Schryveren.*

Amerikaanſche zyn, vergelyken, men een merkelyk verſchil zal vinden, maar dit verſchil wederſpreekt geenszins haar recht van geboorte aan de Nieuwe Waereld; want waarom zou dit Geweſt alleen geen twee of meerdere verſcheidenheden in ſoort van deeze Dieren kunnen opleveren? 't geen CATESBY in Carolina reeds aantoont. Ook kan de vervelling der Slang hierin een merkelyk aandeel hebben. Myne twyffelingen, naamelyk, of dit ſoort van Slangen wel zo zeer aan de Oude als aan de Nieuwe Waereld eigen zy, beruſt dan maar alleen, gelyk ik gezegd hebbe, hier op, dat ik in de Ooſt-Indiſche Reisbeſchryvingen, niet het allerminſte bericht desaangaande vinde, waar op eenigen ſtaat gemaakt kan worden. De geleerde Abt PREVOST (*e*) rept 'er niets van in zyne Beſchryving van Ceylon, daar SEBA evenwel zegt die van daar ontfangen te hebben. R. KNOX (*f*), die in zyne Beſchryving van Ceylon van verſcheide Slangen en andere Dieren van dat Eiland ſpreekt, meld 'er ook niets van, insgelyks OSBEEK (*g*) enz. en in Afrika kan ik ook geene blyken van deeze gevaarlyke Dieren ontdekken: Wat reſt 'er dan anders, dan te denken dat de Heer SEBA in de opgave der woonplaatſen van deeze Dieren zal misleid zyn geweeſt.

In onze Weſt-Indiſche Kolonie te Surinamen noemt men deze Slangen *Boicininga*, en in 't Hollandſch Ratel- of Bel-ſlang. De Heer LINNÉUS geeft de benaaming van *Crotalophorus* aan dit geſlacht, in het welk hy drie onderſcheidene ſoorten heeft opgeteekend, die hy *Horridus*, *Dryinas* en *Durisſus* noemt. Hy onderſcheid die ſoorten door het verſchillend getal van ſchubben, welke deeze Dieren onder aan den buik en ſtaart hebben, een kenteeken (behoudens de achting, welke wy anders aan dien grooten Natuurkenner verſchuldigd zyn) even gelyk het tellen der Vingraaten ter onder-

(*e*) *Hiſt. Gen. des Voyages. Tom. II. Edit. de la Haye.*
(*f*) *'t Eyland Ceylon in zyn binnenſte &c. Amſt.* 1693. 8vo.
(*g*) *Reize nach Ooſtindie und China. Roſtock* 1765.

derſcheiding der Viſch-ſoorten, van veel te ongewisſe uitkomſt om daar op met zekerheid te kunnen aangaan.

De Natuurlyke Hiſtorie deezer Dieren door den Heer Kalm en andere genoegzaam afgehandeld zynde, (waarby men nog de Schriften van Marcgraaf, Piso en Nieremberg voegen kan) zo is myn voornemen maar alleen (gelyk wy alreeds daar mede begonnen zyn) de misſlagen, tegenſtrydigheden, en dat geene 't welk anderen verzuimd hebben, en myne eigene waarnemingen, hier ter neêr te ſtellen.

Men is het zeer oneens of deeze Slang eene vlugge dan wel eene traage beweeging eigen zy. Dat geene, 't welk ik door eigene ondervinding wete, is zekerlyk niet in allen opzichte voldoende, want de langduurigheid van de reis, de beſloote, hoewel zeer ruime en van boven met glas overdekte kiſt, waarin de Ratel-ſlang by my ontfangen zich bevond, zyn, ongetwyffeld, hinderlyk, aan Dieren, die in het wild gewoon zyn te leeven; zo dat zy, door afgematheid en vrees, belet worden hunnen waaren aart te vertoonen. De eerſte veertien dagen, der zeven en twintig, die zy by my geleefd heeft, (niet tegenſtaande deeze Slang toen reeds al meer dan 23 weeken, zonder te eeten, gevangen was geweeſt,) was dezelve nog zeer leevendig, kruipende geduurig door de kiſt heen en weder, komende dikwyls tot boven aan het glas; en uit al de beweegingen, die ik haar in dien tyd heb zien maaken, heb ik my nimmer kunnen overtuigen, dat deeze Dieren van een langzaamen en traagen aart zyn, vooral wanneer zy zich in het wild ophouden. Het geval, 't welk ik, in tegenwoordigheid van een goed vrind en mynen knecht, met dezelve gehad hebbe, wanneer wy haar in een daar toe geſchikte kiſt, met glas bedekt, overbragten, en waarvan wy hier na ſpreeken zullen, kan niets anders dan eene vaardigheid te kennen geeven, welke my, of mynen toenmaaligen knecht, zeer ſlecht had kunnen bekomen.

Eenige Schryvers maaken gewag van een ſterken ſtank, welke deeze Slangen, getergd wordende, afgeeven. Dit heb ik niet ondervon-

vonden, terwyl dezelve in zyne eerfte kift, welke van oud droog eikenhout, van binnen met witte lymverf beftreeken, bewaard werd. Doch haar naderhand in een grooter nieuwe vuuren-houten kift overbrengende, rook de eerfte kift, door het op den bodem liggende vochtige zand, zeer fterk, 't welk veelen, hoewel verkeerdelyk, voor een ftank der flang namen.

Niet tegenftaande alle aangewende poogingen heb ik deeze Ratelflang, zo min als onze gemeene inlandfche Slangen (welken in het Sticht by Utrecht en elders veel gevonden worden) aan het eeten kunnen krygen. Alles wat ik dezelve voorwierp was vruchteloos; alleenlyk meent men haar eens melk te hebben zien drinken, doch ook niet meer dan eens, en zulks nog vry onzeker; want hoe naauwkeurig ik op de vermindering der melk acht gaf, 't welk ik, wegens een teeken, 't geen zich aan den rand van het bakje bevond, gemaklyk doen konde, kon ik niet zien dat de melk in het bakje verminderde, hoewel de flang 'er haar bek eenigen tyd geboogen in hield. Het zelfde gebeurde met een kom met enkel water, door welke zy dikwyls heenen kroop, en 'er fomtyds in liggen bleef.

Het fcheen my toe, nevens zeer veele andere perfoonen, die deeze Slang by my gezien hebben, dat de Dieren, welken wy haar voorwierpen, en waar van wy d'uitkomft hier na melden zullen, eene fchrikkelyke gewaarwording van deezen hunnen algemeenen vyand hadden. Zo dra werden zy niet by denzelven gebragt, of zy zochten zich in een hoekje te verbergen, en hier in, door een ingebragt ftokje, verhinderd wordende, liepen zy, als reeds den doodfchrik gezet hebbende, hunnen met den ftaart geduurig ratelenden vyand te gemoet. WATSON befchryft dit betooverend vermogen zeer fraai, 't welk men deeze Slangen, door hunnen prooi fterk aantezien, toekent, en waar door alle Dieren haar als in den opgefparden muil zouden loopen of vallen. Dan ik geloof, dat men zulks nog meer, door deeze zonderlinge eigenfchap in fommige menfchen, aldus zoude kunnen ophelderen. Indien het

zeker

zeker is dat alle Dieren, inzonderheid klein Gevogelte, deezen hunnen vyand kennen, en door eenen dood-fchrik op het zien van hem bevangen worden, zou het met hun even eens kunnen gaan, als met vreesachtige menfchen, die op eenen fmallen en hoogen weg, of op een open toorn klimmen, en die gewislyk (door de vreeze dusdanig geprangd) van boven neder zouden ftorten, indien men hun niet te hulp kwam; dit kan ook een betooverend vermogen, 't geen de vrees alleen veroorzaakt, genoemd worden.

Men is nog in twyffel, of deeze Slangen uit gramfchap, dan uit vreeze, met haaren ftaart ratelen. Myns bedunkens kan het beide waar zyn, en nog in een derde geval plaats hebben; naamelyk, om, in den tyd der paaring, elkander ter byeenkomft uit te lokken; gelyk wy weeten dat in zeer veele Dieren plaats heeft: hoe wel 't ook zyn kan, dat de goedheid en voorzorge van het Opperwezen dit geluid alleen gefchikt hebbe, om den menfch te waarfchouwen. Het heeft my, in myne proefnemingen, altyd toegefchenen, dat eerft de vrees, daar na de gramfchap haar ter rateling aanfpoorde. Wanneer wy eenig Dier, 't zy een Muis of Vogel, by de Slang wierpen, kroop in 't eerft de Slang verfchrikt weg en ratelde; daar na, terwyl de Vogel of Muis benaauwd rond liep, herftelde zy zich weêr, en bleef ratelen, tot dat zy het Dier gebeten had. Met hare fchubben, die zy op het lyf heeft, heb ik haar nooit geluid hooren maaken, fchoon fommigen zeggen dat zy zulks doet.

Verfcheiden Schryvers zyn van gedachten, dat de ouderdom der Slang, uit het getal der leden, waar uit de ratel beftaat, kan gekend worden; andere fpreeken dit wederom tegen, doch met geen meerder recht, zo 't my toefchynt, dan hunne party. Wy kennen de kringmerken der Runderen, en de in-kerving der tanden by de Paarden. Seba verbeeld eene Slang met veertig leden in den ratel; dan dit is zeldzaam, want doorgaans hebben zy 'er niet boven tien of twaalf. De wyfjes, zegt men,

hebben altyd minder leden in haare ratels. Hier door kan het zyn, dat men fomtyds groote Slangen met weinig, en kleine met meerder fchellen in de ratels ziet; doch dan kan het ook niet waar zyn, dat het getal der leden in den ratel den ouderdom van het Dier aanduide; ten waare men wilde veronderftellen, dat de wyfjes fchielyker ftierven, en raffer aangroeiden. Onder de veelvuldigen, die ik in de Kabinetten gezien hebbe, heb ik fomtyds groote Slangen met weinig, en kleine met veele ratels gevonden: De grootte deezer Slangen is ongelyk: de Heer KALM fpreekt maar van vier tot zes voeten lengte; WATSON ftelt die van zeven tot twaalf, en FERMIN zegt van vyftien voeten; doch dit is twyffelachtig.

Sommigen zeggen dat de Slangen geen gehoor hebben, om dat men 'er geene openingen voor vind, die zekerlyk, gelyk in den Schildpad, onder de fchubachtige opperhuid verborgen zyn. Wy hebben hier over, in 't kort, eenige opheldering te wagten van den Hoogleeraar P. CAMPER, te Groningen, die met het onderzoek van het gehoor der Dieren bezig is.

De wyze, op welke deeze Slangen leevende gevangen worden, bericht men my hier in te beftaan, dat de zwarte of Afrikaanfche Negers dezelven, als zy in eengerold, of, zo als men daar te Lande zegt, te flaapen liggen, weeten te bekruipen, en haar heel gezwind digt onder den kop vatten, zo dat zy die niet kunnen omdraaijen. De Slang flaat zich dan wel ten eerften om de hand en den arm, doch alle deeze beweegingen zyn vruchteloos, en niet in ftaat om haar vry te maaken.

Het heeft my toegefchenen dat deeze Slang, welke ik leevende gehad hebbe, het licht in de oogen, even gelyk de katten, door twee tot elkaêr naderende vliezen kon bepaalen: want, na den dood, was de *perpendiculaire* ftreep, dien wy zoo dikwils met verandering waargenomen hadden, veel wyder. Maar, in de laatfte dagen van haaren leeftyd, heb ik zelfs beginnen te twyffelen, of zy niet reeds blind was, vermits ik geene aandoe-

ning

ning befpeurde, als ik het ftokje digt voorby haare oogen deed zweeven; maar wel als men haar maar even den kop daarmede aanraakte.

Terwyl ik dit fchryve, brengt men my de twaalfde, veel vermeerderde, en veranderde druk van het Natuur-*Syftema*, van den Heer CAROLI A LINNÉ (*b*), het welk met de Visfchen eindigt, zo dat de Infecten en wormachtige Dieren nog moeten volgen. Hier zyn thans vyf foorten deezer Slangen, en dus is dit geflacht met twee vermeerderd. Maar ik geef deezen grooten Natuur-onderzoeker, gelyk allen anderen in overweeging, (midlerwyl ik antwoord afwachte op de brieven, door my over dit onderwerp gefchreeven,) of 'er waarlyk wel zo veele onderfcheidene foorten deezer Dieren bekend zyn, als men zich inbeeld? De verfcheidenheden (gelyk ik dezelve thans achte, tot betere ondervinding my anders onderrichte) welken ik in de Vorftelyke verzaameling bewaare, geeven my genoegzame reden om te twyffelen, of 'er wel meêr dan vier waare verfchillende opgenoemd kunnen worden? Die by SEBA (*i*), (hoe zeer dit op 't oog anders fchynen mooge,) denk ik dat één foort zyn, en maar alleen door ouderdom onderfcheiden, vermits ik by die, welke in de Vorftelyke verzaameling, en in andere Kabinetten bewaard worden, zeer klaar meen ontdekt te hebben, dat de fierlyke teekening met de vermeerdering der jaaren verloopt: en dus koomen my nog drie andere Slangen, die by den zelfden SEBA (*k*) elders te vinden zyn, ook maar als afzonderlyke foorten voor van de voorgaanden; waar by men, met zekerheid, de twee van CATESBY, als de vierde kan voegen. Ik bepaal hier, gelyk men ziet, niets zekers; ik tracht door myne twyffelingen maar alleen het zekere te doen ontdekken. Welk een verfchil kan de vervelling van huid, de onderfcheiden tyden der faizoenen van het jaar, waar in zy

(*b*) *Syft. Naturæ, Edit. Duodecima, reformata. Tom. I. Holm.* 1766.

(*i*) *Tab. XLV. fig.* 4. & *Tab. XCVI. fig.* 1. (*k*) *Tab. XCV.*

zy gevangen worden, en het onderfcheid der *Sexe* niet geeven? Men zie hier over na wat CATESBY zelf zegt, van zyne twee, zo in kleur als teekening, verfchillende foorten deezer Slangen.

Het verfchillende getal der buik-, en ftaart-fchilden, 't geen de Heer LINNÉUS, zekerlyk niet zonder reden, maar als een kenmerk opgeeft om de foorten te onderfcheiden, moeft, zou men zeggen, alle deeze twyffelingen beflechten; dan ik heb reeds gezegd, en herhaal hier zulks nogmaals, dat dit kenmerk niet doorgaat, en geene zekere teekens heeft. Ik heb alle de Ratel-flangen der Vorftelyke verzaameling met alle oplettenheid in dit opzicht onderzocht; de fchilden, of liever fchubben, verfcheiden maalen geteld; en welke was de uitkomft? dezelfde, die my door het onderzoek van anderen reeds bekend was; naamelyk, dat, onder de zes, maar een was, die in getalvan fchubben met den *Horridus* van den Heer LINNÉUS over een kwam. Men kan hier zien wat ik ondervonden hebbe.

Aan eene zeer groote en dikke Slang, de lengte van 4 voet en 8 duim Rynlands hebbende, en welker ratel met 11. leden voorzien is, tel ik, zeer naauwkeurig, 170. Buik-, en 25. Staart-fchubben.

Aan eene kleindere, van dezelfde foort, doch, als jonger, wat netter in teekening, (zynde die, welke ik leevende gehad hebbe, en over welke deeze Verhandeling gaat,) die lang is 3. voet en een halven duim, en zes fchellen in haren ratel heeft, bevind' ik 168. Buik-, en 29. Staart-fchubben.

Aan nog een zeer fierlyke kleine, dunne, mede van 't zelfde foort, maar 3. fchellen in den ratel hebbende, vind' ik 171. Buik-, en 21. Staart-fchubben. Deze drie zyn my allen van Surinamen toegezonden, en dezelfden, die SEBA ook verbeeld (*e*). Hoe weinig ftaats is hier nu op te maaken? Met te zeggen dat het, by deeze telling, op geen twee of vier fchubben aankoom', zegt men my niet veel voordeeligs van deeze uitvinding? Voor welke foort van den Heer LINNÉUS moeten wy nu deezen neemen? voor zynen *Horridus*, of voor den *Mutus*? In

(*e*) *Tom. II. Tab. 45. fig. 4.*

In drie anderen, welken meest asch-graauw van koleur zyn, sommigen met meer of minder flaauwe teekening, en het meest overeenkomende met die by den Heer SEBA, *Tab.* 95. heb ik het dus met de schubben gevonden.

Een vinde ik, (die ik op de Verkooping van SEBA gekogt hebbe, en voor eene Ceilonsche te boek gesteld word), met 6. ratelschellen: deeze schynt my 162. Buik-, en 20. Staart-schubben te hebben; dan dit is twyffelachtig, vermits de Slang wat slecht bewaard is.

In een tweede, voor eene West-Indische by my geboekt, ontmoeten my 10. ratelschellen: deeze heeft 163. Buik-, en 28. Staart-schubben.

Een derde, mede een West-Indische, met 6. schellen, heeft 167. Buik-, en 23. Staart-schubben. Deeze alleen komt met den *Horridus* van den Heer LINNÉUS, in 't getal der schubben, overeen.

Wy zullen na deeze uitweiding (in welke wy de onzekerheid van deeze kenmerken maar hebben willen aantoonen, en welken wy veel liever uit de gedaanten van het hoofd, en den staart willen afleiden) wederom tot ons onderwerp overgaan.

Den 20. der maand September, van den Jaare 1765., werd my deeze Slang, leevende, over Amsterdam, voor het Kabinet, toegezonden door den Wel-Ed. Gestr. Heere JAN NEPVEU, Fiscaal op Surinamen. Ik ontfing dezelve in een klein houten vaatje, boven op met dik lood bedekt, waar in eenige gaten gemaakt waren, doch die niet toelieten iets van het Dier te zien. Ik maakte, met hulp van mynen knegt, het lood gedeeltelyk los, en een soort van linnen zak, boven om den ton, onder 't lood bindende, staken wy, het open einde deezer zak by elkaêr neemende, op die wyze in een kasje, 't geen van boven met een schuivend dekzel met dik glas voorzien was. Wy zagen de Slang ook in het kasje vallen, nog gedeeltelyk door den linnen doek, zo wy meenden, alleen bedekt zynde: doch de knegt de zak wat schielyk uit het kasje trekkende, was de Slang daar te gelyk met het hoofd meer dan 8. of 10. duimen buiten geschooten. Myne tegenwoordigheid van geest redde ons; ik had

een hand-doek in de hand; myn vriend, die op het toeſchuiven van het glazen dekſel paſten, knelde de Slang een weinig, en ik ſtiet, met den hand-doek gewapend, de Slang gelukkig in het kasje.

'Er zyn menſchen, welken my hebben willen verzekeren, dat deeze vergiftigende Slangen, eenigen tyd gevangen geweeſt zynde, haar vergif zouden verliezen: Men heeft my verſcheiden verzekerde Hiſtoriën, ten bewyze daar van, bygebragt; doch het volgende Dag-verhaal, by my naauwkeurig opgeteekend, en waar van de proeven, in de tegenwoordigheid van Vorſtelyke en andere Perſoonen, zyn genomen, zal, zo ik geloof, deeze zaak geheel buiten twyffel ſtellen.

Saturdag, den 21. September 1765. werd my de Slang van Amſterdam gezonden: ik plaatſte die, des middags, in een, daar toe redelyk bekwaam, kasje, of kisje, boven op met glas voorzien zynde, en ter zyde van boven met een ſchuifje, om het een of ander, zonder gevaar, het dier te kunnen toewerpen. De bodem van dit kasje was met gemeen zand bedekt. De Slang was zeer ſterk, fors en leevendig, geduurig door het kasje heen en weêr kruipende; dikwils kwam zy tot boven aan het glas, naar eenige uitkomſt omziende.

Zondag, den 22. niets kunnende krygen, lieten wy haar in ruſt. Ik gaf haar brood, vliegen, vruchten, enz. doch zy nam niets.

Maandag, den 23. des avonds een leevenden Vogel krygende, zynde een Wyfjes-Groeninger, deed ik denzelven in het kasje: de Slang ratelde toen voor het eerſt zeer ſterk, en ſcheen, den Vogel geduurig aanziende, denzelven te willen afwachten. Deeze Vogel, zeer gebrekkig aan de pooten zynde, en zeer benaauwd, kroop in een hoek van de kas, zonder beweeging, en dit duurde zelfs tot den volgenden morgen, van welken wy nu ſpreeken zullen.

Dingsdag, den 24. 's morgens vroeg opſtaande, en begeerig te weeten hoe het met den Vogel was, vond ik denzelven nog op zyn oude plaats, de Slang en hy elkaêr aanzienden. Om half acht uuren hoorde ik eenig gewoel in 't kasje, 't geen in eenen hoek der kamer ſtond, en

en de Vogel, die, voor weinige minuuten, nog fris leevend was, was dood; zeer waarſchynelyk door de Slang gebeeten, en kort daar op geſtorven.

Dien zelfden morgen, om tien uuren, kwam ZYNE DOORL. HOOGHEID, DE HEER PRINS ERFSTADHOUDER, en eenige andere Heeren van het Hof, de Slang bezien; ik gaf dezelve een anderen dergelyken Vogel, die fris leevend was, doch zeer bang in 't ronde vloog. De ratelende Slang wachte maar even zo lang, tot dit Dier in haar bereik was, ſchoot toe, en beet het in het dikke vleugel-lid. De Vogel piepte, kroop in een hoek, hield zich eenige oogenblikken ſtil, maar hier op overvielen hem ſtuiptrekkingen, in welken hy binnen 10. minuuten ſtierf. De Slang kroop aanſtonds, na de gedaane beet, in een, ratelde nog eenigen tyd, en hield zich verder ſtil.

Woensdag, Donderdag en Vrydag, den 25., 26. en 27., gaf ik haar niets, dan zulke dingen, die ik dienſtig oordeelde om te zien of wy haar aan 't eeten konden krygen: ik liet de doode Vogels by haar, doch zy raakte niets aan, maar kroop 'er over heen en weêr. Als wy aan de kiſt ſtieten, of met een lang ſtokje haar aanraakten, ratelde zy, zo dat men het zelve de geheele kamer door konde hooren.

Saturdag, den 28. des 's morgens, kwamen HUNNE DOORLUCHTIGE HOOGHEDEN, DE HEEREN PRINSEN VAN WEILBURG EN SAERBRUK, en eenige andere Heeren. Weêr een Vogel in het kiſtje gelaaten hebbende, werd dezelve terſtond door de Slang gebeeten, zo dat de Vogel piepte. Na een weinig ſtil-zittens, braakte de Vogel, in geduurige ſtuiptrekkingen, zyn kort te voren gegeeten kennipzaad uit, en ſtierf in 22. minuuten, in ſtuipen. Twee à drie dagen, na dat ik de Slang in het kasje gebragt had, loosde dezelve eenigen afgang; deeze geleek volmaakt naar brokkelige fyn-geklopte geele zwavel, en was met eenig vogt vermengd; dit uitwerpzel, 't geen zy in eenen hoek van het kasje gelegd had, maakte de wanden, welken met witten lym geverfd waren, zwart.

Des namiddags, ten vyf uuren, kwam ZYNE DOORL. HOOGHEID

DE HEER PRINS ERFSTADHOUDER, vergezeld van de Heeren Barons van WULCKNITZ, en VOOGT, nevens de Heeren Profesſoren WEIS en GAUBIUS, en anderen. Men plaatſte by de Slang weder een Vogel, welke, benaauwd rond loopende, en vliegende, naar uitkomſt zogt. De Slang, mogelyk van 's morgens vermoeid, beet verſcheiden reizen op den onruſtigen Vogel mis, dan eindelyk kwetſte zy hem in het lid van den vleugel. De Vogel kroop in een hoek, werd aanſtonds door ſtuip-trekkingen overvallen, en was dood in vier minuuten.

Zondag, den 29. een Muis gevangen hebbende, gaf ik haar die, des avonds om half 9. uuren, in hoop dat zy dit boutje, als een lekker brokje voor de Slangen, zoude op eeten. De muis in 't kasje gelaaten hebbende, liep deeze vry lang, doch zeer wild, heen en weder, en zelfs om en over de Slang, die eindelyk zyn prooi in de ribben beet: terſtond verviel het Dier (dat by de beet zeer ſterk gepiept had,) in zwaare ſtuip-trekkingen; en, in minder dan een en een halven minuut, ſtierf de Muis. Aanſtonds na deeze proefneming van het byten der Slang, zag de Heer Baron de HOCHEPIED (die toen by my was) nevens my, een zonderling bedryf der Slang, 't welk wy te voren noch nooit gezien hadden. Terſtond na de beet, (daar in tegendeel de Slang zich anders ſtil hield,) begaf zy zich in geduurige beweeging met het hoofd tegen het glas, gaapte en geeuwde op deeze wyze wel vyftien- of twintig-maalen, kort op elkander, den bek, zo wyd mogelyk, dikwils zeer ſchuin en ſcheef, verſchrikkelyk open ſperrende. By deeze gelegenheid liet zy ook haare vergiftigende wapentuigen, de twee, ter wederzyden, voor aan boven in den bek ſtaande, en een weinig krom geboogen tanden, ten allerduidelykſte geduurig zien, en ratelde, gelyk in alle de voorige reizen, toen zeer ſterk. Wy raakten, by dit zonderling verſchynzel, in 't vermoeden, of de Slang ook haare tanden op de ribben der Muis mogt bezeerd hebben.

Saturdag den 5. October. Tot deezen tyd liet ik de Slang in ruſt, de Muis, en 't geen wy verder bedachten, by haar laatende, om

te

te zien of zy wilde eeten; dan alles was vruchteloos. Ondertusſchen, het kasje, of kisje, in het welk zy zich bevond, wat te klein achtende, had ik een ander, van vuurenhout, doen maaken, 't geen veel grooter was, en 't welk men op een derde konde afſluiten, door een nederzakkende ſchuif. Ik kreeg hier door gelegenheid, om alles, 't geen ik wilde, zonder gevaar, in deeze kiſt by de Slang te brengen, door middel van haar met een ſtokje in de groote ruimte te jaagen, welke ik dan afſloot, en het afzonderlyk met glas voorzien zynde dekzel maar op ſloeg. Het Dier in deeze zyne nieuwe en ruime wooning overgebragt hebbende, ('t geen niet zonder vrees, en alle mogelyke voorzorg geſchiedde,) gaf ik het een groote kom met water, nevens een bakje met verſche melk, waar van wy den uitſlag, die zonder vrucht was, reeds gezegd hebben.

Vrydag den 11. October. Van den vyfden October tot deezen dag toe, lieten wy haar aan zich zelve, de melk, het water, enz. van tyd tot tyd ververſchende, om te zien of zy, by nacht of by dag, noch luſt ter ſpysneming zoude krygen; doch wy konden zulks niet beſpeuren. Dien zelfden morgen, door een gezelſchap verzocht wordende om de Slang te mogen zien, gaf ik haar weder een Vogel, die, zeer ſchielyk door haar gebeten zynde, even als de anderen, in veertien minuuten, ſtierf.

Saturdag den 12. des namiddags, om half twee uuren, had ik de eer en het genoegen, dat HUNNE DOORL. HOOGHEDEN, DE HEER PRINS ERFSTADHOUDER, nevens den HEERE HERTOG LODEWYK VAN BRUNSWYK LUNENBURG, &c. &c. &c. de Slang kwamen bezien. Men gaf haar wederom een Vogel, die, zeer bevreesd, weg kroop, en, niet tegenſtaande alle daar toe aangewende moeite, wilde de Slang, die men nu aanhitſte, en by welke men den Vogel bragt, denzelven niet byten, gelyk zy ook toen ten tyde niet ratelde. In den namiddag, om half vyf uuren, met eenig gezelſchap, weder by de Slang koomende, in welkers kiſt ik den Vogel gelaten had, vonden wy den zelven noch onbeſchadigd,

digd, doch digt in een hoekje zittende. Met een ſtokje den Vogel verſcheiden maalen by de Slang brengende, ('t welk ik doen kon, vermits over al daar toe gaten in de kiſt gemaakt waren,) beet eindelyk de Slang, na een weinig gerateld te hebben, en de Vogel ſtierf, gelyk alle anderen, aan ſtuipen, in zeventien minuuten.

Na deeze laatſte proefneming, verminderde de Slang van dag tot dag in krachten, hoe langer hoe minder zich beweegende.

Woensdag den 16. bevond ik dezelve geheel magteloos; nu en dan, wat benaauwd ſchynende, verkroop zy een weinig.

Donderdag den 17. 's morgens om twaalf uuren, haar met een ſtokje aanraakende, gaf zy maar flaauwe blyken van leeven: kort hier op begon zy, uit zich zelve, te ratelen, doch zeer zacht, en, gelyk my zulks nader bleek, alleen door eene ſtuiptrekkende beweeging. Dit bleef aanhouden met tusſchenpoozen, en openſparringen des beks, even als op den 29. der voorige maand, tot in den namiddag om vier uuren, vindende ik haar, korten tyd daar na, geſtorven.

Deeze Slang was, volgens ontfangen bericht, in Surinamen gevangen op de Plantagie, genaamd de *Vier Kinderen*, in Para, in het begin van de maand April 1765.; en had dus, toen ik dezelve kreeg, reeds vyf maanden, en drie weeken, zonder voedzel geleefd, en, na dien tyd, by my, noch zeven en twintig dagen.

Den avond van haar overlyden, den buik zeer rood en ontſtoken vindende, deed ik haar terſtond in ſterken brandewyn. Door geduurige vermagering, was de dikte, voornamelyk op den rug, zeer verminderd, zo dat zy, op den buik liggende, zich als driekantig vertoonde.

Op den 10. January 1766., en dus, na omtrent drie maanden in brandewyn gelegen te hebben, wilde ik beproeven of de Slang haar vergif noch behouden had. Na de vergiftigende tanden, door een werktuig, naar vooren gebragt te hebben, nam ik een friſſchen leevenden vogel, en kwetſte deezen daar mede in het vleugel-lid,

des

des namiddags om vyf uuren. Zo dra had ik den Vogel niet weêr in zyne kooi gezet, of hy gaf aanſtonds blyken der werking van het fenyn, en bleef onbeweeglyk op ééne plaats, dan met toe, en dan wederom met open oogen zitten; tot dat myn knecht, des avonds tusſchen tien en elf uuren, my kwam zeggen, dat hy hem ſchielyk dood gevonden had.

Alle deeze Vogels, gelyk mede de Muis, zaten ogenblik'lyk na de ontfangene wond zeer ſtil, tot hun de ſtuiptrekkingen meêr en meêr overvielen.

De doode Vogels en de Muis naziende, kon men naauwlyks de beet der tanden ontdekken. Aan twee Vogels, welken ik in het vleugel-lid had zien byten, zag men twee, onbegrypelyk kleine, paars roode vlekjes, doch het lyf was niets opgezwollen; zy ſcheenen ook geen vroeger bederving onderhevig te zyn, vermits ik dezelven, hoewel ſomwylen drie of vier dagen by de Slang laatende, niet meêr, dan gewoonlyk, bedorven vond.

De Slang liet de aan haar voorgeworpen Diertjes na de beet aanſtonds los, en kroop te rug, als verzekerd van haar bedryf. Zy nam doorgaans haare kans zeer wel waar, en ſchoot, zeer kwaadaartig in het byten, met een open geſparden bek, en uitwaards gebogen tanden, op haaren prooi toe; daar na rolde zy zich, in een hoek der kiſt, in een, ratelde meeſt voor af en daar na, dikwyls zeer lang, den ſtaart, in 't midden van haar, even gelyk een opgerold kabeltouw, liggend lighaam, naar om hoog al drillende beweegende.

In de *Philoſophiſche Tranſactions*, (de ſchryver van het *Journal des ſcavans* zegt niet in welk deel) vind men eene uitvoerige Verhandeling, aangaande verſcheide Proefnemingen, welken de Kapitein HALL, in Carolina, weegens de uitwerkzelen der beet van deeze Slangen op verſcheiden dieren, genomen heeft: de beveſtigende overeenkomſt met de onzen, en de zeldzaemheid van zodanige proeven, doen ons overgaan, om dezelven hier kort ter neêr te ſtellen.

 Hy

Hy liet een Ratel-ſlang, van omtrend vier voet, aan een ſtok, in den grond ſtaande, vaſtmaaken. Drie Honden werden door de Slang gebeeten. De eerſte ſtierf in min dan een vierde van een minuut; de tweede, kort daer op gebeeten, in twee uuren; beiden aan ſtuipen. De derde, gebeeten een half uur daar na, onderging de zichtbaare werking van het vergif eerſt drie uuren naderhand, en ſtierf, doch onzeker wanneer. Vier dagen daar na ſtierf een vierde Hond in een halve, en een andere, wat laater, in vier minuuten. Een Kat werd den volgenden dag dood gevonden. Acht dagen na dien tyd zag men een gebeeten Kikvorſch in twee, en een Kuiken van drie maanden in drie minuuten ſterven. Eenigen tuſſchentyd, door gebrek aan voorwerpen, verloopen zynde, kreeg men een gemeene witte Slang, die ſterk, en by de drie voet lang was; men bragt deeze by de Ratel-ſlang, zy beeten elkaâr; doch de gemeene Slang beet de andere ſterk genoeg om die te doen bloeden. Men ſcheidde dezelven van een, en in min dan acht minuuten ſtierf de witte Slang; de andere, daar tegen, hoewel ſterker gebeeten, gaf geen de minſte blyk van ziekte, maar bevond zich zo wel als voorheen. Eindelyk willende zien of de Ratel-ſlang ook zich zelve zou konnen beſchadigen, ſtelde men alles in 't werk om haar zich zelve te doen byten, dit gelukte, en in minder dan twaalf minuuten gaf zy den geeſt.

De Varkens zoeken de Ratel-, zo wel als alle andere Slangen, en eeten dezelven met zeer veel ſmaak, zonder het minſte letzel. Een Hond at den afgehakten en vermorzelden kop van een deezer Slangen, zonder hindernis.

Dikwyls ziet men deeze ſoort van Ratel-ſlangen, wanneer zy noch jong zyn, maar met een, twee of drie ſchellen in den Ratel.

BE-

BESCHRYVING

DER

SIERLYK GETEEKENDE, EN OVER DEN KOP EN HALS TWEE LANGE ZWARTE STREEPEN HEBBENDE,

SURINAAMSCHE

RATELSLANG.

Tab. I.

DE Lengte van deeze Slang is drie voet, en een halve duim. Het Hoofd is van boven plat, achter naar het lyf breed, en naar vooren ſmal of overal rond. De ronde holle Neuſgaten ſtaan voor aan den bek, wat laager dan de oogen. De Oogen, na den dood, en in *Liquor* ſtaande, zyn paarelkleurig, met een witten oog-appel. In leeven zynde, waren dezelven ſchitterende donker bruin, met een *perpendiculairen* ſtreep, die zich, naar maaten van het licht, verwyderde of vernaauwde. De Tong is zwart, buigzaam, van voren in twee-en verdeeld, en ligt onder in den bek in een ſchede beſloten. Het maakzel zo van de vergiftigende, als der andere Tanden, en van het geheel ontlede Hoofd, is volmaakt, by Dr. MEAD, afgebeeld en beſchreven.

Boven op den Kop is deeze Slang ſierlyk geteekend, met zwarte, dwars en ter zyde uitloopende ſtreepen, waar van de twee middelſten boven over den hals, zeer lang en recht door loopen, die daar na, in een omgeboogen punt, op den rug eindigen. Laager naar de borſt of den buik ſtaan noch een of twee ſmalle ſtreepjes van zwarte Schubben. Verder op den rug, en ter zy-

de den buik, vertoonen de Schubben zich als ruitachtige figuuren, die in het midden ligt bruin, en door een zwarten, en een vuilgeelen rand omtrokken zyn. Benedenwaards, naar den buik, zyn de Schubben min of meer afch-kleurig, hier en daar met zwarten gemengd. Maar naar den ftaart verlieft zich deeze ruitachtige teekening; de zwarte Schubben neemen hier een muisvaaler kleur aan, hoewel 'er eenigen onder zyn die men vuil geelen of afchkleurigen kan noemen. Aan het einde van den ftaert, tot aan den ratel, zyn zy weder muisvaal. De breede Buik- en Staart-fchilden zyn in het leeven wit, doch worden geelachtiger na den dood.

De gedaanten der Schubben koomen het naaft aan ruitachtige figuuren, die, even als de leyën op de daken, over elkander gefchooven liggen, zo dat elke Schubbe met haar punt, of liever tot over de helft, onder de bovenfte Schub uit fteekt: zy zyn zo gefchikt, dat zy den loop der figuuren, waarmede deeze Slang verfierd is, volgen. Boven op het Hooft der Slang, op den Rug, naar-en op den Staart, zyn de Schubben het kleinft, plat en digt op een liggende; verder naar de zyden, of naar den buik, worden zy al grooter en grooter, en vertoonen zich aldaar meer verheven of opwaarts ftaande. De Schilden of Schubben, welken de onderfte deelen der Slang, gelyk de Keel, den Buik, en Staart bedekken, beftaan elk uit een fmal ftuk of fchub, welken over elkander gefchooven, de geheele breette van die deelen bedekken. De Schubben zelve fchynen van eene hoornachtige zelfftandigheid te zyn, die zeer dun is.

De Ratel beftaat in deeze Slang, uit zes leden, en is van een zeer dunne hoorn-achtige natuur. Elk lid is los, en inwendig drie dubbeld in elkaâr fchietende, waar door het een het ander kan vaft houden: dus verwonderlyk zyn zy te faamen gefteld.

BESCHRYVING
VAN EEN
ZEER FRAAIËN, ZELDZAAMEN, OF MISSCHIEN GEHEEL ONBEKENDEN
AMERIKAANSCHEN LANGSTAARTIGEN YS-VOGEL,

aan den welken men twee voor-, en twee agter-vingers ontmoet.

Herwaarts gebragt uit de Hollandſche Volkplanting,

DE BERBICE;

EN

bewaard wordende in het MUSEUM van Zyne

DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID,

DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-KAPITEIN-GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE NEDERLANDEN, enz. enz. enz.

Beſchreeven en uitgegeeven door

A. VOSMAER,

Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst-Kabinetten, Lid der Keizerlyke Akademie, en Korrespondent der Koninglyke Akademie der Weetenſchappen van Parys.

TE AMSTERDAM,
BY PIETER MEIJER,
MDCCLXVIII.

NATUURLYKE HISTORIE
VAN EEN
AMERIKAANSCHEN
twee voor-, en twee agter-vingers hebbende
LANGSTAARTIGEN YS-VOGEL.

DE Schryvers, welken de kennis der Vogelen (*Ornithologia*) behandeld hebben, zyn het niet eens omtrend de bepaalingen der kenmerken, welken zy wegens de Ys-vogelen opgeeven. Wy verkiezen met de Schryvers van onzen tyd te beginnen. d'Heer BRISSON (*a*) ('t is onbegrypelyk voor een man die zo veel gezien heeft,) maakt zyn XIII. Orde van die Vogelen, welken twee voor-, en twee agter-klaauwen hebben, door geene vliezen (*Membrana*) te ſamen gehecht; waar onder de Papegaijen, Spechten (*b*), Koekoekken, Toucans, enz. behooren. Verder zegt hy, dat de Ys-Vogelen, by hem de XIV. Orde uitmakende, drie voor-, en eenen agter-klaauw hebben. De Ridder LINNÉ (*c*) ſchynt hem te volgen, hoewel hy de kenmerken deezer Vogelen niet van de voeten, als een wezenlyk kenmerk, afleidt. SEBA (*d*), en MOEHRING (*e*), geeven hun mede, drie voor- en eenen agter-klaauw (*f*): EDWARDS (*g*), WILLOUGH-

BEI

(*a*) ORNITHOLOGIA. *Tom. IV. pag.* 471. *Par.* 1760. *VI. Vol. Quarto.*

(*b*) *Doch de Heer* LINNÉ *heeft reeds lang een Specht ondekt, met drie voor-, en een achter-vinger. Zie* HOUTTUYN, *Natuurlyke Hiſt. der Dieren, enz. (volgens het Samenſtel van* LINNÆUS*) I. Deels, IV. Stuk, pag.* 393. *Amſt.* 1761. *Octavo.*
LINNÉ, *Syſtema Naturæ. Edit. XII. pag.* 177. *N.* 21.

(*c*) *Syſtema utſ.*

(*d*) *Theſaurus. Tom. I. en II.*

(*e*) *Avium Genera. Auricæ* 1752. *Octavo. Item Holl. Vertaaling daar van gen. Geſlachten der Vogelen, door my met Aanteekeningen uitgegeeven. Amſt.* 1758. *Octavo, by P. Meijer.*

(*f*) *Zie de Anteek. by myne Hollandſche uitgave van* MOEHRING.

(*g*) *Hiſt. Naturelle des Oiſeaux &c. Lond.* 1751. *Quarto.*
Idem Glanures, Lond. 1758. *Quarto.*

BEI (*h*), BELLON (*i*), ALDROVANDUS (*k*), en GESNERUS (*l*), doen allen het zelfde. Alleen SCHWENKFELD (*m*), en KLEIN (*n*), zyn volger, (zonder my met deezes laatſten twyffelingen of onderſcheiding van den *Alcion* en *Iſpida* op te houden) zeggen, dat deeze Vogelen maar twee voor-, en twee agter-voeten of klaauwen hebben. Men ziet uit dit kleine ſtaaltje, in welke verwarring de Geſlagtkunde der Vogelen noch ligt, of liever, aan wat zwaarigheden dezelve onderhevig is, door de onuitputtelyke verſcheidenheden die zich in de ryken der Natuur vertoonen. Wy moogen alle onze poogingen aanwenden, om de waare grens-ſcheidingen der Natuurlyke wezens te ontdekken, en te bepaalen, de groote Bouwheer der Natuur doet ons, by elken ſtap, ten aller duidelykſte zien, dat hy al het geſchapene, als een geſchakelde keeten, aan elkaâr verbonden heeft. Maar, om tot ons onderwerp weder te keeren, deeze ſtrydige gevoelens der Schryveren zyn overëen te brengen, als men zich erinnerd dat verſcheiden Gewesten, dikwyls Dieren voortbrengen, die in eenige deelen van hun ligchaam verſchillen, ſchoon anderſints, hnnne aart, eigenſchappen, en verſcheiden kenmerken, genoegzaam aan toonen, dat zy, voor het overige, overeenkomſtig zyn.

In myne Aanmerkingen, by de vertaalde uitgave der Vogel-geſlagten van MOEHRING, heb ik reeds gezegd, dat zich in het Kabinet van ZYNE DOORL. HOOGHEID, DEN HEERE PRINSE ERFSTADHOUDER, ENZ. ENZ. ENZ., een uitlandſch Ys-Vogeltje bevindt, met twee voor-, en eenen agter-vinger, nevens een ander Amerikaanſch, met twee voor-, en twee achter-vingers. Beide die ver-

(*h*) *Ornithologia. Lond. 1676. Folio.*
(*i*) *L'Hiſtoire de la Nature des Oiſeaux. Paris 1555. Folio. Het is zonderling, dat die Schryver deeze Vogelen met drie voor-, en eenen achter-klaauw beſchryft, daar hy hun, in zyne afbeelding, duidelyk, twee voor-, en twee achter-klaauwen geeft.*
(*k*) *Ornithologia. Bononiæ 1640. Folio.*
(*l*) *Vogel-Buch. Zurich 1657. Folio.*
(*m*) *Therio-tropheum Sileſiæ. Lignicii 1603. Quarto.*
(*n*) *Stemmata Avium. Lipſ. 1759. pag. 6. Tab. V. Quarto. Item Avium prodromus. Lub. 1750. p. 31. &c. Quarto.*

verfchillende foorten zyn wy voorneemens op deeze uitgave te laaten volgen. Men voege hier by het onderwerp deezer Verhandeling, 't welk mede twee voor-, en twee achter-klaauwen heeft; en weêrom anderen, met drie voor-, en eenen achter-klaauw gewapend, (gelyk de meefte Schryveren aan allen toefchryven).

Zie daar, door welke oorzaak mogelyk het verfchil ontftaat.

De gefteltheid der voeten, ondertusfchen, van onzen inlandfchen Ys-Vogel, (van welke foort ik thans een onlangs geftorvenen, voor my hebbe, die door de geweezene ftrenge koude op het Ys dood gevonden is,) blyft van deeze verfchillenheid uitgezonderd, vermits die wezenlyk, drie voor-, en eenen agter-klaauw heeft; en 't blykt hier uit, dat SCHWENKFELD, en KLEIN, voor al niet van onachtzaamheid vry te fpreken zyn, door dien zy het ftelfel der voeten, in deezen onzen gemeenen Ys-Vogel, niet beter naagezien hebben.

Uit alle de verfcheidenheden, welken zich in de Vorftelyke verzameling, en by de Schryvers bevinden, nevens die, welken ik in andere Kabinetten gezien hebbe, dunkt my, dat de kenmerken van dit geflacht het beft aldus bepaald worden.

Het hoofd is groot in evenredigheid van het ligchaam, de hals kort, de bek lang, breed, aan 't grondbeginzel meeft regt en puntig uitloopende, doch fomwyl, gelyk in deezen, wel wat neêrgeboogen; van boven, daksgewys, of gelyk een omgekeerde Λ. De voeten zyn kort, en tot over de dyën en kniën in de veeren verborgen, De klaauwen zyn lang, en altoos, voor al de buitenften, ('t geen het befte kenmerk van dit geflacht oplevert) twee of drie leeden ver aan elkander vaft gegroeid, zo dat de voetzool zich aldaar breed en plat vertoond. De ftaarten zyn onderfcheiden, doch in de meeften zeer kort.

Zonder ons in de beuzelachtige vertelfels der Ouden in te laaten, kan men met zekerheid dit volgende zeggen, ten opzicht der leevenswyze van onze inlandfche Ys-Vogelen. Zy houden zich, voor al in den broeityd, met paaren by een, en fchuuwen dus,

in tegenſtelling van anderen, de veel-wyvery. Zy maaken hun Neſtje aan de kanten der Slooten en Vyvers, zeer diep in den grond, van drooge deelen van planten, waar onder zich dikwyls viſchgraaten van hun genomen voedzel, bevinden. Zy leggen drie à vier eiëren, en het mannetje voedt, in dien tyd, het wyfje. Hun gewoon voedzel is viſch, doch ik meen ook ontdekt te hebben, dat zy inſecten eeten. Zeker Heer, in Amſterdam, heeft my verhaalt, dezelven vry lang in een kleine kamer in 't leeven gehouden te hebben, in het midden op een tafel een ſchotel water met leevende viſchjes zettende, die zy, in de vlucht, 'er aardig wiſten uit te haalen.

De Ys-Vogel, welken wy hier beſchryven zullen, is een der fraaiſte Vogelen van dit geſlacht, gelyk men uit de bygevoegde afbeelding zien kan. Dan het is volſtrekt onmogelyk denzelven naar behooren af te beelden; de ſchitterende en veranderende glans der veeren heeft iets, 't geen het volmaakſte pinceel niet kan af ſchetzen; de ſchoonſte koleuren, en de kunſt van de mengeling derzelven, zyn te zwak om de Natuur hier in naar te volgen. De borduurnaald, beſtuurd door een ſchilder- en oordeel-kundige hand, is alleen daar toe in ſtaat; en ik heb, veele jaaren geleeden, 't genoegen gehad hier van een overtuigend bewys te beſchouwen (*o*). Deeze ſchoone Vogel is my uit de Colonie de *Berbice* gezonden.

(*o*) *De overledene Huisvrouw van den beroemden Kunſt-Schilder* Sanders, *te Rotterdam, zelfs een Schilderesſe zynde, beeft in haar leeven eenige weinige ſtukken, bloemfeſtoenen verbeeldende, met zyde geborduurd, daar al de regelen der Schilderkunſt volmaakt in gevolgd zyn. Daar, durf ik van die onwaardeerbaare Kunſt-ſtukken zeggen, ſcheen de Kunſt in verbeelding de Natuur te evenaaren, door het voordeel van den gloed en glans der zyde, welk voordeel de Verfſtoffen ontbeeren, en 't geen hun de ſchoonſte vernis niet geeven kan.*

A. Schouman, del.

S. Fokke, Sc.

BESCHRYVING
VAN DEN
AMERIKAANSCHEN
twee voor-, en twee agter-vingers hebbende
LANGSTAARTIGEN YS-VOGEL.

Tab. II.

Aangaande de bepaaling van de waare grootte der Vogelen, ben ik lang in onzekere verkiezing geweeſt. De maatneeming, welke de Heer Brisson, en anderen gevolgd hebben, is veel te twyffelachtig. De meeſte Vogelen worden ons, opgevuld, uit verſcheiden Geweſten toegezonden; hier door wordt de huid, die rekbaar is, dikwyls buiten haare waare vorm gebragt, en de natuurlyke geſtalte van den hals en der pooten veranderd, en zo voorts. Ik heb dan liever, eens voor al, de grootheden, by wyze van vergelyking, willen opgeeven, en den Leezer hier in naar Dieren wyzen, die elk bekend zyn. Op dien voet zeg ik, dat het lyf, of de romp van deezen Vogel (het hoofd en den ſtaart 'er niet by gerekend) de grootte van onze gemeene en grootſte Lyſterſoorten evenaard.

De Bek, uit den hoek der kaak gemeeten, is twee duimen lang, zwart, aan 't grond-beginzel breed, van boven, daksgewys, ſchuins afloopende, naar het uiteinde wat krom neêrdaalende, en eindigende in een redelyk ſcharpen punt. De onder-bek heeft, ter weêrzyde by het hoofd beginnende, een breeden diepen ſleuf, die zich

zich halverweg de lengte dier bek verlieſt. De neusgaten zyn ovaal-rond, en ſtaan digt by de voorhoofds veeren.

De Oogen . . . . De Tong . . . . . .

De veeren van het hoofd zyn ſchoon blinkend blaauw-achtig groen; agter by den nek wat naar 't goud-kleurige, en wat verder, naar het rood-koper-kleurige hellende.

De rug-veeren ſpeelen met een leevendigen rood-koper-kleurigen glans, voor al boven by den hals; verder, en op de ſchaften der vleugels, zyn dezelven meerder blinkend goud-kleurig groen.

De vier onderſte ſlag-veeren der vleugels zyn zwart, de verderen ſchoon blinkend groen, en geeven (gelyk alle de veeren van deezen Vogel,) een ſchoonen goud-kleurigen weêrſchyn, naar maate dat men de lichtſtraalen 'er op laat vallen.

De bovenſte ſtaart-veeren, die omtrent vyf duimen lang zyn, pronken met dezelfde koleuren, doch met meer blaauwen weêrſchyn. Van onderen zyn zy blaauw-ſtaal-kleurig.

Sommige Vogelkundigen onder myne Leezeren verwonderen zich mogelyk, dat ik, op het voetſpoor myner voorgangeren, het getal der ſlag-veeren, in hunne onderſcheiden rangen, en die van den ſtaart, hier niet opgeeve: Ik meen in eenige myner ſchriften reeds de reden daar van gegeeven te hebben; zo niet, elk kan makkelyk genoeg naargaan, aan hoe groote onzekerheid deeze opgave onderhevig zy, voor al in Vogelen, welken ons gedroogd uit vreemde Geweſten worden toegezonden, door dien deeze Dieren zeer dikwyls ſtaart- en ſlag-veeren, zelfs buiten den rui-tyd verliezen, door de naauwheid der plaats waar in men hun veeltyds bewaard.

De veeren, onder den bek en van de keel, of korten hals, zyn mede blinkend-groen, en hier op vertoonen zich, even boven de borſt, eenige witte veeren, die aldaar als een tamelyk breeden witten vlak maaken.

De borſt-veeren, en die van het geheele onder-lyf, zyn hoog-kaneel-, of roeſt-kleurig-geel.

De

De beenen zyn, gelyk in alle de Ys-Vogelen, kort, en bedekt met veertjes die tot by den klaauw neêrhangen. De klaauwen zyn, in dit voorwerp, zeer duidelyk voor en agter twee. De buitenſte voor-, en agter-vingers zyn de langſten, en de binnenſte voorvinger is, meer dan halver weg, aan de anderen vaſt gegroeid; zoo dat de voetzoel, gelyk ik gezegd hebbe, zich hier breed en plat vertoont. De twee agter-klaauwen zyn los, doch ſtaan ook digt by een. De nagels zyn redelyk lang, ter zyde plat gedrukt, een weinig krom, ſcharp, en, gelyk de beenen en klaauwen, zwart.

EINDE.

BESCHRYVING
VAN EEN
VERWONDERBAAR FRAAI
AMERIKAANSCH
YS-VOGELTJE,

hebbende byna geen ſtaart, doch voorzien met twee voor-, en twee agter-vingers.

Koomende uit de Hollandſche Volkplanting, genaamd

DE BERBICE,

EN

bewaard wordende in het MUSEUM

VAN ZYNE

DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID,

DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-KAPITEIN-GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE NEDERLANDEN, enz. enz. enz.

Beſchreeven en uitgegeeven door

A. VOSMAER,

Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst-Kabinetten, Lid der Keizerlyke Akademie, en Korrespondent der Koninglyke Akademie der Weetenſchappen van Parys.

TE AMSTERDAM,
BY PIETER MEIJER,
MDCCLXVIII.

NATUURLYKE HISTORIE

VAN EEN

AMERIKAANSCH

YS-VOGELTJE,

byna zonder ſtaart, doch met twee voor-, en twee agter-vingers voorzien zynde.

IN onze voorige Verhandeling hebben wy de Beſchryving gegeeven van een vier-vingerigen langſtaartigen Ys-vogel, die, namelyk, twee voor-, en twee agter-klaauwen hadt. Thans doen wy 'er op volgen, een diergelyken vier-vingerigen, die insgelyks de klaauwen, paarsgewys, voor en agter geplaatſt heeft, doch welke gevoeglyk, in tegenſtelling van den voorigen, zoude kunnen genaamd worden de Ys-vogel zonder ſtaart, met twee voor-, en twee agter-klaauwen.

Hoewel d'Heer BUFFON, voor wiens ſchriften wy alle hoogagting betuigen, ons anders is voorgegaan, verkiezen wy echter, in de benaaming der onbenoemde wezens, altyd liever die kenmerken in het oog te houden, die zich terſtond by de beſchouwing ontdekken, dan zulken te gebruiken, welken alleen bekend zyn by Natiën, die mogelyk nimmer tot de kennis van onze ſchriften koomen zullen.

By de voorgaande Beſchryving zoude men mogelyk, en met reden hebben kunnen twyffelen aan de zekerheid van ons geſtelde, om dat men het getuigenis omtrend de geſteldheid der voeten deezer Vogelen van zoo veele Schryveren voor zich hadt, die met ons hier in onëens zyn; te meerder, als men bewuſt is, hoe dikwyls en gemakkelyk, door onkundige of bedriegelyke behandelaars, de welgeplaatſte deelen der Dieren, verminkt, verwrongen en verplaatſt worden, eer zy ons gedroogd zyn toegezonden.

Dan, niet tegenstaande wy verzekeren kunnen, hier omtrend altyd op onze hoede te zyn, zoo twyffelen wy niet, of het dikwyls te veel veld-winnende vooroordeel zal zich het aller best doen overtuigen, door het te berde brengen van drie of vier verschei-denheden, welken, als zoo veele afzonderingen op den regel, die by na alle Schryvers vast stellen, zyn aan te merken, namelyk, dat, alle Ys-vogelen drie voor-, en eenen agter-klaauw, of volgens SCHWENKFELD, en KLEIN, twee voor-, en twee agter-klaauwen hebben. Het na dit volgende stukje, behelzende de Beschryving van nog twee, (wederom in verdeeling der vingers verschillende,) fraaië Ys-vogeltjes, zal mogelyk de waarheid myner ontdekking buiten allen twyffel brengen.

Aangaande de Natuurlyke Historie van dit verwonderlyk fraaië Vogeltje, tot welks volmaakt gekoleurde afbeelding de tot nog bekende verfstoffen te kort schieten, kunnen wy geene merkwaardige omstandigheden by brengen. Het is vry twyffelachtig, of dit Geslacht der Vogelen, die zich zoo onderscheiden van gedaanten in Asië, Afrika, en Amerika onthouden, ook niet geheel in aart en huishouding met ons Europeesch zal verschillen: verscheiden voorbeelden daar van zou men hier, genomen van andere Geslachten en soorten, kunnen bybrengen.

Dit Vogeltje is my, gelyk de voorige, zonder eenig bericht, van de Berbice overgezonden; en, voor zoo ver ik het zelve heb kunnen nagaan, voor my nog niet beschreeven. Door een misverstand van den Letter-snyder, is hier de naam van den Heer A. SCHOUMAN, onder de afbeelding gesteld; het is den Heer G. VAN DEN HEUVEL die het zelve geteekend heeft.

BESCHRY-

A. Schouman, del. S. Fokke, Sc.

BESCHRYVING
VAN DEN
AMERIKAANSCHEN

ſtaart ontbeerenden, en twee voor-, en twee agter-vingers hebbende

YS-VOGEL.

Tab. III.

DE grootte van deezen Ys-Vogel, komt, na genoeg, aan die van onze gemeene, hier te Land vallende, ſoort, eer kleinder dan grooter.

De bek, uit den hoek der kaak gemeeten, is een en vyf agtſte duim lang. De koleur is overal geheel zwart. De gedaante is, zoo wel boven als van onderen, zeer ſcharp, daksgewys, of gelyk als deeze (<>) twee teegens een gelegde letters V, en loopt uit in een regten en ſcharpen punt. De Neusgaten zyn ovaalrond, en ſchynen my (zoo ver ik uit dit gedroogd en opgevuld voorwerp zien kan) ruim halver wegen met een dun ſchuins neêrloopend vliesje bedekt. Zy ſtaan digt by de voorhoofds-veeren, en zyn aldaar met drie fyne, zwarte, voor uitſtaande, lange borſtel-hairtjes gewaapend.

De Oogen . . . . . . De Tong . . . . . .

Aan den hoek van het oog, voor by den bek, ſtaan meede vyf op een rei geplaatſte kleinder borſtelhairtjes.

De veeren, boven op het hoofd en aan de wangen, of onder de oogen, zyn fraai, blinkend- goudkleurig-groen; doch het is

in de water-verwen niet mogelyk, deeze gouden en blinkende koleuren, by dit voorwerp, wel af te beelden. Agter, of verder op den nek, rug en borſt, vertoonen zy zig blinkend koper-kleurig rood. De onderſte ſlag-veeren der vleugels zyn vaal zwart, de verderen worden door de genoemde rug-veeren bedekt.

De afhangende rug-veertjes, die als een klein bewys van een ſtaart maken, zyn ook rood koper-kleurig, met loot-kleurigen gemengd.

De veeren, onder de keel en by den bek, zyn wit, die der borſt, (als gezegd is,) zyn blinkend koper-kleurig rood, en de verderen van den buik, enz. zyn kaneel-kleurig.

De beenen zyn kort, met tot by den klaauw neêrhangende veeren bedekt, en met de klaauwen zwartachtig van koleur.

De klaauwen zyn hier meede voor en agter, twee; de buitenſte voor- en agter-klaauwen zyn zeer lang, de naar binnen ſtaanden, in evenredigheid, veel korter, en meer dan halverwege aan den anderen vaſt gegroeid, zoo dat de voet-zool zig hier ook breed en plat vertoond. De twee agter-klaauwen zyn los.

De nagels zyn redelyk lang, ter zyde plat, krom, zwart en ſcharp.

EINDE.

BESCHRYVING
VAN DEN
AMERIKAANSCHEN
TROMPETTER,
ZYNDE EEN GENOEGZAAM ONBEKENDEN, EN
EENE ZONDERLINGE EIGENSCHAP HEBBENDE
VOGEL,
koomende uit
SURINAMEN,
EN
zich thans bevindende in de DIERGAARDE en het MUSEUM
VAN ZYNE
DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID,
DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-KAPITEIN-GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE NEDERLANDEN, enz. enz. enz.

Beſchreeven en uitgegeeven door
A. VOSMAER,
Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst-Kabinetten, Lid der Keizerlyke Akademie, en Korrespondent der Koninglyke Akademie der Weetenſchappen van Parys.

TE AMSTERDAM,
BY PIETER MEIJER,
MDCCLXVIII.

NATUURLYKE HISTORIE
VAN DEN
AMERIKAANSCHEN
TROMPETTER-VOGEL.

De Schryvers, welken min of meêr, doch genoegzaam allen even duister of gebrekkig, over deezen Vogel geschreeven hebben, zyn in gering getal. Marcgraaf (*a*) is de eerste geweest, die den-zelven onder den Brasielschen naam van *Macucagua* heeft vermeld, en dat weinige en gebrekkige, 't welk die Schryver 'er van zegt, is naderhand door Pison (*b*), (wiens werk te gelyk met dat van Marcgraaf gedrukt is) Willoughbei (*c*), Raay (*d*), Brisson (*e*), en anderen overgenomen. Uit de beschryvingen onzer West-Indische Volkplantingen, die van de Dieren, enz. spreeken, bekomt men geen meerder licht. D'Heer Fermin (*f*) maakt hun onkenbaar. Pistorius (*g*), die anders ook niet veel zeggen wil, is de eenigste, welke eenige waare eigenschappen van dit zonderlinge Dier mede deelt, hoewel hy met al de anderen, aan de beuselachtige vertellingen, die men overal verspreid heeft, namelyk dat deeze Vogel een geluid door den aars geeve, al meede blyft hangen.

De Systematische Schryvers zyn, volgens gewoonte, het zeer on-eens tot welk geslagt deeze Vogel te brengen zy. Willoughbei en Raay betrekken den zelven tot de Hoenderen: Brisson maakt 'er een Patrys van: Klein (*h*) een Trapgans, en Linnéus (*i*) een byzonder geslagt, 't welk hy *Psophia*, en deezen Vogel daar in,

(*a*) *Hist. Nat. Bras. p.* 213.
(*b*) *Bras. p.* 88.
(*c*) *Ornithologiæ. p.* 116. *f.* 26.
(*d*) *De Avibus. p.* 53.
(*e*) *Ornithologiæ. supp.* 12.
(*f*) *Hist. Nat. de la Holl. Equinoxiale. Amst.* 1765.
(*g*) *Beschr. van de Col. van Suriname. Amst.* 1763. *pag.* 65.
(*h*) *Avium prod. p.* 18.
(*i*) *Syst. Nat. Edit. X. p.* 154.

in, *Crepitans* noemt. Ik voor my omhelze het gevoelen van den Heer PALLAS, die den-zelven tot de Kraanvogels t'huis brengt, hoewel hy korter van bek, hals en beenen is.

Vier deezer Vogels, welker geluid zo verwonderbaar is, als de wyze op welke zy dat voortbrengen, in de Diergaarde van ZYNE DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID, DEN HEERE PRINSE ERFSTADHOUDER, gehad hebbende, van welken 'er nu nog een in 't leeven is, is ons de gelegenheid gunſtig genoeg geweeſt, de-zelven in hunnen aart en eigenſchappen van naby te kunnen beſchouwen.

Twee der-zelven zyn, in 't laatſt' van den Jaare 1764., door *den Wel Ed. Geſtr. Heer* MARSYS, uit Zeeland, en twee anderen, in den Zomer van 1765., door *den Wel Ed. Geſtr. Heer* MARSELIS, van Amſterdam, aan de Diergaarde van Hoogſtgem. ZYNE DOORL. HOOGHEID gezonden. Beiden deezen waren uit onze Weſt-Indiſche Colonie van Surinamen overgebragt. D'Heer FERMIN zegt, dat zy zeer gemeen zyn op de kuſt der Amazonen.

De aart van deeze Vogels is in geenen deele ſchuuw of vreesachtig, in tegendeel zyn zy zeer mak, zelfs zo, dat men hun met de hand kan opvatten, uit welke zy ook, 't geen men hun geeft, aanneemen. In gedaante en gang hebben zy veel overeenkomſt met de Kraanvogels, dan eens ſchielyk loopende, en dan weêr, als in een' deftige houding, met groote ſchreeden ſtappende, ſomwylen ook zeer vrolyk huppelende. Stil ſtaanden ruſten zy veeltyds op een been, het ander opgetrokken houdende. In deezen ſtand brengen zy hun ligchaam meer in eene horizontaale gedaante, de rug word krom of hooger, en de hals meêr ingetrokken: ſtoort men hun echter hier in, dan rechten zy zich op, de hals word langer, het ligchaam begeeft zich in een ſchuinſchen ſtand, en de Vogel gelykt een geheel ander ſoort. Het is deeze gedaante, welke de voornaame Dier-ſchilder, d'Heer A. SCHOUMAN, als de leevendigſte, heeft uitgekoozen ter afbeelding.

Wanneer deeze Vogels maar zindelyk gehouden worden, zyn

zy ook zindelyk op hun ligchaam en haalen dikwyls de veeren van het lyf en de vleugels door den bek. Als zy fomtyds tegens elkaâr vegten, is zulks al fpringende, en met redelyke fterke beweegingen of flaagen der vleugels. Het verfchillende klimaat en voedzel bepaalt hier zekerlyk hunne natuurlyke drift ter voortteeling, waar toe zy maar weinige blyken van luft geeven. Hunne gewoone fpys is graan, als boekweit, enz.; doch zy eeten ook gaarne kleine vifchjes en vleefch, en beminnen zeer fterk het brood. Hunne neiging naar vifch, en het redelyk lang ftel van beenen, doet genoegzaam zien, hoe zy, ook hier in den Reigeren en Kraan naderende, waterminnaaren zyn, of tot de watervogelen behooren.

De grootfte, kennelykfte en aanmerkelykfte eigenfchap die zy hebben, is het wonderbaare geluid, 't geen deeze Vogels dikwyls uit zich zelfs maken, of, daar toe door de Oppasfers der Diergaarde worden aangefpoord. Het verwondert my niet, dat men tot op heden in het denkbeeld gebleeven zy, dat zy zulks door den aars deeden; ik zelve heb moeite genoeg gehad my van het tegendeel te overtuigen; 't welk men niet doen kan, of men moet zich genoegzaam op den grond nederleggen, den Vogel door brood by zich lokken, en denzelven het geluid doen maaken; waar in de Oppasfers, (die het zelve al vry wel weeten na te bootfen) en ik zelfs, door hem zulks voor te doen, dikwyls al zeer gelukkig flaagden. Voor dat zy hun twyffelachtig geluid maaken, geeven zy veelmaalen een wild gefchreeuw, 't geen fomwylen wordt afgebroken door een klank die naar *fcherek*, *fcherek* zweemt, en daar op volgt dikwyls het zonderlinge doffe geluid, 't welk eenige weinige overeenkomft heeft met het gekir der Duiven. In dier voegen hoort men hun vyf, zes, tot zeven maalen, kort op een, een doffen klank geeven, uit het lyf voortkomende, en zweemende naar *tou*, *tou*, *tou*, *tou*, *tou*, *tou*, *tou*, binnen 's monds gemaakt; welk laatfte *tou* . . . . zy zeer lang en zagtjes uit-rekken. Deeze klank heeft ook zeer veel zweem naar dat lang

en steunende geluid, 't welk de Bakkers op een glaazen posthoorn maaken, om hunne kalanten te waarschuwen, als het warm brood uit den ooven komt.

Dit geluid of deeze klank komt dan, gelyk wy reeds gezegt hebben, niet uit den aars, maar het schynt my nevens den Heer Dr. PALLAS, die het met my dikwyls gehoord heeft, en wien ik den Romp des gestorvenen Vogels ter ontleeding gegeeven hebbe, zeer zeker, dat het zelve voortkomt door eene flaauwe opening des beks, en een soort van windzakken, welken, hoewel verschillende in gedaante, meest allen Vogelen inwendig eigen zyn. Voornoemde Heer heeft my (daar het in dit stuk op aankomt) de volgende waarnemingen wegens het inwendige maakzel meede gedeeld, waar voor wy hem onze erkentenis hier afleggen. Zie hier wat hy zegt: „ De luchtpyp is, eer „ zy in de borst gaat, van dikte als een groote schryf-pen, been- „ hard en geheel rol-rond. In de borst wordt zy kraakbeenig, en „ verdeelt zich in twee half ronde kanaalen, die hunnen loop naar „ de long neemen. De linker windzak is zeer kort; die der „ rechterzyde gaat tot geheel achter in het onderlyf, en is door „ dwars-vliezen in drie of vier groote cellen afgedeeld ". Het zyn dan zekerlyk deeze zogenaamde wind-zakken, welken men als oorzaaken van de onderscheiden geluid maakingen der Vogelen grooten deels moet aanmerken. De lucht, door de drukkende werkingen der spieren geperst, zoekt haaren uitgang door de hoofdtakken der vleezige long, en ontmoet in haaren weg kleine, veerkragt hebbende vliesjes, welken drillingen verwekken, die allerleië toonen kunnen voortbrengen (*k*). Maar 't geen ons eindelyk verzekert dat dit geluid niet uit den aars komt, is dit, dat men, by eene zeer naauwe oplettenheid, als zy dit vreemde dosse geluid maaken ('t geen zy veeltyds zonder voorafgaand geschreeuw doen,) hunne borst en buik ziet beweegen, en den bek eventjes open gaan.

Het

(*k*) *Mem. de Mr.* HERISSANT, *dans les Mem. de l'Acad. Royale des Sciences de Paris; année* 1753. *p.* 293.

Het geen de reeds aangehaalde Pistorius ons wegens de erkentenis van deezen Vogel verhaalt, kan fommige menfchen in hun gedrag befchaamen. „ Deeze Vogel (zegt hy) is erkennend; „ wanneer hy tam gemaakt is, zo dat hy altoos zyn meefter of „ weldoender boven allen anderen kent, dat ik zelfs, 'er een van „ jongs af opgefokt hebbende, ondervond. Wanneer ik 's mor„ gens zyn hok open maakte, fprong dit vriendelyke beeft rond„ om myn lyf, met beide vleugels uitgefpreid, *trompettende* (zo „ meenen veelen het te moeten noemen) met den bek en aars, „ als of hy my op deeze wyze een goeden morgen wenfchte; niet „ minder vriendelyk bejegende hy my, wanneer ik uit geweeft „ was en wederom t' huis kwam; naauwlyks zag hy my van ver„ re, of liep naar my toe; al was ik zelfs in een vaartuig, zo ras „ was ik niet aan den wal, of hy verwelkomde my in 't byzonder „ alleen met dezelfde complimenten, zonder iemand anders ". Deeze Schryver laat hier nog op volgen een Vogel dien hy *Crico* noemt, en welke even het zelfde geluid met bek en aars, doch wel zo aangenaam, zou maaken.

BESCHRYVING
VAN DEN
AMERIKAANSCHEN
TROMPETTER-VOGEL.

Tab.

IN grootheid komt deeze Vogel het naaft aan den gemeenen Wulp, de *Arquata* van Linné; doch het lyf is korter en dikker. Maar om beter over de grootheid van denzelven te kunnen oordeelen, zullen wy de maat hier liever ter neder ftellen. Dezelve is genomen van een volmaakt wel opgezetten Vogel, die in het Kabinet geplaatft is, en welken ik thans ter Befchryving voor

my

my hebbe. De hoogte van den grond tot den top van het hoofd is achttien duim. De breette van vooren aan de borst tot agter aan den stuit is horizontaal acht duim. De lengte der beenen, van den grond tot dicht aan het lyf, acht en een half duim. De hals, van het bovengedeelte van 't lyf tot aan den top van 't hoofd, zes en een vierde duim.

De bek gelykt volmaakt naar die van den Trapgans, is veel korter dan die van den Kraan, en ter zyden wat plat gedrukt; aan 't grondbeginzel is hy redelyk breed, verder puntig toe loopende; van boven smal rond, en naar 't einde een weinig krom naar beneden geboogen. De kleur is vuil groen. Het opperste van den bek sluit ter zyde op het onderste. De neus-gaaten zyn groot, langwerpig ei-rond, en dicht by het voorhoofd, ter zyde den bek, geplaatst.

De *Irides* of oog-ringen zyn donker geel-achtig, en redelyk groot.

De tong is kraakbeenig, plat en aan het einde gesnazeld.

Hoofd en hals zyn met korte donzige vaal-zwarte veertjes bezet; by den bek komen die tot dicht aan de neus-gaaten. Wat laager, beneden den hals, worden deeze veeren grooter; en alleen van vooren aan den hals, even boven de borst, zyn zy zeer schoon, met een groenen, blaauwen, rooden en goudkleurigen weêrschyn versierd, welke de Schilder-kunst niet kan afbeelden. Het verder gedeelte der borst, het geheele onderlyf, en het grootste deel van den rug heeft meede vaal-zwarte hair-achtige veeren. Op het agterste gedeelte van 't boven lyf is de kleur der veeren flaauw lootverwig grys. De vleugels zyn mede vaal-zwart.

De beenen zyn groen achtig. De dyen halfwege met vaal-zwarte hairige veeren bedekt. De vingeren zyn van vooren drie; de middelste is de langste, en door een kort zwem vliesje aan den buitensten, en door een nog korter aan den binnensten vinger verbonden. De nagels zyn meede kort en puntig. Agter aan de beenen vindt men nog een, even van den grond hangenden, vinger, met een kleinen nagel. Onder de voeten by de hiel is een eelt-achtig knobbeltje.

EINDE.

BESCHRYVING

VAN TWEE

ZEER FRAAIE, KORTSTAARTIGE

OOST-INDISCHE YS-VOGELTJES,

beiden voorzien met twee voor-, en eenen agter-vinger,

bewaard wordende in het MUSEUM

VAN ZYNE

DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID,
DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-KAPITEIN-GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE NEDERLANDEN, enz. enz. enz.

Beſchreeven en uitgegeeven door

A. VOSMAER,

Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst-Kabinetten, Lid der Keizerlyke Akademie, en Korrespondent der Koninglyke Akademie der Weetenſchappen van Parys.

TE AMSTERDAM,
BY PIETER MEIJER,
MDCCLXVIII.

NATUURLYKE HISTORIE

VAN TWEE

KORTSTAARTIGE

OOST-INDISCHE

YS-VOGELTJES,

beiden voorzien met twee voor-, en eenen agter-vinger.

In den derden rang der Ys-vogelen, die verschillende zyn in de kenmerken, welken men hun meest heeft toegeschreeven, volgen hier wederom twee soorten, door de verdeeling der vingeren onderscheiden van die, welken wy reeds te vooren beschreeven hebben. Deeze fraaië Diertjes hebben in het geheel maar drie vingeren, en wel dusdanig geschikt, dat twee van dezelven voor, en een agter geplaatst is: zie daar eene speeling der Natuur in het getal der vingeren by dit Geslacht, van welke noch by geene Schryvers is gesproken

De Heer Seba (*a*) beschryft een Vogeltje van deeze soort, zeer naar by koomende aan het *bovenste* in onze afbeeldingen, doch hy spreekt niet van de gesteldheid der voeten, en, doordien het vliegende is afgebeeld, is daaromtrent ook niets te ontdekken. Hy noemt het zyne een Amerikaansch, en zegt, dat het zyn voedzel *aan de Honigbyën* zoude vinden. Dit Vogeltje van Seba neemt de Heer Brisson (*b*) voor zyne zestiende soort, brengt het ook in Amerika t' huis, en geeft het (gelyk hy aan alle zyne Ys-vogelen doet) drie voor-, en eenen achter-vinger.

De verschillende schikking der Natuur, in het getal der vingeren,

(*a*) *Tom. I. Tab. LIII. N°.* 3.
(*b*) *Tom. IV. p.* 505.

ren van deeze onze voorwerpen is verwonderlyk. Aan de verſcheidenheid van Geweſt kan echter dit verſchil in de ſamenſtelling niet toegeſchreeven worden, zo, naamelyk, dat Aſie vogelen, die men wegens haare uiterlyke overeenkomſt met die van andere geweſten tot een geſlacht brengt, met drie vingeren of klaauwen voort zoude brengen, en America met vier. Het tegendeel zelfs is bekend: de Vorſtelyke verzaameling, en andere Kabinetten, toonen ook Aſiatiſche Ys-vogelen met drie voor-, en eenen achter-vinger, en dus vier-vingerigen, gelyk die van Europa zyn. De waare oorzaak derhalven moet in andere omſtandigheden, ons noch onbekend, te vinden wezen. De groote Werkmeeſter der Natuur toont ons, by het onderzoeken, wel veeltyds de wyze redenen van zyn doen, maar meeſtendeels echter blyven dezelven voor onze oplettendſte naarſpeuringen verborgen. De gedaante van den bek, en het maakzel der klaauwen, zyn zekerlyk geſchikt naar de natuur der Dieren, naar het voedzel 't geen zy in het algemeen noodig hebben, en naar de wyze op welke zy dat moeten bekoomen. Elk Schepzel is dan op de beſt mogelyke wyze gewapend, zo om zyn onderhoud te kunnen bekoomen, als ter verweering tegens zodanige andere Schepzelen, aan welken hy niet ten prooi is toegeſchikt.

De Ys-vogel van Seba verſchilt van den geenen, welken wy hier beſchryven, en die, op de bovenſte tak, zittende is afgebeeld, onder anderen door eenige blaauwe en witte veeren, die deeze ſoort terzyde van den hals heeft; maar de bek van Seba's Vogel ſchynt my niet geheel en al geſchikt, om, gelyk die Schryver zegt, alleen van Byen te leeven.

Ik moet echter bekennen, (gelyk wy voorheen reeds hebben aangetekend) dat de Ys-vogels by gebrek van Viſch, anders hun gewoon voedzel, zich ook met het gebruik der bloedelooze Diertjes behelpen kunnen. Doch zo men eens met oplettenheid naargaat het geſlacht dier Vogelen, welken van de gekorvene Diertjes leeven, voornaamenlyk van Byen en al zulke ſoort van Inſec-

Tab. IV.

G. vanden Heuvel, ad viv. del.

J. Fokke, sc.

Infecten, en die daarom reeds van de Ouden *Apiaſter* genaamd werden, zal men een merkelyk verſchil in de gedaante van den bek vinden.

Beide ſoorten van Ys-vogelen, die wy hier verbeelden, en welken in koleuren met die van den Heer Brisson merkelyk genoeg verſchillen, zyn, ten opzicht van het getal en de plaatſing der vingeren, elkaâr gelyk, doch de koleuren verſchillen, zoo als men in de volgende Beſchryving zien zal. Zy zyn my op onderſcheiden tyden toegekoomen, en beiden als Ooſt-Indiſchen by my te boek geſteld. Gedroogd en reeds opgevuld overgebracht zynde, is het niet mogelyk ten opzigt van het verſchil der Kunne iets zekers te bepaalen; echter ſchynen zy my daar in alleen maar te verſchillen.

BESCHRYVING

VAN DE TWEE

kortſtaartige, beiden twee voor-, en een agter-vinger hebbende

OOST-INDISCHE

YS-VOGELTJES.

Tab. IV.

Het bovenſte afgebeelde Ys-vogeltje, 't geen wegens deszelfs leevendiger koleuren het mannetje ſchynt te zyn, is evenredig aan de grootte van de afbeelding.

De bek, uit den hoek der kaak gemeten, is een en zeven zestiende duim lang, boven en onder wat minder ſcharp dan van de

voorige ſoort, echter daksgewys afdaalende, zo dat de doorſnede eene ruit zoude verbeelden. De kanten van den bek zyn eventjes inwaards gebogen; het uiteinde is niet heel ſcherp uitlopende. De koleur is licht-geel. De neusgaaten komen, in form van een half ovaal, eeven uit de voorhoofds-veeren, en zyn door een dun vliesje geheel geſlooten.

De oogen . . . . . . De tong . . . . . .

De koleur der veeren, boven op het hoofd, zyn licht kaſtanje-kleurig-bruin. Voor het voorhoofd vertoond zich, ter wederzyden by de neusgaaten, een licht geel vlakje. De wangen, borſt, en buik zyn fraai licht geel. Ter zyden van den hals, wat naar achteren, doet zig een klein bosje ſchoone blaauwe veeren zien, en daar onder een wat grooter van diergelyke witte veertjes.

De veeren onder den bek zyn wit.

Op den rug zyn de veeren ſchoon donker-blaauw; laager naar den ſtaart wat naar 't purper trekkende. De bovenſte ſtaartveertjes zyn, eeven als het hoofd, licht kaſtanje-bruin, van onderen kaneel-kleurig. De vleugel veertjes, en ſlagpennen, zyn muisvaal-kleurig.

De beenen zyn redelyk kort, licht-geel, zeer teer en naakt.

De klaauwtjes voor twee en achter een. De binnenſte voorklaauw is wat langer dan de anderen, en zeer ver met de buitenſte vaſtgegroeid, waar door het voetzooltje hier, in evenredigheid met de dunte der klaauwen of vingertjes, zich ook weêr breed en plat vertoond.

De nageltjes zyn kort, ter zyde plat, krom, licht geel, en ſcharp.

Vermits 'er verſchil in de koleuren is, zoo volgt hier de Beſchryving van het, op 't benedenſte takje zittende, Vogeltje.

Dit komt in grootte genoegzaam over een met het voorige, en zou mogelyk, wegens de mindere leevendigheid in koleur, het wyfje zyn kunnen.

De

De bek is in grootte en maakzel eevenredig aan het voorige. De koleur alleen verſchilt, en is vuil of bruinachtig-geel. De neusgaaten zyn even eens.

De oogen . . . . . . De tong . . . . . .

De koleur der veeren, boven op het hoofd, is licht rosachtig-kaneel-koleur. Voor het voorhoofd vertoonen zig dezelfde licht-geele vlakjes, ter wederzyden, by de neusgaaten. De wangen zyn geel-kleurig. De veeren op den rug, op de bovenzyde van den ſtaart, en die op de ſchoften der vleugels, zyn mede licht-rosachtig kaneel-kleurig. De ſlagpennen in de vleugels zyn muisvaal, met roskleurige kanten.

De veeren, onder den bek, zyn licht aſch-graauw. Die der Borſt roſchachtig-geel, met wat rosachtiger veeren gemengd. Onder aan den buik, en verder, zyn dezelven flaauw-geel, en onder den ſtaart roſch-kleurig.

De beenen zyn tamelyk kort, bruinachtig, teer en naakt.

De klaauwtjes even als by het voorige. De nagels alleen wat donkerder-geel.

E I N D E.

BESCHRYVING

VAN EENEN FRAAIËN

AMERIKAANSCHEN

LYSTER,

QUEREIVA genaamd,

IN BRASIL VALLENDE,

en bewaard wordende in het MUSEUM

VAN ZYNE

DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID,

DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-KAPITEIN-GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE NEDERLANDEN, enz. enz. enz.

Beſchreeven en uitgegeeven door

A. VOSMAER,

Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst-Kabinetten, Lid der Keizerlyke Akademie, en Korrespondent der Koninglyke Akademie der Weetenſchappen van Parys.

TE AMSTERDAM,
BY PIETER MEIJER,
MDCCLXIX.

NATUURLYKE HISTORIE
VAN DEN
AMERIKAANSCHEN
LYSTER,
genaamd QUEREIVA.

De foorten deezer wonderlyk fchoone Vogels, van welken noch maar weinige Schryvers gefprooken hebben, zyn zo onderfcheiden afgebeeld en befchreeven, dat wy het niet ondienftig oordeelen dezelven, door eene naauwkeurige nafpeuring, zo veel mogelyk, op te helderen.

De Heer BRISSON (*a*), een der voornaamfte *Ornithologifche* Schryvers van onzen tyd, brengt deezen Vogel, welken wy, wegens deszelfs overeenkomft, voor eene Lyfter-foort houden, met andere en veel verfchillende Vogels in zyn XXIII. Geflacht, 't welk door hem *Cotinga* genaamd wordt; een naam, zegt hy, van de Amerikaanen ontleend.

EDWARDS (*b*) befchryft en verbeeldt onder anderen twee dergelyke Vogels, die hy *Manakin* noemt, en welken door BRISSON tot zyne eerfte foort betrokken worden.

A. SEBA (*c*) geeft eindelyk een Vogel, die zeer verfchild met den geenen, dien wy hier befchryven zullen, en noemt hem *Ococolin*, waarfchynlyk in navolging van FERNANDES, welken hy aanhaalt, doch ten onrechte.

FERNANDES, (*d*) in zyne Befchryving van den *Ococolin* (om niet van een Patrys te fpreeken, waar aan hy denzelven naam geeft) fchynt

(*a*) COTINGA DE CAYENNE. *Ornithologie Tom. II. p.* 344. *tab.* 34. *fig.* 3.
(*b*) MANAKIN. *Glanures Tom. I. p.* 65. *Tab.* 241. *Idem Tom. III. p.* 273. *Tab.* 340.
(*c*) OCOCOLIN. *Thefaurus*, *Tom. II. p.* 102. *Tab.* 96. *fig.* 3.
(*d*) *Hiftoriæ Animalium* & *Cap. CCXI. p.* 54.

ſchynt my, in allen opzicht, meêr te zien op den Vogel, die by ons onder de benaaming van Troupial bekend is, dan op de *Cotinga*; vermits de laatſte, de geele koleur enz., waar van FERNANDES ſpreekt, niet heeft.

BRISSON brengt deezen Vogel, dien SEBA te gelyker tyd, hoewel ten onrechte, een Spreeuw noemt, tot zyn derde ſoort der *Cotingaas*, en noemt hem *Cotinga van Cayenne.*

Maar ſla ik het oog op het geen de Heer BRISSON in de beſchryving van zyn eerſte *Cotinga* zegt: *Eenigen hebben op de borſt een dwarsband, van het zelfde blaauw als dat van den rug, en eenige roſchkleurige vlakken aan de benedenſte deelen van den hals en op den buik* (*e*) dan, zeg ik, kan ik niet opmaaken waarom deeze kundige ſchryver de ſoort van SEBA van de eerſte ſoort zyner *Cotingaas* afſcheidt, en die by zyne derde ſoort brengt, aangemerkt het verſchil in deeze minder is, dan de verſchillendheden, zo even door hem aangehaald.

De beroemde Heer LINNÉ herneemt thans in zyn vernieuwd Natuur *ſyſtema* (*f*) de benaaming van *Ampelis*, 't geen hy nu aan het Geſlacht geeft, waar toe hy deeze ſoorten van Vogels brengt: De ſesde zyner *Ampelis*, *Cayana* genaamd, (zynde de derde van den Heer BRISSON, en de aangehaalde van SEBA) is eigenlyk die, welke het meeſt met deeze, die wy thans behandelen, overeen komt.

KLEIN (*g*) maakt een Roof-vogel van deezen Lyſter, hem noemende *Lanius*, en *Ococolin*, in navolging van SEBA.

Van meerder gewicht achten wy het weinige, 't geen DE LAAT (*h*). aanteekent, als hy zegt: *De Wilden maaken groot werk van het Vogeltje* QUEREIVA, *'t welk zeer ſchoone roode veerkens heeft op de borſt; de vleugelen zwart; en de reſt van het lyf blaauw.* Deeze

(*e*) *Ornith. pag.* 341.
(*f*) AMPELIS. *Edit. Duodecima, reform. pag.* 297. & 298. *N°* 6.
(*g*) LANIUS, OCOCOLIN *dictus. Avium prod. pag.* 54. *N°* 6.
(*h*) QUEREIVA, *Beſchryving van Weſtindiën, pag.* 505.

ze korte, doch klaare, beſchryving duid onzen Vogel vry wel aan; maar 't geen meer is, daar vinden wy de waare Land-benaaming, die wy hem dus, onderſcheidings halven, als eenen toenaam geeven kunnen.

Ik beken by de eerſte vergelyking der aangehaalde Schryveren, tegen deeze onze Lyſter-ſoort, by na in twyfel gebragt te zyn, of de koleuren, met welken SEBA en EDWARDS hunne Vogels verbeelden, der natuure wel nauwkeurig genoeg gevolgd waaren? Dan daar na gelegenheid gevonden hebbende deeze fraaie Vogels in de Kabinetten der Liefhebbers naar te gaan, (gelyk, onder anderen, in dat van den zo vriendelyken, als verplichtenden Heer JULIANUS, te Utrecht, 't geen ongemeene zeldzaamheden bevat) ben ik volledig overtuigd geworden, dat onder deeze ſoort, verſcheide verſchillendheden, even als by de Europeeſche Lyſters, gevonden worden.

In deeze gedachten dus door eigene ondervinding geſterkt, vermoede ik, dat niet alleen de twee *Manakins* van EDWARDS, (naamenlyk, die de keel, borſt en het gedeelte van den buik, purper kleurig heeft, en die met de rooze-of oranje-kleurige vlakken, welken hy alleen in kunne onderſcheiden denkt te zyn, doch vry onzeker) maar ook de *Ococolin* van SEBA (die maar zeer weinig purper onder den bek heeft) en de Vogel met den blaauwen dwarsband, van welken BRISSON by zyn eerſte ſoort als eene verſcheidenheid ſpreekt, en eindelyk deeze, dien wy hier beſchryven zullen, vyf, of ten minſten vier onderſcheiden' ſoorten zyn. Voornaamenlyk mogen wy dit veronderſtellen, indien het verſchil der kunne (omtrent welke wy by de kennis der vogelen, viſſchen en andere ſchepzelen nog op duiſtere paden wandelen) hier in geene miſtaſting kan veroorzaaken; dit plaats hebbende, zoude het kunnen zyn, dat de Vogel van SEBA de vrouwelyke ſoort van den onzen is, vermits de purpere koleur der keele veel minder, en de blaauwe koleur zelfs zwakker is; doch wy zyn verplicht hier aan te merken, dat deeze veronderſtelling alleenlyk ruſt op eenige waar-

neemingen van fommige *Ornithologici*, welke de koleur der vrouwelyke foorten doorgaans minder fchoon en zwakker vinden. Een ftelregel, welke, hoewel zy by fommige foorten doorgaat, echter anderfints, door dagelykfche ondervinding beweezen kan worden aan genoegzaame tegenfpraak onderworpen te zyn.

De overeenkomftige kenmerken, welke wy in deeze Vogelen met de Lyfters vinden, naamenlyk de grootheid, de gedaante van het lyf, de bek, (die, genoegzaam als die der Lyfters, het omgeboogen puntje heeft) de ftaart, de voeten, dit alles by één genomen, zeg ik, doet ons deezen Vogel, op het eerfte aanfchouwen, een Lyfter noemen.

Van deezen Vogel, alhier in 's Graven Hage op eene verkoping, zeer wel gedroogt en opgezet, voor het Vorftelyke Kabinet gekogt, en dus by ons niet leevende gezien zynde, kunnen wy, wegens deszelfs natuurlyke eigenfchappen, hier niets zeker ter neder ftellen.

Het komt ons nochtans niet onwaarfchynlyk voor, dat deszelfs gewoone leevenswyze en voedzel niet veel van den Lyfter verfchillen zal. Deszelfs geboorteplaats is Brafil.

BESCHRY-

A. Schouman, ad vir. del.

S. Fokke, sc.

BESCHRYVING
VAN DEN
AMERIKAANSCHEN
LYSTER,
genaamd *QUEREIVA.*
Tab. V.

De grootte van deezen Vogel is overeenkomende met dien Lyster, welke onder de benaaming van Krams-Vogel bekend is.

De Bek is zwart; het puntje van den bovenften eventjes over den onderften als omgeboogen. De Neusgaaten half ovaal buiten de voorhoofds-veeren uitftekende.

De Oogen - - - - De Tong - - - - -

De veeren van het Hoofd, den Hals en den Rug zyn fchoon lichtblaauw, met zwart gemengd. De flag-veeren der Vleugels zyn zwart, gelyk mede de fchoften der Vleugels, doch wat laager vertoonen zich ook eenige blaauwe veertjes. De Staart-veeren zyn mede zwart.

De Keel is van onder den Bek tot op de Borft fchoon purperachtig rood. De geheele Borft en Buik, tot aan den Staart, zyn fchoon lichtblaauw. Dicht by de Beenen en by den Aars vertoonen zich alleen een enkeld purperachtig rood en zwart veertje.

De Beenen, en de Klaauwen, die van vooren drie en achter een zyn, zyn zwart, gelyk mede de kromme platachtige Nagels.

EINDE

BESCHRYVING
VAN DEN
AMERIKAANSCHEN
ROTS-HAAN,
Zynde een wonder-ſchoone en nog weinig bekende
VOGEL,
overgebragt uit
SURINAMEN;
en zich bevindende in het MUSEUM
VAN ZYNE
DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID,
DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-KAPITEIN-GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE NEDERLANDEN, enz. enz. enz.

Beſchreeven en uitgegeeven door
A. VOSMAER,
Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst-Kabinetten, Lid der Keizerlyke Akademie, en Korrespondent der Koninglyke Akademie der Weetenſchappen van Parys.

TE AMSTERDAM,
BY PIETER MEIJER,
MDCCLXIX.

NATUURLYKE HISTORIE

VAN DEN

AMERIKAANSCHEN

ROTS-HAAN. (*)

Behalven de oneindige meenigte voorwerpen der Natuure, die wy niet kennen, zyn 'er nog een ongelooflyk getal, waar van aan ons niets meerder, dan de oppervlakkige gedaante, bekend is. Het is zekerlyk te beklaagen, dat de overzenders, voornaamelyk die der uitheemſche geweſten, dikwils geene de allerminſte opgave doen, gelyk al meeſt gebeurt, van den aart en van de eigenſchappen der voorwerpen, welken zy overzenden: hoe weinig zulks ook zyn mogt, het zou nuttig weezen; want het leidt en brengt eenen waaren Natuur-beſchouwer op het rechte ſpoor, van 't welk hy anders, (door zyne beſpiegelingen, op waarſchynlyke veronſtellingen geveſtigd, dikwyls misleid) gemaklyk kan afdwaalen.

Onder deeze duiſterheid der voorwerpen, waar over wy klaagen, verbergt zich nog de kennis der natuurlyke eigenſchappen van deezen fraaien Vogel. BARRERE (*a*) is de eerſte geweeſt, die het *beſtaan*, doch ook maar alleen het *beſtaan*, van denzelven, in zyne Americaanſche Lyſt der Planten en Dieren, opgegeeven heeft. By de reizigers, en die de dieren der nieuwe waereld beſchreeven hebben, voornaamelyk by die van onze Colonie, heb ik 'er niets van

(*) *Dit voorwerp, waar na deeze Beſchryving en Afbeelding gemaakt is, niet levendig zynde, maar gedroogd en zeer wel opgezet, zo is het ons niet mogelyk geweeſt het waare Geſlacht der Kunne te bepaalen. By het behouden van den naam, door* BARRERE *aan deezen Vogel gegeeven, hebben wy ook die van Haan moeten behouden, hoewel denzelven anderſins niet eigen is, dan aan het Mannelyke Geſlacht der Vogelen.*

(*a*) *Gallus ferus, Saxatilis, Croccus, criſtam è plumis conſtructam gerens.* Coc-des Roches. *Eſſai ſur l'Hiſtoire Naturelle de la France Equinoxiale. Paris* 1749. *8vo.*

van kunnen ontdekken. De Heer LINNÉE (*b*), brengt thans deezen Vogel, met eenige andere, onder een nieuw geslacht, 't geen hy *Pipra* noemt, en geeft hem den naam van *Rupicola*, in navolging van den Heer BRISSON, van wien wy straks zullen spreeken. EDWARDS (*c*) verbeeldt en beschryft het hoofd en den hals van deezen Vogel; doordien hy deeze deelen maar alleen, en dus zeer gebrekkig, had ontfangen. In een klein, door zyn vriend daar by gevoegd, bericht, niet minder gebrekkig, dan dit hem toegezonden deel, wordt gezegd, dat hy sterk naar Muskus ruikt, ('t geen ik in mynen gedroogden niet heb kunnen ontdekken); dat hy zeer zeldzaam is in Surinamen en moeielyk om hem te naaderen. Men geeft hem aldaar ook den oneigen naam van *Wieddehop*, welken de Heer LINNÉE hem voormaals mede gaf. De Heer BRISSON (*d*) is dan de eerste, die deezen Vogel, zyne uiterlyke gedaante, als een rangschikkend (systematisch) Schryver, naauwkeurig beschryft; en met eene vry goede afbeelding, doch ongekoleurd, ophelderd. Hy plaatst den zelven in zyn XIV. Order, welke in V. Afdeelingen en VII. Geslachten verdeeld is. Zyn eerste Geslacht, in die Order, bevat alleen deezen *Cocq-de-Roche*, door BARRERE reeds aldus genaamd, en welken wy, in navolging, Rots-Haan noemen.

Dus niets van den aart van deezen Vogel beschreeven vindende, zo kunnen wy geene andere beschryving, dan slegts eene denkbeeldige, daar van opgeeven, welke op de benaaming en eenige uiterlyke kenmerken berust.

By eene vergelyking van deezen Vogel, met den waaren Hop-Vogel, welken, niet wy, (gelyk de Heer BRISSON verkeerd meent) maar de Duitschers, *Wieddehopff* of *Widhopf* noemen, zal men rasch be-

(*b*) *Rupicola. Pipra. Crista erecta margine purpureo, corpore croceo, tectricibus rectricum truncatis. Syst. Nat. Ed. Duodec. Hol.* 1766. *p.* 338.

(*c*) *Le Widde Hop. Glanures. Tom. II. p.* 115. *Tab.* 264.

(*d*) *Rupicola.* Coq-des-Roches. *Ornithologie. Tom. IV. p.* 437. *&c. Parysche uitgave.*

bemerken, dat geene andere overeenkomften in beide deeze zeer onderfcheiden Vogelen zyn, dan alleen, dat zy elk eene fraaie opftaande Kuif hebben, die evenwel in onzen Rots-Haan geheel en al verfchillende is met die van den Hop. De vergelyking der bekken van deeze, zeer onderfcheiden, Vogelen, is alleen genoeg om de verfcheidenheid des Geflachts in een oogenblik te onderkennen. Den naam van *Coq-de-Roche*, zegt de Heer BRISSON (alleen in eene kleine aantekening), komt, om dat hy zich op de Rotfen onthoudt; mogelyk draagt hy den naam van Haan, naar een eenigfins overeenkomend geluid, 't geen hy met den Haan maakt; want hy draagt geene fpooren, noch andere overeenkomften met de onderfcheide Geflachten der dieren van dien naam.

Volgens de gefteldheid van den bek zoude ik oordeelen, dat hy een Vogel is, die de weeke graanen of zaaden en dergelyke dingen tot zyn voedzel neemt, of anderfins van gekorvene dieren leeft. Het ftelzel der klaauwen, naby die van den Ys-vogel komende, fchynt met dit gevoelen ook wel overeen te ftemmen.

De zelve is my voor eenen Surinaamfchen Vogel verkogt, en zeer waarfchynlyk laat hy zich door geheel Guiana vinden, alwaar hy, volgens BARRERE, door de Franfchen, *Coq-de-Roche* genaamd word. Het is te verwonderen, dat van zulk eenen zonderlingen en fraaien Vogel niet het minfte gefproken wordt by de Hollandfche nieuwe Waereld-befchryvers, daar zy teffens van de Vogelen en verdere Dieren van die Landen fpreeken.

BESCHRYVING
VAN DEN
AMERIKAANSCHEN
ROTS-HAAN,
Tab. VI.

Deeze Vogel is een weinig kleinder, dan de gemeene Duif. De Bek is licht-geel, kort, ter zyden plat, boven rond en naar het einde wat krom neêrdaalende; het onder kaak-been wordt door het bovenſte ingeſlooten. De Neusgaten ſchynen my ovaal en groot, en ſtaan in dit voorwerp, 't geen zeer wel is opgezet, onder de voor-veeren van de Kuif verborgen.

De Oogen . . . . . . De Tong. . . . . . :

De Veeren van het Hoofd, Hals, Borſt, Buik, Rug en op de Schoften der Vleugels, gelyk mede de boven- en onderveeren van den Staart, pronken met eene ſchoone en zeer levendige oranje koleur, doch even onder den bek is dezelve een weinig lichter. De fraaie Kuif-veeren, waarmede deeze Vogel pronkt, zyn insgelyks oranje-kleurig; zy vertoonen zich ter zyden als plat gedrukt, omtrent anderhalf duim hoog opſtaande, en maaken dus, op het voor-en achter-hoofd, als een halfronde cirkel. Boven in deeze fraaie Kuif, even van de uiteindens der veeren af, ziet men een rondloopend ſmal bandje, 't geen bruin-rood is, (de Heer Brisson zegt, ſchoon purper) 't welk den Vogel een fraai aanzien geeft.

In de Vleugels zyn de onderſte groote ſlag-veeren vaal-zwart, omtrent het midden hebben zy eene groote witte vlak. De veeren

Tab. VI.

A. Schouman, ad viv. del.　　　　S. Fokke, sc.

ren van de binnenfte zyden, aan het einde der eerfte groote flag-veer, verminderen eensklaps in hunne breedte, zo, dat de pen zich aldaar, aan het einde, als naakt en zonder veer vertoont, 't geen een zeldzaam verfchynfel is in deezen Vogel. De mindere flag-veeren zyn mede vaal-zwart, doch aan den buiten-kant oranje-kleurig, en aan de einden vuil-wit met eenen oranje-kleurigen weerfchyn. Boven, wat terzyden den Rug, liggen eenige lange draadachtige oranje-kleurige veeren los over de vleugels heen.

De boven op en onderliggende ftaart-veeren (hebben wy reeds gezegd) zyn oranje-kleurig; doch wy moeten hier by voegen, dat zy zich, aan het einde, even als afgefneeden vertoonen. De wezentlyke ftaart-veeren zelfs, die redelyk kort zyn, zyn mede vaal-zwart. Aan hun einde, daar zy zich insgelyks als regt afgefneeden doen zien, zyn zy verflaauwend oranje-kleurig.

De Beenen zyn niet lang, en licht-geel. De oranje-kleurige Buik-veeren hangen, in ons voorwerp, over de Hielen heen. De Klaauwen zyn van vooren drie, achter een, en met platte geele en vry groote kromme Nagels gewaapend. De Heer Brisson zegt, dat de middelfte van de drie voorfte vingers, tot aan het derde lid met den buitenften vereenigd is, en, met den binnenften, tot aan het eerfte lid. Wy hebben geene gelegenheid kunnen vinden dit te ontdekken, zonder gevaar van fchaade aan ons voorwerp toe te brengen. De Klaauwen waaren te fterk gedroogd, en door yzerdraaden te vaft aan een boomtakje verbonden. Dan de naauwkeurigheid, met welke deeze waarneemer zyne voorwerpen befchouwt, belet hier in alle twyfeling.

E I N D E.

BESCHRYVING
VAN EENE FRAAIJE
OOST-INDISCHE PAPEGAAY-SOORT,
DE GROOTE
PURPER-ROODE LOERI
GENAAMD,
IN CEYLON VALLENDE,

en bewaard wordende in het MUSEUM

VAN ZYNE

DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID,

DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-KAPITEIN-GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE NEDERLANDEN, enz. enz. enz.

Beſchreeven en uitgegeeven door

A. VOSMAER,

Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst-Kabinetten, Lid der Keizerlyke Akademie, en Korrespondent der Koninglyke Akademie der Weetenſchappen van Parys, Lid van het Zeeuwſche Genootſchap der Weetenſchappen van Vliſſingen.

TE AMSTERDAM,
BY PIETER MEIJER,
MDCCLXIX.

NATUURLYKE HISTORIE
VAN DE GROOTE
CEYLONSCHE
PURPER-ROODE LOERI.

Men zou ſchier vermoeden, na dat een Schryver (*a*) ons vyf-en-negentig verſcheidenheden van Papegaay-ſoorten oplevert, dat, zeg ik, in dit getal alle de ſoorten bekend en genoemd zouden zyn, die in dit geſlacht gevonden worden. Dan het tegendeel is waar; zo onbepaald en onderſcheiden vertoont zich de groote Werkmeeſter der Natuure in zyne Schepzelen.

Deeze ſchoone Vogel, welke met recht een der fraayſte van de geheele bende der Papegaaijen kan genaamd worden, heb ik niet kunnen ontdekken, dat nog door iemand beſchreeven is. Hy ontbreekt zo wel in de Geſlacht-lyſt van den opmerkenden Linnée, als in die van Brisson. By onze Uitheemſche Landbeſchryvers, welke de Natuurlyke Hiſtorie, veel al, zeer oppervlakkig behandeld of elkander nageſchreeven hebben, vind' ik 'er ook geen het minſte gewag van.

De-

(*a*) De onvermoeide Heer Brisson heeft dit getal van verſchillende ſoorten by een gebragt, waar onder men echter alle de verſcheidenheden van dit geſlacht moet begrypen: Als daar zyn de groote Langſtaarten, die wy den oneigentlyken naam van *Raaf* geeven. De kleine Langſtaarten, welken wy *Parkiet-Raafje* noemen. Die, welke in 't algemeen onder de benoeming van *Papegaay* bekend zyn. Die, welke *Loeri* genoemd worden, alleen kenbaar aan derzelver gewoonlyke min of meêr ſchoone hooge roode koleur; doch dit kenmerk is niet genoegzaam om hun van de eigentlyke Papegaaijen af te zonderen. Verder volgen die, welken den naam *Kakatoe* gegeeven is, kennelyk aan derzelver fraaije kuif, waar mede zy pronken. En eindelyk, die onder den naam van *Parakietjes* of *Moſch-Parkietjes*, door hunne kleinheid, genoeg bekend zyn. Mogelyk zyn 'er onder die verſcheidenheden van den Heer Brisson wel eenige, die zich maar alleen door 't verſchil der Kunne onderſcheiden: dit, en de volwasſen- of onvolwasſenheid, zyn zeer moeijelyke hinderniſſen by de Vogelen, in de bepaalinge der ſoorten. Ornitholog. Tom. IV. p. 182.

Dezelve is voor eenige Jaaren door zyne Doorluchtigste Hoogheid, op deszelfs Lustplaats het Huis in 't Bosch, van eenen Oost-Indie-vaarder gekocht, die zeide hem van Ceylon te hebben mede gebragt. De leeftyd aan het Hof, van dit fraaije Dier, is maar eenige weinige maanden en dus van korten duur geweest. Met hoe schoone en het oog aandoenelyke koleuren deeze Vogel versierd was, zyne geaartheid was min uitmuntend, tegen de gewoonten der zogenaamde Loerries, die anders leerzaam zyn (*b*). Hy sprak niet en wilde niets leeren, anders was hy van geen kwaadaartigen aart, en dit was zyn beste Karakter, in te-

(*b*) Seba beschryft eene Loeri, van de Papoesche Eilanden, welke vierderleye Taalen duidelyk sprak, 's morgens zong dezelve in byzyn van zynen Meester, aan wien deeze Vogel zeer getrouw was, een deuntje, waar na hy riep, *goeden morgen Sinjeur! een Wyn-sopje.* Dit riep hy ook des avonds, en tusschen beiden fluiten hy. Als hy zyn Meester niet zag, treurde hy, en wilde niet eeten noch spreeken. Zyn Meester verkocht deezen Vogel voor vyf honderd Guldens, doch de getrouwheid van dit Dier ging zo ver, dat het weinige dagen daar na stierf. Seba *Thesaurus Tom. I. Tab.* 38. *Fig.* 4.

Edwards. *Hist. Nat. des Oiseaux, Tom. IV. Tab.* 170. verbeeld een kleine Loeri. Deeze is in 't voorleedene Jaar, leevend, aan Zyne Doorl. Hoogheid toegezonden door den Wel Edelen Gestrengen Heere Hope, Representant van welgemelden Vorst, by de Edele Oost-Indische Compagnie. Dezelve is van Bengaalen, en het leerzaamste, makste en fraayste Diertje (want het is niet groot) 't geen men zien kan. Het spreekt, verscheide woorden, zeer duidelyk en fluit zeer fraay. Het legt zich neder op den rugge, speelt met bek en pooten, met iemands hand. Op den vloer gezet, huppelt het, even gelyk een Mosch, iemand achter na. Het danst op zyn stok en op den vinger van die het neemt, telkens, met eene zeer duidelyke en lieffelyke stem, Loeri roepende. Dit aangenaame Diertje is thans het vermaak van Haare Koninglyke Hoogheid, Mevrouwe de Princesse van Oranje en Nassauw enz. enz. enz. De koleuren van deezen Vogel zyn veel schoonder en levendiger, dan die door den Heer Edwards verbeeld zyn. Weinige dagen na deeze beschryving is het zelve overleeden.

Nog een ander, het geen de Heer Edwards *Tab.* 169. volmaakt wel verbeeld, en 't welk wegens zyne overeenkomende gedaante, maar niet in koleuren, een kleine Loeri schynt te zyn (hoewel ik geene genoegzaame verschillen ontdekken kan, om de Loerris van de eigentlyke Papegaaijen af te zonderen) bevind zich ook, met verscheide andere, in het Vorstelyk Museum. Dat fraaije Diertje was mede van eene lieftalligheid, waar van my, het voorige uitgezonderd, geene weergade

tegenoverſtelling van zyne ſchoone koleuren en ſchreeuwachtigheid. Men gaf hem eens een Mos, om te zien hoe hy daar mede zoude omgaan, de uitkomſt beantwoorde de gevreesde verwachting; hy beet het arme Dier dood en vergenoegde zich met 'er de Hersſenen alleen van op te eeten.

De natuurlyke geaartheid over het geſlacht in zyn geheel genomen, is leerzaam en 't menſchelyk geſlacht beminnende. Het geen men desaangaande daar van by de Schryvers vind aangeteekend, het fabelachtige uitgezonderd, is uitmuntend. Ik zelfs heb eene Papegaay te Rotterdam gezien, welke haar Meeſteresſe by het ſpeelen op 't Clawier in verſcheide Muziek-ſtukjes verwonderlyk acompagneerde.

Haar gewoone voedzels zyn allerley Boom-vruchten. De geſchiktheid en de kracht die deeze Vogels in hunnen bek hebben, ſchynt zelfs in den eerſten opſlag van het nog tot meerder weêrſtandbiedende Lichaamen, dan de weeke Boom-vruchten, geſchikt te zyn, en zy is het ook inderdaad; want, behalve de verweering die zy tegen verſcheide vleeſcheetende Dieren, welken in die Geweſten des nachts de Boomen beklimmen, noodig hebben, dient hun zoodanige kracht ook voornaamelyk om de pitten en kerns van ſommige vruchten die zy graag eeten, en waar van eenige in eenen harden baſt beſlooten zyn, te vermeeſteren. Men kan 'er nog byvoegen, dat de bek der Papegaayen hun als een derde voet in het klimmen dient.

Volgens LABAT (*c*) maaken zy hunne neſten in holle boomen en takken, den grond met eenige hunner vederen bedekkende. De geleerde Heer VALMONT DE BOMEER (*d*) ſpreekt

gade bekend is. Wy hebben deeze byvoegzelen maar alleen willen aanhaalen, om aan te toonen, dat deeze Papegaay-ſoorten, inzonderheid, zeer leerzaam, zacht van aart, en dus ligt te temmen zyn.

(*c*) Nieuwe Reizen naar de Franſche Eilanden van Amerika, *I Deel pag.* 272. *Amſt.* 1725. 4°.

(*d*) *Dictionaire d'Hiſt. Naturelle*, *Tom. IV. pag.* 235. *Paris* 1764. 8°.

ſpreekt ook van zeer aartige neſten, welken zy van fyne takjes enz. 't ſaamenſtellen, en die zy aan de hoogſte en uiterſte einden der boomtakken, zekerlyk ter beveiliginge hunner jongen, afhangend vaſt maaken. Dit komt overeen met de beſchryving en afbeelding, welke SEBA (*e*) van zulk een neſt geeft, en 't geen in 't Vorſtelyk Muſeum te zien is. Zy leggen, volgens de meeſte Schryvers, maar twee Eijeren, die geſpikkeld, byna de grootte van Duiven-eijeren hebben, en, beurtelings, door het Mannetje en Wyfje, gebroeid worden. Gemelde LABAT zegt, dat in het Jaar 1707. te Parys by de Weduwe van den Heer AUGER, Gouverneur van St. Domingo, twee Papegaaijen verſcheide reizen jongen teelden, doch dat zy niet in 't leven bleeven, zekerlyk door gebrek aan 't benodigd voedzel voor zulke jonge Vogels. Dikwils is my hier te lande een klein doch wit eitje, door een Papegaai jaarlyks in deezelfs kooy gelegd, voor gekomen.

De Papegaayen kunnen zeer oud worden, ik ken 'er een, welken men zeker weet dat naby de honderd jaar by eene Famillie geleeft heeft. Dit niet tegenſtaande zyn zy heel zeer aan de vallende ziekte onderhevig, voornaamelyk, de zogenaamde Loeries. Het beſte hulpmiddel hier tegen is hun brood, zeer natgemaakt, met eene goede quantiteit geſtampt Hennip-zaad te vermengen. De Ooſt-Indiſche Loeries vereiſſchen doorgaans natter voedzel, dan de Amerikaanſche Papegaayen. Het is ook zonderling van deeze Vogelen, dat het zaad der Katoen-boom hun dronken maakt, en dat der wilde Saffraan, 't geen een ſterk Purgeermiddel voor den Menſch is, door hun zonder ſchaade gebruikt word (*f*).

Het is aanmerkelyk 't geen PISTORIUS (*g*) verhaalt, en waar uit

(*e*) *Theſaurus Vol. I. pag.* 104. *Tab.* 68. *Fig.* 1.

(*f*) HOUTTUIN *Nat. Hiſt.* of uitvoerige Beſchryving der Dieren, Planten en Mineraalen, volgens het ſamenſtel van den Heer LINNÆUS, *I Deel IV Stuk pag.* 233. *Amſt.* 1762. 8°.

(*g*) Beſchryving van de Colonie van Surinamen, *Pag.* 68. *Amſt.* 1763. 4°.

uit ſchynt te blyken, dat de Papegaayen, hoewel zy in Surinamen voortteelen, ook Trek-vogels zyn. „ In de maanden Auguſtus „ en September van de Jaaren 1750. en 1751. (zegt hy,) wan- „ neer de Koffy-Oogſt invalt, zag men in Surinamen een on- „ noemlyk groot getal van Papegaayen van allerley ſoort, die met „ geheele trouppen op de Koffy vielen, de roode baſt van de- „ zelven afpluckten en tot hun voedzel namen, terwyl zy de „ Boonen op den grond verſtrooiden. In 't Jaar 1760. terzelve „ tyd, zag men wederom diergelyke zwermen van Papegaayen, „ die zich over de geheele Kuſt verſpreiden, en veele ſchaade en „ verwoeſting aanrechten, zonder dat men heeft kunnen ontdek- „ ken, van waar die Dieren in zo groote meenigte kwaamen". Dezelfde Schryver en anderen zeggen ook, dat in de Neusga- ten en in eene buil op het Hoofd der Jonge Papegaayen een kort en dik Wormpje groeid, dat na weinig tyds afvalt, wanneer zich de plaats daar het gezeeten heeft wederom ſluit (*b*).

De manier om deze Vogels te vangen is verſchillende. Die men verkieſt in het leven te behouden, om te leeren praaten, worden zeer jong uit de Neſten gehaald, volgens PISTORIUS, in Auguſtus.

De

(*b*) Zekerlyk moet dit veroorzaakt worden door het een of ander Inſect, tot de Vlieg- of Weſp-ſoorten behoorende, welke die plaatſen verkiezen om hunne Ei- jeren daar, ter uitbroeijing, in te leggen; even als by de Rendieren enz. geſchied. Deeze bedenking brengt my de gevleugelde Luis te binnen, zo als de Heer SLABBER die noemt en beſchryft, in de Verhandelingen van de Hollandſche Maat- ſchappye der Weetenſchappen, *X. Deels II. Stuk pag.* 413. Op het eerſte gezigt der af beeldinge, verwonderde ik my reeds over de benoeming van Luis, zonder my de beſchryving te erinneren, welke reeds de beroemde Heer de REAUMUR daar van, onder den naam van Vlieg, gegeeven had. Beſchouw ik de gedaante van dit Dier, de Vleugels, voornaamelyk den langen Zuiger, die aan het einde met een om- geſlagen rand plat is: doorlees ik de beſchryvingen van de Heeren de REAUMUR en SLABBER; ik vind meer Vlieg, dan Luis, die zyne Eijeren en jongen den Zwaluw toebetrouwd. Ik lees ook met den Heer SLABBER, by den Heer REAUMUR *Tom. IV. Mem.* 3. dat hy de neſten der Zwaluwen vol vlooijen vond en met wormen van vlooijen, of de vlooijen in haar eerſte gedaante; mogelyk zullen deeze de Zwaaluw-vlooijen zyn.

De oude worden in Brazil met zeer lange pylen, welkers punt met kattoen zeer dik omwonden is, uit de boomen geſchooten.

LABAT verhaalt, dat de Caraiben by nacht de boomen, waar op zy zich onthouden, met koolen beleggen, daar op een Gom met groene Piment werpen, door welks rook deze Vogels duizelig worden en voor hun neder vallen. VAN BERKEL (*i*) verhaalt, dat de Indiaanen dezelve in Rio de Berbice vangen, met ſtrikken, aan ſtokken vaſtgehecht, en die zy den Vogel over 't Hoofd werpen.

Het vleeſch deezer Vogelen is eene zeer goede ſpyze. LABAT, die zegt meer Papegaaijen in Amerika, dan Patryzen in Europa, gegeeten te hebben, verzekert zulks, zeggende, dat het vleeſch der jongen zeer aangenaam en ſappig is, het zy geſtoofd, aan 't ſpit, of in Wyngaard-bladen gebraaden. Van de Oude Vogels bereid men een goede Soupe. Doch haar Vleeſch verkrygt den reuk en ſmaak der voedzels die zy eeten, en 't is hier door dat zy dikwils zeer ſmaaklyk of onbruikbaar tot ſpyze worden.

De Spraak, waar door deeze Dieren boven alle andere uitmunten, maakt hun aanmerkelyk. Dan vermits wy de ontleedkundige beſchouwingen eigentlyk niet tot ons voorgeſtelde Plan geſchikt hebben, en ons daar toe een zo oordeelkundige en bekwaame Ontleeder, als de Heer de BUFFON in den Heer DAUBENTON heeft aangetroffen, behalven meer, ontbreekt, wyzen wy den desaangaanden begeerigen Leezer naar het Werk van den onvermoeiden Heer Doctor HOUTTUYN. Deeze Geleerde heeft in zyne Natuurlyke Hiſtorie (*k*) alles hier toe betrekkelyk, met zeer veele onderzoekingen byeen gebragt.

(*i*) Amerikaanſche Voyagie, *pag.* 85. *Amſt.* 1695. 4°.
(*k*) Natuurlyke Hiſtorie der Dieren enz. *I. Deel IV. Stuk. Pag.* 22.

BE-

Tab. VII.

A. Scheuman, ad viv. del.

J. Fokke, sc.

BESCHRYVING
VAN DE
CEYLONSCHE
GROOTE
PURPER-ROODE LOERI.

Tab. VII.

DE grootte van deezen Vogel is een weinig meerder, dan de gewoone Loodkleurige Papegaay, *Erithacus* LIN., en wat kleinder, dan de dubbelde Amazoon, *Æſtivus* LIN.

Het geheele Hoofd, de Hals, en een gedeelte der Borſt zyn zeer ſchoon ſcharlaaken rood, naar 't purper hellende, en zo is ook de rug, het meerdergedeelte der Vleugels, de veeren der Voeten en de onderſte deelen by den Staart, zo dat men den geheelen Vogel, naar de heerſchende koleur, de Purper-roode Loeri kan noemen. De Borſt alleen pronkt met een gewaasſemd blaauw, even als by de blaauwe Pruimen gezien word, waar op de Dauw noch ongeſchonden bewaard is, en waar een Tint van purperachtig rood doorſtraald. Even dat zelfde blaauw der Borſt, 't geen tot op de Beenen neêrdaald, verheft zich ter weêrzyden by de ſchoften der Vleugels, en loopt den Hals, of liever wat benedenwaards, rond, daar het zich op den rug komende verbreed. De ſchoften der Vleugels zyn met eenen rand van zeer ſchoone blaauwe veertjes omzoomd. De uiteinden der ſlag-pennen, zelfs de buitenſte halve zyden der eerſte of grootſte, zyn ſchoon donker blaauw. De ſtaart-veeren zyn van boven rood, en de

einden derzelven fraay licht geel. Van de onderzyde zyn de ſtaart-veeren eigentlyk geheel geel, doch het middelſte gedeelte daar van, is licht geelachtig rood.

De Bek van deezen Vogel is zwart. De Neusgaaten zyn klein, ovaal, en komen maar even uit de voorhoofd-veeren.

De Oogen zyn zwart, met eenen geelen ring. De Tong . . .

De Beenen zyn graauw zwart, gelyk mede de Klaauwen, die voor en achter tweevingerig zyn, zynde de binnenſte de kortſte. De Nagels zyn groot, krom, zwart en puntig.

EINDE.

BESCHRYVING
VAN EENEN
AFRIKAANSCHEN
NOG GEHEEL ONBEKENDEN
ROOF-VOGEL,
DE
SAGITTARIUS
GENAAMD,

OP DE KAAP DE GOEDE HOOP VALLENDE,

en overgebragt in de DIERGAARDE

VAN ZYNE

DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID,

DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-KAPITEIN-GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE NEDERLANDEN, enz. enz. enz.

Beschreeven en uitgegeeven door

A. VOSMAER,

Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst-Kabinetten, Lid der Keizerlyke Akademie, en Korrespondent der Koninglyke Akademie der Weetenschappen van Parys, Lid van het Zeeuwsche Genootschap der Weetenschappen van Vlissingen.

TE AMSTERDAM,
BY PIETER MEIJER,
MDCCLXIX.

NATUURLYKE HISTORIE
VAN DEN
AFRIKAANSCHEN
VOGEL, SAGITTARIUS.

Welke onbekende wonderen de wildernissen van Afrika in hun binnenste verbergen, of somwylen doen zien, daar van hebben wy reeds de blyken doen beschouwen, in onze beschryvingen van 't breedsnuitig Bosch-Zwyn en het basterd Mormeldier.

Thans komen wy die proeven te vermeerderen, door een Schepsel uit het Geslacht der Vogelen van dat Waereld-deel. Een Schepsel, zo vreemd, in deszelfs gestalten, als in de samenstellinge der deelen waar uit het bestaat, en niet minder verwonderlyk, in zyne geaartheid en eigenschappen, in tegenoverstellinge van zyne gedaante.

ALDROVANDUS beschryft eene Duif met den bek van een Eend (*a*). Een Gans met den onder- en boven-bek vooraan binnenwaards omgeboogen (*b*). Een andere met eenen Snavel naar een Arends-bek gelykende (*c*). Om van geen Monster te spreeken; want deeze bygebragte geeft de gemelde Schryver voor wezendlyke soorten op. Zo verschillend is de Natuur in haare uitwerkselen; en hoe moeijelyk zyn de grensscheidingen der Geslachten, door zulke voorwerpen, te bepaalen.

Dit zo even aangehaalde, en niet minder het onderwerp deezer beschryvinge, toont ten allerduidelykste, zo als wy voorheen by de Ys-vogelen reeds gezegd hebben, op hoe losse gronden de samenstelsels der Natuure (*Systemata*) nog rusten; voornaamelyk, wanneer men de onderscheide kentekens der Geslachten en Soorten alleen aan uiterlyke kenmerken wil bepaalen. Ik beken de nut-

(*a*) *Ornithologiæ Tom. II. p.* 482.
(*b*) *Ornithologiæ Tom. III. p.* 150.
(*c*) *Ornithologiæ Tom. III. p.* 164.

nuttigheden, en de vorderingen dezer Eeuw, hier in gemaakt; dan hoe zal men op dien voet deezen Vogel plaatſen? De kromme bek brengt hem tot de Roofvogelen, en de lange beenen, tot de Steltloopers of Waaterminnaaren; welk eene verſchillendheid van kenmerken! en echter zyn die overeenkomſtig met den aart in deezen Vogel, zo als men uit deszelfs beſchryvinge zien zal. De aart en natuurlyke eigenſchappen der ſchepſelen zyn dan datgeene 't welk men, vooral by de Rangſchikkingen, moet raad pleegen. Geen vyand van viſch zynde, zo is echter het geliefſte voedſel van deezen Vogel vleeſch, 't geen hy verſcheurend inzwelgt; zie daar een kenmerk, 't welk hem terſtond naar de Bende der Roofvogelen verwysd, en in welke hy, wegens zyne lange beenen, die anders aan hun oneigen zyn, een afzonderlyk Geſlacht uitmaakt.

Deeze Vogel kan, naar 't ſchynt, de geſteldheid van onze luchtſtreek zeer wel verdraagen. Voor omtrent twee Jaaren is dezelve door den Heere Otto Luder Hemmy, Lid van den Raad der Juſtitie van de Kaap de Goede Hoop, overgezonden, en aart hier in onze Diergaarde volmaakt wel.

De Kuifveeren, welke, by de langbeenige en meeſt alle andre Vogelen, alleen den mannelyken eigen zyn, doen my denken dat hy tot hun Geſlacht behoort. Van natuur is deeze Vogel niet kwaadaartig; en hoewel hy met eenen bek gewapend is, die vrees aanbrengt, byt hy nooit, zelfs niet als men hem aangrypt en vaſthoud, altoos trachtende iemand te ontvlugten, die hem nadert. In dit geval kan hy ook ſprongen doen van acht a negen voeten hoog, om zynen vervolger te ontwyken. Zich ter ruſte willende begeeven, legt hy zich op den buik en borſt op den grond neder, en ſlaapt met het hoofd tuſſchen de veeren. Zyn ſchreeuwend geluit zweemd het meeſt naar dat van eenen Arend, doch dit maakt hy zeldſaam. Zyne gewoone beweeging is, by aanhoudendheid, met zeer groote ſchreeden gins en weêr te loopen; van wege deeze groote ſtappen die hy maakt, eenigzins overeenkomſtig met eenen Boog-Schutter, zal het mogelyk zyn, dat men

hem den naam van *Sagittarius* gegeeven heeft, en met welken hy van de Kaap is afgezonden. Deeze Vogel moet aldaar nog zeer raar zyn, vermits KOLBE, VALENTYN, en anderen in hunne Kaapſche dier-beſchryvingen, geen gewag van hem maaken (*d*). Wanneer men hem by zyn gins en weêrloopen nadert, en waar in hy weezendlyk eene grootſche houding vertoont, maakt hy een geduurig kraakend geluid, even als, *Krak*, *Krak*. Hy ſchynt, eenigen tyd in ruſt gelaaten, en van zyne gewoone vreeze voor iemand te rug gekoomen zynde, vry nieuwsgierig. Toen de Tekenaar met hem af te beelden bezig was, kwam hy, even als hier terzyden in de afbeeldinge vertoond is, zelfs van zeer na by, en als over zyne afbeelding verwonderd, met de veeren van het hoofd alle opgericht, op de aftekeninge zien. Dikwils komt hy met opgelichte vleugels en vooruitſteekenden kop nieuwsgierig zien; zo kwam hy twee a drie maalen by my, wanneer ik aan een tafel, in zyn loopplaats gezeeten, met hem te beſchryven bezig was. In dien ſtand, of dat men hem, als hy honger heeft, iets 't geen hem aangenaam is toewerpt, ſpreid hy de kopveeren in twee ryën vry hoog opgericht van een, daar zy anderzins als onregelmaatig hier en daar geplaatſt zich nederhangende vertoonen. Ver van kwaadaartig te zyn, ſchynt hy veeleer van eene goedaartige en vrolyke natuur; veeltyds ziet men hem een ſtrootje, of ander by hem liggend lichaam, met den bek en zelfs met den poot opvatten, en in de hoogte werpen, 't welk hy, als ſpeelende, verſcheide reizen herhaalt.

Zyn

(*d*) Na dat ik deeze Beſchryving geheel had afgeſchreeven, komt my een oud Domeſticq bezoeken, pas van de Kaap te rug gekomen, alwaar hy eenige Jaaren gewoond heeft. Die bericht my, dat deeze Vogels aldaar thans redelyk gemeen zyn, dat de Boeren die, eenige uuren ver van de Kaap, zeer jong uit de Neſten haalen, en dezelven voor hun vermaak houden, gelyk mede om hunne Woonſteeden van het ongedierte van Slangen, Hagedisſen, Padden, Rotten en Muizen enz. te zuiveren, die zy alle opzoeken en verſlinden. Men zou dus deezen Vogel den Afrikaanſchen Itis kunnen noemen. De gemelde Boeren geeven hem (zekerlyk by verbaſtering van het woord *Sagittarius*) den naam van *Secretarius*.

Zyn gewoon en geliefſt voedſel is vleeſch. Werpt men hem een levendig Kuiken, zelfs een Hoen voor, zo ſlaat hy 't zelve met eenen voet zeer geweldig. Miſt het hem, het dier in eenen ſlag genoeg te treffen, zo herhaalt hy zulks, en verſcheurt het vervolgens met zynen krommen ſcherpen bek. Eens heb ik hem drie doode Moſſchen, die men hem voorwierp, den een naa den anderen, met veeren en al, zeer gulzig zien inſlokken. Om die gemakkelyk door te zwelgen nam hy die by den kop, vooraan in den bek, en ſlokte die zo, zonder de minſte verſcheuring, naar binnen. Zyne gewoone ſpys is echter Schaapevleeſch, waar van hy het vet zelfs afzondert en liggen laat. Des Winters, tegen de koude, binnens huis in eene afgezonderde plaats bewaard wordende, weet hy de Rotten en Muizen, die op het zaad der Dieren afkoomen, aartig te vangen. Geduldig kan hy langen tyd voor het een of ander gat, daar zy door koomen, ſtaan loeren; en wanneer die in zyn bereik zyn, ſlaat hy hun dikwils in eenen ſlag dood en voed 'er zig mede. Dit zyn zyne lekkerſte beetjes; want hy verkieſt de levende boven de doode dieren. Op zyn gemak willende eeten, buigt hy zich neder op zyn hakken of kniën, en verſlindt dus zyn voedſel half liggende.

De lange beenen van deezen Vogel gaven my genoegſaame verzekering dat hy, gelyk de Reigers, ook viſch tot zyn voedſel zoude neemen: ik liet 'er hem eenige voorwerpen; hy bezag dezelve, zonder die aan te raaken; dan den volgenden morgen, mogelyk door wat meerder honger aangeſpoord, vond men die meeſt verteerd, en, om zeker te zyn, hem doen nog een kleine Snoek voorgeworpen zynde, verkoos hy 't vleeſch. Hoe oplettend men geweeſt is, heeft men niet konnen zien, dat hy ooit dronk.

In de maanden Juny en February verzekert my zyn oppaſſer, dat hy hier van veeren verwiſſelt. De ontlaſting der verteerde ſpyze is, als die der Reigers.

BESCHRY-

Tab. VIII.

A. Schouman, ad viv. del.

S. Fokke, sculp.

BESCHRYVING
VAN DEN
AFRIKAANSCHEN
VOGEL, SAGITTARIUS.

Tab. VIII.

De hoogte, van den grond tot den top des hoofds gemeeten, is ruim drie Rhynlandſche voeten. Het hoofd, de hals en het lyf, zyn lood-kleurig. De borſt is, tot op de dyën, met vuil-witte veeren bedekt. De dyën hebben korte plat op een liggende kleine zwarte veeren, tot op de hakken van het eerſte lid der beenen. Onder, naar den buik, zyn de veeren zwart, aan den aars wit. Het hoofd heeft naar giſſing (want men kan die door tuſſchenkoomende kleindere veeren niet wel tellen) twaalf lange zwarte afhangende ſmalle veeren, de langſte derzelve zyn omtrend vyf duimen. De oogen zyn zeer groot en rond. De middelſte appel is zwart, rondom deezen loopt een breede gryze, en vervolgens, een ſmalle geele ring. De oogen worden tegen alle toevallen, die, gelyk het licht als anders, hun niet alleen ondienſtig, maar ook ſchaadelyk kunnen zyn, beſchermd, door een blaauwachtig redelyk dik vlies, 't geen zich voor de oogen heenen ſchuift, dan 't welk, naar het my toeſchynt, niet, zo als andere willen, van boven naar beneden, maar, vry duidelyk, van den achter hoek van het oog naar vooren bewoogen word. De Vogel, vaſtgehouden wordende, om dien ter beſchryvinge beter van naby te bezien, bewoog dit vlies vry dikwils, doch zeer ſchielyk. De bovenſte oogleeden zyn met, ten minſten veertien, vry

lan-

lange kromme, naar achteren geboogen, dikke zwarte haairen bezet, die platachtig en zich als hol uitgeſchaafd vertoonen. De onder-oogleeden hebben korte fyne zwarte haairtjes. Rondom de oogen vertoont zich een geel eeltig vel, dat zich op den bek tot aan de neusgaten uitbreid.

De bek is lood-kleurig blaauw. De boven-bek aan 't einde krom neerdaalende, gelyk mede de onderſte, en in de zyden der bovenſte inſluitende, beide ter zyden wat platachtig. De Tong - - - - - - -

De neusgaten ſtaan dwars, even voor de voorhoofd-veeren zyn zy geheel open en vry groot.

De vleugels zyn mede met lood-kleurige veeren gedekt, de ſlagveeren alleen zyn geheel zwart.

De ſtaart beſtaat uit verſcheide lange veeren, waar uit in het midden twee nog veel langer uitſteeken, en die zich, naar derzelver uiteinden, als van elkander verwyderen. Deze veeren zyn insgelyks loodkleurig, naar derzelver einde met eenen breeden zwarten band verſierd, en aan de uiterſte einden witgepunt. Boven, dicht by het lyf van den Vogel, zyn zy wit en zwart geſtreept.

De beenen zyn, als by den Reigeren, zeer lang, de dyen, gelyk gezegd is, met zwarte platliggende veeren tot op de hakken of kniën bedekt. Verder zyn dezelve naakt, vliezig en roſchkleurig. Van onderen zyn die met drie voorklaauwen of vingeren, en eene achterklaauw, voorzien. De voorklaauwen zyn door een half vlies, tot aan het eerſte lid der vingeren, aan elkander verbonden. De middelſte vinger is de langſte, de twee anderen zyn omtrend even lang. De achterſte vinger is los. De nagels zyn zwart, maatig lang, krom en ſcherp. De klaauwen zyn van onderen ſterk geknobbeld.

EINDE.

BESCHRYVING
VAN DE ZEER ZELDZAAME,
LANGSTAARTIGE, RUW-GESCHUBDE
SLANG-HAGEDIS,
MOGELYK IN AFRICA VALLENDE?
GELYK MEDE, VAN DE ZELDZAAME
AFRICAANSCHE GLAD-GESCHUBDE
WORM-HAGEDIS,
VAN DE KAAP DE GOEDE HOOP.

Beide bewaard wordende in het MUSEUM
VAN ZYNE
DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID,
DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-CAPITEIN-GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE NEDERLANDEN, enz. enz. enz.

BESCHREEVEN EN UITGEGEEVEN DOOR
A. VOSMAER,
Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst-Kabinetten en Diergaarden, Lid der Keizerlyke Akademie, en Korrespondent der Koninglyke Akademie der Weetenschappen van Parys, Lid van het Zeeuwsche Genootschap der Weetenschappen van Vlissingen, en van de Hollandsche Maatschappye te Haarlem.

TE AMSTERDAM,
BY PIETER MEIJER,
MDCCLXXIV.

NATUURLYKE HISTORIE

VAN DE

LANGSTAARTIGE, RUW-GESCHUBDE

SLANG-HAGEDIS,

MOGELYK UIT AFRICA.

GELYK MEDE VAN DE

GLAD-GESCHUBDE AFRICAANSCHE

WORM-HAGEDIS.

TOT onze onderwerpen in de Natuurlyke Hiftorie, alleenlyk datgeene neemende, 't welk geheel onbekend, of niet genoeg bekend is, zo volgt natuurlyk daar uit voort, dat wy dikwijls buiten ftaat zyn, aan onze befchryvingen toe te voegen, dat leevendige en verluftigende, 't welk anders de verhandelingen der geäartheid, huishouding en eigenfchappen der Dieren, daar aan konnen geeven. Juift in deeze omftandigheid bevinden wy ons thans, gelyk meermaalen, by deeze hier te befchryvene voorwerpen. Dan, liever verkiezende onbekende wezens, door goede afbeeldingen, bekend te maaken, en, zo veel mogelyk, door befchryvingen op te helderen, en niet, gelyk fommige gedaan hebben, eenen Roman of eene verdichte Hiftorie der fchepfelen te geeven, blyven wy ons ingetreeden pad bewandelen, en zwygen, daar ons genoegzaam licht ontbreekt.

Gelyk het bygeloof, door bedrog voortgeholpen, het Zevenhoofdig dier verbeeld heeft (*a*); even zo heeft het ongeloof, alles

(*a*) SEBA *Thef. Tom. I. Tab. CII. fig.* 1.

alles aangrypende wat slegts dienen kon, om de Godlyke Openbaaringen te ontzenuwen, de vervloeking der *Slange*, om voetenloos op den buik te kruipen, door de ontdekking van dergelyke voorwerpen, als die van deeze verhandeling, trachten te bestryden; voorgeevende, dat 'er *Slangen* met voeten gevonden wierden. Dan hunne bepaalde kennis in de natuurlyke wezens, te dikwijls ontdekt, geene eigenschappen of kenmerken gade slaande, wist van geene onderscheidings kenmerken, welken de *Slangen* van de *Hagedisſen* onderscheidt. Zy zyn 'er echter; en wy zyn derzelver opgehelderde kennis verschuldigd, aan den Hoogleeraar P. CAMPER, van wien wy eenige fraaije ontdekkingen over het gehoor van verscheide Dieren te wachten hebben. De voornaamste verschillende eigenschappen en kenmerken, tusschen *Slang* en *Hagedis*, bestaan hier in; dat de *Slangen* de ooren of gehoorgaaten bedekt, en, integendeel, de *Hagedisſen* die; hoewel zeer kleen, geheel ontbloot van eenig overdeksel, vry en open hebben. De oogen der *Hagedisſen*, sluiten zig ook door leeden, doch die der *Slangen* zyn open.

Het gebruik, 't geen dit dier van de voetjes of vinnetjes kan maaken, valt niet gemaklyk te begrypen. Zy schynen uitermaaten zwak, en hebben geen bewys van nagels aan derzelver uitëinden. Geheel met schubbetjes gedekt, zeer dun zynde, en puntig uitloopende, kunnen zy in het water van geen den minsten dienst zyn, en men zoude hier uit, dunkt my, mogen besluiten, dat het meer, voor een Land- dan voor een Waterdiertje, kan gehouden worden.

Deeze zeldzaame *ruw-geschubde Slang-Hagedis*, is voor veele Jaaren uit het Cabinet van eenen voornaamen Liefhebber, den Heere VAN HOEY, *Med. Doctor*, in dat van my, 't welk ik als doen bezat, en 't geen ik naderhand aan ZYNE DOORL. HOOGHEID DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW ETC. ETC. ETC. by de aanvaarding myner bediedinge verkogt hebbe, overgegaan. Ik kan my niet herïnneren, de

de weêrgade daarvan in eenig Cabinet gezien te hebben. A. SEBA echter ſchijnt mede een bezitter daarvan geweeſt te zyn (*b*), doch 't geen hy van dezelve zegt, dat zy aan de Kaap by de Tafelbaay in de rivier tusſchen de klippen in menigte zouden te vinden zyn, komt my twyffelägtig voor, en ſchynt my meerder toepasſelyk te weezen op de *Worm-Hagedis*, die wy zo ſtraks beſchryven zullen, om reeden, dat ik die van de Kaap hebbe ontfangen, doch de *Slang-Hagedis* nooit, hoe zeer ik daarom gegeſchreeven hebbe; zo dat het bericht, dien aangaande aan den Heer SEBA gedaan, denkelyk, verkeerd zal geſchied zyn.

Het ſchynt my echter toe, dat 'er in de lengte en 't onbuigzaame van den ſtaart, van die van SEBA, en in de ſchubben van den buik en kleur, eenig verſchil is met de onze.

De Ridder LINNÉE (*c*), heeft hem, onder de benoeming van *Anguina*, met recht onder de *Hagedisſen* geplaatſt, en een byvoegſel omtrent zyne gedaante, in zyn vernieuwd *Syſtéma*, gegeeven, 't geen ik hem over eenige Jaaren in eenen brief mededeelde; doch ik heb my als toen vergiſt, in dit diertje nagels aan de voetjes toe te ſchryven, waar in ik misleid geweeſt ben, door de puntige overſteekende ſchubbetjes, die de voetjes bedekken.

De Heer HOUTTUIN (*d*) noemt hem *Worm-Hagedis*, welke naam my echter eigenlyker toeſchynt aan de volgende ſoort te behooren.

(*b*) *Tom. II. Tab.* 68 *fig.* 7 & 8.

(*c*) *Edit. Duod. reformata. Tom. I pag.* 371.

(*d*) *Natuurlyke Hiſtorie der Dieren enz*, *I Deel* 6. *Stuk pag.* 186.

BESCHRYVING
VAN DE
LANGSTAARTIGE, RUW-GESCHUBDE
SLANG-HAGEDIS.

Tab. I.

DE lengte van dezelve is twintig duim, en de dikte overeenkomstig met de hier by gevoegde afbeelding.

De kleur is, over het geheel genomen, afchgraauw, op de zyden naar den ftaart een weinig donkerder. De buik wat witter.

De langwerpige fchubben liggen in taamelyk rechte reijen, byna gelyk de leijen op de daken der huizen; doch op den buik nog rechter, en niet, gelyk by die van SEBA, ruitsgewys over elkander gefchooven.

Het hoofd loopt met het lichaam egaal uit. Het fchynt my toe, dat zich vooraan, ter zyden van den bek, kleene neusgaten vertoonen. De tong . . . . De tanden . . . zyn, door het fluiten van den bek, (en niet te openen zonder gevaar van het voorwerp te fchenden) niet zigtbaar: Het fchynt echter, dat het, leevend, de bek wyd kan openen. Dit diertje heeft oogleden, die hetzelve, als andere dieren, kan fluiten: de ooren of gehoor-gaten ftaan kort achter den bek, dwars, zyn meerder langwerpig, dan rond.

De vier kleine voetjes zyn genoegzaam rond, mede, gelyk het lyf, tot aan het uitëinde, rondom met fchubbetjes bedekt, zonder het minfte bewys van nageltjes aan derzelver uitëinde.

De ftaart loopt dun en draadswyze uit, en is, ten einde toe, met gemelde fchubbetjes gedekt. Dicht by de achtervoetjes vertoont zich den *anus*.

Tab. I.

G. vanden Heuvel, ad viv. del.

S. Fokke, sc.

NATUURLYKE HISTORIE
VAN DE
AFRICAANSCHE GLAD-GESCHUBDE
WORM-HAGEDIS.

DIT diertje, niet zeer gemeen in de Cabinetten der Liefhebbers voorkomende, is ons, onder anderen, voor eenige Jaaren van de Kaap de Goede Hoop, door den overleeden Heer Gouverneur TULBACH, toegezonden.

Verſcheide zo vroege als laatere Schryvers (*a*), hebben het zelve aangehaald, doch tot nog toe met geene goede afbeelding opgehelderd.

De Ouden hebben 'er vry duiſter van geſprooken, de ſtaart te lang en te dun uitloopende afgebeeld, hun te groot gemaakt, en de ſchaadelyke eigenſchap gegeeven, als of hunne beete vergiftig was, en verrotting in de wond zoude brengen. Dit is echter niet waarſchynlyk, de kleenheid en het aanzien deezer diertjes, in aanmerking genomen; want verſcheiden die ik gezien hebbe, waren alle zeer kleen. Men kent daarenboven het algemeen en kwaad gerucht, waarin zelfs onze gemeene Inlandſche *Land-Hagedisſen*, als vergiftig, nog zyn; hoewel my het tegendeel, door eigene ondervinding, bekend is. De Heer LINNÉE, heeft

(*a*) IMPERATUS. *Hiſt. Naturalis pag.* 917. *Cæcilia major.*
ALDROVANDUS. *Quad. digit. vivip. pag.* 638. *Lacerta Chalcidica.*
COLUMNA. *Expr. I. pag.* 35. *tab.* 36. *Lacerta Chalcidica.*
RAJ. QUAD. *pag.* 272. *utſupra.*
GRONOVIUS. *Zoophylacii pag.* 11. *N°.* 43. *Scincus.*
LINNÉE. *Syſt. Nat. pag.* 369. *Chalcidis.*
HOUTTUIN. *Natuurlyke Hiſtorie der Dieren, I. Deel* 6. *Stuk bladz* 184.

heeft dezelve eerſt als drievingerig, en daarna als viervingerig beſchreeven; doch de Heer GRONOVIUS heeft die, te recht, als vyfvingerig te boek geſteld, en als een *Scincus* aangemerkt.

Het is vry waarſchynlyk, dat deeze diertjes zich in waterächtige plaatſen ophouden, en van kleene gekorvene diertjes leeven, dus wy het gezegde van SEBA, omtrent het verblyf van de voorgaande, op deeze, die ongetwyfeld een Africaanſche is, liever toepasſen.

BESCHRYVING VAN DE AFRICAANSCHE GLAD-GESCHUBDE WORM-HAGEDIS.

Tab. I.

DIT diertje is hier, na genoeg, op zyn waare grootte afgebeeld.

De heerſchende kleur is van het bovenlyf roſch-kleurig bruin, waarop, de fyne gladde en dichtſluitende ſchubbetjes, eene ſierlyke fyne zwarte of donkerbruine tekening maaken. Van onderen is het geheel aſchkleurig wit. Het is aan vervelling, gelyk alle *Slangen* en *Hagedisſen*, onderhevig.

Het hoofd loopt met het lichaam egaal uit, van boven wat platächtig.

De Tong.... en Tanden zyn niet zigtbaar. De oogleeden kan het, gelyk alle andere ſoorten, ſluiten. De ooren of gehoorgaatjes zyn rond, en ſtaan in eene regte lyn, wat van den bek af.

De vier kleine voetjes zyn rond, gelyk het lyf, met kleine ſchubbetjes bedekt, en naar beneden elk zeer duidelyk in vyf kleine vingertjes verdeeld, welke wederom elk, met een kleen wit, krom en ſcharp nageltje, gewapend zyn.

De ſtaart loopt rolrond en dikpuntig uit. Den *Anus* heeft hetzelve kort achter de achtervoetjes.

BESCHRYVING

VAN TWEE VERSCHILLENDE EN VOOR ALS NOG
ZEER WEINIG BEKENDE

PLATSTAART SLANGEN,

ZYNDE DE BRUIN-RUG UIT MEXICO, EN DE
GERINGDE UIT DE INDISCHE ZEEN.

Beide, met nog eene verſchillende ſoorte van de laatſtgemelde, bewaard wordende in het MUSEUM

VAN ZYNE

DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID,

DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-CAPITEIN-GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE NEDERLANDEN, enz. enz. enz.

BESCHREEVEN EN UITGEGEEVEN DOOR

A. VOSMAER,

Directeur der Vorſtelyke Natuur- en Kunſt-Kabinetten en Diergaarden, Lid der Keizerlyke Akademie, en Korreſpondent der Koninglyke Akademie der Weetenſchappen van Parys, Lid van het Zeeuwſche Genootſchap der Weetenſchappen van Vliſſingen, en van de Hollandſche Maatſchappye te Haarlem.

TE AMSTERDAM,

BY PIETER MEIJER,

MDCCLXXIV.

NATUURLYKE HISTORIE
VAN DE
BRUIN-RUG PLATSTAART SLANG,
Uit MEXICO.

DIT zeldzaam voorwerp ontdekte ik, onder andere fraaije zaaken, toen, voor verscheide Jaaren, by de oprechting van het Kabinet, door wylen HAARE KONINGLYKE HOOGHEID, Glorieuser Gedachtenisse, de Verzameling van den Heer de LASSARAZ, voor het Cabinet gekogt wierd. Tot nog toe heb ik geene weêrgade daarvan in eenig Cabinet gevonden. Alleen SEBA (*a*) schynt het mede gehad te hebben; hy zegt dat het te *Mexico* te huis hoort, en beschryft het onder de benoeming van *Nixboa Quanquecholla*, of zeldzaame Slang van *Mexico*, met eenen breeden staart. Dit is het alles, behalven de kleur-beschryving, wat wy daarvan vinden, en de afbeelding is zeer gebrekkig.

De Heer LINNÉE, hetgeen vreemd is, heeft deeze Platstaart in zyne Rangschikking niet overgenomen, daar hy nochtans die, waarvan wy straks spreeken zullen, of eene verschillende soort derzelve, zeer wel gekend en plaats gegeeven heeft.

De overeenkomst, welke tusschen deeze en de volgende te vinden is, zo in de platheid der staart, het ontbreeken der buikschilden, als anders, doet my denken, dat deeze van denzelfden aart, en dus een Zee-dier of Zee-Slang, zyn zal, terwyl dezelve zig, door het gebrek der vinnen, genoeg van Zee-lampereijen en Aalen, onderscheidt. B E-

(*a*) *Thes. Tom. II. Tab. LXXVII. Fig.* 2. *of liever* 1. *als verkeerd gemerkt zynde.*

BESCHRYVING VAN DE BRUIN-RUG PLATSTAART SLANG.

Tab. I I.

HET dier, hier op zyne waare grootte afgebeeld zynde, behoeft desäangaande geene nadere bepaaling.

Over het hoofd en langs den geheelen rug loopt een breede donkerbruine band, zynde verder licht- of flaauw-geel. Ter zyde, naby het beginfel van en op den ftaart, vertoonen zig eenige bruine vlakken.

Vooraan op den bovenbek vertoonen zig twee wat van een ftaande ronde gaatjes, die mogelyk de neusgaten zullen zyn. De kop is van boven gedekt met kleene fchildplaatjes, even als fommige Slangen. De ronde oogen fchynen blaauwächtig, in 't midden een wit ftipje hebbende, 'er zyn geene oogleeden, noch zichtbaare gehoorgaten.

Het geheele lyf is van onderen, als op den rug, gelyk mede op zyde en den ftaart, met zeer kleene plat- en dichtfluitende fchobbetjes bezet.

Men befpeurt geen het allerminfte bewys van vinnen. Het lyf fchynt rondächtig, naar het ftaart-einde, ter zyden, wat meêr plat gedrukt.

De ftaart is omtrent een duim lang, ter zyden geheel en al dun en plat. Het heeft onder aan den buik, noch aan het ftaart-einde, geene de minfte tekens van fmalle buikfchubben, die anders aan de *Slangen* eigen zyn.

Tab. II.

G. vanden Heurel, ad vir. del.

S. Fokke, sc.

NATUURLYKE HISTORIE
VAN DE
GERINGDE
PLATSTAART SLANG,
UIT DE
INDISCHE ZEËN.

DIT Zeldzaam, en zo veel ik weet, nog niet beſchreeven *Platſtaart Slangetje*, is, tegelyk met het voorige, uit de Cabinet-verzameling van den Heer DE LASSARAZ, zonder dat men weet, van waar het afkomſtig is. In deeze onkunde zouden wy mogelyk nog lang gebleeven zyn; dan verſcheide bezoeken, waarmede de beroemde Engelſche Natuurkundige, de Heer BANKS, zo bekend door zyne *Reyze rondom de Weereld*, by zyn verblyf alhier, my verëerde, deed my daarvan eenige nadere kennis verkrygen. Deeze, by ons zeldzaame voorwerpen, onder anderen, aan Hem vertoonende, verzekerde hy my, drie onderſcheide ſoorten van dezelve, en in eene groote meenigte gevonden te hebben, op de volgende plaatſen, naamelyk: in de ſtille Zee, langs de Ooſt-kuſt van Nieuw-Holland, van 20. tot 10. graaden Zuiderbreedte. Verder in de Zee, tusſchen Nieuw-Guinée en het Noordelyk gedeelte van Nieuw-Holland, tot voorby het Zuidelyk gedeelte van het Eyland Timor. Zyn Wel Ed. verhaalde my nog, dat die zelfde ſoorten van *Slangen* mede gezien zyn in de Zeën en op de Kuſten van China. Met mooy weêr in ſtille zee, zagen

zy die zwemmen, gelyk met de oppervlakte van het water, en ook dikwyls weder nederwaards naar den grond duiken.

DAMPIER (*b*) ſpreekt in de Reizen, door hem naar het Zuidland gedaan, ook reeds van verſcheide ſoorten van *Water-ſlangen*, die hy by de Kuſt van Nieuw-Holland gezien heeft; doch de beſchryving die hy daarvan geeft, en de verandering der kleuren, welke, vooral de Water-dieren, in de *Liquor* ondergaan, waarin die ons overgezonden worden, kunnen my met geene zekerheid doen bepaalen, of het dezelfde ſoorten zyn; hoewel de Heer BANKS, die daarvan by my als Natuurkundige en ooggetuige ſprak, zulks verzekerde.

Dit is het al, 't welk wy omtrent dit zeldzaam ſchepſel zeggen konnen. Maar niet lang geleeden, heb ik nog eene derde zeer merkelyk daarvan verſchillende gekreegen, door inruiling, voor dubbelde zaaken (eene handelwyze, waardoor ik duizenden van fraaije Zeldzaamheden, aan het Cabinet, zonder de minſte koſten, bezorgd hebbe). Deeze verſcheidenheid van de twee voorgaande, is juiſt die, waarvan de Ridder LINNÉE (*c*), de allereerſte beſchryving en afbeelding heeft gegeeven, onder de benoeming van *Laticaudatus*, in het Cabinet des Konings van Zweeden. Dan even deeze, waarvan wy nu ſpreeken, hoe zeer dezelve in den eerſten opſlag dezelfde ſchynt met de voorgaande beſchreevene ſoort, is geheel en al verſchillende.

By de voorige twee verſcheide ſoorten is gezegd, dat die, gelyk anders de gewoone *Slangen* hebben, met geene buik- of ſtaart-ſchilden of ſchubben voorzien zyn; deeze integendeel heeft die zeer kennelyk, 't welk eene zonderlinge verſcheidenheid oplevert. De

(*b*) W. DAMPIER, *en* L. WAFERS *Reistogten rondom de Waereld, III. Deel bladz.* 60, 61. *en* 62. *&c.*, *Amſt.* 1717. *Holl. Edit.*

(*c*) *Muſæi Adolphi Fred.*, *Tom. I. Tab. XVI. fig.* 1. *pag.* 31 *&* 32. *Idem Syſt. Nat.*, *pag.* 383. *Colub. Laticaudatus.*

HOUTTUIN *Natuurlyke Hiſtorie der Dieren, I Deel* 6. *Stuk, bladz.* 391. *Breedſtaartige. En, wat verder, onder de eigenlyke zogenoemde* Slangen, *ontmoet men nog een Surinaamſche Breedſtaart, bladz.* 424.

De verdere verſchillen, die in deeze voorkomen, en waardoor deeze zich, van de hiervooren beſchreevene, onderſcheidt, zyn als volgt:

De zwarte banden zyn breeder, ſtaan wyder vaneen, en loopen niet alle rondöm tot één. De drie eerſte banden van en by de kop loopen, op zyde van het onderkaakbeen, door een ſtreep byeen. Alle de banden zyn zwarter. De kleur is op het lyf loodkleurig blaauw, onder aan de buik geel-wit, waarby men dan nog de hierby komende buikſchilden, als een hoofdkenmerk, moet voegen. Te Haarlem, in het Cabinet van de HOLLANDSCHE MAATSCHAPPY DER WEETENSCHAPPEN is eene dergelyke. Waarſchynlyk zyn deeze beide uit de Ooſt-Indiſche Zeën.

BESCHRYVING
VAN DE
GERINGDE
PLATSTAART SLANG,
UIT DE
INDISCHE ZEËN.

Tab. II.

DEEZE *Slang* is mede naar haare waare grootte afgebeeld.

Het geheele lyf is omringd met digt byeen ſtaande, vaalzwarte banden of ringen. De kleur, tusſchen beide, is flaauw geelächtig

geelächtig-wit. Boven op den kop en punt der bek is mede eén vaale zwarte vlak. De platte ſtaart is aan derzelver einde vaal-zwart. Vooraan op de bek zyn mede twee ronde, mogelyk, neusgaatjes. De kop is met ſchild-plaatjes gedekt.

De oogen zyn rond, blaauwächtig, in 't midden wit. Geen oogleeden noch zichtbaare gehoorgaten. Het lyf is rondöm met kleene plat- en dichtſluitende ſchubbetjes bezet. Het lyf is rond, naby het einde der ſtaart, en de ſtaart, plat. Het heeft geen het minſte teken van vinnen. Onder, aan den buik en ſtaart, ziet men geen bewys van ſchilden of ſchubben, waarmede anders de *Slangen* voorzien zyn.